

Ramon Sangles i Moles

**COMPENDI
DE
NORMES D'ESTIL**

MANUAL PER A REDACTORS I CORRECTORS

QUINTA EDICIÓ

1a edició: novembre del 2008
2a edició: revisada i augmentada, abril del 2009
3a edició: revisada i augmentada, novembre del 2009
3a edició: reeditada, març del 2010
4a edició: modificada, setembre del 2010

© Ramon Sangles i Moles
© Edicions SPD
C. Girona, 7, 3r 1a
08010 Barcelona
A/e: edicions-spd@spdd.org

Disseny de la coberta: Toni Donada

ISBN: 978-84-614-1615-8
Dipòsit Legal: L-930-2010

Imprès a Catalunya
Impremta Barnola
Ctra. de Tàrrega, 20
25210 Guissona

Índex

Presentació	7
CONVENCIONS I DEFINICIONS	
L'alfabet fonètic internacional	9
L'alfabet català	10
Signes de puntuació i tipogràfics	11
Afinem la pronúncia	12
Atenció en l'accentuació	14
Terminologia lingüística	15
PAGINACIÓ I REDACCIÓ	
Paginació i parts d'un llibre	37
Els elements d'un escrit	41
Organització d'un text	46
Les crides i les notes	48
Els exemples dins un article	49
Llistes bibliogràfiques	50
PUNTUACIÓ	
La coma	58
El punt i coma	62
El punt	64
Els dos punts	66
Els punts suspensius	67
La combinació punt-parèntesis	68
La combinació punt-cometes	69
L'asterisc	71
El signe d'interrogació	72
El signe d'admiració	73
MARQUES TIPOGRÀFIQUES	
La cursiva	74
Les cometes	77
Els parèntesis	81
La barra inclinada	81
Els claudàtors	82
El guió i el guionet	83

REGLAMENTACIONS D'ÚS

Majúscules-minúscules	85
Les abreviacions	101
L'apostrofació de l'article	112
La fórmula de la datació	114
Els dies i els mesos abreujats	117
L'hora	118
Alguns adverbis i locucions de temps	119
Els nombres i les quantitats	120
Sobre els tractaments	125
Les adreces en una carta	127
La manera d'escriure cartes	128

PRECISIONS LÈXIQUES I SINTÀCTIQUES

La forma <i>li</i> i variants	130
Quan cal fer servir <i>ser</i> o <i>estar</i>	132
Les preposicions <i>per</i> i <i>per a</i>	134
Els pronoms adverbials	138
Les preposicions <i>a</i> i <i>en</i>	143
Usos impropis de la preposició <i>a</i> regida	145
<i>Que</i> i <i>què</i>	146
<i>Mentre</i> i <i>mentre que</i>	151
<i>Assecar</i> i <i>eixugar</i>	151
<i>Cadascun</i> i <i>cadascú</i>	152
Els adjectius <i>propí</i> i <i>mateix</i>	153
Els quantitatius indefinits <i>gaire</i> i <i>molt</i>	154
<i>Fer temps</i>	156
<i>Acabar amb</i> : quan és bo i quan no ho és	157
Abús de <i>només</i>	158

QÜESTIONS CONTROVERTIDES

Les normes sobre el guionet	163
A internet és <i>blog</i> i no <i>bloc</i>	167
Duplicacions femenines innecessàries	168

TRÀMITS OFICIALS

Tràmits per a tenir el nom o els cognoms ben escrits	170
La preparació d'un currículum	173
BIBLIOGRAFIA	177

Presentació

Fa una colla d'anys que van sortint llibres d'estil per a ajudar escriptors, redactors, correctors, etc., a l'hora d'elaborar els textos. Tots tenen punts en comú, però tots difereixen en qui-sap-los aspectes. Cadascú, en la pràctica, es va fent el seu o segueix el que millor li va.

Aleshores, tant en la confecció de la revista *Llengua Nacional* com en la llarga experiència de correcció i assessorament lingüístic en Edicions SPD els hem anat tenint tots presents i, cercant-hi el bo i millor, podem publicar ara aquest que us presentem a fi que sigui ben útil als nostres col·laboradors i a altres persones o institucions.

A més de formular-hi els consells típics dels llibres d'estil, hi recollim temes que s'han publicat o reflectit en la revista esmentada i que considerem encara poc coneguts dels professionals i dels estudiosos de la llengua. Naturalment, en cada cas n'esmentem la procedència.

Ara bé, a més de fonamentar-nos en obres editades en català, hem tingut en compte manuals d'estil d'altres llengües, com l'alemany, l'anglès, el castellà, el francès, l'italià i el portuguès.

No cal dir que la finalitat que cerquem és la d'ajudar eficaçment els redactors i correctors a assolir uns textos genuïns, bells, coherents...; en suma, propis d'una llengua normativitzada i culta.

Pel que fa a agraïments, volem reconèixer en primer lloc l'ajut dels coneguts gramàtics i experts correctors Albert Jané i Josep Ruaix, que ens han permès d'incloure material seu en aquest llibre i ens han assessorat pacientment en molts sentits. També donem les gràcies a altres persones que d'alguna manera ens han orientat; les esmentem per ordre alfabètic: Lluís Alòs, Jordi Ardèvol, Montserrat Badia-Cardús, Gabriel Bibiloni, Toni Donada, Mercè Espuny, Francesc Esteve, Joan Ferrer, Mercè Graell, Joan Perera, Josep Peres, Aleixandre Ribó, Jaume Salvanyà, Marc Sangles i Joan Solà.

Estaríem contents que aquest COMPENDI DE NORMES D'ESTIL, confegit amb il·lusió, fes un bon servei amb vista a la finalitat proposada.

*Ramon Sangles i Moles,
director de «Llengua Nacional» i vice-director d'Edicions SPD*

L'alfabet fonètic internacional

L'alfabet fonètic internacional (AFI) consta d'un conjunt de signes gràfics per a representar inequívocament els diferents sons de les llengües del món. Va ser desenvolupat pels fonetistes britànics i francesos sota els auspicis de l'Associació Fonètica Internacional, creada a París en 1886. La revisió més recent fou feta l'any 1993 i posada al dia en 1996.

Certs signes gràfics de l'AFI coincideixen amb algunes de les nostres lletres. Cal, però, no confondre'ls. Així, per exemple, el signe [s] correspon a la essa sorda, que pot ser escrita *s*, *ss*, *c* o *ç*; mentre que el signe [z] representa la essa sonora, que pot ser escrita *z* o *s*.

[a]	<i>pare, sofà, mar, mà</i>	[j]	<i>rauxa, xiular, caixa, faixa, guix</i> (i <i>xocolata, punxa...</i> sols en cat. oriental)
[ɛ]	<i>terra, paciència, mel, pèl</i>	[ʒ]	<i>jardí, ajudar, gel, jove, règim</i>
[e]	<i>cantaré, vent, festa, més, bé</i>	[l]	<i>bola, líquid, mel, alegria, pala, pla, vela, falca, sol</i>
[ɔ]	<i>cosa, riure, mare</i> (cat. or.)	[ʎ]	<i>llamp, llibre, colla, castell, llar, palla, all, llebre, pell</i>
[i]	<i>física, crisi, pít, cretí</i>	[r]	<i>cara, preu, tros, gran, pare, càncer, cor, barca, amor</i>
[ɔ]	<i>arròs, porta, cor, os</i>	[r]	<i>roca, arran, conreu, ric, parra, ferro, arítmia, folre, honrat</i>
[o]	<i>senyor, cançó, coma, ós</i>	[m]	<i>mare, amable, fam, mim, pam</i>
[u]	<i>fum, natural, dur, ús</i>	[ŋ]	<i>èmfasi, enfilat, infant, circumflex, embafar, càmfora, confit</i>
[j]	<i>noia, iode, iot</i>	[n]	<i>nen, nas, ànec</i>
[w]	<i>creuar, couen, uadi</i>	[ŋ]	<i>sang, ganga, roncar, fangar, cinc</i>
[p]	<i>paper, pas, cop, tub, pop</i>	[ɲ]	<i>nyap, canya, banya, any</i>
[b]	<i>bala, tomba, àmbit</i>	[h]	aspiració de la vocal següent: <i>ehem, he, he!</i> o <i>ha, ha!</i>
[β]	<i>sabó, oblidar, obrir, alba</i>	[y]	en mots estrangers: <i>fondue</i> (so de la <i>u</i> francesa)
[t]	<i>taula, pot, fred, temps</i>	[χ]	en mots estrangers: <i>khi, khmer, ehem</i> (so de la <i>j</i> castellana)
[d]	<i>dona, soldat, sonda, dos</i>	[θ]	en mots estrangers: <i>thriller, zapateado</i> (so de la <i>z</i> castellana) ♦
[ð]	<i>seda, vidre, la dona, cada</i>		
[k]	<i>casa, sac, llarg, quin, coques</i>		
[g]	<i>goma, engany, angouxa</i>		
[y]	<i>agafar, aglomeració, agregat, foguera, colgar, la goma</i>		
[f]	<i>foc, afeblir, baf, fusta, tuf, infern</i>		
[v]	<i>afgà, vi, fava</i> (valencià general, baleàric, alguerès)		
[s]	<i>bossa, cansar, cera, peça, veça, descendent, les ceres, els savis</i>		
[z]	<i>zero, zel, amazona, calze, casa, nazi, zona, transició, els avis</i>		

L'alfabet català

Actualment l'abecedari català es compon de vint-i-sis lletres:

<i>Lletres</i>	<i>Noms de les lletres</i>
A a	<i>a</i> (amb les modificacions Àà)
B b	<i>be</i> o <i>be alta</i>
C c	<i>ce</i> (tenim la ç, dita <i>ce trencada</i> , que és una modificació de la c)
D d	<i>de</i>
E e	<i>e</i> (amb les modificacions Éé Èè)
F f	<i>efa</i>
G g	<i>ge</i>
H h	<i>hac</i>
I i	<i>i</i> (amb les modificacions Íí Ĩĩ)
J j	<i>jota</i>
K k	<i>ca</i> (només emprada en paraules d'origen estranger)
L l	<i>ela</i> (i la ll, dita <i>ela geminada</i> , que són dues eles amb un punt volat al mig; no pot anar ni a principi ni a final de paraula)
M m	<i>ema</i>
N n	<i>ena</i>
O o	<i>o</i> (amb les modificacions Óó Òò)
P p	<i>pe</i>
Q q	<i>cu</i>
R r	<i>erra</i>
S s	<i>essa</i>
T t	<i>te</i>
U u	<i>u</i> (amb les modificacions Úú Üü)
V v	<i>ve</i> o <i>ve baixa</i>
W w	<i>ve doble</i> (només emprada en paraules d'origen estranger)
X x	<i>ics</i> o <i>xeix</i>
Y y	<i>i grega</i> (només emprada en el dígraf ny, en alguns cognoms, com Aymà, o en paraules d'origen estranger)
Z z	<i>zeta</i> ◆

Signes de puntuació i tipogràfics

{ }	claus (agrupen diversos elements sota un mateix concepte)
/	barra inclinada
\	contrabarra (o barra inclinada inversa)
< >	claus angulars (poden indicar <i>menor que</i> , <i>major que</i>)
[]	claudàtors
()	parèntesis
« »	cometes baixes (o llatines. Vegeu p. 77)
“ ”	cometes altes (o angleses)
‘ ’	cometes simples (la de tancament serveix per a l'apòstrof)
.	punt
;	punt i coma
:	dos punts
...	punts suspensius
·	punt volat (generalment, el de la ela geminada. Vegeu p. 75)
,	coma
!	signe d'admiració (o d'exclamació)
¿?	signes d'interrogació
-	guionet (o guió curt)
–	guió mitjà (o guió <i>n</i>)
—	guió llarg (o guió <i>m</i>)

ALTRES SIGNES

@	arrova (signe que ve de la lligadura llatina <i>ad</i> ‘cap a’; en anglès <i>at</i>)
©	signe del copyright
*	asterisc
	pleca simple (o barra vertical)
~	titlla
∅	conjunt buit (en lingüística designa el <i>morfema zero</i>)
—	barra baixa (o barra de subratllar)
#	quadratí (o <i>coixinet</i>); en anglès se'n diu <i>em space</i> .
•	bola (o topall)
&	<i>i</i> relligada. És la partícula llatina <i>et</i> relligada.
§	paràgraf
¶	retorn (dit <i>calderó</i> , quan, situat després de punt, indica nou paràgraf)
◦	grau
†	creu de difunt (en obres de geografia indica <i>bisbat</i>) ◆

Afinem la pronúncia

ATENCIÓ A LA PRONÚNCIA DE LES CONSONANTS C, Ç, S I Z

S'han de pronunciar d'una manera ben diferenciada les consonants que exigeixen un so sonor [z] (z [sempre] i s [si va entre vocals]) de les que n'exigeixen un de sord [s] (ss [entre vocals], c [si va davant e, i] i ç).

SÓN SONORES (amb s entre vocals. També la s [seguida de vocal] dels compostos de *-dins-*, *-fons-* i *-trans-*). Exs.:

anàlisi, Anastasi, Andalusia, anestèsia, apoteosi, Àsia, asil, basílica, casino, casos, catequesi, centèsim, Cèsar, cesària, cohesió, col·lisió, concisió, conclusió, cosac, crisi, decisió, desfasar, diòcesi, dosi, èmfasi, endinsar, enèsim, enfonsar, entusiasme, episodi, explosió, èxtasi, fase, Freser, fusible, gasa, gasos, gènesi, hipòtesi, infinitesimal, lesió, marquesa, matisar, medusa, metamorfosi, mil·lèsim, musa, musulmà, nasal, oasi, obesitat, paisatge, països, paràfrasi, paràlisi, parèntesi, persuasió, presumpte, pròtesi, síntesi, Susanna, tesi, Tomasa, transatlàntic, transeünt, transició, transitar, transvasament, vesícula...

— A més, per fonètica sintàctica també se sonoritza la s final d'un mot en contacte amb la inicial d'un altre que comenci amb vocal o amb consonat sonora (b, d, g i totes les altres sonores). Exs.:

els avis, les oques, els indis, les bases, els dinars, les granotes, els llums...

— I encara, són sonores (amb z, vagi on vagi). Exs.:

analitzar, aranzel, àzim, Bizanci, emfatitzar, nazisme, normalitzar, organitzar, ozó, rizòfag, salze, topazi, utilitzar, zebra, zèfir, zombi, zona, zoològic...

SÓN SORDES (amb ss [entre vocals]). Exs.:

abadessa, accessori, agressió, baronessa, Bruxelles, comissari, comissió, comtessa, discussió, disseny, dissertar, dissident, dissoldre, dissuasori, duquessa, Eivissa, emissió, excessiu, expressar, fissura, frontissa, gessamí, glossa, impresió, messies, metgessa, potassi, premissa, pressió, prosseguir, Transsilvània...

— A més, per fonètica sintàctica també s'ha de pronunciar sorda la s final d'un mot en contacte amb la inicial d'un altre si comença amb s o amb consonant sorda (p, t, c i totes les altres sordes). Exs.:

els savis, els sastres, els sous, les soques, els papes, els tomàquets, les ceres...

— També són sordes (amb c o ç). Exs.:

acer, Açores, cabeça, cançó, capça, discernir, etcètera, precís, lliçó, velocitat...

LA D ES CONVERTEIX EN T

Una *d* a final de paraula es pronuncia com una *t*. Per exemple, la *d* de *Sud-amèrica* s'ha de pronunciar sempre com si fos una *t* (ben clara), així [sutamèrica] i res de [*suda].

VIGILEM EN LA PRONÚNCIA DEL CONJUNT EX

La grafia de l'aplec inicial *ex* seguit de vocal s'ha de pronunciar [gz]. Direm, doncs: [egzacte] (*exacte*), [egzamen] (*examen*), [egzemple] (*exemple*), [egzèrcit] (*exèrcit*), [egzercici] (*exercici*), [inegzacte] (*inexacte*), [egzigent] (*exigent*)...

LA I NO S'HA DE PRONUNCIAR

No s'ha de pronunciar la *i* del dígraf *ix* (excepte els qui ho fan per tradició del seu parlar) de mots com *baix*, *caixa*, *coixí*, *maduixa*, *moix*, *peix*, *reixa*, *vaixell*...

LA L S'HA DE PRONUNCIAR AMB UN SO BEN VELARITZAT

Referent a la pronúncia de la *l*, hem de mirar que sigui ben velaritzada (no com la *ela seca* castellana): *altres*, *blau*, *bloc*, *cel*, *clar*, *fil*, *lògic*, *mel*, *nul*, *sol*...

GEMINEM SENSE POR

S'ha de geminar en el català oriental, en certs casos, la grafia *b* del grup *bl*. Mots com *cobla*, *poble*, *públic* s'han de pronunciar així: [cobbla], [pobble], [púbblíc].

SENSIBILITZACIÓ DE LA T FINAL DE MOT

Una *t* final de mot en contacte amb una vocal inicial del mot següent, se sensibilitza en certs casos. Cal dir [mercat de santantoni] (Mercat de Sant Antoni) sensibilitzant la *t* [santantoni] i no [*sanantoni].

LA V LABIODENTAL FRICATIVA SONORA

L'oposició i distinció entre el fonema /b/ (labiodental oclusiu sonor) i el fonema /v/ (labiodental fricatiu sonor), que existeix en llengües com el francès, l'italià i moltes més, malauradament s'ha perdut en una bona part del territori català, cosa que crea el problema d'ortografia dubtosa en un bon nombre de mots i alguns casos d'homonímia: *bell* i *vell*, *beure* i *veure*, etc.

HIATS, SINALEFES I ELISIONS

Hauríem de parlar de hiats, de sinalefes (o diftong sintàctic) i d'elisions. El tema ens allargaria massa la simple pinzellada que volem donar sobre la pronúncia. D'altra banda, podeu trobar molt ben tractades per Montserrat Badia i Cardús aquestes tres formes de pronúncia sintàctica dins les revistes *Llengua Nacional* nùms. 66, 67 i 68. També nosaltres definim el mot *hiat* en la pàgina 23 i el mot *sinalefa* en la pàgina 30. ♦

Atenció en l'accentuació

ATENCIÓ A NO DESPLAÇAR ERRÒNIAMENT L'ACCENT

Són mots **AGUTS**:

beisbol, cautxú, ciclop, elit, fluid, fluor, futbol, folclor, hoquei, hostil, ibers, interval, mil·ligram, misantrop, picnic, policrom, poliglòt, radar, subtil, tiquet, xassís, xofer, zenit...

I encara:

— Els compostos de *-gram* (*mil·ligram, centigram, quilogram...*)

— Els noms propis: *Benarés, Biarritz, els Carpats, Dakar, Efès, Munic, Nobel, Pakistan, Port-Saïd, Rabat, Senaquerib, Tibet, Zuric...*

Són mots **PLANS**:

acne, alvèol, antílop, atmosfera, bàisbol, centígrad, còctel, conclave, dentífrici, exegesi, fotòlit, guru, intèrfon, karate, leucòcit, libido, medul·la, megàlit, monòlit, omòplat, osmosi, policíac, quètxup, rèptil, sabana, sinergia, tèrmit, termòstat, tetraplegia, tèxtil, torticoli, vertigen...

I encara:

— Els compostos de *-litre* (*mil·lilitre, centilitre, quilolitre...*)

— Els noms propis: *Albi, Artemisa, Àneu, Ankara, Asdrúbal, Biàrritz, Dídac, Efes, Eufrates, Karamàzov, Kíev, Nègueb, Paràclit, Ravenna, Safira, Samaria, Ucraïna...*

Són mots **ESDRÚIXOLS**:

aurèola, currículum, demagògia, díode, diòptria, elèctrode, màrqueting, olímpida, període, pneumònia, rubèola, vàlua, vídeo...

I encara:

— Els compostos de *-metre* (*mil·límetre, centímetre, quilòmetre...*)

— Els noms propis: *Arístides, Àrtemis, Bàrcino, Bàssora, Bètulo, Etiòpia, Hèlsinki, Ítaca, Mègara, Pèrcles, Úmbria, Tàrraco, Tòquio...* ◆

Terminologia lingüística

ADJECTIU

L'adjectiu és una categoria gramatical que complementa el substantiu dient-ne alguna característica. Si és qualificatiu ens explica com són les coses, les persones, les idees o qualsevol entitat que pugui ser designada amb un nom substantiu, i si és determinatiu, simplement limita l'extensió del substantiu que acompanya.

És molt important, en un escrit, d'encertar-hi l'adjectivació i fer que sigui adequada al contingut dels mots (podem dir *un vestit net*, però no *un vestit immaculat*) i no abusarem de la sinonímia (*un cel clar, pur, net, diàfan...*).

En general, si col·loquem l'adjectiu davant el nom expressem subjectivitat, i si l'hi posposem apuntem més a l'objectivitat. Els determinatius solen anar-hi posposats i, dins la gamma dels qualificatius, solem anteposar-los al nom si hi fan una funció marcadament predicativa (*frenètica* [predica] *activitat diplomàtica* [determina]). Els anteposem també si els considerem com a essencials o inseparables (*negra nit, fred hivern*) o en funció de cortesia (*benvolgut amic*), o com a epítet (*la blanca neu, l'incansable sol*) o fent de contrapès a altres adjectius ja presents (*la llarga i fecunda vida d'un científic humà*). A vegades fan que l'expressió adquireixi un sentit o un altre (*un pobre home* o *un home pobre*).

Sovint, col·locant-lo directament després del verb, podem fer que l'adjectiu es converteixi en adverbi (*parlar alt, picar fort, parlar millor*).

ADVERBI

L'adverbi és una categoria gramatical que determina el significat d'un verb, d'un adjectiu o d'un altre adverbi.

Tenim, per altra banda, les locucions adverbials, que són grups de paraules que compleixen funcions d'adverbis (*amb prou feines, com a màxim*).

En català, la majoria d'adverbis vénen de preposicions del llatí o de la suma d'un adjectiu qualificatiu en femení més la desinència *-ment*.

Tal com podem veure en les gramàtiques, hi ha diferents classes d'adverbis (de lloc, de temps, de manera, de quantitat, d'afirmació...).

AFÈRESI

L'afèresi és un fenomen fonètic que consisteix en l'elisió de fonemes o síl·labes, generalment àtons, a principi de paraula. Ex.: *autobús* > bus, *telefax* > fax. Com a exemple diacrònic, tenim: *EPISCOPUS* > *bisbe* (amb pèrdua de la vocal inicial).

I, per tradició, formem per afèresi alguns noms de pila. Exs.: *Joaquima* > *Qui-ma*, *Sebastià* > *Tià*, *Anton* > *Ton* (n'hi ha més exemples en HIPOCORÍSTICS, p. 23).

AMBIGÜITAT

Fenomen pel qual algunes paraules o oracions poden ser interpretades de diferent manera (ambigüitat lèxica, morfològica, semàntica...), sia perquè en una oració hi ha membres mal ordenats o mal puntuats, sia perquè es fa ús de paraules no apropiades al text o bé perquè el seu significat pot ser confós amb el d'unes altres. Exs.: *Ell aquí no hi pinta res. / La mare estima la filla perquè té molt bon cor. / Va donar un cop de bastó al cirerer i el va trencar.*

ANACOLUT

L'anacolut és una fractura de l'ordre sintàctic de la frase. Es produeix quan en un mateix enunciat ens trobem amb dues construccions en què l'una no lliga amb l'altra. Ex.: *Aquells que moren, cal pregar a Déu per ells.*

ANÀFORA

L'anàfora (mot grec que significa 'repetició') és la represa d'una paraula o d'un element del discurs (dit *antecedent*), realitzada sovint mitjançant un pronom. És com un tornar enrere: Ex.: *La Maria no la* (pronom anafòric) *conec*. El cas contrari, és a dir, la referència a una cosa que diem més endavant, s'anomena *catàfora*.

En gramàtica, es pot produir l'anàfora mitjançant diversos tipus de mots, com, per exemple, pronoms febles, demostratius, determinats adverbis, els pronoms relatius de les oracions relatives adjectives...

L'anàfora és també un recurs literari que es dona, sobretot en un poema, quan es repeteix el mateix terme a principi de cada vers per a donar èmfasi a la idea o a la imatge. Ajuda al ritme del vers i a la memorització, fent com de tornada.

ANALOGIA

L'analogia és un procés pel qual fem tornar *regular* una forma *irregular*, com anant a allò que és més freqüent. Per exemple es transforma el present de subjuntiu del verb *fer* (*faci*) en l'erroni «fagi» per la semblança amb *faig*; o bé es fa el plural «llàpissos» en comptes del normatiu *llapis*. A vegades, però, l'analogia no mena a allò més freqüent, sinó a una solució poc freqüent; p.e., els participis passats de la 3a conjugació que han canviat la desinència *-it* per *-ert* (*complit* > *complet*, *establit* > *establert*, *omplit* > *omplert*... i derivats), car aquest acabament *-ert* sols el duen un nombre finit verbs de la 3a conjugació per etimologia (*cobert*, *obert*... i derivats).

ANGLICISME

Un anglicisme és una paraula o una construcció d'origen anglès introduïda en una altra llengua. Ben sovint hauríem de mirar de prescindir-ne i saber trobar (o inventar) en la nostra llengua el mot substitutori. Vegem-ne ja algunes formes catalanitzades i vigilem el seu significat, que no sempre convé usar:

a nivell de (*on level*): utilitzable sols quan ens referim efectivament a nivells.
agència (*agency*): *organisme, institució*
assistent (*assistant*): *ajudant, auxiliar, substitut*
assumir (*to assume*): *confessar, reconèixer (una culpa), suposar, deduir*
balanç (*balance*): *equilibri*
contemplar (*to contemplate*): *projectar, tenir en compte, preveure*
domèstic (*domestic*): *interior, nacional*
en breu (*in short*): *en resum*
en ordre a (*in order to*): *a fi de*
evidència (*evidence*): *prova, indicis, declaració*
lectura (*lecture*): *interpretació*
literatura (*literature*): *bibliografia*
passar (*to pass*): *aprovar (un examen...)*
privacitat (*privacy*): *intimitat*
reportar (*to report*): *narrar, relatar*
sever (*severe*): *greu (malaltia), intens (dolor)*

Tenim, a més, anglicismes considerats sintàctics quan en una construcció inver-tim l'ordre nostrat nom-adjectiu (*EUMO Edicions, Catalunya Ràdio*, i un munt més) o quan en textos o títols informatius fem desaparèixer olímpicament els con-nectors que hi haurien d'anar (*Caixa Manlleu en comptes de Caixa de Manlleu*).

ANTONOMÀSIA

L'antonomàsia consisteix bàsicament a usar un nom propi com a comú, o viceversa. Dins la producció antonomàstica podríem considerar (a) substitució d'un apel·latiu per un nom propi: *un delinqüent* → *un Barrabàs*; *un poeta* → *un Virgili*; *un seductor* → *un Don Juan*; *una penedida* → *una Magdalena*; *una xafardera* → *una Celestina*; (b) substituir un topònim per una perífrasi: *Barcelona* → *Ciutat Comtal*; *Roma* → *Ciutat Eterna*; *París* → *Ciutat de la Llum*; (c) fer servir el gentilici d'una persona famosa en comptes del seu nom propi: *Aristòtil* → *l'Estagirita*; (d) fer servir el nom d'una característica rellevant en comptes del nom propi: *Pompeu Fabra* → *el Mestre*; (e) designar amb el nom d'una persona una qualitat: *ser valent* → *ser un Samsó*; *ser ràpid* → *ser un Fitipaldi...*

ANTÒNIMS

Dos mots són antònims quan el significat de l'un és oposat al de l'altre. Dos mots antònims vénen a ser el contrari de dos mots sinònims.

Els antònims es poden formar afegint un prefix negatiu a la paraula (*fer/desfer*, per exemple) o canviant totalment el mot (*bonic/lleig*, per exemple).

Segons el tipus de relació que s'estableix entre els antònims es parla de:

- **antònims pròpiament dits:** existeix una gradació entre els termes, i l’afirmació de l’un no implica pas la negació de l’altre; també s’hi poden introduir paraules que matisin l’oposició (exemples: *gran/petit*, perquè es pot dir *mitjà*; *blanc/negre*, perquè es pot dir *gris*);
- **complementaris:** l’afirmació d’un implica la negació d’un altre (exemples: *mort/viu*, *ver/fals*, *obrir/tancar*, *anar/venir*, *home/dona*);
- **recíprocs:** l’existència de l’un implica la de l’altre (exemples: *comprar/vendre*, *dret/tort*).

APÒCOPE

L’apòcope és un fenomen que consisteix en l’elisió de fonemes o síl·labes a final de paraula. Si l’elisió la fem a començament de paraula, tenim l’afèresi (veg. p. 15).

Exemples d’apòcope: *fotografia > foto*, *motocicleta > moto*, *a ca(sa) l’Anna*.

L’escurçament de noms de pila per apòcope és més usual en anglès i en castellà que no en català (vegeu HIPOCORÍSTICS, p. 23).

APÒDOSI

L’apòdosi és la segona part d’una oració simple o la segona oració d’una de composta que completa el sentit de la primera part o pròtasi (vegeu PRÒTASI, p. 29).

APOSICIÓ

L’aposició és la juxtaposició de dos substantius (o frases) el segon dels quals qualifica o determina el primer sense haver-hi entre ells cap partícula subordinant: *carrer Balmes*, *riu Ter*, *notícia bomba*, *vagó llit...* També podem marcar l’aposició entre comes (formada per un o dos noms, complements del primer, en aposició explicativa), com *París*, *capital de França*; *el lleó*, *rei de la selva*.

Cal dir que en els casos d’aposició no hi ha (ni en la nostra llengua ni en altres) unes regles ben determinades sobre si cau o no la preposició (que generalment és *de*; ara bé, hi ha tendència a no escriure-la-hi) o si entre un terme i l’altre s’hi posa o no guionet (la millor solució sembla que sigui la d’escriure els dos termes separats).

ARTICLE

L’article és un determinant que, posat davant el nom, n’expressa el gènere, el nombre i la determinació o la indeterminació. En català els articles deriven de pronoms i demostratius llatins (llengua que no tenia aquest element gramatical).

ASSIMILACIÓ

L’assimilació és un procés pel qual un so canvia algun paràmetre d’articulació per influència d’un so pròxim, i això dóna lloc a una palatalització, una velarització...:

- *enviar* (la *n* sona com una nasal bilabial [m], o labiodental [ɱ] en valencià). Hi ha canvi de punt d'articulació.
- *cangur* (la *n* sona com una nasal velar [ŋ]). Hi ha canvi de punt d'articulació.
- *atleta* (la *t* sona com una lateral alveolar [l]). Hi ha canvi de mode d'articulació, de punt d'articulació i de sonoritat.
- *ametlla* (la *t* sona com una lateral palatal [ʎ]). Hi ha canvi de mode i punt d'articulació.

BARBARISME

Si un parlant, inconscientment, en construir una frase usa un element impropï de la nostra estructura, comet un barbarisme. Es tracta d'expressions, paraules o construccions pròpies d'una altra llengua, considerades sempre un empobriment de la llengua a la qual són importades. Si, però, usa, d'una manera conscient, una expressió o estructura d'una altra llengua (per a produir determinats efectes estilístics o, per exemple, per a citar textualment), aleshores es tracta d'un *canvi de codi*.

El terme ve de *bàrbar* (etimològicament 'estranger') i té una connotació negativa. Per això els estudiosos han proposat parlar d'*interferència lingüística*, terme que té l'avantatge de poder-se referir a tots els nivells de la llengua (*fonètica, morfologia, sintaxi o lèxic*), mentre que el barbarisme acostuma a referir-se sols al lèxic.

BILINGÜISME

El bilingüisme és la coexistència de dos codis lingüístics en un parlant o en una comunitat determinada de parlants. Quan un dels dos codis preval sobre l'altre, hi sol haver *diglòssia*, de manera que la llengua més feble es va desintegrant. En països amb dues llengües en contacte, el foment del bilingüisme sol ser molt útil a una política assimilista, ja que, a la fi, tot bilingüisme emmena a la pèrdua d'ús d'una de les llengües, lògicament de la més feble.

CALC

Calcar és fer la traducció mot per mot d'una llengua a una altra. Calcar seria, per exemple, parlar castellà fent servir solament mots catalans, o parlar italià fent servir únicament mots francesos. I és que els sistemes d'una llengua són excloents dels sistemes d'una altra, car la sistematització de tota llengua és un muntatge molt complex, reforçat i equilibrat per sediments culturals, per una determinada visió cosmogènica i per unes relacions que s'entretreixeixen. És per aquesta raó que no hi pot haver pobles bilingües; en tot cas, hi ha persones bilingües o multilingües.

CAMP SEMÀNTIC

Un camp semàntic és l'agrupació de mots que tenen un significat semblant o que es refereixen a un mateix tema. Així, per exemple, dins el camp semàntic de

l'amor podrien anar-hi l'afecte i l'amistat, i també la confiança o el matrimoni, ja que són termes que poden tenir relació amb aquell mot.

Els camps semàntics tenen sempre un component subjectiu, perquè es basen en la connotació i no sols en la sinonímia o en relacions lèxiques, i estan subjectes a variar amb el pas del temps, perquè sol haver-hi canvis en les concepcions ideològiques, en el desenvolupament de les coneixences i en les relacions socials, de manera que unes paraules desapareixen i unes altres es van afermant, cosa que comporta una reestructuració del camp semàntic.

CAPITULAR (O CAPLLETRA)

Anomenem *lletra capitular* o *caplletra* la lletra majúscula grossa, sovint ornamentada, emprada com a inicial del primer mot d'un text, d'un capítol, d'un paràgraf, etc.

CATÀFORA

La catàfora és una figura retòrica que consisteix a col·locar a final de frase una paraula (generalment el subjecte) que normalment aniria a l'inici (*Va venir abans d'hora la Rosa*). Sovint els pronoms i els demostratius fan d'element catafòric en anticipar la paraula o tros de text que vindrà (*Li vaig donar una garrotada, al gos. / No li devem res, a en Joan. / I aquell fou el resultat: tots a fora!*)

COMPETÈNCIA/EXECUCIÓ

En la gramàtica generativo-transformacional la *competència* (de l'anglès *competence*) és la capacitat que cada parlant posseeix de comprendre i produir potencialment totes les frases d'una determinada llengua. No cal dir que tota persona nascuda i crescuda en un determinat país ha de ser competent en la llengua que s'hi parla. I anomenem *execució* (en anglès, *performance*) les manifestacions reals de la competència dels parlants, és a dir, de les frases que produeixen. Segons els estructuralistes, el conjunt *competència/execució* presenta moltes analogies amb el conjunt *llengua/parla*.

CULTISME

Anomenem *cultisme* o *paraula culta* el mot agafat directament d'una llengua clàssica (generalment el grec o el llatí) i que no ha experimentat l'evolució que sofreixen les paraules populars. Per exemple, la paraula *càtedra* seria un cultisme i la paraula *cadira* una paraula popular, totes dues del llatí *cathedra*.

DIACRONIA

El terme *diacronia* en lingüística és usat per a indicar l'evolució d'una llengua en el temps. Estudia, per tant, el desenvolupament de la llengua i en reconstrueix

la història fent una confrontació entre les diferents fases. Oposada a la *diacronia* hi ha la *sincronia*, que estudia el funcionament d'una llengua en una determinada fase del seu desenvolupament, sense considerar la relació entre aquella fase i les precedents o successives.

DIALECTE

Dialecte és una varietat de llengua caracteritzada per una limitada extensió geogràfica. Molt sovint el dialecte es diferencia de la *llengua estàndard* per tenir menys prestigi sòcio-cultural i per una freqüència menor en l'escriptura. El conjunt de varietats, dialectals o no, amb què s'expressa cada persona, incloent-hi els trets personals, formen el seu *idiolecte*.

DIÈRESI

La paraula *dièresi* deriva del verb grec διαίρειν, que significa 'dividir'. És un signe diacrític consistent en dos punts que es col·loquen sobre una vocal per a indicar-ne una pronúncia diferent de la que normalment es faria. Destruïx diftongs. En fonètica és un sinònim de *hiat*. Exs.: *posseïdor*, *excloïa*, *peüc...*

DISSIMILACIÓ

La dissimilació és el procés pel qual dos sons d'un mot, iguals o semblants, tendeixen a diferenciar-se o a reduir-se per desaparició d'un d'ells. Exemples: *tosores* > *tesores* > *tisores*; *juliol* > *juríol*; *arbre* > *abre...* El fenomen de la dissimilació acostuma a esdevenir-se sobretot en formes populars: *comunió* > «cumaníó»; *Santa Eulàlia* > «Santaulària»; *alcalde* > «arcalde»; *peregrí* > «pelegrí»; *vigila* > «vegila»; *bicicleta* > «becicleta»; *xocolata* > «xocolata»...

EPÈNTESI

L'epèntesi és la inserció d'un fonema no etimològic en una paraula per tal de facilitar-ne la pronunciació. És el fenomen contrari de l'elisió (pèrdua d'un o més sons). Exemples diacrònics d'epèntesi serien la *d* de paraules com *gendre* (< llatí GENERU), la *b* en mots com *cambra* (< llatí CAMERA), *ho diu a n'en Pep*, etc.

EPÍTET

D'un adjectiu diem que és epítet quan atribueix al substantiu una propietat que ja li és inherent (*la verda selva*, *la mansa ovel·la*, *la negra nit*, *l'alta torre...*).

ESTIL

L'estil és el conjunt de recursos lingüístics i literaris peculiars d'un escriptor o parlant d'una llengua. Dificilment pot parlar-se d'estil si no hi ha hagut per part de l'autor una exigència pel que fa a exactitud i bellesa per a expressar el seu

pensament a través de la paraula. Tampoc no hi pot haver estil si no es coneix bé la llengua que es fa servir, així com les seves lleis i el seu lèxic.

FILOLOGIA

El terme *filologia* (del grec φιλο- i -λογία) originalment significa ‘amor a la paraula’. Com a disciplina científica, la filologia estudia, a part de textos i llengües antigues, un idioma, agrupant àrees com la fonètica, la morfosintaxi, la dialectologia, la lingüística històrica, etc., en la part de llengua, i els diversos períodes de la literatura que corresponen a aquesta llengua.

La filologia també inclou les anàlisis de textos (l’anomenada *crítica textual*), que intenten de reconstruir un text original perdut que serveix de model per a còpies manuscrites posteriors.

FONÈTICA

La fonètica és la ciència que estudia els sons de la parla entesos com a al·lòfons, és a dir, aquells sons que poden ser pronunciats de maneres lleugerament diferents, sense que per això variï el significat de la paraula. Els representem entre claudàtors; per exemple, una [m] és un so consonàntic oclusiu, bilabial sonor, nasal; la [k] és un so consonàntic oclusiu, velar sord.

La fonètica es pot subdividir en tres branques:

- *Fonètica articulatòria* (estudia els sons des del punt de vista articulatori, és a dir, descriu tots els òrgans que intervenen en la seva producció).
- *Fonètica acústica* (estudia els sons des del punt de vista físic i transmissor).
- *Fonètica perceptiva* (estudia la descodificació de la parla).

FONOLOGIA

La fonologia és la ciència que estudia els sons distintius d’una parla. Quan en una llengua un determinat so fa variar el significat d’una paraula, en ser substituït per un altre, diem que aquest so és un fonema i el representem entre barres inclinades // . Exs. dels fonemes /b/, /g/ i /ll/: *bossa, gossa, llossa*.

Actualment, la fonologia és també considerada com una branca de la filologia que té relació amb la síntesi de veu i la lingüística computacional.

FRASE

La frase o oració és el conjunt de paraules amb sentit complet que va marcat per dues pauses. En català és imprescindible la presència d’un verb perquè hi hagi frase; si no, es parla d’*enunciat* o de *sintagma*.

Les llengües s’agrupen segons l’ordre canònic dels elements de la frase (subjecte, verb, objecte, en el cas de molts idiomes com el català, l’anglès...). Alguns elements poden ser elidits si se sobreentenen.

GENTILICIS

Els gentilicis són els noms amb què designem les persones i els objectes en relació amb el lloc de procedència (país, regió, comarca, ciutat, poble...). Solen tenir valor tant d'adjectiu com de substantiu. Bàsicament equivalen a *natural de*, *relatiu a*, *pertanyent a*, *habitant de*. Els gentilicis solen formar-se per derivació a partir del corònim o del topònim corresponent: *França* > *francès*, *Barcelona* > *barceloní*, etc. A vegades, però, succeeix que és el topònim el que procedeix del gentilici. Per exemple, *grec* > *Grècia*, *rus* > *Rússia*, *turc* > *Turquia*, etc.

GRAMÀTICA

La gramàtica és la part de la lingüística que estudia les regles i els mecanismes que governen el funcionament d'una llengua, generant mots i frases a partir dels elements fonètics, fonològics, morfològics, sintàctics, lèxics i semàntics que aquella llengua conté.

Per a l'estudi gramatical hom divideix la tira fònica en segments de diferent magnitud, la qual, considerada de menor a major, dóna: so, síl·laba, mot o paraula, sintagma, frase, oració i paràgraf.

Tal com l'hem descrita, tenim una *gramàtica normativa* o *prescriptiva*, fundada en el model de llengua culta i en l'escola. Però hi ha, a més, la *gramàtica descriptiva*, que explica què passa en la llengua i dóna un panorama del seu ús en un moment determinat, sense emetre'n judici; i, per una altra banda, tenim la *gramàtica històrica*, que estudia l'origen i la història dels fets d'una llengua.

HIAT

Un hiat és la combinació de dues vocals successives sense formar diftong. Són exemples de hiat: *a-eri*, *co-ï-a*, *deví-em*, *te-atre*, *té hora*, *ti-a*, *ve-hicle*. En català pot haver-hi hiat en els casos següents:

- Dues vocals fortes seguides (*po-eta*).
- Una vocal feble i una de forta (*famíli-a*, *pèrdu-a*).
- Dues vocals que formarien diftong, on la segona porta accent (*ve-í*).
- Dues vocals que formarien diftong, on la segona porta dièresi (*ve-ïns*).

HIPOCORÍSTICS

Els hipocorístics són noms que s'obtenen deformant el nom de pila o prenom (i alguna vegada també el cognom) i n'ocupen el lloc en els usos més informals, familiars o afectuosos. A vegades és el diminutiu (*Carme* > *Carmeta*, *Maria* > *Mariona*, *Rosa* > *Roseta*), i altres vegades consisteix en una forma escurçada (*Alexandre* > *Xandre*, *Antoni* > *Toni*, *Carolina* > *Lina*, *Eulàlia* > *Laia*, *Gabriel* > *Biel*, *Meritxell* > *Txell*) o en alguna altra modificació (*Josep* > *Pep*). També pot

passar que es combini l'escurçament amb el diminutiu (en un o altre ordre: *Jaume* > *Jaumet* > *Met*, *Josefina* > *Fina* > *Fineta*, *Narcís* > *Narciset* > *Ciset*).

La forma d'escurçament tradicional en català és la que es fa per afèresi, és a dir, suprimint una o més síl·labes o sons inicials del mot (*Agustina* > *Tina*, *Antoni* > *Toni*, *Concepció* > *Ció*, *Cristina* > *Tina*, *Elisabet* > *Bet*, *Isabel* > *Bel*, *Joaquim* > *Quim*, *Francesc* > *Cesc*, *Francesca* > *Xesca* (o *Cisca* o *Quica*), *Magdalena* > *Lena*). També és tradicional (si bé poc freqüent) l'escurçament per síncope, és a dir, suprimint alguns sons del mig (*Magdalena* > *Malena*, *Maria Isabel* > *Maribel*).

En certs parlars (com ara els valencians) se sol afegir una *o* final quan el nom escurçat és masculí i ha quedat reduït a una sola síl·laba (*Jacint* > *Cinto*, *Manel* > *Nelo*, *Vicent* > *Cento*). De vegades, a més, s'hi fan altres modificacions, com podem veure en *Ximo*, derivat de la forma *Xotxim* (que correspon a *Joaquim*).

Modernament, per influència de l'anglès o del castellà, es van estenent cada vegada més els hipocorístics obtinguts per apòcope, és a dir, suprimint alguns sons finals del nom (*Alexandre* > *Àlex*, *Eduard* > *Edu*, *Filomena* > *Filo*, *Immaculada* > *Imma*, *Magdalena* > *Magda*, *Montserrat* > *Montse...*). Caldria frenar aquest ús.

HOMONÍMIA

Quan diem que dues paraules són homònimes entre elles volem dir que es pronuncien (depenent del dialecte) o s'escriuen d'una manera igual. En el primer cas, ens estarem referint a paraules homòfones i en el segon a paraules homògrafes. No cal dir que els homònims pertanyen a camps semàntics totalment diferents. Exemples: *es* i *és* (en dialectes occidentals); *veure* i *beure*; *vaca* i *baca*; *coma* (signe de puntuació, femení) i *coma* (quadre clínic, [mot masculí]); *clau* (per a obrir panys, femení) i *clau* (tija de ferro, [mot masculí]); *banda* (cinta) i *banda* (grup d'homes armats); *truita* (peix) i *truita* (d'ous), etc.

LÈXIC (vegeu també VOCABULARI, p. 35)

Lèxic és el repertori, el corpus de paraules de què disposa una llengua o una especialitat determinada.

La lexicografia, doncs, s'ocupa dels mots que fan possibles una ortografia, una fonètica, una sil·labació, unes categories gramaticals, etc. És la disciplina que s'encarrega de determinar quines paraules són vàlides i n'estudia la forma i el significat. Els seus problemes giren entorn de la definició de cada paraula, del seu ús i de la relació amb altres mots. També s'ocupa de determinar quins lemes o paraules a definir han de ser presents en un diccionari determinat.

L'art de fer diccionaris sol ser una branca d'aplicació pràctica de la lingüística i va molt lligada a les normes de les respectives acadèmies de cada llengua (institucions prescriptives sobre un idioma). Pel seu contingut, té relació amb la semàntica i la morfologia.

LLENGUATGE, LENGUA, PARLA

LLENGUATGE: el llenguatge és la facultat humana que fa possible que ens puguem comunicar els pensaments, els sentiments i els desitjos mitjançant un codi lingüístic compartit. Com que a part del món humà n'hi ha un de forà, cal distingir tres menes de llenguatge, a saber:

- El llenguatge verbal (el de l'home, la llengua que fa servir)
- El llenguatge artificial (el de la programació, el de la informàtica)
- El llenguatge animal (el dels animals)

LENGUA: La llengua és la facultat del llenguatge d'expressar-se d'una manera concreta i històrica, fent servir un conjunt de convencions necessàries i un sistema de signes que els individus d'una determinada societat adopten.

Tota llengua natural conté uns valors històrico-naturals (no pas artificials), necessita un espai per a l'intercanvi comunicatiu i demana una interacció semàntica, és a dir, uns signes comunicatius.

La llengua és cultura

Cada llengua té la seva manera de construir i de lligar els significats dels mots, resultat de l'esforç d'una sèrie de generacions, i representa, descriu i interpreta el món d'una determinada faïso. Cada un de nosaltres no elabora els seus pensaments en una llengua qualsevol, en una llengua abstracta, sinó en una de sola, en la seva llengua concreta.

Per tant, el pensament humà arrossega un passat i depèn en gran manera de la llengua que ha après durant la infantesa. A mesura, doncs, que enriqueim el vocabulari, la nostra mentalitat esdevé més potent i precisa pel fet de distingir, per exemple, dues coses que abans confoníem, com *posar* i *ficar*, i a mesura que aprenem altres llengües eixemplem i enriqueim el nostre horitzó cultural i mental.

Les llengües evolucionen

Les llengües evolucionen, tant fonèticament com morfològicament i sintàctica. Tal evolució, però, cal que es faci des de dins, harmònicament. Si l'evolució vingués per pressió forana, seríem davant una suplantació, no pas davant una evolució. És per això que hem de conèixer bé el nostre sistema lingüístic, la nostra estructuració gramatical i la nostra normativització.

La potència del llenguatge humà

Amb l'articulació de sons, podem parlar de tot, mentre que amb el llenguatge dels animals o l'artificial es pot parlar sols d'alguna cosa, igualment que amb el llenguatge matemàtic o elaborat electrònicament.

PARLA: Amb la *parla* indiquem l'acte que l'individu realitza, en quant membre d'una comunitat lingüística determinada, per mitjà d'aquella convenció social que és la *llengua*, d'expressar les seves facultats. La *llengua* (o *llenguatge*) és una convenció social, la *parla* és la realització individual d'aquesta convenció.

METALLENQUATGE

El metallenguatge és l'ús del llenguatge per a parlar d'aspectes lingüístics. Així una frase com «què entens per *ancià*? —Entenc per *ancià* una persona que ha superat setanta anys» és un exemple de metallenguatge, és a dir, hi ha la finalitat d'aclarir el significat d'un element lingüístic: el de la paraula *ancià*.

El metallenguatge d'un diccionari és el conjunt de termes i fórmules usats per a descriure i definir els vocables.

METÀTESI

La metàtesi és la inversió de dues síl·labes o de dos fonemes, generalment contigus, en una cadena fònica.

Vegem-ne alguns exemples:

- AQUILA > àguila > àliga (totes dues formes són acceptades)
- EQUA > *egua* > *euga* (totes dues formes són acceptades)
- BOREAS > *bòria* > *boira* (la forma no metatètica *bòria* es conserva a l'Alguer i en alguns llocs del català occidental)
- ESTIS > (tu) *est* > (tu) *ets* (*est* s'usava a l'edat mitjana)
- FRUMENTUM > *froment* > *forment* (= blat; *froment* s'usava a l'edat mitjana)
- TEMPERARE > *temprar* > *trempar* (*temprar* s'usava a l'edat mitjana)

METONÍMIA

La metonímia consisteix a designar una cosa amb el nom d'una altra que pertany al mateix camp semàntic i que té, per tant, amb la primera una relació de contigüïtat lògica o material. Entre altres substitucions, hi pot haver (a) la causa per l'efecte (*tenir un Plató* per *tenir una obra de Plató*); (b) l'efecte per la causa (*guanyar-se el pa amb la suor* per *la fatiga*); (c) la matèria per l'objecte (*tenir molt or* per *tenir molts diners*); (d) el continent pel contingut (*beure's un got de vi* per *beure el vi del got*); (e) l'abstracte pel concret (*confiar en l'amistat* per *confiar en els amics*), etc.

MORFOLOGIA

La morfologia és la branca de la lingüística que estudia les regles que regeixen la composició i l'estructura interna dels mots (les desinències, les conjugacions...).

Les paraules es divideixen en agrupacions de fonemes amb sentit concret. Cada paraula té un lexema o arrel que aporta el significat lèxic, el contingut del mot, i

una sèrie de morfemes que aporten informació gramatical (els de plural, els de gènere, les desinències del verb) o precisen el lexema (els diminutius).

Per a formar noves paraules a partir de les ja existents podem usar tres mètodes bàsics: la *composició* (unir dos lexemes), la *derivació* (afegir morfemes anomenats afixos al lexema) i la *parasíntesi* (combinació dels dos que hem dit). Totes les paraules derivades formen la família d'una paraula dita *primitiva*.

La morfologia també s'ocupa d'estudiar la categoria de les paraules (si són noms, verbs, adjectius...), partint de la informació aportada pels morfemes, siguin lèxics o gramaticals.

L'agrupació dels diferents morfemes serveix per a dividir les llengües en aglutinants, flexives, etc., segons si un morfema canvia per un altre per a formar la nova paraula o s'afegeixen l'un darrere l'altre per a formar un nou sentit.

MORFOSINTAXI

La morfosintaxi comprèn la totalitat de mecanismes que es poden fer servir per a expressar relacions gramaticals. Inclou l'ordre dels mots (sintaxi), i també tots els morfemes gramaticals d'una llengua, tant partícules aïllades com morfologia lligada. Aquestes dues matèries, sintaxi i morfologia, van tan interrelacionades que la lingüística moderna considera que cal estudiar-les conjuntament en una única disciplina: la morfosintaxi.

NEOLOGISME

Un neologisme és una paraula o expressió creada en una llengua per les pròpies regles de formació de mots o bé manllevada a una altra.

Abans de crear o adoptar un neologisme, sempre cal abans tenir presents les següents preguntes: (a) quin significat li volem donar i si no tenim ja una paraula o expressió que ens serveixi?; (b) si ja tenim la paraula o expressió, quina novetat o avantatge aportaria el neologisme en relació a l'existent?, i (c) si la paraula o frase no existeix, i el neologisme es fa necessari, ¿el formarem bé, segons les regles de la nostra llengua? Diem això perquè, malauradament, hem vist en la nostra llengua a formar-se neologismes innecessaris i, a més, mal formats.

ONOMÀSTICA

L'onomàstica és la part de la lingüística que estudia els noms propis, és a dir, els no comuns. Sol fornir indicacions importants quan s'estudia la història lingüística i cultural.

L'onomàstica se subdivideix en *toponímia*, que estudia els noms propis d'elements geogràfics, i *antroponímia*, que estudia els noms propis de persona: el *nom*, o per als cristians *nom de bateig* (*Joan, Maria...*), els *cognoms* (*Alzina, Carner...*), els sobrenoms o àlies (en *Godall, la Llambregueres...*). A aquestes dues grans dis-

ciplines se n'hi afegeixen d'altres que estudien els noms propis que queden fora d'aquestes dues branques principals, com ara l'estudi dels noms propis d'animals, l'estudi dels noms propis de les obres d'art, dels vents, dels vaixells, etc.

ORTOGRAFIA

El terme *ortografia* ve del grec *ορθος* 'recte' i *γραφια* 'lletra'; es refereix a la manera considerada correcta d'escriure les paraules d'una llengua. L'ortografia és una convenció, des del moment que no sempre hi ha una correspondència unívoca entre un so i la lletra que l'hauria de representar. Les discrepàncies poden ser més grans en funció de si la tradició escrita d'una llengua s'aparta més de la llengua parlada realment, i de si el sistema ortogràfic és menys regular i previsible.

A més a més, cal tenir en compte els diferents signes que s'hi afegeixen per a aclarir la pronunciació, com els accents o signes de puntuació. Per a assegurar-ne de quina és la correcta ortografia d'una paraula és bo de consultar sempre un diccionari normatiu.

L'ortografia és un aspecte clau de la normativització d'una llengua, sobretot quan té, com el català, una gran dispersió dialectal o ha patit repressió històrica.

ORTOTIPOGRAFIA

L'ortotipografia és el conjunt de normes i usos que regeixen l'escriptura mitjançant caràcters tipogràfics.

Els elements de què s'ocupa l'ortotipografia són els següents:

Dels signes tipogràfics

- les lletres i altres signes
- les xifres
- els signes monetaris
- els signes lexicogràfics

Dels ornaments

- els filets
- les vinyetes
- les línies o ratlles
- els paràgrafs i apartats
- les columnes
- l'alineació dels elements
- els blancs
- l'ordenació alfabètica
- les lletres capitulars
- la jerarquia tipogràfica dels capítols, apartats i subapartats

En aquestes llistes, com que no hi ha verb en les seqüències i, a més, poca relació entre elles, les comencem amb minúscula i no hi posem puntuació final, Vegeu també pp. 43 i 83.

Dels estils de lletra

- cursiva (o itàlica), negreta, versaleta i altres
- la numeració de pàgines i els folis explicatius
- les notes al peu de pàgina i les seves crides

PARÀFRASI

La paràfrasi és aquella traducció que dona una versió clara i didàctica del text original. Per traducció no hem d'entendre necessàriament el canvi d'un idioma a un altre, sinó la reescriptura d'un text original. La paràfrasi en fa una imitació, sense reproduir-lo, i mostra, d'una manera objectiva, que s'ha entès la informació proporcionada.

En sentit estricte, *paràfrasi* és l'explicació del contingut d'un text, per a fer-lo entenedor en tots els seus aspectes i facilitar-ne la comprensió.

De la mateixa manera s'empra en la traducció entre idiomes i en la prosificació de versos o la versificació de la prosa.

També és un recurs didàctic i una estratègia per a adquirir coneixements. Els estudiants fan un ús inconscient de la paràfrasi quan davant un tema, primerament, l'assimilen i després l'expressen amb paraules diferents, intentant no ometre res essencial d'allò que han estudiat.

PREFIX

Els prefixos són afixos que es col·loquen davant una paraula per a formar derivats. La derivació és un fenomen molt ric per a crear paraules noves i és present en tots els estadis evolutius d'un idioma. Tant en el català com entre les diverses llengües els prefixos són menys freqüents que els sufixos (afixos que es col·loquen al final d'una paraula).

Molts dels prefixos que fem servir en català vénen d'una preposició o d'un adverbi llatins. La majoria no canvien la categoria gramatical de la paraula, ans en modifiquen el significat; per exemple: *fer/desfer*, on *des-* significa 'el contrari'.

PROSÒDIA

La prosòdia és la disciplina que tracta de la correcta pronunciació dels mots, tenint en compte el conjunt de característiques d'una llengua pel que fa a l'accent, a l'entonació, al ritme i a la durada dels fonemes en el llenguatge parlat. Per exemple, la diferència de significat entre l'afirmació *dormo* i la interrogació *dormo?* es fa exclusivament mitjançant una entonació diferent.

PRÒTASI

Primera part d'una oració simple, o primera oració d'una oració composta, el sentit de la qual és completat per la segona part o apòdosi (vegeu *apòdosi*, p. 18).

SEMÀNTICA

La semàntica, en sentit ampli, és la part de la lingüística que estudia el significat de les paraules. El seu nom ve del grec *σημα*, que vol dir ‘signe’.

Analitza quins són els components del significat i com es transmet la relació entre mots, segons el que representen. Segons com sigui aquesta relació es parla de mots *sinònims* (de significat idèntic o semblant), *antònims* (oposats), *homònims* (mots diferents amb coincidència de forma per evolució històrica), *polisèmics* (amb més d’un significat)...

La semàntica és una disciplina propera a la filosofia, per l’anàlisi dels conceptes; a la psicologia, per l’estudi de la ment humana i de la comunicació; a la lexicologia, perquè ajuda a definir els mots; a la sintaxi, perquè assigna papers temàtics a funcions dins la frase, i a moltes altres branques del saber.

SIGNIFICAT/SIGNIFICANT

significat: En semàntica el *significat* és una manera d’indicar una part de la realitat o de les idees per mitjà d’una expressió lingüística o més (*significant*). En l’escriptura el representem mitjançant unes cometes simples.

significant: El significant és la successió de sons o signes gràfics que fan possible el signe. En l’alfabet fonètic internacional l’escrivim entre barres inclinades o entre claudàtors.

SINALEFA

La sinalefa és la fusió en una sola síl·laba, formant diftong, de dues vocals en contacte, l’una de les quals es troba al final d’un mot i l’altra al començament del següent.

SINCRETISME

En lingüística, sincretisme significa la fusió en un sol element de diversos trets gramaticals, de manera que adquirim un mot de nou significat.

A vegades distingim *sincretisme* d’*eclecticisme*, car els elements fusionats no han estat pas triats, com fent-ne una síntesi, sinó que els elements barrejats són encara distingibles.

SINONÍMIA

Dues paraules són sinònimes quan tenen un significat igual o molt similar. Els sinònims són objecte d’estudi de la semàntica i són molt usats en la retòrica.

De fet, la sinonímia total no existeix gairebé mai, perquè cada paraula aporta un matís nou o tendeix a usar-se en un context propi. Existeixen, doncs, varietats geogràfiques (es prefereix un mot propi de la zona a un altre), per formalitat del discurs (els cultismes són més freqüents en la llengua formal), per grup social de

pertinença (no parlen igual els joves que els adults o membres de diferent classe social), per connotació... Per això la psico-semàntica i certs corrents de la lingüística cognitiva defineixen la sinonímia no per la similitud de significats, sinó justament com un fenomen de contrast, ja que hi ha cert sema de la paraula o certa convenció social sobre el seu ús que fa que una paraula no sigui exactament igual que l'altra de la qual és sinònima.

Una perífrasi pot actuar com un sinònim, de manera que s'usa una expressió en comptes d'una paraula, usualment per eufemisme o per a evitar repeticions.

Exemples:

- **casa**: llar, domicili, residència...
- **cotxe**: vehicle, automòbil...
- **costum**: hàbit, pràctica, ús...
- **persona**: individu, ésser...

SINTAGMA

Sintagma és el conjunt de dues o més paraules, les quals comparteixen un significat unitari i tenen una coherència sintàctica dins l'oració. De fet, podríem definir l'oració dient que és aquella unitat de sentit complet formada d'un sintagma nominal i d'un sintagma verbal.

SINTAXI

La sintaxi és la part de la gramàtica que estudia quina funció fa cada paraula dins la frase. A més, determina quines combinacions de paraules o de sintagmes són permeses de fer en una llengua determinada, així com quins nexes s'utilitzen per a estructurar i unir frases entre elles.

SOCIOLINGÜÍSTICA

La sociolingüística és la disciplina que estudia la relació entre la llengua i la societat, sia en el fet com aquesta societat fa ús de la llengua sia respecte als trets culturals que es deriven d'aquest ús.

La sociolingüística, sia ocupant-se dels usos efectius sia prenent nota dels simbòlics (connotacions, valors i actituds), aborda tots els canvis estructurals, estudiats, de fet, per la lingüística històrica, i tracta d'explicar el perquè d'aquells canvis, mentre que la lingüística estricta es limita a la descripció de la forma.

SONORITZACIÓ

La sonorització és el procés pel qual un so sord (en el qual no vibren les cordes vocals) es torna sonor, per l'acció del so o sons contigus. Són sons els sons laterals, els vibrants i els nasals.

En català tenim sonorització:

- Dins una paraula, quan una oclusiva sorda, una fricativa sorda o una africada sorda van seguides d'una consonant sonora en una síl·laba diferent. Exemples: *capgròs* (on la *p* sona [b]), *modernisme* (on la *s* sona [z]), *migdia* (on la *g* sona [dʒ]). Però no pas en casos com *ample*, on el grup *pl* és dins la mateixa síl·laba.
- També, per fonètica sintàctica, quan una paraula acabada en una oclusiva sorda, en una fricativa sorda o en una africada sorda va seguida d'una vocal o d'una consonant sonora. Exemples: *blanc i negre* (on la *c* sona [g]), *les altres* (on la *s* de *les* sona [z]), *més dolent* (on la *s* sona [z]), *mig obert* (on la *g* sona [dʒ]).

SUBJECTE

La paraula *subjecte* té dos significats relacionats: en filosofia designa tot allò oposat a objecte, és a dir, el conjunt d'entitats capaces de realitzar o patir accions, d'interaccionar amb la realitat o de pensar. En el camp de la sintaxi tradicional té la funció d'oposar-se a *predicat*.

Segons l'ordre del subjecte, el verb i els seus complements, es pot establir una classificació de les diferents llengües del món.

En català el subjecte pot aparèixer com a tal o ser elidit. En els casos en què el subjecte és elidit, es dedueix a partir de l'anàlisi de la persona i el nombre del verb de la frase. Per exemple, en l'oració *Juguem a futbol* el subjecte elidit és *nosaltres*. Hi ha formes verbals, però, que són no personals: l'infinitiu, el gerundi i el participi.

Determinades oracions no porten subjecte; són les anomenades *impersonals*. Ho poden ser pel context (*truquen a la porta*), per la presència d'elements gramaticals com els pronoms *es* o *hom* (*es [hom] diu que la tempesta va ser molt forta*) o pel caràcter lèxic del verb (*plou*).

SUBSTANTIU

El substantiu és la part variable del discurs que indica una persona, un lloc, una cosa o, correntment, qualsevol entitat animada, inanimada o pensada. Dels substantius també podem dir-ne *noms*, si bé en l'àmbit lingüístic preval el primer terme, per tal com el seu significat és més ple de sentit: significa 'proveït de substància pròpia, d'una realitat de la qual podem parlar, sia tangible (*taula*) sia mental (*virtut*)'. La majoria de substantius (o noms) poden ser substituïts per pronoms, que realitzen idèntiques funcions.

Els substantius (o noms), juntament amb els verbs, són els elements primaris d'una llengua i formen el pilar on es construeix la frase. Poden ser comuns o propis, concrets o abstractes, individuals o col·lectius.

TIPOGRAFIA

La tipografia és un mode d'estampar per pressió directa la forma d'uns elements mòbils i gravats, entintats, a un suport que sol ser de paper.

La tipografia abraça també el conjunt de normes i usos que es tenen en compte a l'hora de col·locar, amb proporció i harmonia i d'acord amb una intenció comunicativa, els elements que s'han d'imprimir en algun suport físic o visualitzar en alguna pantalla. Aquests elements poden ser text, il·lustracions o ornaments, i, a grans trets, s'ocuparien de quatre àmbits:

- del caràcter (lletra)
- del paràgraf
- de la pàgina
- del document imprès

TOPONÍMIA

La toponímia (del grec *τοπος* 'lloc' i *ονομα* 'nom') és la part de l'onomàstica que estudia els topònims, és a dir, els noms propis de lloc. Va íntimament lligada a la investigació etimològica i a l'evolució d'aquesta mena de noms.

L'estudi de la toponímia d'un país pot respondre a diversos interessos, com seria satisfer la curiositat d'unes persones o d'un poble per a saber l'origen del nom dels llocs on viuen o que els envolten. En geografia la toponímia pot donar informació útil sobre diversos aspectes d'una zona, com ara el relleu, la flora, la fauna, etc., i pot ajudar a delimitar la separació entre dues zones geogràfiques (per exemple, entre la Franja de Ponent i l'Aragó de parla aragonesa o castellana). Per als historiadors és una font d'informació sobre els pobles que han viscut anteriorment en un lloc. A Catalunya, per exemple, conviuen topònims d'origen celta, iber, llatí, germànic, àrab i català. En lingüística, a més de l'etimologia, la toponímia aporta dades sobre l'evolució fonètica d'una llengua, etc.

VERB

El verb és una part variable del discurs que denota acció (*llegir, portar*), circumstància (*descompondre's, espurnejar*) o estat de l'ésser (*estar, existir, viure*).

És l'única paraula imprescindible en una frase, i n'hem de considerar els aspectes següents:

- a) la conjugació (segons la qual pot haver-hi verbs *regulars* o *irregulars*)
- b) els complements i els adjunts
- c) tipus de verbs

a) La conjugació

Els verbs poden conjugarse segons diversos criteris:

- **persona:** primera, segona i tercera
- **nombre:** singular i plural
- **mode:** indicatiu, subjuntiu i imperatiu

- **temps verbal**: present, passat i futur (amb variants)
- **veu**: activa i passiva
- **aspecte**: perfectiu i imperfectiu
- **gènere** (només els participis): masculí i femení

b) *Els complements i els adjunts*

Els verbs van acompanyats de tot un seguit de sintagmes, que poden ser complements o adjunts.

Els complements són els sintagmes exigits pel verb, és a dir, són els sintagmes que un verb necessita per a construir una frase gramatical i amb sentit.

Els complements més habituals són:

- objecte directe
- objecte indirecte
- complement posicional
- predicat secundari regit (dit també *complement predicatiu*)

Els adjunts són sintagmes que acompanyen el verb i aporten informació addicional, però no són imprescindibles perquè la frase tingui sentit i sigui gramatical.

Els adjunts més habituals són:

- de lloc
- de temps
- de companyia
- d'instrument
- atributius

c) *Tipus de verb*

Segons el tipus de predicat, hi ha verbs *copulatius* i *predicatius* (encara que alguna gramàtica admet també els semicopulatius o semipredicatius).

Els verbs copulatius o atributius són els que no aporten cap significat a l'oració i funcionen com a simples nexes entre el subjecte i el predicat secundari. Els verbs que clàssicament s'han categoritzat com a copulatius són *ser* (o *ésser*) i *estar*, tot i que de vegades poden funcionar com a predicatius. A vegades, altres verbs funcionen també com a atributius.

Els verbs que no exigeixen un subjecte s'anomenen *verbs impersonals*. En les llengües romàniques els verbs impersonals es conjuguen en tercera persona del singular, com: *llampeguejar, nevar, pedregar, ploure, tronar...*

Els verbs que exigeixen un objecte directe s'anomenen *verbs transitius*. L'agent del verb (és a dir, qui executa l'acció expressada pel verb) està en el subjecte, i el pacient (això és, qui rep l'acció expressada pel verb) està en l'objecte directe. Exemples: *cantar, menjar, mirar...*

Els verbs que no poden anar acompanyats d'un objecte directe s'anomenen *verbs intransitius*. N'hi ha de dos tipus:

- Verbs intransitius inergatius. Exigeixen un subjecte amb funció d'agent. Exemples: *caminar, córrer, telefonar, treballar...*
- Verbs intransitius inacusatius. Exigeixen un subjecte amb funció de pacient. Exemples: *arribar, caure, esdevenir*. Són precisament els verbs que en italià, francès, alemany o holandès utilitzen l'equivalent al verb *ser* com a auxiliar de les formes verbals compostes en lloc de l'equivalent al verb *haver*. En alguns casos el subjecte d'aquests verbs es pot pronominalitzar per *en* (*Arriben tres vaixells. / N'arriben tres.*), cosa que no passa amb els intransitius inergatius.

Els verbs que admeten un objecte directe (amb funció de pacient-objecte) i un objecte indirecte (amb funció de pacient-persona) s'anomenen *verbs ditransitius*. Exemple: *donar*.

Els verbs que necessiten dos subjectes s'anomenen *recíprocs*. En català, aquests dos subjectes poden coordinar-se amb la conjunció *i* o amb la preposició *amb*. Exemple: *La Maria i jo vam ballar a la festa / Jo amb la Maria vam ballar a la festa* (registre més col·loquial).

Els verbs *reflexius* necessiten que el subjecte faci d'agent i de pacient. El pacient s'expressa mitjançant un pronom feble adherit al verb, generalment categoritzat com a datiu possessiu. Ex.: *rentar-se* o *rentar-se les mans*.

A l'últim, hi ha verbs, anomenats *pronominals*, que necessiten l'addició d'un morfema per a ser conjugats: *agenollar-se, ennuegar-se, penedir-se...*

VOCABULARI (vegeu LÈXIC, p. 24)

El vocabulari (o lèxic) és el conjunt de paraules d'un idioma. També pot designar el nombre de mots coneguts per una persona o per una comunitat o els que apareixen en un text concret.

Dins la lingüística és objecte d'estudi de la lexicologia, de la semàntica, de la pragmàtica i de la lexicografia. Però com que les paraules són el vehicle de comunicació del pensament o, segons algunes teories, constitueixen fins i tot l'estructura mateixa del pensament, són estudiades per la filosofia (especialment la filosofia del llenguatge), per la psicologia i per altres disciplines similars.

El lèxic d'una llengua

El lèxic d'una llengua comprèn totes les paraules i expressions pròpies, si guin ja reconegudes oficialment (pels diccionaris normatius o acadèmies representatives) o no. Han de ser, però, paraules poc o molt esteses.

Classificació de les paraules

- **Segons el seu origen:** es fa la distinció entre paraules patrimonials i manlleus. Les paraules patrimonials han sorgit per la pròpia evolució de la llengua. Així, en català, el lèxic patrimonial és el que té bàsicament origen llatí. Ara bé, hem de convenir que té moltes aportacions, principalment, del substrat pre-romà, de les llengües germàniques i de l'àrab, i amb manlleus, en èpoques més recents, de moltes altres llengües (anglicismes, castellanismes, gal·licismes, hellenismes, italianismes...).
- **Segons el seu ús en el temps:** una paraula que s'acaba de crear o manllevar es considera un *neologisme* fins que el seu ús esdevé corrent. Si, en canvi, ens referim a un mot que ja no s'usa o que ha perdut el sentit, es parla d'*arcaisme*.
- **Segons el grau d'extensió:** la sociolingüística estudia si una determinada paraula pertany a una varietat determinada (social o dialectal) o a l'estàndard d'aquell idioma.

El vocabulari personal

Es pot mesurar el grau de riquesa lèxica d'una persona segons el nombre de paraules que coneix i pot usar correctament. La manca de riquesa lexical limita la possibilitat de comunicació i empobreix la visió del món; per això l'ensenyament posa molt èmfasi a millorar el vocabulari dels alumnes. Evidentment, el cabal lèxic personal és un bon indicador de si hom té instrucció o no.

No és el mateix entendre una paraula que usar-la habitualment. El nombre de paraules que una persona és capaç de comprendre, però no d'usar, s'anomena *vocabulari passiu*, i s'oposa a l'*actiu*, molt més reduït. L'ús efectiu depèn de la repetició en l'aparició de la paraula i la necessitat d'inserir-la en el discurs.

Lèxic i conceptes

La majoria de corrents filosòfics admeten que el pensament s'articula a través de les paraules. Però les paraules no tenen una relació unívoca amb els conceptes, sinó que depenen del sistema de cada llengua. Segons la hipòtesi Sapir-Whorf, «cada llengua té una manera única de concebre el món, que es plasma en el seu lèxic i que no és totalment traduïble a un altre idioma» (fet que es veu fins i tot en noms simples com els dels colors). Per això, és necessari conservar la diversitat lingüística del món.

Les paraules que un idioma necessita van íntimament relacionades amb la vida i la cultura de la comunitat nadiua i amb altres llengües en contacte. Per exemple, un grup que visqui a la selva tindrà més vocabulari relacionat amb el món vegetal que no pas un altre que sigui eminentment urbà. ◆

Paginació i parts d'un llibre

CONSELLS GENERALS

Tota mena d'escrit (sigui fet a mà, a màquina o amb ordinador) requereix un projecte previ de paginació.

Una bona presentació, sobretot gràfica, fa eficaç el missatge. No cal dir que s'ha de tenir present quin missatge volem oferir i a quin lector.

Sabem que amb l'ordinador es poden fer moltes filigranes, però convé no abusar d'aquestes possibilitats i presentar els escrits amb poques variants. La presentació ha de ser harmònica i neta, amb el text ben emmarcat dins el full (tenint en compte els marges) i plasmat amb caràcters tipogràfics agradables de llegir.

Tota pàgina és com un mapa. A primer cop d'ull ja se'ns hi ha de fer tot clar, i allò que és essencial ha d'atraure la nostra vista i ha de permetre de fer-nos una síntesi mental d'allò que llegirem. Generalment no es comença llegint, sinó que es mira, es dóna una ullada; i aquesta ullada ens ha d'induir a la lectura.

LA FACILITACIÓ DE LA LECTURA

La nostra lectura no és lineal sinó que fa salts, cap endavant però també reculant, i l'atenció es concentra sempre a la part superior de les lletres. Per això és molt important escriure en minúscules. Un text en majúscules es fa difícil de llegir i provoca un efecte de rebuig. Això ho han de tenir molt en compte aquells qui, per tal de remarcar una cosa, l'escriuen tota en majúscules. A més, textos amb frases massa llargues es fan pesats; les frases no haurien de superar una llargada de 20-25 paraules. Quant a la llargària de les línies, no haurien de tenir més de 70 caràcters.

L'ADEQUADA ELECCIÓ DE LA TIPOGRAFIA

Com que els humans ens movem per habituds, a l'hora de determinar la tipografia és molt important de triar aquella que sigui més usual i llegible. Ja hem dit que la lletra minúscula és més rica d'informació que no pas la majúscula, i hem de saber que els caràcters *serif* (plens, amb petits acabaments als extrems de les arestes) són més rics que els *sans-serif* (de pal sec). Aquests són més apropiats per a encapçalaments o text a destacar, i els altres, els *serif*, per a text corrent (si bé els *sans-serif* solen ser molt usats per a text en pantalla). Tot i que la informàtica ens ofereix una gran varietat de caràcters, hem d'evitar els de disseny fantasiós.

Si volem un caràcter semblant al d'una màquina d'escriure (d'espaiat fix), farem servir la lletra Courier. Quant a les lletres *serif*, les que es fan servir més són la Times, la TimesNewRoman, la NewAster, la Sabon, la Palatino, les Garamond... i, pel que fa a les *sans-serif*, l'Arial, l'Helvetica, l'Optima, la Univers, la Utopia...

Sovint, en la nostra època de la informàtica, trobem en molts programes, per defecte, unes lletres de cos 12 punts. En general, però, és més professional i convida més a llegir un cos de 10-11 punts (o potser 11,5 punts).

L'ENQUADRAMENT

Una pàgina ha de contenir totes les variants del text, sense que s'hi vegi desordre ni atapeïment. Els formats són a convenir; un dels més usats és el DIN A4. En la taula de sota podeu veure-hi altres mides estàndard segons la norma ISO 216.

Determinar bé l'engabiament del text dins la pàgina és molt important; això és, tenir en compte els marges i les columnes. Línies massa llargues fan més costós d'anar a cercar el començament de l'altra línia.

Sobretot, pel que fa a llibres, per a la caixa del text va molt bé la dimensió normalitzada (de relació 1:1,4) o la dimensió dita 3:4 (de relació 1:1,3). Vegem-ho.

Suposem que partim d'un format de 160 × 230 i volem trobar les dimensions de la caixa de composició; per a això dividirem cada dimensió per la proporció corresponent (agafem la dimensió 3:4, que és la que aprofita més l'espai de paper); dividirem 160 per 1,3 = 123; després dividirem 230 també per 1,3 = 177. I, doncs, les dimensions de la caixa seran 123 × 177. Aleshores, cal saber com situar aquesta caixa dins les dimensions abans dites; fent la resta, podem saber l'espai en blanc (160 – 123 = 37 per a l'amplada, 230 – 177 = 53 per a l'alçada); aleshores, aquest espai en blanc s'ha de distribuir d'una manera diferent, tenint en compte la part del lloc (17), la del tall (20), la de la capçalera (20) i la del peu (33). De tota manera, avui dia hi ha certa tendència a aprofitar més l'espai en blanc dels marges, talment que les quantitats ací mostrades entre parèntesis queden una mica reduïdes.

Si hi va títol de capçalera, són usals dues maneres de fer-ho: (a) el nom de l'autor en la pàgina parella i el títol de l'obra en la senar; (b) el títol de l'obra en la pàgina parella i el del capítol o secció en la senar (en aquest llibre posem el nom de la secció a banda i banda a fi que el lector sàpiga sempre en quina secció es troba).

<i>codi «A»</i>	<i>mides (mm)</i>	<i>codi «B»</i>	<i>mides (mm)</i>
A2	420 × 594	B2	500 × 707
A3	297 × 420	B3	353 × 500
A4	210 × 297	B4	250 × 353
A5	148 × 210	B5	176 × 250
A6	105 × 148	B6	125 × 176
A7	74 × 105	B7	88 × 125
A8	52 × 74	B8	62 × 88
A9	37 × 52	B9	44 × 62

EL TEXT I EL REMARCATGE

Tota obra sol tenir una sèrie de subdivisions (o seccions) destinades a exposar diferents temes, encapçalats cada un per un títol i seguits de subtítols, si convé. No cal dir que hi ha d'haver una constància en el manteniment de la forma de cada categoria dins un document (títols, subtítols, notes, taules...).

Generalment, el cos del text s'escriu en lletra rodona, que és la més llegible i normal. La lletra cursiva té un significat precís i ens hem de limitar a fer-la servir sols en aquells casos que indiquem en les pàgines 74-76. La negreta s'ha de restringir al màxim en un text de rodona, perquè fereix la vista. Podem usar-la com a capitular, en titulacions, en elements molt definits que vulguem remarcar, i en numeracions, però mai en substitució de la cursiva.

Les majúscules són les lletres de la gran parsimònia, i no ens n'hauríem de servir mai en text corrent; direm més: ni en encapçalaments, ni en títols... (a excepció del caràcter inicial o del primer de noms propis). Podem jugar amb les variacions del cos (mida del caràcter), amb la negreta i amb caràcters alternatius.

L'ALINEAMENT, L'ESPAIAMENT I L'INTERLINEAT

El text pot anar alineat a la dreta o a l'esquerra o fer-se justificat. El que va alineat a l'esquerra s'anomena *text en bandera*; té l'avantatge de mantenir l'espai invariable entre lletres i entre paraules; és molt adequat per a columnes estretes. L'alineació a la dreta és molt poc usada, ja que nosaltres llegim d'esquerra a dreta i la variabilitat del començament de les ratlles fa fatigosa la lectura. El text justificat es fa molt agradable a la vista, però hi hem de vigilar molt l'espaiament horitzontal, és a dir, procurar que en el text no hi hagi espais blancs massa llargs; convé matissar-los, sia partint les paraules o bé augmentant el *track* (l'espai) entre caràcters.

En l'interlineat (espai entre línia i línia) és molt important de no estar per sota el 120 per cent de la mida del caràcter que fem servir (ex.: un cos de 10 demana un interlineat de 12, que es representa així: 10/12), i podríem dir que a més llargària de línia més alt ha de ser el valor de l'interlineat. Podríem parlar d'una oscil·lació d'interlineat d'entre un 120 i 140 per cent. De tota manera, hi ha algun tipus de lletra que queda quasi millor sense interlineat, com la Garamond 3.

La llargària dels paràgrafs hauria d'oscil·lar entre les 10 i 20 ratlles (n'hi pot haver també de menys de 10), i la línia final d'un paràgraf ha de contenir un mínim de 5 a 7 lletres.

Si un capítol acaba en pàgina senar (almenys n'ha d'ocupar una quarta part), la pàgina del darrere es deixa en blanc. Suposant que no es deixi aquesta pàgina en blanc i vulguem començar ja un altre capítol o tema, aleshores deixarem al principi de la pàgina un espai en blanc que ocupi entre tres i cinc ratlles de text.

Cal fer atenció a no deixar mai línies viudes (una sola línia al final de pàgina) o òrfenes (una sola línia a començament de pàgina).

LES PRINCIPALS PARTS D'UN LLIBRE

En tot llibre tenim les cobertes, que solen ser d'un paper amb més gramatge que el de la tripa (recomanem un paper flexible i que no pugui presentar marques de doblegament). Després, almenys hi ha d'haver:

— Un primer full en blanc, de cortesia; un segon full (opcional), *la portadella*, solament amb el títol del llibre; un tercer full (o segon), *la portada*, on a la part del davant s'escriu el nom de l'autor, el títol del llibre i l'editor de l'escrit. La part del darrere d'aquest full és anomenada *pàgina de crèdits* i conté les indicacions obligatòries establertes per la llei, el copyright (que és aquest signe ©), a més d'altres indicacions que siguin necessàries per al reconeixement de l'obra.

Hi són obligatoris el número d'edició (observi's que per *nova edició* s'entén una versió que respecte a la precedent té diferències substancials pel que fa al contingut o al format de la presentació; si sols es tractés d'algunes correccions i prou, aleshores parlariem de *reedició*), el nom i el domicili de l'editor, el lloc i l'any de la publicació, i el nom i l'adreça de la impremta i el dipòsit legal (que el sol demanar l'impressor i el diu a l'editor). També s'hi posa l'ISBN, que no hi és obligatori segons la llei, però que serveix per a la catalogació del llibre. També és aconsellable de consignar-hi les dades referides a l'autor, les del traductor i les del dissenyador de la portada (si escau).

— A continuació i abans de tota altra cosa, hi va l'índex general (dit simplement *índex*), el qual presenta els títols i els números de pàgina de tots els elements que componen l'obra. És molt important que cada títol sigui citat exactament tal com aquell títol apareix dins el text.

A vegades es dóna el nom de *sumari* a l'índex, cosa que no és gaire encertada, ja que el sumari no és més que un trosset de text que sintetitza el contingut d'un capítol i que s'escriu abans d'aquest (i llavors, per coherència, en tots els capítols).

— En les pàgines successives a l'índex hi podem afegir un pròleg fet per una persona diversa de l'autor. A continuació hi escriuríem el prefaci (presentació), fet per l'autor, que seria una presentació del llibre i n'explicaria l'oportunitat i la finalitat que es proposa, donant gràcies a qui l'ha ajudat. Seguidament vindria ja tota la part el cos del text, que ha de començar sempre en pàgina senar.

— Al final del llibre hi sol haver un apèndix o glossari (si escau), la bibliografia i, per acabar, un índex analític on hom pugui trobar ràpidament en quina pàgina és tractada una paraula o una frase. Com a cloenda, s'hi pot escriure un colofó, compost de diverses formes: cul-de-llàntia, festivitat, frase lapidària...

Quant a **autor-editor**, direm que en una obra escrita, tradicionalment es distingeix entre autor i editor. L'autor és aquell qui crea l'obra, ideant-la i realitzant-la; l'editor és aquell qui la fa divulgable, produint un text adaptat a la publicació. ◆

Els elements d'un escrit

Havent parlat ja de com ordenar un text i de com fer-lo més llegible, ara ens ocuparem de tot allò que generalment l'enriqueix, d'aquells elements que el fan més clar, més ordenat, més atractiu, com és acompanyar-lo de títols, de subtítols, de llistes, de notes, de citacions, d'il·lustracions... i de tot això n'anirem parlant a continuació.

TÍTOLS I SUBTÍTOLS

Cada nou tema, normalment, va encapçalat per un títol, el qual té essencialment la finalitat de dir en poques paraules de què tractarà l'escrit en qüestió. Per tant, un títol ha de ser sobretot clar i tan curt com es pugui. A vegades va bé de posar el títol un cop s'ha escrit l'article; així, mentalment hom pot anar a l'essència del missatge que s'ha ofert. Altres vegades hom cerca un títol i a partir d'ací va descabdellant l'article i va trobant la necessària inspiració.

Els títols o subtítols no poden considerar-se mai com a part gramatical integrant de l'inici d'un paràgraf. En tot cas, el paràgraf ha de reprendre, si cal, els termes del títol o del subtítol.

Els títols han de ser representats gràficament d'una manera suficientment contrastant a la del text o a la d'altres subtítols que hi pugui haver. Recomанaríem de fer servir tipografia *sens-serif* i de procedir com diem a inici de la pàgina següent.

Sobretot, procurem de no usar la majúscula més que per a la lletra inicial del títol o per a la inicial dels noms propis que hi pugui haver.

Si és necessari, dins els títols hi pot haver signes de puntuació, com la coma (*Llengua, país, cultura*), els dos punts (*El Mercat del Ram: aneu a Vic*). Al final de títols o de subtítols no hi ha d'anar mai punt, però sí que hi pot anar punt d'interrogació (*Art o tècnica?*) o d'admiració (*Endavant!*)

COL·LOCACIÓ-NUMERACIÓ DE TÍTOLS I SUBTÍTOLS

Aconsellem de justificar sempre a l'esquerra, tant els títols com els subtítols, sense fer-hi sagnat. En relació als paràgrafs, és important de deixar-hi espai tant a sobre com a sota, però més a sobre. (Nosaltres, a sota, sobretot per raons de muntatge, en alguns llocs n'hi hem deixat poc.)

Si els títols o subtítols van numerats, cal separar-hi cada unitat numèrica amb un punt. Després de l'última unitat (com podeu veure en la pàgina següent) també n'hi posarem, però no, si aquesta última unitat va seguida d'una lletra. Tinguem en compte també que, si fem referència dins el text de tal enumeració, aleshores el punt de darrere l'última xifra s'ha d'ometre.

Cada nivell farà servir una tipografia pròpia (de cos més gros a més petit) a fi que es vegi bé com s'organitza el text, però la mida del seu cos no pot ser mai inferior a la del cos del text. A part de jugar amb la mida del cos, podem marcar els epígrafs amb aquesta jerarquia tipogràfica decreixent: **VERSALETA**, **negreta**, rodona, *cursiva*. Vegem a continuació exemples de diferents nivells.

a) Si hi ha dos nivells:

- 1. VERSALETA NEGRETA RODONA**
- 1.1. Caixa baixa negreta rodona**

b) Si hi ha tres nivells:

- 1. VERSALETA NEGRETA RODONA**
- 1.1. Caixa baixa negreta rodona**
- 1.1.1. Caixa baixa negreta cursiva**

c) Si hi ha quatre nivells:

- 1. VERSALETA NEGRETA RODONA**
- 1.1. *VERSALETA NEGRETA CURSIVA***
- 1.1.1. Caixa baixa negreta rodona**
- 1.1.1.1. Caixa baixa negreta cursiva**

Aconsellàrem de no passar del nivell tres de subdivisions a fi de no fer una numeració massa complexa. Aleshores, en aquest cas, a partir de la subdivisió tres, sols hi posaríem subtítols (sense numeració), jugant, si cal, amb el cos, estil i variants de lletra.

d) Si hi ha cinc nivells:

- 1. VERSALETA NEGRETA RODONA**
- 1.1. *VERSALETA NEGRETA CURSIVA***
- 1.1.1. Caixa baixa negreta rodona**
- 1.1.1.1. Caixa baixa negreta cursiva**
- 1.1.1.1.1. Caixa baixa cursiva**

CONFECCIÓ DE L'ÍNDEX GENERAL

L'índex general ha de ser dissenyat de manera que el lector, amb un cop d'ull, pugui copsar l'estructura del llibre. Això es pot fer sia com es veu en la part esquerra de sota, seguint la tipografia dels títols i subtítols del cos de l'obra, o bé com es mostra en la part dreta, fent servir un sagnat que reflecteixi el nivell de cada subtítol:

1. INTRODUCCIÓ	1. Introducció
2. RESUM	2. Resum
3. COMENTARI CRÍTIC	3. Comentari crític
3.1. <i>ORIENTACIÓ EXPLICATIVA</i>	3.1. Orientació explicativa
3.2. <i>ORIENTACIÓ CRÍTICA</i>	3.2. Orientació crítica
3.2.1. Crítica convergent	3.2.1. Crítica convergent
3.2.2. Crítica discrepant	3.2.2. Crítica discrepant
3.2.2.1. <i>Crítica edificant</i>	3.2.2.1. Crítica edificant
3.2.2.2. <i>Valoració parcial</i>	3.2.2.2. Valoració parcial
3.3. <i>CONCLUSIONS I CONSEQÜÈNCIES</i>	3.3. Conclusions i conseqüències

LLISTES EN FORMA VERTICAL

Les llistes verticals normalment les introduïm amb els dos punts.

Com podem veure en el requadre gris de sota, hi ha quatre formes principals de fer la gradació: amb lletres, amb números o amb marques tipogràfiques.

Quan presentem la llista en forma alfabètica, la lletra anirà en cursiva i la tancarem amb un parèntesi en rodona; ara bé, quan s'hagin d'esmentar aquestes lletres dins un text, aleshores el parèntesi no s'hi posa (veg. p. 75, al final).

Si per a fer les llistes ens servim de números, aquests aniran seguits d'un punt més espai; si fem servir marques tipogràfiques (en forma de guió llarg [vegeu p. 83] o de botó), no cal dir que les escriurem sense parèntesi i separades del text per un espai. Exemples:

a) Introducció	— Introducció
b) Resum	— Resum
c) Comentari crític	— Comentari crític
1. Introducció	• Introducció
2. Resum	• Resum
3. Comentari crític	• Comentari crític

En les llistes de forma vertical cada veu serà tractada com un element d'informació diferent del text corrent i seguirà, per tant, la convenció següent:

- La lletra inicial anirà amb majúscula (com fem en el requadre gris), quan la veu és vista com un element informatiu autònom i diferenciat de l'altre. Però l'escriurem amb minúscula quan la relació entre els sintagmes es vegi homogènia (veg. p. 64).
- Si un text constitueix una frase completa el tancarem amb punt, però sense punt en cas contrari, llevat que vulguem homogeneïtzar la llista (veg. p. 79).

ENUMERACIONS EN FORMA HORIZONTAL

Les enumeracions (o llistes «estil text») ens permeten de distingir com a veus del discurs una sèrie de paraules o frases. Aleshores aniran integrades en el text corrent i davant cada veu hi posarem un caràcter (número o lletra) en cursiva tancat entre parèntesis. Llavors:

- La lletra inicial (la que va després del parèntesi que tanca el caràcter d'ordre) anirà en minúscula, com si prosseguís el període gramatical de la frase introductòria.
- El text de cada veu el tancarem amb la puntuació que tindria dins la frase, i la darrera veu la tancarem amb punt. Vegeu-ho, per exemple, en les pp. 44 i 47.

Vigilem de no confondre aquest caràcter indicador de llista «estil text» (que va entre parèntesis) amb la simple menció, dins un text, de la lletra d'una llista vertical (que aleshores va en cursiva i sense parèntesis, com hem dit abans).

Les enumeracions horitzontals «estil text» segueixen la mateixa puntuació del text i mantenen l'estructura gramatical deguda. Així:

- Una enumeració horitzontal segueix (a) la puntuació del text, (b) manté l'estructura gramatical de la frase i (c) ocupa menys línies que una llista vertical.

LES IL·LUSTRACIONS

Un gran nombre de llibres, i sobretot de revistes, van acompanyats d'illustracions. Tota il·lustració ha de tenir alguna relació o altra amb el text que acompanya; tanmateix, les il·lustracions solen conservar sempre una independència de significat i de funció informativa. Ara bé, hi pot haver casos en què la il·lustració i el text formin un únic missatge informatiu, en el qual imatge i text s'integrin mútuament. D'altra banda, la grandària de la il·lustració hauria d'anar en relació amb la importància que li volem donar pel que fa a la representació del tema textual.

Determinar bé la il·lustració que ha d'acompanyar un text és una feina delicada. Obtinguda la il·lustració, ve l'hora d'acotar-la, és a dir, d'agafar-ne sols la part que aportí informació al que ens interessa. Si una imatge no s'adiu al text o si no té prou qualitat, és millor prescindir-ne i cercar una altra solució.

Sempre que vulguem donar les mides d'una imatge, començarem per fer esment de l'amplada i a continuació de l'alçada. Sapiguem també que si volem ampliar o reduir una imatge, simplement hem d'aplicar una regla de tres; per exemple, si tenim unes mides de 174×136 mm i volem reduir l'amplada a 103 mm, hem de fer això: $136 \times 103 : 174 = 80,5$. La nova mida serà, doncs, $103 \times 80,5$ mm.

Les il·lustracions, per la forma que presentin, poden ser verticals, quadrades o apaïssades; també en podem trobar de rodones, d'ovalades o encara de totalment irregulars. I, doncs, a vegades, segons la seva forma, demanaran de ser col·locades bé en un lloc bé en un altre; a sota us en donem més detalls.

COL·LOCACIÓ DE LES IMATGES EN UNA PÀGINA

Col·locar una imatge en una pàgina vol art i sentit de l'harmonia; és important cercar l'equilibri entre el text i les altres il·lustracions que hi pugui haver.

Una il·lustració no ha de dificultar mai la lectura del text; per anar bé no hauria de partir mai paràgrafs, o almenys no hauria de trobar-se entre paraules partides ni hauria de deixar cap línia sola a sobre o a sota.

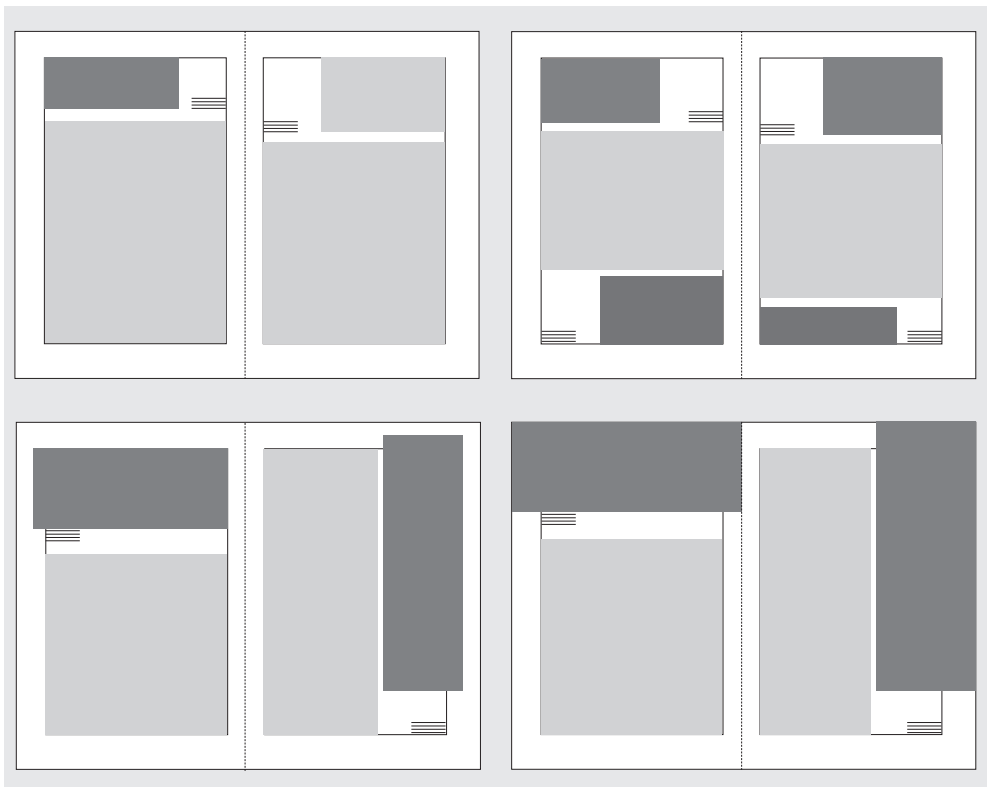
Podríem dir que una bona col·locació de les imatges ha de tenir en compte, no una pàgina sola, sinó el conjunt de les dues pàgines, la parella i la senar. Aleshores, com a regla general, si són il·lustracions marginals, en les pàgines parelles les situaríem a la part esquerra, i en les pàgines senars a la part dreta, és

a dir, a la part exterior de la pàgina (preferiblement a dalt). Si en cada pàgina hi van dues imatges, la primera se situa a la part exterior i la segona a la part interior, formant diagonal amb l'altra imatge de la mateixa pàgina. A la part lateral d'aquestes imatges marginals no s'aconsella de posar-hi text, sinó l'epígraf. No cal dir que les imatges situades en la pàgina senar atrauen més l'atenció. Un altre aspecte a tenir en compte és que la il·lustració s'ha de poder veure quan es llegeix el text que hi fa referència.

Naturalment, les il·lustracions haurien d'anar acompanyades sempre de l'anomenat *peu de foto*, on amb poques paraules es fa menció del seu contingut. I tampoc no hi hauria de mancar mai la *font de la foto* (l'autor de la foto), que moltes vegades pot tenir dret de reproducció (*copyright*) i, per tant, l'autorització de la publicació ha de ser concedida pel seu autor, sia pagant sia gratuïtament. ♦

ALGUNES MOSTRES DE COM S'HAN DE COL·LOCAR LES IMATGES

El darrer plec va signat, que vol dir que la imatge arriba totalment fins als límits de la pàgina.

Organització d'un text

TREBALL PREPARATORI

En la redacció d'un text, a fi que sigui sobretot clar, complet i correcte, l'autor ha de seguir unes etapes determinades: triar un tema, situar-lo correctament en un context, consultar els estudis que ja s'han ocupat de tal matèria, llegir i interpretar aquella informació, criticar-la, desenvolupar les pròpies idees, sistematitzar els resultats obtinguts i compaginar el text definitiu, tenint en compte les diverses convencions comunament acceptades: si posar amb majúscula o minúscula una paraula, si escriure amb lletres o xifres un número; com encertar en la puntuació i quan fer ús de la cursiva, de les cometes, de les abreviacions o de les sigles, i encara saber especificar i situar bé les notes, les crides, la bibliografia, etc.

En el nostre llibre ens ocupem, doncs, de tots aquests aspectes i, com ja hem dit, no pas exhaustivament. Tanmateix, qui vulgui escriure, farà bé de saber tot això que diem. No respectar una sèrie de normes pot induir el lector a males interpretacions i a distreure'l d'un contingut interessant i profitós.

PAUTES PER A L'ORGANITZACIÓ D'UN TEXT

Les pautes per a l'organització d'un text responen a uns pocs criteris generals:

1. **COHERÈNCIA:** en molts casos es pot optar per un criteri o un altre. Però, una vegada se n'ha triat un, s'ha de mantenir en tot el treball.
2. **UNIFORMITAT EN ELS USOS DE LA MATÈRIA:** en tota disciplina regeixen unes convencions particulars i habituals. És bo de respectar-les.
3. **EXACTITUD:** la informació ha de ser precisa i justa en tots els nivells. Certament que si es fa, per exemple, una tesi sobre el pensament d'un autor, serà necessari conèixer-lo en els diferents vessants de la seva vida i en les seves manifestacions i indicar bé de quins temes tractà i en quin lloc, en quins ambients i en quines dates.
4. **COMODITAT:** qui està ja una mica bregat en els llibres, sap molt bé que els trets gràfics ajuden molt a fer que una lectura sigui agradable i còmoda. Per tant, hom s'ha d'esforçar a preparar el seu text perquè sigui amè i atractiu.

INTEL·LIGIBILITAT

Qui llegeix ha de poder entendre totes les paraules, les quals han de ser precises i concretes. Els verbs solen donar a la frase el sentit d'immediatesa, concretesa i precisió. Si en un text especialitzat hi ha paraules poc usuals o no prou

conegudes, aconsellem de fer-ne un glossari i explicar-les d'una manera senzilla. Quan es tingui el text ja escrit, s'ha de revisar, controlant que s'hagin respectat les normes gramaticals. Si la redacció no és prou entenedora, s'ha de tornar a escriure, fent-la més senzilla i clara, i encara s'ha de tornar a rellegir tot.

Hem de saber que un text és clar si conté tota la informació que el lector necessita, informació que ha de ser donada aplicant metodologies específiques a fi d'obtenir ordre, precisió, coherència, harmonia i simetria, tenint en compte, a més, què és primordial o bé secundari, i presentar-ho jeràrquicament.

BON DESENVOLUPAMENT DE LES IDEES

Com que l'escriptura no ha de ser una simple transcripció de les idees o de la informació a donar, vigilarem molt el flux d'aquestes idees i les desenvoluparem per blocs homogenis, complets i ben lligats.

Si d'antuvi el lector sap quina finalitat té el text, això l'ajudarà en la seva comprensió. Una regla del periodisme anglosaxó diu que tota informació ha de respondre a les cinc *w* (*who?*, *what?*, *where?*, *when?*, *why?*, és a dir: qui?, què?, on?, quan?, per què? / com?). Lògicament, la informació principal ha de ser present en el text; en la jerarquia, la informació principal ha de precedir la secundària. Pensem també que un text és coherent quan tot el bloc (paràgraf) parla d'una mateixa cosa i quan és ben construït lingüísticament i gramaticalment (bon ús dels adjectius, dels pronoms, de les conjuncions, dels adverbis, dels complements...).

No cal dir que també és molt necessària una encertada puntuació, aspecte, aquest, a vegades massa negligit.

EL GENI DE LA LLENGUA O «COMPETÈNCIA LINGÜÍSTICA»

No n'hi ha prou de tenir unes idees ben clares i de saber-les presentar ordenadament. Qui es posa a escriure ha de tenir el geni de la llengua, és a dir, ha de tenir (a) capacitat de reconèixer si una determinada frase pertany o no a la seva llengua –saber si aquella frase és catalana o no–; (b) capacitat de reconèixer si una frase és gramatical o no, és a dir, si està ben construïda: *en Pere toca la guitarra* / **guitarra en Pere la toca*; (c) capacitat de produir i relacionar frases diverses i (d) capacitat de parafrasejar o de resumir una frase o de canviar-la en una altra d'equivalent.

Encara, però, hem d'anar més enllà en la bona construcció de les frases i en la bona presentació d'un text: hem de ser capaços de fer una connexió de frases, ben coherent i harmònica, i fer que tot el conjunt textual respongui al que hem dit en els quatre subtítols anteriors (treball preparatori, acurada organització del text, intel·ligibilitat i bon desenvolupament de les idees).

La competència lingüística desemboca, al cap i a la fi, en una bona comunicació, en què importa més la qualitat que la quantitat. ♦

Les crides i les notes

LA CRIDA (O RECLAM) EN EL TEXT

La crida (o reclam) és una xifra que escrivim en el text, en posició realçada (superíndex) respecte a la línia textual, i que remet el lector a una nota.

Aquestes crides les escriurem sempre abans dels signes de puntuació. Josep Ruaix ho expressa molt bé dins *Observacions* / 2, p. 145. Exs.: *Caldrà veure l'obra d'aquest autor*¹. / *¿Coincideixen l'un i l'altre, o bé l'un suposa i condiciona l'altre?*². Originàriament les crides anaven entre parèntesis, com encara fan algunes obres com ara *Il diritto di autore*, *Revue de linguistique romane*.

Algunes editorials de casa nostra escriuen la xifra-reclam després dels signes de puntuació (diuen que així queda més bonic); a nosaltres, i a la major part del món, ens agrada més i ens sembla més raonable tal com hem dit (ho hem comprovat obrint a tal fi milers de llibres tant a França com a Itàlia). Vegeu també les pp. 70-71.

Solà-Pujol, dins *Ortotipografia*, p. 71, posen tres exemples de crida segons es refereixi al període sencer, a la citació entre cometes o a una paraula:

Nota referida al període sencer:

- En les actes del congrés es diu que la ponència «va versar sobre citologia»¹.

Nota referida al període entre cometes:

- En les actes del congrés es diu que la ponència «va versar sobre citologia»¹.

Nota referida a una paraula:

- En les actes del congrés es diu que la ponència «va versar sobre citologia»¹.

LES NOTES, GENERALITATS

Les notes aporten informació marginal al text i fan que aquest no s'afeixugui. Tanmateix, s'ha de vigilar de no farcir un text o una pàgina de notes: ni massa notes ni massa llargues.

Per la informació que ofereixen, les notes poden ser de dues classes:

— *Notes de contingut*, que aporten aclariments, comentaris o ampliació del text.

Com acabem de dir, hem d'assegurar que la lectura del text no es ressenti de l'acompanyament de les notes; és a dir, prescindint de les notes, ha de poder ser clar i entenedor.

— *Notes de referiment*, que aporten informació bibliogràfica pel fet que en el text hi ha una citació o bé hem de reforçar un argument que hi tractem. Aquest referiment ha de conduir-nos a trobar l'obra i l'escrit al qual ens referim. En escriure-les ens pot guiar el que diem en «La bibliografia: dins un text o en notes i en referiments» (p. 53).

COL·LOCACIÓ DE LES NOTES

És molt aconsellable de posar les notes al final de la mateixa pàgina on es troba el seu número de crida o reclam. Així tenen l'avantatge de poder ser consultades mentre es llegeix el text.

Nosaltres fem el paràgraf de la nota amb sagnat francès (la primera ratlla desplaçada a l'esquerra) a fi que cada nota sigui fàcilment detectable.

Lògicament, el número de la nota ha de coincidir amb el número de la crida.

Tant la nota com la xifra que la determina, solen tenir una mida de lletra de dos punts per dessota de la del text. La xifra va seguida d'un punt.

Entre nota i nota hi va un petit espai, i entre les notes i el text l'espai ha de ser encara més gran, i entremig és corrent de posar-hi un filet, a la part esquerra, d'una llargària de quatre o cinc centímetres. ◆

Els exemples dins un article

Quan un text gramatical ha d'anar acompanyat d'exemples, hem experimentat que la manera més harmònica i clara de presentar-los era la de tenir en compte aquestes consideracions:

- Escriure els exemples en rodona, amb el cos de la lletra un punt més petit que el del text normal.
- Iniciar el paràgraf amb sagnia francesa.
- Escriure els números d'ordre entre claudàtors; si dins el text s'han de tornar a mencionar, van també entre claudàtors.
- Quan l'exemple és una citació, va tancada amb cometes baixes.
- Les referències van tancades entre parèntesis al final de l'exemple (abans del punt final) i escrites tal com diem en «Notes de referiment», p. 48.
- Les entrades del diccionari, posades com a exemple, van en negreta.

Exemples pràctics

- [1] La mort faria de la bella carn pastura sense que en tremolés la imatge dins mon pit (Carles RIBA, *Estances*).
- [2] Aquests recursos anaven a parar a rodes d'unes màquines molt primfilades i en prosperaven pocs (Pere CALDERS, «Zero a Malthus»).
- [3] Proveir (una nau) dels documents que acrediten la seva bandera (Pompeu FABRA, DGLC, **abanderar**).
- [4] Daniel Buren ha arribat a escriure: «L'art és objectivament reaccionari.» No és, doncs, estrany que preconitzés la seva eliminació (Marià MANENT, *Notícies d'art*).
- [5] Potser podríem destriar els seus dibuixos en tres grups (Marià MANENT, *o.c.*). ◆

Llistes bibliogràfiques

CONSIDERACIONS GENERALS

Una llista bibliogràfica és la presentació dels llibres o revistes d'on hem tret informació a l'hora d'escriure una obra o una part d'aquesta. Gairebé sempre va col·locada al final del treball o del llibre.

Hi farem sagnat a la francesa i ordenació alfabètica del primer element (el cognom de l'autor), escrit en versaletes. Si esmentem diverses publicacions d'un mateix autor, les disposarem per ordre cronològic, precedides d'un guió (veg. p. 51).

Per a separar els diferents elements, farem servir sempre una coma, però entre el lloc d'edició i l'any no n'hi posarem. Al final de tot hi va punt.

Aquest sistema que us oferim per a citar un llibre, potser no coincideix amb el que alguns llibres d'estil propugnen, però és clàssic i es fa servir molt, és fàcil de recordar i és clar i senzill. Hi usem sempre una coma per a fer les separacions, i l'esquema bàsic és: autor, títol del llibre, editorial, lloc i any. Ex.: RIERA, Carles, *Manual de redacció científica*, Claret, Barcelona 2005.

EXEMPLES PRÀCTICS DE CITACIÓ DE LLIBRES

COGNOM(S), Nom de fonts sencer, *Títol* (i *subtítol*, si escau, precedit de punt o dos punts), número d'edició (si escau), nombre de volums (si escau), editorial, «Col·lecció, número dins la col·lecció» (si escau), lloc d'edició i any.

- ALBERICH, Joan, i Montserrat ROS, *La transcripció dels noms propis grecs i llatins*, Enciclopèdia Catalana, «Biblioteca Universitària, 13», Barcelona 1993.
- ALCOVER, Antoni M., i Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols., Editorial Moll, Palma de Mallorca 1993.
- BELLÈS, Joan, «Saber donar informació», dins Rosa ARTIGAS (coord.), *Habilitats comunicatives: una reflexió sobre els usos lingüístics*, Eumo Editorial, «Llengua i Text, 3», Vic 1999, pp. 71-147.
- CARALT, J.M. [et al.], *Com són les coses. Vocabulari d'adjectius en imatges*, Eumo Editorial, Vic 1987.
- CASTANY, Daniel; Marta LUNA, i Glòria SANZ, *Ensenyar llengua*, desena reimpressió, Editorial GRAÓ, Barcelona 2009.
- COROMINES, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 9 vols., Curial – La Caixa, Barcelona 1980.
- *Formació del plural dels manlleus*, Termcat – Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, «Criteris Lingüístics per a la Terminologia, 4», Barcelona 1992.

- *Majúscules i minúscules*, 2a ed., Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona 1992.
- MARTÍ I CASTELL, Joan, *Els orígens de la llengua catalana*, Pòrtic – Universitat Oberta de Catalunya, «Àgora. Biblioteca Oberta», Barcelona 2001.
- PIQUÉ VIDAL, Joan [et al.], *Els procediments penals: formularis, comentaris i jurisprudència*, Bosch, Barcelona 1987.
- PLA, Josep, «El que hem menjat», dins *Obra completa*, Destino, Barcelona 2004.
- RESINA, Joan Ramon, «La ciutat dividida i el jo dividit», dins *La vocació de modernitat de Barcelona*, Galàxia – Cercle de Lectors, Barcelona 2008.
- RUAIX, Josep, *Català complet / 3*, 1a ed., Josep Ruaix, Moià 1998.
- — *Punts conflictius de català*, Barcanova, Barcelona 1989.
- — *Diccionari auxiliar*, 1a ed., Josep Ruaix, Moià 1996.
- — *Català complet / 2*, 1a ed., Josep Ruaix, Moià 2000.
- SOLÀ, Joan (coord.) [i altres] (2002), *Gramàtica del català contemporani*, 2a ed., Empúries, Barcelona 2002.
- SOLDEVILA, Ferran, *Història de Catalunya*, 3 vols., Alpha, Barcelona 1983.
- STRUBELL, Toni, *El moment de dir prou*, Pagès, Lleida 2008.

L'AUTORIA (O RESPONSABILITAT PRINCIPAL)

En una llista bibliogràfica, primer hi anirà el cognom escrit en versaletes, separat del nom per una coma, cosa necessària per a fer l'ordenació alfabètica. Si els cognoms són dos, el segon també anirà en versaletes. El nom l'escriurem complet. Fins a tres coautors s'hi poden fer constar tots tres (amb els cognoms en versaletes). Separarem el segon coautor del primer amb un punt i coma, i l'últim coautor, del precedent, amb coma i la preposició *i*. Però la inversió cognom-nom sols la farem en el primer autor. Si n'hi ha més de tres, escriurem sols el primer, seguit de l'expressió *i altres* entre claudàtors [i altres] o bé [et al.]. Si es tracta d'una successió d'obres del mateix autor, aleshores sols esmentem l'autor en la primera entrada; en les restants, el substituïm per un guió llarg (vegeu més amunt en RUAIX). Exs.:

- BADIA, Dolors; Montserrat MARTÍN, i Montserrat RIBÓ, *Parlar és clau / 1: curs de català per a la policia local*, Consorci per a la Normalització Lingüística, Centre de Normalització Lingüística, Barcelona 1991.
- BATLLE, Lluís C. [et al.], *Diccionari català-alemany*, 2a ed., Enciclopèdia Catalana, Barcelona 2005.
- GINEBRA, Jordi, i Anna MONTSERRAT, *Diccionari d'ús dels verbs catalans* (amb la col·l. de Xavier Rull i Anna Saperas), Edicions 62, Barcelona 1999.

Per a fer referència a l'autoria d'una obra col·lectiva, sense esmentar els noms dels autors, s'han fet servir molt les abreviatures DD. AA. (diversos autors) o

AA. VV. (de l'italià *autori varii*). Nosaltres aconsellem de posar-hi, o bé *Diversos autors*, o bé d'anar ja directament el títol de l'obra. Exs.:

- Diversos autors, *Atles topogràfic de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona 2003.
- *Atles topogràfic de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona 2003.

Si hi ha traductor, curador o col·laboradors (considerats de responsabilitat secundària), escriurem el seu nom i cognom després del títol de l'obra, introduïts per l'expressió *traduït per / traducció de / a cura de / amb la col·l. de*. Ex.:

- BUSQUETS i PUNSET, Anton, *Plantalamor*, a cura de Josep Ruaix i Vinyet, Abadia, Maçaners 2005.

Però si l'obra és anònima, aleshores al lloc de l'autor hi escriurem el nom del traductor o del curador (tal com faríem amb el de l'autor) i a continuació, entre parèntesis, la paraula *traductor* o *curador* en cursiva. Ex.:

- GUSTÀ, Marina (*curadora*), *Curial e Güelfa*, Ed. 62, Barcelona 1979.

Semblantment, quan l'autor citat és l'editor, compilador, coordinador, director, etc., de l'obra, a continuació del nom hi escriurem l'abreviatura que hi correspongui (d'aquella paraula), amb minúscula i entre parèntesis. Exs.:

- CATALÀ, Pere (ed.), *Món casteller*, 2 vols., Dalmau, Barcelona 1980.
- SOLÀ, Joan (dir.), *Llibre d'estil de l'Ajuntament de BCN*, Aj. de Barcelona, BCN 1995.
- VERGER, Guillem, i Oriol GIL (coords.), *Diccionari visual Duden*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1994.

Si ha estat una entitat qui ha escrit el llibre, el nom d'aquesta anirà en el lloc de l'autor, sense alterar-ne l'ordre habitual, i en rodona. Ex.:

- Termcat, *Espais terminològics 2007*, Barcelona 2008.

Si la responsabilitat de l'autoria és assumida per l'editorial (i, per tant, no hi ha autor), se citen les obres directament pel títol. Exs.:

- *Proposta d'abreviatures, sigles i símbols*, Universitat de Barcelona, Servei de Llengua Catalana, Barcelona 1990.
- *Santoral català*, 5a ed., La Formiga d'Or, Barcelona 1991.

LES PARTÍCULES QUE ACOMPANYEN EL COGNOM

En català les partícules no fan part del cognom; consegüentment, en l'ordenació bibliogràfica les escriurem així: ABADAL, Ramon d'; BLAS, Marta de; FLUVIÀ, Armand de; ORS, Eugeni d'; PLANDOLIT, Antoni de; TORRE, Teresa de la. Ara bé, en altres llengües l'ordenació bibliogràfica es fa per la partícula, perquè aquesta sí que forma part del cognom, com l'italià (D'ANNUNZIO, Gabriele, DE ANDRÉ, Fa-

brizio...), l'holandès (VAN DER LEEUW, Gerardus), l'alemany (VON ENDE, Erich; ZUR LINDE, Otto...), l'anglès (DE MORGAN, Augustus; MACDONALD, William...).

D'altra banda, fixem-nos que en italià la partícula s'escriu quasi sempre amb majúscula; en canvi, en holandès i en alemany la partícula va amb minúscula sols quan el nom la precedeix (Gerardus van der Leeuw, Erich von Ende).

I vegem encara aquests casos de noms clàssics o antics que en una ordenació bibliogràfica escriurem sense alteració de nom-cognom (cognom = 'de tal lloc'), i tot en versaleta: EUSEBI DE CESAREA, TOMÀS D'AQUINO, TALES DE MILET.

LA BIBLIOGRAFIA: DINS UN TEXT O EN NOTES I EN REFERIMENTS

Tinguem en compte que dins un text, i també en les notes i en els referiments, és molt més natural i elegant de no fer-hi la inversió abans esmentada i **escriure el nom seguit del cognom**; també és aconsellable de fer-ho així quan la llista bibliogràfica es fa seguint un criteri que no és el de l'ordre alfabètic.

Per exemple, dins certs documents sovint hi ha text amb anotacions que fan referència a publicacions o a fonts de taules i gràfics. Aleshores n'hi ha prou indicant, entre parèntesis (i en el lloc que els correspon i no en notes a peu de pàgina), l'autor, l'any i la pàgina corresponent. Ex.: (Xavier RULL, 2004, pp. 89-92).

ORDENACIÓ PEL SISTEMA AUTOR-ANY

Si l'ordenació es fa pel sistema autor-any, l'any de l'edició es col·loca entre parèntesis immediatament després del nom de l'autor. Altrament, l'any s'escriu després del lloc, sense coma, com ja hem dit. Exs.:

- BADIA, Jordi; David CASELLAS, i Lluís MARQUET (1998), *Resolguem dubtes*, Eliseu Climent, València.
- BONET I BALTÀ, Joan (1984), *L'Església catalana. De la Il·lustració a la Renaixença*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- KANT, Immanuel (2004), *Crítica de la raó pràctica*, Miquel COSTA (trad.), Edicions 62, Barcelona. ISBN 978-84-297-5392-9.

CITACIÓ D'UN ARTICLE O D'UN CAPÍTOL D'UNA OBRA

Si en la bibliografia hem de fer referència a un article o a un capítol determinat d'una obra, el posarem, precedit de coma, després del nom de l'autor del llibre. L'escriurem en rodona i entre cometes; a continuació, i després de coma, hi anirà el mot *dins* o *en* precedint el títol de l'obra on aquell article es troba comprès.

Representació general

COGNOM(S), Nom de fonts sencer, «Article», dins *Títol*, número d'edició (si escau), nombre de volums (si escau), editorial, «Col·lecció, número dins la col·lecció» (si escau), lloc d'edició i any. Ex.:

- BRUGUERA, Jordi, «Algunes qüestions sobre la normativa del lèxic», dins *Problemàtica de la normativa del català*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1984, pp. 37-49.

EL TÍTOL

El títol d'una obra va després del nom de l'autor, separat amb una coma i escrit en cursiva. De vegades hi ha un subtítol (complement o ampliació del títol), que separarem del títol amb un punt si es considera independent d'aquest; però l'escriurem precedit de dos punts (i començat amb minúscula) si s'hi subordina, fent-hi una funció explicativa o aclaridora, o com un resum o oposició del títol. Exs.:

- Diversos autors, *Llibre d'estil. Per a la redacció d'escrits de teologia i filosofia*, Facultat de Teologia de Barcelona – Facultat de Filosofia de Catalunya – Associació Bíblica de Catalunya, Barcelona 2009.
- Diversos autors, *Els Països Catalans i el Mediterrani: mites i realitats* (Actes del segon col·loqui de l'Association Française des Catalanistes, Rennes 1999), Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 2001.
- OLIVERAS I BALLÚS, MARC, *Contraindicacions de la tècnica*, Llengua Nacional, Barcelona 2010.

El títol d'una obra o document que no s'hagi publicat en català sol anar seguit de la traducció corresponent, entre claudàtors, cometes simples i en rodona. Ex.:

- *Die katholische Kirche* ['L'Església catòlica']

L'EDITORIAL

A continuació del títol hi escriurem, fent-hi la separació amb una coma, l'editorial. S'hi solen ometre les indicacions *SA, SL, Editorial, Edicions...* si no constitueixen part integral del nom. Si hi ha més d'una editorial i les volem indicar totes, aniran separades per un guió mitjà, i el seu nom no es pot traduir. Ex.:

- MESTRES, Josep M. [i altres], *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos*, 3a ed., Eumo Editorial – Universitat de Barcelona – Universitat Pompeu Fabra – Associació de Mestres Rosa Sensat, Vic/Barcelona 2007.

LA COL·LECCIÓ

El nom de la col·lecció el farem constar després del nom de l'editorial, entre cometes i amb majúscula inicial, tant els substantius com els adjectius («A Tot Vent», de Proa). Si la col·lecció té número de volum, aquest anirà a continuació del nom de la col·lecció, separat per una coma. Exs.:

- PALACIOS, Laura, *Minerals i roques dels Països Catalans*, Pòrtic, «Natura, 19», Barcelona 2003.
- RULL, Xavier, *La formació dels mots: qüestions de normativa*, Eumo Editorial, «Llengua i text, 7», Vic 2004.

EL LLOC D'EDICIÓ

Després de l'editorial (o de la collecció, si n'hi ha), fent-hi la separació amb una coma, hi escriurem el lloc d'edició seguit de l'any (sense coma entremig). Els noms dels llocs d'edició s'han de traduir i, quan n'hi ha dos o més, s'han de separar amb una barra inclinada. Ex.: Londres / Nova York 2009.

EXEMPLES PRÀCTICS DE CITACIÓ DE REVISTES

Títol: subtítol (si escau), editorial, lloc d'edició, número (data).

- *El Temps*, Edicions del País Valencià, València, núm. 1032 (març del 2004).
- *Llengua i Ús: revista tècnica de normalització lingüística*, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Direcció General de Política Lingüística, Barcelona, núm. 21 (2n quadrimestre del 2001).
- *Llengua Nacional*, Associació Llengua Nacional, Barcelona, núm. 68 (setembre del 2009).

CITACIÓ D'UN ARTICLE DE REVISTA O DE DIARI

Les citacions d'articles de revistes o diaris les escriurem en rodona i entre cometes, com fem en la citació d'articles i capítols d'un llibre. Si són articles d'un diari, hi indicarem el dia, el mes i l'any.

Representació general

COGNOM(S), Nom de fonts sencer, «Títol article», dins *Títol*, lloc d'edició, núm. (data), p. (o pp.). Exs.:

- GAROLERA, Narcís, «La llengua de Verdaguer», dins *Serra d'Or*, núm. 506 (febrer del 2002), pp. 11-13.
- GIBERT, Quim, «Qui calla, consent», dins *El Triangle*, núm. 721 (27 de març del 2006).
- GINER, Salvador, «Misèria multicultural», dins *Avui*, Barcelona (23 d'abril del 2008), p. 41.
- PLA I ARXÉ, Ramon, «Ordenar i ornar les paraules», dins *Avui*, «Suplement de Cultura», Barcelona (11 de gener del 2007), p. 5.
- SOLÉ I CAMARDONS, Jordi, «Escampar la por de la llengua», dins *Escola Catalana*, núm. 428 (març del 2006).
- TUDELA, Joan, «Una llengua genuïna», dins *Avui* (7 d'abril del 2008).

CITACIÓ DE DOCUMENTS PRESENTATS EN REUNIONS CIENTÍFIQUES

Els treballs presentats en reunions científiques (congressos, jornades, etc.) poden ser de diversos tipus; per tant, anirà bé d'indicar de quina mena de document es tracta (article, comunicació, estudi, etc.). Exs.:

- BADIA I MARGARIT, Antoni M., «Risc i certesa de la neologia», dins *Actes del I Seminari de Neologia*, conferència, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona (juliol del 2000), pp. 17-24.
- MARTÍNEZ, Apollònia, «Aspectes jurídics dels noms de domini», dins *Jornades de Comerç Electrònic*, ponència, Universitat de les Illes Balears, Mallorca (novembre del 2002).

CITACIÓ DE DOCUMENTS AUDIOVISUALS I GRÀFICS

Els vídeos i les pel·lícules se solen citar habitualment pel títol, tret que es vulgui fer ressaltar alguna responsabilitat concreta. A continuació del títol, entre claudàtors, hi indicarem en quin suport van i, al final, entre parèntesis, hi especificarem la durada (si escau).

Si esmentem vídeos que formen part d'una sèrie, podem fer servir un sistema paral·lel al dels llibres: el capítol concret entre cometes i el nom de la sèrie en cursiva. Exs.:

- Victòria dels Àngels, *Cançons tradicionals catalanes* [enregistrament sonor], Collins Classics, Londres 1992, 1 disc compacte (58 min.).
- *L'illa de l'holandès* [pel·lícula cinematogràfica], Sigfrid Monleón (director), Lauren Films, Barcelona 2002 (104 min.).
- *L'or de Moscou* [enregistrament de vídeo], M. Dolors Genovès (dir.), Televisió de Catalunya – Enciclopèdia Catalana, Barcelona 2004, 1 disc òptic (DVD) (65 min.).
- *El cartell a Catalunya: 1888-1936* [material gràfic], Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1995, 30 reproduccions d'obres d'art.
- Termcat, Centre de Terminologia, *Telefonia mòbil* [tríptic], Termcat, Centre de Terminologia, Barcelona 2004.
- «Origen de l'univers i origen de l'home», en *Convidat del segle* (1999), Catalunya Cultura, 28 de maig de 1999.

CITACIÓ DE LLEIS, SENTÈNCIES, RESOLUCIONS I ALTRES NORMES

- Llei 1/2003 d'universitats de Catalunya. El nou marc legal del sistema universitari català, 19 de febrer del 2003.
- Llei 16/2002, de 28 de juny, de protecció contra la contaminació acústica, 12 de juliol del 2002.
- En data 8 de gener del 2007 s'ha publicat la Resolució EDU/4320/2006, de 29 de desembre, de convocatòria a... (DOGC núm. 4794, de 8-1-2007).

- Llei 12/2002, de 14 de juny, del transport per cable, *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 27 de juny del 2002, núm. 3.665, p. 43.
- Text refós de la Llei de contractes de les administracions públiques, 16 de juny de l'any 2002.

CITACIÓ QUAN LA FONT ÉS INTERNET

Citació de documents electrònics

Si tenim text en línia, d'autor desconegut, i en volem fer l'esment bibliogràfic, en primer lloc escriurem el títol de l'article o el nom de la pàgina web i a continuació, entre claus angulars, l'adreça consultable (la URL [de l'anglès, Uniform Resource Locator], cadena de caràcters que el navegador necessita per a acomplir el seu servei). A vegades, amb aquesta adreça ja n'hi haurà prou. A l'últim, hi escriurem la data de la consulta, especificada entre claudàtors. Exs.:

- <<http://mondodomani.org/dialegesthai>> [2 d'abril del 2009].
- «Jornada sobre el mercat de revistes en català», <<http://www.appec.cat>> [26 de febrer del 2009].
- «Criteris de citació bibliogràfica», <<http://www.termcat.cat/productes/documents/citaciobiblio.pdf>> [22 de març del 2009].
- *Cercaterm. Servei de consultes en línia*, [en línia], <<http://www.termcat.cat>> [consultes: 2008-2009].

Publicacions en línia

COGNOM(S), Nom complet (any), *Títol del treball* [unitat de contingut + tipus de suport], editorial, [data de consulta].

<URL>. Ex.:

- PRATS CATALÀ, Joan (2002), *Institucions i desenvolupament a l'Amèrica Llatina. Un rol per a l'ètica?* [article en línia], UOC, [consulta: 7 de juny del 2002].
<<http://www.uoc.edu/web/cat/art/uoc/prats0502.html>>

Articles procedents de revistes en línia

COGNOM(S), Nom complet (any), «Títol de la part de la publicació», *Títol de la publicació* [unitat de contingut + tipus de suport], Secció (volum, número), editorial, [data de consulta].

<URL>, ISSN [opcional]. Ex.:

- TIRADO, Francisco Javier, i Anna GÁLVEZ (2002), «Comunitats virtuals, ciborgs i xarxes sociotècniques: noves formes per a la interacció social», *Digitium* [article en línia] (núm. 4), UOC, [consulta: 27 de febrer del 2003].
<<http://www.uoc.edu/humfil/articulos/cat/tiradogal0302.html>>, ISSN 1575-2275 ◆

La coma

La coma indica una pausa menor i té moltes funcions assignades, que no tocarem pas en la seva totalitat. S'escriu enganxada al caràcter precedent i va seguida d'un espai en blanc.

Normalment no es posa entre subjecte i verb ni entre verb i complements, fora que hi hagi un incís o bé que el text sigui molt llarg o que es vulgui focalitzar algun dels elements de la frase.

Els incisos dins una oració es marquen amb comes quan van molt vinculats amb la resta del text (relació analògica). Si el lligam amb la resta del text no és gaire fort, s'escriuen entre guions i, si encara és menys fort, entre parèntesis.

DIFERENTS USOS DE LA COMA

— Indica l'elisió d'un verb:

- De primer plat hi ha escudella i de segon, \emptyset vedella amb bolets.
- Puc prescindir de molts vicis; de pensar, no.

— Indica duplicació d'un element que ha estat dit abans en forma de pronom:

- Li han cantat les absoltes, al pobre Pau. (Vegeu també p. 60, «... dislocacions».)

Però, entre pronom personal fort i pronom personal feble, no es fa pausa i, doncs, no hi va coma:

- A mi **em** sembla que... / a tu **et** van dir que... / a ell **li** van fer...

— Marca èmfasi:

- A tu, t'ho va dir! (i no a mi)

— Es pot escriure una coma abans de la conjunció quan es coordinen elements cadascun dels quals ja té una coordinació interna. D'aquesta manera es desfan les possibles ambigüitats:

- Podeu donar com a referència el nom de l'autor i l'any, o el nom de l'autor i el títol de l'obra. / Se n'encarregaran les àrees d'Arquitectura i Logística, i d'Economia i Finances.

— Es posa coma entre la part entera i la part decimal en les xifres:

- Aquest any les inversions han estat de 7.190.938,43 euros.

LA COMA EN LES APOSICIONS

Generalment, una paraula o una frase usades com a aposició van separades per una coma:

- La simpàtica dibuixant de Vic, Pilarín, és molt coneguda.
- Jacint Verdaguer, insigne poeta català, nasqué a Folgueroles l'any 1847.

Tanmateix, si l'apòsició identifica el terme al qual es refereix o el determina-restringeix, aleshores no hi ha d'anar coma:

- La vigatana Pilarín és una dibuixant excepcional.
- La seva germana Maria viu a Rupit. (*Se suposa que té més d'una germana*)
- El seu germà, Marc, estudia filologia. (*Vol dir que té un sol germà*)

LA COMA EN ELS MOTS I LOCUCIONS DE RELACIÓ INICIALS

És aconsellable escriure una coma a continuació de la majoria de mots o locucions de relació quan encapçalen la frase fent-hi una funció delimitadora. Exs.:

- *Així, doncs*, us quedeu a sopar? / Digueu-me, *doncs*, o sí o no.
- *Ara bé*, és possible d'agrupar aquestes opcions... (seria un abús posar-hi dos punts)
- *D'una banda*, estudiarem el problema amb deteniment; *de l'altra*, prendrem les mesures necessàries.
- *De fet*, això que defenses no és gaire distint del que diu Marcel Fité.
- *En canvi*, aquells altres s'escaparen de la condemna.
- *En definitiva*, és la millor decisió que podem prendre.
- *En efecte*, aquestes qüestions són importantíssimes.
- *En primer lloc*, farem els edificis; *en segon lloc*, les dependències.
- *En resum*, hem avançat força i s'han assolit fites importants...
- *És a dir*, la llengua que fem servir...
- *Francament*, no crec que sigui possible...
- *Malgrat tot*, en aquests cursos vaig...
- *Per acabar*, sols em resta felicitar-vos.
- *Per exemple*, fixeuvos en els casos següents: [...]
- *Tanmateix*, els alumnes que es matriculin al juliol...

L'element emmarcador generalment no duu coma; en porta en casos d'èmfasi o per a facilitar la lectura: *En aquests dies el mestre...* / *A l'època medieval la dona...* / *Una vegada hi havia un rei que...* / *En aquests dies, Déu ha manifestat...* (*Déu* no duu article) / *En 1142, Hildengarda ja era deixeblla...* (ni verb ni article).

LA COMA EN ADVERBIS I LOCUCIONS DE RELACIÓ INTERCALATS

— Quan hi ha adverbis (sobretot acabats en *-ment*) que modifiquen tota una oració, duen coma al darrere si inicien frase; van entre dues comes si apareixen entremig, i van precedits d'una coma si apareixen al final de tot. En canvi, si modifiquen directament un verb, van sense comes, com en l'exemple entre parèntesis. Exs.:

- *Francament*, no entenem la vostra actitud.
- No entenem, *francament*, la vostra actitud.
- No entenem la vostra actitud, *francament*.
- (Va parlar *francament* de si mateix.)

— Exemples en locucions i mots intercalats (*per tant, en canvi, és a dir, doncs*, etc.):

- Déu té tot el poder (natural i sobrenatural) i és el creador de totes les coses i, *per tant*, és també el màxim exponent de la justícia i el dret.
- El prodigi s'ha fet sol, *és a dir*, ha estat per generació espontània.
- Voldria, *doncs*, començar donant-vos a tots la benvinguda.

LA COMA EN LES DISLOCACIONS

— Quan un element del predicat és desplaçat al començament de la frase, al lloc del tema, i és representat, en el rema, per un pronom feble, tenim unes frases allargades on es produeix tematització a l'esquerra. Si el tema és llarg, o amb algun incís, o no va seguit de verb, o s'hi pot produir alguna confusió, s'hi sol fer pausa i, per tant, s'hi posa coma. Ara bé, si és curt i va seguit de verb (que pot anar precedit d'algun adverbi modificador), aleshores no hi va coma. Exs.:

- A ell, tothom li feia regals.
- A ell, que s'ho mereix tot, li faré un regal.
- La lliçó ja la sé.
- A ningú no li agrada passar totalment desapercebut.
- El que ens has dit ho farem demà.

— També, en un ordre alterat, caracteritzat per haver-hi primer el rema, que se sol pronunciar amb un cert èmfasi, fem una petita pausa després del rema, i en l'escriptura hi va coma. En aquest cas, parlem de tematització a la dreta. Exs.:

- És una bona obra, ajudar els pobres.
- Ara ja no se'n troben, de persones com tu.

LA COMA PER A DESFER AMBIGÜITATS

La coma serveix per a evitar que dos termes independents puguin semblar correlatius i també per a desfer ambigüitats o facilitar la lectura del text. Exs.:

- Segons en Joan, Carles de Borbó no tenia raó.
- A sota, els veïns feien molt de soroll. / Ensenyant, sempre s'aprèn.
- Es mirava el foc debastador, i impotent alçava les mans al cel.
- Una hora fa, feia més calor (la coma evita la cacofonia).
- S'ha de canviar l'antena del televisor, que no funciona. (Sense la coma interpretaríem que allò que no funciona és el televisor o bé que hi ha més d'una antena i una no funciona.)

- El degà, Lluís Requesens, aporta noves dades al debat. (Sense les comes interpretaríem que hi ha més d'un degà present.)
- Sembla estrany que una cadena de televisió aconselli, no veure un programa propi, sinó no veure un programa d'una altra cadena. (Sense la primera coma interpretaríem que hi ha una cadena que aconsella no veure un programa propi.)
- Si t'estima, poc et danyarà. / Si t'estima poc, et danyarà.
- Si vol, que vingui. / Si vol que vingui, que ho digui.
- A nosaltres ens sembla que és prou vàlid tot, i que caldria distingir un cas de l'altre.
- A nosaltres ens sembla que és prou vàlid, tot i que caldria distingir un cas de l'altre.
- Alguns mots «de relació» han de dur una coma darrere, i una davant si escau. (Sense la coma després de *darrere* interpretaríem que alguns mots «de relació» han de dur la coma darrere i una davant, només si escau.)
- La referència abreujada d'un article consta del següent: el primer cognom de l'autor, el títol de l'article abreujat i entre parèntesis, i la pàgina de la publicació periòdica en què apareix. (L'última coma facilita la lectura del text, ja que deixa clar que *entre parèntesis* és, juntament amb *abreujat*, un complement de *el títol de l'article*.)

LA COMA EN LES RELACIONS ADVERSATIVES

Les oracions introduïdes amb *però* o *sinó* s'escriuen, en general, amb una coma davant (sovint, però, hi ha d'anar punt i coma, vegeu p. 63). Exs.:

- Els va costar força, *però* ho van aconseguir.
- El nou servei no solament ofereix comoditat, *sinó* que també estalvia temps i diners als usuaris.

No hi sol haver coma quan el que va darrere de *però* o de *sinó* és un fragment curt (força homogeni al primer), que normalment no és una oració. Ex.:

- És un treball llarg *però* interessant. / No van ser tres *sinó* quatre.

LA COMA EN ORACIONS DE PARTICIPI I DE GERUNDI COMPOST, EN POSICIÓ INICIAL

— Normalment es marquen amb comes les oracions de participi i les de gerundi compost, sobretot si són llargues. Exs.:

- Acabada la funció, els espectadors abandonaren el teatre.
- Il·lusionat amb el projecte, en Pere en serà el responsable principal.
- Havent-se adonat que no hi era, marxà immediatament.
- Havent arribat a aquesta situació, el govern en ple dimití.

— Quan el gerundi actua com a verb i es refereix al subjecte (que és el mateix que el del verb conjugat), amb valor explicatiu, hi va coma. Exs.:

- Coneixent bé el terreny, no tenien por de perdre's.
- Tot prometent-li col·laboració, li segaven l'herba sota els peus.

— En el gerundi absolut (veritable frase independent amb subjecte propi i part subordinada d'una oració composta) també hi va coma. Ex.:

- Garantint el banc la seva solvència econòmica, firmen el document.

— En el participi passat absolut (equivalent a una frase independent amb subjecte propi i que funciona com una oració subordinada dins una oració composta que la comprèn) també hi va coma. Exs.:

- Jubilat el seu pare, ell es va encarregar del negoci.
- Feta la llei, feta la trampa.

ORACIONS SUBORDINADES

Sovint s'escriu una coma darrere les oracions subordinades quan van davant l'oració principal, sobretot si són llargues. Si ocupen una posició interior en l'oració, solen separar-se amb una coma al davant i una altra al darrere. Exs.:

- Quan va fer aquest discurs, el president encara no havia visitat la filial.
- Mentre no arribin els nous autobusos, no podrem millorar el servei.
- Com que el projecte generava moltes pèrdues, vam decidir d'abandonar-lo.
- Si s'obtenen els recursos necessaris, s'ampliarà el servei.
- Suposo que, si després de tot t'ho concedeixen, ho aprofitaràs. ◆

El punt i coma

— El punt i coma equival a fer, en la lectura, una pausa de valor intermedi entre la coma i el punt. Indica el final d'un concepte dins una frase que, de fet, va englobada dins un període on s'expressa més àmpliament una idea. El punt hi marcaria el final de la idea general, i la coma hi marcaria la continuació d'un concepte menor.

— El fem servir principalment per a separar períodes on ja apareixen alguns elements separats per comes. Exs.:

- De dia canten les cigales; al vespre, els grills.
- Si volem rebre, primer hem de donar, amb generositat, sense traves; sols així, de mica en mica, els nouvinguts veuran avantatjós d'identificar-se com a catalans i d'aprendre la llengua catalana.

- Una gran majoria d'individus són capaços d'entendre totes dues llengües, dels quals una bona part són també capaços de parlar-les; però, al costat d'aquests, també hi ha un contingent gens menyspreable d'alumnes incapaços d'expressar-se en català.
 - Els components de la Comissió es repartiren d'aquesta manera: de França, 4; d'Anglaterra, 3; del Japó, 5, i d'Alemanya, 2.
- També posarem punt i coma quan, després de diversos elements separats per comes, hàgim d'escriure una oració que s'hi refereixi o que els englobi tots:
- El trànsit, la gent, els cotxes, els sorolls del carrer, la música; tot em fa pensar que avui és un dia especial.
 - L'atractiu que té no és pas el seu físic o la seva personalitat, ni tampoc per l'exquísida educació rebuda; és un atractiu indefinible i misteriós.
- Fem servir també el punt i coma per a separar dues frases completes, la segona de les quals va introduïda per una conjunció adversativa, concessiva, il·lativa, etc., sovint seguida d'una coma: *però, ara bé, doncs, d'altra banda, per exemple, per tant, és a dir, tanmateix, malgrat tot*, etc. Si davant aquests mots hi escrivíssim coma podria crear-se ambigüïtat, i si hi poséssim punt, trencaríem la proximitat de relació que hi ha entre l'enunciat anterior (pròtasi) i l'introduït (apòdosi) amb una de les esmentades partícules. Exs.:
- Pel que fa al contingut d'aquests meus llibres d'estudi lingüístic, he procurat que sempre fos obert a tota la realitat del seu domini; **però**, com va fer Pompeu Fabra i com es fa en totes les llengües de cultura, m'he hagut de basar en una variant determinada, la que literàriament ha resultat paradigmàtica i que és, com tothom sap, el català central.
 - Es fan estudis, s'elaboren projectes, s'atenen les sol·licituds d'ajut que arriben al departament i un llarg etcètera; **és a dir**, es treballa de valent, sense descans.
 - En Pere és un home; **doncs**, en Pere és mortal.
 - Sé perfectament què voleu dir, i us comprenc molt bé; **tanmateix**, de moment, no us puc atendre.
 - Nosaltres som molt pràctics; **per exemple**, diem: *anar al gra, anar per feina*.
- En una llista o sèrie llarga separa grups d'elements que ja solen dur puntuació interior, i on ens convé que cada nova entrada comenci amb minúscula i mantingui certa relació amb les precedents (vegeu, per exemple, p. 145).
- En informàtica, en una llista d'adreces de correu electrònic, senyala el final de cada instrucció (però també hi és usada la coma). Ex.:
- botiga@llibrescat.com; llengua@llenguanacional.cat; botiga@grupdelibre.cat; serrador@pamsa.cat; adec@adec.cat ◆

El punt

El punt indica una pausa major i conclusiva. En tenim de tres classes:

- el *punt i seguit* (en una unitat paragràfica indica que, parlant d'un mateix tema, l'exposem en oracions independents perquè els conceptes varien). Ex.:
 - Demà ve l'arquitecte. Li haurem de dir que es miri la paret del darrere.
- el *punt i a part* (separa paràgrafs diferents i, doncs, conceptes diferents sobre un mateix tema);
- el *punt final* (indica l'acabament total d'un text).

Les frases que duen verb i que, per tant, tenen sentit complet han de dur punt al final. Si a continuació del punt ve un altre període, aquest haurà de començar lògicament amb lletra majúscula. Ara bé, com que el punt serveix també per a marcar el final d'una abreviació, si aquesta es troba a l'interior d'una frase, aleshores la primera lletra de la paraula següent no ha d'anar amb majúscula.

En títols o en llistes numerades, el punt designa subapartats i marca separació entre el número i el text que li ve a continuació. Vegem-ho en les pp. 41-43.

ENUMERACIONS I LLISTES: PUNT FINAL?

Si una enumeració a ratlla seguida és feta, no de frases sinó de sintagmes, cada element comença amb minúscula i se separa de l'altre amb una coma; el punt es posa sols al final de tot. En canvi, van sense punt si formen part d'una llista. Ex.:

• Escrivim amb minúscula:	— el romanticisme
	— el darwinisme
(a) el romanticisme, (b) el darwinisme,	— el realisme
(c) el realisme, (d) l'impressionisme.	— l'impressionisme

L'ÚS DEL PUNT EN LES HORES

Tal com expliquem en les pàgines 118-119, quan ens cal molta precisió horària podem expressar gràficament l'hora amb el sistema internacional, separant l'hora dels minuts amb un punt. Exs.:

- El coet fou disparat a les 17.46 i s'enlairà amb un gran espetec.
- Quan ell arribà a l'estació, el tren de les 12.15 acabava d'arrencar.

L'ÚS DEL PUNT A INTERNET I EN FITXERS

El punt dins internet té uns usos molt específics, a saber: separa les tres lletres *www* de l'adreça, i aquesta del domini. Exs.:

- <http://www.appec.cat> / <http://www.bibiloni.cat>

També, en informàtica, separa l'extensió del nom dels fitxers. Exs.:

- Llengües clàssiques.doc / Llengües modernes.indd

QUAN NO HEM DE FER SERVIR EL PUNT

- No posarem punt final en les frases sense verb (malgrat que comencin amb lletra majúscula). De tota manera, a vegades hom ho unifica posant punt en les unes i en les altres, com en les frases de l'apartat *B* de la p. 79.
- Tampoc no duen punt final aquelles oracions incloses en una altra, generalment escrites en cursiva. Ex.:
 - La contrasenya *Qui menja sopes se les pensa totes* és enginyosa.
- No es posa punt en les xifres que indiquen anys o ordre, és a dir, sense valor matemàtic (vegeu «Nombres ordinals», p. 120). Exs.:
 - L'any 2002 va entrar en vigor l'euro.
 - Consulteu la pàgina 1253 de la nova *Gramàtica descriptiva*.
- Tampoc no es posa punt després dels signes d'interrogació i exclamació, ni al final dels títols i subtítols, ni al final de les datacions. Exs.:
 - Com te dius? / Hola a tothom!
 - Arenys de Munt, 13 de setembre del 2009

EL PUNT VOLAT

El punt volat (·) en català el fem servir entremig de la dita *ela geminada* (ll), so lateral alveolar doble que es troba en moltes paraules provinents del llatí que tenien l'aplec *ll*. Com veiem, és un punt escrit a mitja alçada entre una *ela* i l'altra, indicant així que el so de la *ela* ha de ser pronunciat en dues síl·labes diferents. Tenim necessitat d'aquest punt per a distingir la *ela geminada* del dígraf *ll*, que representa el so lateral alveolar.

Hem de vigilar que aquest punt no sigui escrit a peu de lletra (*l.l*) o que no sigui substituït pel guionet (*l-l*). A més, generalment el punt volat crea una separació massa gran entre una *ela* i l'altra, i, per a posar-hi solució, cadascú ha de saber trobar la manera segons el programa informàtic. Nosaltres aquí, fent servir InDesing, acostem a -75 (l), obtenint el resultat ll; altrament veuríem la *ela geminada* així l·l.

Quan una *ela geminada* hagi de ser tallada a final de ratlla, el punt ha de ser substituït per un guionet. Els programes ja ho solen fer d'una manera automàtica, però sempre s'ha de vigilar que ho hagin fet bé. ♦

Els dos punts

Els dos punts (abans dels quals no hem de deixar cap espai en blanc, però sí un després) indiquen una certa subordinació del segon element al primer. Dins una mateixa frase, hem d'evitar, si és possible, de posar-los més d'una vegada.

UTILITAT DELS DOS PUNTS

— Serveixen per a indicar causa, conseqüència, demostració, exemples, enumeracions, etc. (no es comença amb majúscula). Exs.:

- Aquest apartat afavoreix la comunicació entre tots els sectors que formen la comunitat universitària: estudiants, professors i personal de gestió.
- Hi ha els ingredients següents: ametlles, xocolata, mantega...
- Em quedo a casa: plou i estic cansat.

— Els fem servir per a introduir citacions textuais o reproduccions en estil directe:

- L'autor diu: «Tot el que he escrit en el llibre és experimentat per mi mateix.»:
- Lluís XIV va dir: «L'Estat sóc jo!»

— I, encara, els dos punts (i també la barra inclinada) s'usen com a signe divisor de dos nombres (i aleshores sí que duen espai abans) i per a indicar l'escala d'un mapa o plànol (i aleshores sense espai, ni abans ni després). Exs.:

- $1.600 : 36 = 44,444$ (o $1.600 / 36 = 44,444$)
- Aquest plànol és fet a escala 1:200

QUAN NO HEM DE FER SERVIR ELS DOS PUNTS

— No posem el signe de dos punts quan introduïm una sèrie d'elements, formant un incís, en una frase que continua després. Aleshores, aquest incís ha de dur guions o parèntesis davant i darrere. Ex.:

- Les ampliacions que es realitzen en els diferents nivells educatius d'unes determinades matèries –matemàtiques, ciències naturals, etc.– són exemples d'aquesta situació.

— Tampoc no escriurem els dos punts quan s'ha de mantenir la continuïtat de la frase (per exemple, darrere de la forma verbal *són* o de la preposició *de*):

- Els tres guanyadors són en Joan, la Teresa i en Melcior.
- Es faran els estudis de filosofia, dret, econòmiques i medicina. ◆

Els punts suspensius

Els punts suspensius han de ser tres (ni dos, ni quatre, vagin on vagin). Tenen tres utilitats principals:

a) Generalment, escrits entre claudàtors [...] indiquen la manca d'una part del text original enmig d'una citació.

Ara bé, una altra manera d'indicar que ometem text enmig d'una citació és posant-hi tres punts, precedits i seguits d'un espai. Aquesta manera és menys clara que l'anterior, però menys feixuga, i escau en casos sovintejats de manca de text i es fa servir molt en el cas de citacions bíbliques llargues.

Si substitueixen text al començament d'una frase, els separarem de la primera lletra amb un espai en blanc. Ex.:

- ... l'estudi deliberat i a fons de la biologia...

També, posats entre claudàtors, els col·loquem entre paràgraf i paràgraf per a indicar que n'hi hem omès algun.

b) 1. Quan van al final d'una frase, enganxats a la darrera paraula i sense coma davant (però n'hi pot haver darrere), indiquen que s'hauria pogut continuar. Exs.:

- No crec que ningú m'hagi de dir que els ases volen...
- Parleu-ne, discutiu tant com vulgueu..., però no us baralleu.

Hi ha qui abusa d'aquest procediment, deixant innecessàriament les frases incompletes, penjades, a mig dir, cosa que fa molt mal efecte.

2. Posats al final d'una enumeració o d'una llista no exhaustiva indiquen *continuació*. Ara bé, en aquest cas aconsellem d'escriure-hi el mot *etcètera* ['i tot allò que pot venir després'], generalment en la forma abreujada *etc.* No s'hi han d'escriure mai totes dues coses (*etc.* i els punts suspensius). Exs.:

- Aleshores molts joves van abocar-se a la recerca de nous materials (cançons, rondalles, endevinalles, dites populars, etc. pel país) o (cançons, rondalles, endevinalles, dites populars... pel país). Noteu que davant els tres punts no hi va coma.
- L'espíral és una petita obertura feta a la paret, al sostre, etc., que es fa per a donar pas a l'aire o a la llum (o: ... al sostre..., que es fa...).

c) Són un recurs literari que permet, en un diàleg o en obres narratives, de marcar un dubte, o el fet que, per cortesia, un calli una paraula vulgar. També poden expressar sorpresa o estupor. Exs.:

- Diuen que acabaran les obres aquesta setmana... i van començar ahir!
- En Titus va dir-me que eres un... ◆

La combinació punt-parèntesis

PARÈNTESIS EN PERÍODES COMPLETS

Si els parèntesis contenen un període complet i independent (naturalment, començat amb majúscula), la puntuació final d'aquest període va abans del parèntesi de tancament, i la del text extern precedeix el parèntesi d'obertura. Exs.:

- En cas de necessitat, l'hauria pogut localitzar. (Un comú amic me n'havia donat l'adreça.) Això em donava una mica de seguretat.
- Disposen de mitjans i de tota mena de recursos per a assolir aquests objectius. (Els recursos del servei homònim de la nostra universitat, en canvi, són del tot insuficients.)
- «Aquest té dret de sobres d'estar ressentit de mi.» (*Epistolari Joan Coromines i Pere Coromines*, Curial, Barcelona 2006, p. 267.) [vegeu *Ortotipografia*, p. 129]
- «En la batalla d'Isly va rebre una bala a la regió dels ronyons que el va doblegar per la meitat. (Això, però, no li va impedir de fer petar algun tret contra els prussians, l'any 70.) O, potser, parlava de la guerra d'Espanya» (Pere GIMFERRER, *Fortuny*).

PARÈNTESIS EN SEQÜÈNCIES INSERIDES

Si els parèntesis tanquen una seqüència (generalment començada amb minúscula) inserida dins el text d'una frase, aleshores preval sempre la puntuació del text general. Sapiguem, tanmateix, que la seqüència inserida pot dur un signe d'interrogació, d'admiració o tres punts (signes que no eliminen el punt de després del parèntesi de tancament [punt que, com hem dit, correspon al text general]). Exs.:

- Per bé que he rellegit la carta (i he fet bé tant la primera com la segona lectura), alguns trossos encara no els entenc.
- Guaiteu què he sabut (de fonts molt fidedignes): en els últims mesos...
- ... una gran quantitat d'estudiants universitaris (dades facilitades per la Secretaria Tècnica del Departament d'Educació).
- Sempre hem pensat el mateix (realment pensem?). No canviarem.
- Parlant d'edat, direm, per exemple, a l'edat de quinze anys (el numeral en lletres!).
- Corregiu-ho tot (text, títols, notes...).

LA COMBINACIÓ GUIONS-PARÈNTESIS / PARÈNTESIS-CLAUDÀTORS

Eventualment, guions i parèntesis, i parèntesis i claudàtors poden combinar-se. Els parèntesis es col·loquen, si és possible, dins els guions, així: – () –, i els claudàtors, dins els parèntesis, així: ([]). ♦

La combinació punt-cometes

QUAN EL PUNT HA D'ANAR DINS LES COMETES DE TANCAMENT

Escriurem el punt dins les cometes de tancament sempre que l'expressió entre cometes constitueixi un període complet (com en el cas de citacions), període que comença, per tant, amb lletra majúscula. Fixem-nos que, llavors, després de les cometes de tancament no n'hi va; i tampoc no se n'hi posa si el període, en comptes de punt, acaba amb signe d'interrogació, d'admiració o amb punts suspensius.

Exemples on el punt va dins les cometes de tancament:

- L'alcalde va dir: «Les coses no han anat com ens esperàvem.»
- «Els joc s'ha acabat i has perdut.» No t'hi atabalis més.
- ... perquè han assumit de ser colonitzats (diguem-ho entre nosaltres: «Queda lleig ser identitari, si identitari vol dir català.»).
- «Aquests catalans del Rosselló», deia Fabra, «són més espanyols que catalans.»
- Mentre explicava la lliçó, un alumne preguntà: «Què vol dir *patuès*⁸.» (La crida es refereix sols a la paraula *patuès*.) Vegeu la pàgina 48.

Exemples on el punt és substituït pel signe d'interrogació, d'admiració o els tres punts:

- I ara us preguntareu: «Ens calen tantes reformes?» Oi que no?
- «És veritat que has aprovat?», vaig preguntar-li incrèdulament.
- Segurament encara devia recordar aquell: «Doncs, jo no!», de tres anys enrere.
- Van exclamar: «Visca Catalunya lliure!», com a cloenda de l'acte.
- Abans d'anar-se'n ens recomanà: «No us la perdeu, aquesta pel·lícula!» Però no la vam arribar a veure.
- L'Albert li digué: «Ets intel·ligent, hàbil, enèrgica...» Però ella restà callada.

Exemples on el punt interior de les cometes de tancament cau perquè a continuació hi va coma, o punt i coma, o dos punts o punt d'interrogació o d'admiració:

- Es feren afirmacions com aquestes: «Ha estat una decisió molt oportuna», «No ho haurien pogut fer millor»; també hi va haver opinions més neutrals i prudentes: «Han actuat prou correctament»...
- Va repetir: «Escolteu-me, si us plau», però tothom xerrava.
- «Temps de cireres, temps de corballs», diuen a Menorca.
- El mestre digué: «Us castigaré a tots»; però després es repensà i no ho féu.

- Algú va exclamar, després de sentir l'afirmació «No crec en els àngels»: «Que Déu el perdoni i empari!»
- ¿Com pots dir tan tranquil: «Això no és cosa meva»?

Més citacions on desapareix el punt de dins les cometes de tancament

Ens podem trobar encara amb citacions on correspondria posar punt a dins les cometes de tancament, però, per alguna raó, cau. Per exemple, quan, després d'una citació bíblica (tancada, és clar, entre cometes), hi va, entre parèntesis, la indicació del llibre, del capítol i dels versets, entendrem que la frase encara no s'ha acabat i, per això, llavors el punt anirà després del parèntesi final. Altres vegades serà perquè hi hauria massa acumulació de punts, unes altres perquè la crida, referida a tota la citació, el fa caure... (vegeu també les pp. 48 i 71). Exemples:

- ... es troba en el llibre de l'Èxode: «No et faràs cap déu de fosa» (Ex 34,17).
- Segons la tradició judeo-cristiana, el cor és el lloc del qual Déu diu: «Vull estar allí» (on *allí* és el pronom fort corresponent al pronom feble *hi*).
- I digué: «Molta gent diu haver vist el serpent de la Devesa»¹⁴.
- «La idea de *Països Catalans* va més enllà del que tu raones»⁸.

QUAN DINS LES COMETES DE TANCAMENT NO HI HA D'ANAR PUNT (i v. pp. 77-79)

No escriurem punt dins les cometes de tancament quan la seqüència citada (que sol començar amb minúscula) va compresa dins una oració o s'hi subordina. En casos així, doncs, preval la puntuació del text de la frase, i tant pot ser que després de les cometes de tancament de la seqüència hi hagi d'anar punt, com coma, o punt i coma, o dos punts, o tres punts o el signe d'interrogació o d'admiració. Exs.:

- El president va manifestar que «la cimera havia estat un èxit».
- Sándor Márai la va anomenar, referint-se a l'estalinisme, «estratègia de la teranyina».
- Segons les Nacions Unides, «els béns culturals transmeten idees, símbols i formes de vida i són una part intrínseca de la identitat de la comunitat que els produeix».
- Explicà que «la seva vida havia estat exemplar»⁸. (vegeu també pp. 48 i 71)
- D'altra banda, ¿no era escrit que els frares «mostrin amb les seves obres l'amor que es tenen entre ells»⁸? (La crida es refereix al text de dins les cometes.)
- Digué que «el pla s'havia de revisar»: no el considerava vàlid, de fet.
- Si no hagués vingut el «quefe»... / Si ho haguessin dit al «profe»...
- Accepteu que us diguin que «no feu la feina que us correspon»?
- ¿Us referiu als anomenats cagadubtes, que solen parlar sempre d'una manera «embarbussada»?
- *L'excepció d'aquesta norma és...* (no «L'excepció a aquesta norma és...»).
- Em pregunto «tot és aquí?». / Li hauria volgut respondre «magnífic!».

Noteu que si l'interrogant o el punt d'admiració (com en els dos exemples anteriors) o els tres punts formen part d'una d'aquestes citacions (i que, per tant, van dins les cometes de tancament), després de les cometes hi ha d'anar punt final.

Més exemples de combinacions pel que fa a crida, puntuació, cometes:

- Digué: «Plourà molt»³. • Ja hi arriba. «Déu vós guard!»⁶, obriu-me la porta.
- Murmurà: «Si t'hagués dit: “Beneït!” Tu m'hauries respost: “Més que tu, no”⁴.»
- Amb veu forta digué: «Que no hi hagi corrupció!»².
- Li confessà: «En Joan t'anomena “el noi dels moniatos”⁵.»
- Mentre caminàvem em prometé que «m'estimaria durant tota la vida»². ♦

L'asterisc

L'asterisc és un signe gràfic (*) que començà a usar-se en l'edat mitjana per a indicar la data de naixement d'una persona (mentre que la creu indica la mort).

- A vegades es fa servir com a referencial de notes bibliogràfiques o explicacions addicionals afegides fora del text, generalment posades a peu de pàgina. De tota manera, si hi han d'anar més de tres notes, aleshores no es fa servir l'asterisc sinó números volats correlatius (superíndexs), pràctica cada vegada més corrent, ni que sigui tractant-se d'una sola nota.
- En nombre de tres, centrats horitzontalment, hi ha qui els fa servir entre dos paràgrafs quan vol remarcar que hi ha un canvi a destacar en el tema.
- Solem fer-lo servir molt com a distintiu de paraules o frases incorrectes. En aquest cas, l'escrivim, sense espai, davant la primera lletra de la paraula o frase a connotar com a anòmala. En aquest llibre en podeu trobar exemples en les pàgines 139, 140, 146 i altres.
- En informàtica, a l'hora de fer recerques, substitueix qualsevol lletra o paraula que desconeixem, i encara, en comandes de programa, escrivint, per exemple, ***.doc**, obtenim la llista de tots els documents amb l'extensió **.doc**, sigui quin sigui el títol de cada document.
- En determinats programes informàtics i en calculadores equival al signe de la multiplicació. És present en tots els teclats.
- En la majoria de formularis, indica que és obligat d'omplir tal camp. ♦

El signe d'interrogació

L'interrogant és un signe ortogràfic que simbolitza l'entonació d'una frase interrogativa directa. Segons l'autoritat acadèmica, en català l'interrogant solament s'ha de posar a final de frase. Tanmateix, seguint altres autoritats, aconsellem de posar-lo també a començament de frase quan aquesta és d'entonació complexa (contenint alguna coma entremig) i no comença amb partícula interrogativa. Exs.:

- Què vols? / Vols ballar? / T'ha agradat la pel·lícula? Podries ajudar-me? (entonació simple i sense comes; per tant, interrogant sols al final)
- D'on ho treu, doncs, ell, tot això? (amb partícula interrogativa al començament; per tant, interrogant sols al final, tot i haver-hi comes)
- ¿Creieu que ho puc fer, això? (entonació complexa, sense partícula interrogativa al començament i una coma; per tant, interrogant al començament)
- Aquell noi que va venir l'altre dia a casa és una mica especial, oi que sí?

PUNTUACIÓ DE LES FRASES INTERROGATIVES

Com que el to interrogatiu té una durada limitada, convé separar amb una coma la part no interrogativa d'aquella que pròpiament ho és. Exs.:

- En aquest cas, hi aniríeu?
- I el personal, que hi voldrà col·laborar?

Si la interrogació correspon sols a una part de l'oració, però no és fàcilment detectable on comença, aleshores recomanem de posar també el signe d'obertura al lloc on cal. Ex.:

- Així que estàs decidit a canviar de pis, però ¿ja t'ho has pensat bé?

De vegades una pregunta pot precedir-ne una altra. Llavors, el punt interrogatiu es posa sols en la pregunta final. Exs.:

- On vols anar de vacances, a la platja o a la muntanya?
- Què vols prendre, cafè?
- Què penses, que és massa tard?

NOTES

La presència o no de la coma aporta alguns matisos. Exs.:

- Aquesta frase, s'ha d'analitzar? (to interrogatiu «neutre»)
- Aquesta frase s'ha d'analitzar? (to de sorpresa, estranyesa o queixa)
- Que ha vingut l'avi? (No esperàvem pas la seva vinguda.)
- ¿Que ha vingut, l'avi? (És l'hora en què sol venir cada dia.)

Els punts suspensius s'escriuen davant el signe d'interrogació (o d'admiració):

- Que no ho saps...? / Vés-te'n a...!

No s'ha d'escriure mai punt darrere un signe d'interrogació o d'admiració:

- Quants exemplars es publiquen? Pocs, una vintena. / Vés-hi, Maria! T'hi esperen.
- Sempre hem pensat el mateix (realment pensem?). No canviarem [...]

En general, no s'ha d'escriure més d'un signe d'interrogació o d'admiració, si no és que ens vulguem expressar d'una manera exagerada:

- Dius que ja han arribat tots??? Caram!!!
- Jo ho faig sovint!!!, vós, no????? ◆

El signe d'admiració

— El signe d'admiració o d'exclamació serveix per a marcar la sorpresa, l'admiració, les exclamacions i els crits. Exs.:

- Quin fred que fa! / No enraoneu! / Ets un animal! / No em toquis! / Atenció!
- És boníssim! N'haurem de fer un altre com aquest!, per Nadal.
- Quin disbarat!, renunciar a un viatge a Suècia de franc!

— Es fa servir també per a indicar un comentari emfàtic o irònic. Exs.:

- No sabien que s'havia suspès la reunió! / Ja n'he parlat, i prou!
- Ens heu ofert un espectacle fabulós!

— Es fa servir entre parèntesis i darrere d'un espai en blanc quan es vol expressar ironia o admiració respecte dels mots precedents, sense modificar-ne, però, el to enunciatiu. Exs.:

- Va dir que li agradava molt (!) el regal.
- El nou (!) servei social atreu el jovent, segons les dades [...]

— S'usa darrere les interjeccions o en frases exclamatives curtes. Exs.:

- Oh! / Ei! / Caram! / Corre! / Escolta! / Bon dia! / Adéu! / I ara! / Obeeix i calla! / No li ho diguis!

— Com hem dit més amunt, hem de mirar de no escriure més d'un signe d'admiració seguit, a no ser que vulguem obtenir un efecte especial. ◆

La cursiva

La lletra *cursiva* (que remarca la **presència** de frases o paraules en relació al text, a diferència de les cometes que hi remarquen el **significat**) és un tipus de lletra que té els traços inclinats cap a la dreta, a la manera de l'escriptura manual.

En les proves dels textos que s'han d'editar, els fragments de text que han d'anar en cursiva es marquen amb un subratllat o bé encerclant-los i anotant al marge l'abreviatura *curs.* o *cva.*

Els signes de puntuació (punts, comes, parèntesis, claudàtors, etc.) que acompanyen les paraules escrites en cursiva, s'escriuen en lletra rodona.

ÚS DE LA LLETRA CURSIVA

La lletra cursiva té bàsicament dues funcions:

- a) La **funció diacrítica**, és a dir, la de distingir la part marcada en cursiva de la resta del text; no indica, per tant, cap canvi de significat, sinó que emfatitza o diferencia la lletra, la paraula o el fragment de text marcats.
- b) La **funció de reproduir** exactament els mots que designen una cosa.

A) LA LLETRA CURSIVA COM A FUNCIO DIACRÍTICA

En funció diacrítica la lletra cursiva s'usa com a signe d'èmfasi (neutre semànticament) i per a destacar però no connotar paraules o text.

— Duen cursiva les lletres, els prefixos, els sufixos, els mots o les frases que són objecte de consideració lexical, és a dir, metalingüística. Exs.:

- En català el dígraf *ny* no se separa mai a final de ratlla. / En l'apartat *b...* / el prefix *in-* / el sufix *-anta* / *aucell* per *ocell* / Hem de saber aplicar bé els verbs *ser* i *estar*. / El mot *envers* significa... / *Copsar* en el sentit de 'abastar' / La denominació *arc de sant Martí...* / Per què dir *cava* del que sempre n'hem dit *xampany*?

— Les paraules o expressions escrites en una llengua altra que la del text, és a dir, els estrangerismes. Exs.:

- Aniré al lloc dels fets per informar-me'n *in situ* (*a priori*, *a posteriori*, etc.).
- No recordo si em va dir que tenia un *snack-bar* o un restaurant.
- Aquells joves es van acomiadar dient: *Arrivederci!*

— Els mots o modismes estrangers no assimilats (*agravio*, paraula pronunciada a la castellana; *trilero*, argot o paraula no catalana).

- Les paraules o fragments que es remarquen en el text perquè després se'n fa una explicació. Exs.:
 - El *fauvisme* és un moviment que...
 - Llorens i Barba parlà d'*idealisme natural* a partir d'un cert retorn a Kant.
- Els mots clau o els termes tècnics que s'hagin de destacar visualment per a major claredat (èmfasi especial en una lletra, en un mot o en un fragment):
 - Es feia passar per *liberal*, però era un carca.
 - El *sistema operatiu* és un programa informàtic que actua d'interfície...
 - Un procediment alternatiu de processament del llenguatge natural és fer una *anàlisi morfològica* de cada terme per extreure'n la forma base.
- Els símbols de magnituds i els termes algebraics en els textos científics i les fórmules en què es fan servir (però les lletres gregues, els símbols dels elements químics i les unitats de mesura s'escriuen en rodona). Ex.:
 - $x^2 = R^2 + R^2 - 2R^2 \cos \phi$
- Els exemples dels diccionaris:
 - En l'entrada **redacció**: *La redacció d'uns estatuts.*
 - En l'entrada **memòria**: *Aquest noi té una memòria prodigiosa.*
- Els sobrenoms, els renoms i els pseudònims quan apareixen al costat de l'autònim (van separats per coma). Per a més detalls, vegeu pàgina 89. Exs.:
 - Salvador Seguí, *el Noi del Sucre*
 - Francesc Macià, *l'Avi*
- Les notes, els advertiments i les remissions al final d'escrits. Exs.:
 - *(Continua a la pàgina següent.)*, *(Ve de la pàgina anterior.)*
- Les lletres que introdueixen els apartats d'una enumeració s'escriuen en cursiva. Però el parèntesi que les tanca va en rodona. Ex.:
 - S'estableixen els criteris de valoració següents:
 - a) prova escrita
 - b) pràctiques a la classe
 - c) examen oral
- També van en cursiva les lletres d'una enumeració quan se citen dins un text; però, llavors sense parèntesis, per a no ser confoses amb una altra enumeració:
 - Feu atenció als apartats *c* i *d* del reglament de l'escola.

B) LA LLETRA CURSIVA COM A FUNCIO REPRODUCTIVA

En funció reproductiva, la lletra cursiva s'usa com a signe de reproducció exacta dels mots que designen una cosa.

— Van sempre en cursiva els títols de llibres, publicacions periòdiques, obres teatrals, obres musicals, òperes, pel·lícules, programes de TV i ràdio, pintures i escultures. Sense cap marca, però, les obres arquitectòniques:

- *Gramàtica catalana*
- *Cavall Fort*
- *Avui*
- *El Temps*
- *Els savis de Vilatrista*
- *La Traviata*
- *Les noces de Fígaro*
- *La Gioconda*
- *Els matins de Catalunya Ràdio*
- *Ventdelplà*

En cas que esmentem títols estrangers, dels quals hi hagi ja la traducció al català, aquesta la posarem entre parèntesis, naturalment en cursiva. Ex.:

- *Catalonia infelix (Dissortada Catalunya)*

Com a excepció, escriurem en rodona (i no en cursiva) els noms dels textos sagrats, com l'Alcorà i la Bíblia i les parts d'aquesta última (Gènesi, Antic Testament, Càntic dels Càntics, Evangeli, etc.; vegeu pp. 92, 110 i 111).

OBSERVACIÓ

Quan els títols de llibres, revistes o periòdics s'esmenten en el seu propi interior (en el pròleg, en parlar d'un article, etc.), aleshores van en versaletes. Ex.:

- Per acabar el pròleg, direm que, llegint *L'ATLÀNTIDA*, gaudireu de debò.

— Van en cursiva els noms singulars de vaixells, aeronaus, trens, etc. Exs.:

- *El Nàutilus*, el petrolier *Prestige*, el *Titànic*, el *Zèppelin*, etc.

Però no el nom de marques o models que, malgrat el nom propi, tenen un abast genèric, com l'Orient Express, el TGV, Citroën, Boeing, Peugeot, Cadillac, etc.

— També escrivim en cursiva (a vegades substituïda per les cometes) els noms de ciclons, huracans, tornados i similars. Exs.:

- L'huracà *Mitch*, *Katrina*, *Kyle*, etc.; el tornado *Tri-State*, etc.

ATENCIÓ!: No s'han d'escriure en cursiva els noms propis d'empreses o altres entitats (encara que siguin en una llengua estrangera; vegeu p. 93). Exs.:

- Federació de Treballadors de Catalunya / Club de Futbol de Ripollet / El Corte Inglés / Banca Nazionale del Lavoro / Volkswagen Zentrum Dresden, etc. ◆

Les cometes

Les cometes s'usen per parelles, unes per a obrir i unes altres per a tancar (com els parèntesis, els guions i els claudàtors), i no hi va espai blanc entre elles i el text que tanquen. Vegeu també la p. 83. Tenen dues funcions bàsiques:

- a) *ENCLOURE*, d'una manera literal, una transcripció textual, una expressió o una citació.
- b) *CONNOTAR* el mot o expressió que tanquen, és a dir, fer adquirir un significat especial o un segon sentit a la part tancada.

TIPUS DE COMETES

En català existeixen tres tipus de cometes:

- («...») Cometes baixes, llatines, franceses, angulars o *guillemets*. Són les tradicionals en la nostra tipografia i, per tant, les que generalment farem servir en els nostres llibres o revistes.
- (“...””) Cometes altes, angleses o saxones. Són dues parelles de comes volades amb la primera parella capgirada. S'empren en substitució de les cometes baixes quan aquestes no es poden usar per raons d'incompatibilitat.
- (‘...’) Cometes simples.

En cas de cometes dins altres cometes, la gradació segueix l'ordre següent:

«... “... ‘...’ ...” ...». Ex.:

- Tot seguit va dir: «Considero important que es tracti amb més profunditat l'apartat “Els ‘telecos’ i les empreses”, per poder arribar a enriquir les conclusions.»

A) ÚS DE LES COMETES QUAN ENCLOUEN (n'hi ha més exs. en les pp. 69 i 70)

- Indiquen transcripcions o citacions literals, les quals poden ser **directes** o **in-directes**.

Vegeu algun exemple de **citacions directes**:

- ... i l'interrogat respongué: «Vaig dir-me: “Si no el mato jo em matarà ell.”»
- «Actualment, el progrés tecnològic i científic», afirmà J. Weber, «és constant, imparabile.»
- «Actualment, el progrés tecnològic i científic –afirmà J. Weber– és constant, imparabile.»
- No comprenia l'acusació que li feia («Què és això que m'has fet?»).

- En el paradís l'home gaudia de tota mena de fruits (Gn 2,9: «Senyor Déu va fer néixer de la terra tota mena d'arbres, atractius a la vista i amb bons fruits per a menjar»).

Vegem algun exemple de citacions indirectes:

- En el segon llibre Antoni Canals tracta de la «contemplació dels ordens del cel e de la glòria del paradís».
- El professor eficaç «és una persona que sap fer ús [...] del seu talent».

En transcripcions o citacions literals de més d'un paràgraf s'usen les d'obertura només en el primer paràgraf, i les de tancament, a l'inici de cadascun dels següents i a l'acabament del darrer. Llavors s'anomenen *cometes de seguiment*:

- «Considerem que les propostes [...]
»Recomanem d'establir mecanismes [...]
»I suggerim que les persones interessades han de poder [...]

Funcions de les citacions indirectes:

— Assenyalen lemes, eslògans i campanyes (i, com en els títols, no hi ha d'anar punt a dins). Exs.:

- La nostra divisa és «Català a l'atac» / Plataforma «Aturem la guerra»

— Indiquen capítols o parts d'una obra. Ex.:

- El llibre XII de *Lo crestià* incorpora el capítol «Regiment de la cosa pública».

— Serveixen per a indicar títols de capítols, articles, poemes, cançons... que formen part d'un llibre, una revista, un diari, un àlbum... També per als títols de les exposicions quan el mot *exposició* no forma part del nom propi. Exs.:

- «Com apostrofem», dins *Escola Catalana*, núm. 239.
- El millor poema del llibre *Engrunes* és «Al vespre».
- S'inaugura a Lleida l'exposició «Ramon Llull i l'encontre de les cultures».

— Indiquen col·leccions editorials. Exs.:

- El Termcat ha publicat la col·lecció «Criteris Lingüístics per a la Terminologia».
- Aquest llibre que demaneu el trobareu dins la col·lecció «Els Nostres Clàssics», de l'editorial Barcino.

— Indiquen: conferències, discursos, parlaments, ponències, col·loquis, debats, taules rodones, exposicions i mostres. Exs.:

- La conferència inaugural, «La meva trajectòria d'escriptor», de Joan Triadú.
- «La tradició administrativa avui» és una ponència de les Jornades sobre Tècniques i Mètodes d'Estudi del Llenguatge Administratiu.

ADVERTIMENTS

Les citacions literals han de respectar al màxim el text original. Si en aquest s'hi fa una omisió, l'assenyalarem escrivint-hi tres punts tancats amb claudàtors, així [...]. Si hi afegim alguna cosa, també la tancarem entre claudàtors, com, per exemple: *Va dir que [la vida] mereixia tot el respecte.*

Tanmateix, són permeses (però avisant-ho) modificacions ortogràfiques: correcció d'errors d'impremta, ortografia modernitzada o normativitzada. Ara bé, si en comptes de retocar el text volem posar de manifest els errors, aleshores escriurem, entre claudàtors, en cursiva l'expressió *sic*, així [*sic*] o bé el signe [!], que expressa ironia. Ex.: *Segons ell, cal atendre's [*sic*] a les circumstàncies.*

Les citacions literals no haurien de sobrepasar mai la llargària de deu ratlles i han de dur una crida que emmeni a la bibliografia corresponent a fi que el lector la pugui anar a consultar fàcilment.

Sempre que una citació superi les tres ratlles o bé el seu contingut es consideri important, la posarem com a bloc separat, amb marges entrats i caràcters de dimensió menor. Naturalment, aleshores les cometes s'ometen:

Perdona mi, si follament te parle:
de passió parteixen mes paraules.
Jo sent paor d'infern, al qual faç via:
girar la vull e no hi disponc mos passos... (*Ausiàs Marc*)

B) ÚS DE LES COMETES QUAN CONNOTEN

— S'usen per a assenyalar les paraules que apareixen amb un sentit distint de l'habitual, amb un matís d'ironia o èmfasi. Exs.:

- L'entrenador ha estat destituït per «incapacitat».
- Són solucions que els nostres «magnànims» opressors fan viables.
- L'«encertadíssima» decisió de l'Ajuntament.
- La malaltia de les «vaques boges».
- L'absència del «meu» metge.
- Aquest cap de setmana m'han «netejat» el pis.
- Fan activitats per a joves «enganxats».
- El «full de ruta».
- La «guerra santa».
- La «guerra del xampany».
- L'«eix del mal».
- El «triangle de la mort».

I encara:

- Atenuen el significat d'un mot.
- Expressen renúncia a reconèixer com a nostra una expressió.
- Marquen barbarismes.
- Indiquen vulgarismes, rusticismes, etc.
- S'usen per a fer pseudo-citacions o citacions sense atribució específica i que es poden considerar termes específics. Ex.:
 - En la crítica actual es parla molt de «teatre comercial».

LES COMETES SIMPLES

Les cometes simples o senzilles (' ') tenen una funció especialitzada, a saber:

a) Indiquen, expliquen, el significat d'una paraula o una frase, és a dir, delimiten la definició d'un mot precedent. Exs.:

- El mot *mesa* significa 'conjunt de persones que dirigeixen una assemblea'.
- El mot *sorrofol* 'soroll' no és pas en tots els diccionaris.
- La filosofia, literalment 'amor a la saviesa', és la ciència que...
- En aquest vocabulari hi apareixen els mots següents: *cardigassa* 'planta de la família de les compostes: *Cirsium ferox*' (*Diccionari català-valencià-balear*), *cossigolles* 'pessigolles' [...]

b) Tradueixen el títol d'una obra (encara no traduïda al català [vegeu p. 54]):

- *Konflikt und Handlungskontrolle* ['Conflicte i control de l'acció'].

c) Emmarquen glosses o traduccions d'un mot o d'una frase. Exs.:

- Una *bajoca* és, en català occidental, el que en català oriental es coneix com a 'mongeta tendra'.
- Les famílies s'agrupen mitjançant grans unitats de parentiu, les *qab'il* ('tribus'), que se situen en un pla o en un altre d'un estricta sistema d'estrats.

d) També hi podem recórrer, com mostrem en l'exemple, per a indicar els títols d'obres inserits en un títol (una alternativa, no del tot aconsellable, seria escriure'ls en rodona). Ex.:

- *Edició crítica i estudi de la 'Doctrina Pueril' de Ramon Llull*, tesi doctoral de Joan Santanach.

e) Marquen paraules que haurien d'anar en cursiva en un títol que ja va en cursiva (una alternativa, no del tot aconsellable, seria escriure-les en rodona). Ex.:

- *Cultura material i economia a través dels inventaris 'post mortem'*, de Xavier Lencina. ◆

Els parèntesis

Hi ha el parèntesi d'obertura i el de tancament. Vegem-ne alguns usos:

- En clàusules o frases intercalades en el text (i poc vinculades a aquest o accessorïes) amb un sentit incidental, explicatiu, independent o complementari:
 - La ciutat de Gandesa (capital de la Terra Alta) té tres mil habitants.
- En dates de fets històrics i dates de naixement i mort. Exs.:
 - La guerra dels Segadors (1640)
 - Antoni Clavé i Sanmartí (Barcelona, 1913 - Sant Trepús [Occitània], 2005)
 - Jacint Verdaguer (Folgueroles, 1845 - Barcelona, 1902)
 - Joan Bastardas i Parera (Barcelona, 1919-2009)
- En informacions sintètiques i dades tècniques. Ex.:
 - Es pot connectar al corrent (220 V, 50 Hz).
- En abreviacions. Ex.:
 - International Organization for Standardization (ISO)
- Per a tancar traduccions, sobretot de text (i per a títols, vegeu p. 76). Ex.:
 - *Alea iacta est* (La sort està decidida). ♦

La barra inclinada

- En lingüística, la barra inclinada es fa servir per a representar els fonemes i per a la transcripció fonològica. Exs.:
 - Totes les llengües tenen els fonemes /a/, /i/ i /u/. • La forma *sud* /sut/ [...]
- La fem servir també per a indicar, d'una manera sintètica: l'alternativa, l'oposició, la separació (en aquest cas, per a separar també exemples distints). Exs.:
 - Negre més un color primari (vermell/groc/blau)
 - Alt/baix, pot/put • la Llei 17/1983 diu que...
 - 125/220 V • Un cabal de 150 metres cúbics / segon • 120 km/h
- També se'n fa ús per a separar versos de poesies o cançons quan el seu text no es distribueix igual com l'original. Ex.:
 - Viure l'instant i obrir els ulls al demà, / del clar i obscur seguir normes i regla / i, enmig d'orats i savis, raonar. (*J.V. Foix*) ♦

Els claudàtors

Els claudàtors (també anomenats *parèntesis quadrats* o *rectangulars*) es fan servir en els casos següents:

— Tanquen els punts suspensius quan en una transcripció ometem quelcom:

- Segons l'article 26 del títol IV de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de política lingüística a Catalunya, «el Consell Executiu [...] ha de crear o subvencionar centres especialment dedicats, en tot o en part, a fomentar el coneixement, l'ús i la divulgació de la llengua catalana».

— Tancant l'expressió *sic*, indiquen un error en l'original, mostrant ensems la intervenció de la persona que la reproduceix. Exs.:

- Deia que Macchiaveli [*sic*]...
- Tal com recull l'informe presentat, «l'estudi es reprendrà el 18 de desembre [*sic*] de 1992»...

— Tanquen interpolacions fetes per qui no és l'autor del text. Ex.:

- No obstant tot això, [la vida] és bonica, molt bonica.

— En la transcripció de còdexs o inscripcions, tanquen lletres o mots que manquen en l'original o que hi són il·legibles. Exs.:

- *Deinde autem die sabbati XIII nove[m]bris* denant los dits honorables jurats...
- Al[s] molt honorables universes e se[n]gles oficials e loch de senyoria tinents...

— Tanquen els números d'ordre en els exemples d'un article (vegeu p. 49).

— Tanquen abreviatures com [*et al.*] (vegeu p. 51).

— Serveixen per a marcar els sons i les transcripcions fonètiques. Exs.:

- Així, veiem que /b/ pot realitzar-se [b] o [β] segons el context. / Hi trobem les formes *cosir* [kuzí], *diners* [dínés].

— Dins de parèntesis fan la mateixa funció que farien els parèntesis en un altre lloc (vegeu el final de la p. 68). Exs.:

- (com en la paraula *sóc* [verb], *soc* [nom]).
- F. Casanoves parlà molt de la Pasqua (vegeu el llibre *La Pasqua cristiana*, Edicions SPD, Barcelona 2010 [especialment, pp. 83ss]). ♦

El guió i el guionet

Hem de distingir entre el guió llarg «—» (a vegades anomenat de llargària *m*), el guió mitjà «-» (o signe de la resta o de llargària *n*) i el guionet «-».

Del guionet, a més del que en diem en la pàgina següent, vegeu-ne l'article «Les normes sobre el guionet» del gramàtic Josep Ruaiç en les pàgines 163ss.

EL GUIÓ EN ELS INCISOS

Nosaltres, quan hàgim d'escriure una frase a manera d'incís entre guions, farem servir, per raó d'harmonia, els de llargària *n* i no *m*. Sí que farem servir el guió *m* en els diàlegs (per a marcar l'alternança dels interlocutors) i en les llistes verticals.

Els guions s'uneixen a la primera i a l'última paraula d'un incís, i duen un espai en blanc abans del primer guió i després de l'últim (vegeu també p. 77).

Dins un incís marcat amb guions no és possible de fer-hi servir el punt, però sí la coma, el punt i coma i els dos punts.

EL GUIÓ I EL PUNT FINAL

No escriurem guió de tancament d'un incís quan tenim ja un punt final de paràgraf (fins i tot en el text d'un diàleg i en les acotacions d'una obra teatral). Si es tracta, però, de punt i seguit, sí que hi escriurem el guió, seguit del punt. Exs.:

- L'empresa els anava dient que treballessin, que fessin la feina ben feta i que no els mancava el sou –si els clients pagaven els deutes.
- L'empresa els anava dient que treballessin, que fessin la feina ben feta i que no els mancava el sou –si els clients pagaven els deutes–. Evidentment, aquestes paraules no agradaren als obrers i continuaren la vaga.

MARQUES A INICI DE PARÀGRAF

El guió llarg el farem servir (deixant un espai en blanc al darrere) com a marca d'inici de paràgraf (o de ratlla) en una seqüència o sèrie d'elements d'una enumeració (vegeu també p. 43). Exs.:

La comissió té com a objectius prioritaris:

- *organitzar activitats formatives,*
- *administrar el fons econòmic que té assignat,*
- *gestionar l'admissió de nous membres [...],*
- *programar trobades internacionals,*
- *vetllar per la salut de tots els seus membres.*

Com que hi ha molta relació entre una seqüència i l'altra, les comencem amb minúscula i hi posem coma al final (i punt en l'última). Si en alguna seqüència hi hagués coma, aleshores convertiríem les comes en punt i coma.

EL GUIÓ LLARG EN DIÀLEGS

El guió llarg (sense espai en blanc darrere!) és el signe de puntuació amb què es diferencien les diverses intervencions dels interlocutors d'un diàleg i les acotacions que calgui fer-hi. Els incisos o comentaris van, però, amb guió *n*. Exs.:

- Sabeu tots la notícia? –digué en Pau.
- La notícia –murmurà en Raül– la sabem, però no ens en fiem.
- No siguis així, home –respongué la Neus–. Tothom esperava aquest canvi.
- Però no és pas segur que els governants l'acceptin –féu en Quim, que encara no havia badat boca.
- Segura segura, tenim la xurriacada –tornà a mastegar en Pau.

EL GUIÓ MITJÀ (O SIGNE DE LA RESTA)

El guió mitjà (que ja hem dit que fèiem servir també per als incisos) serveix per a indicar la subtracció o resta i les xifres negatives. En el cas de marcar subtracció, cal deixar un espai en blanc entre el guió i cadascuna de les quantitats:

- $300 - 24 = 324 - 48$ (subtracció)
- El resultat obtingut és de -37.982 punts.
- La temperatura és de -14 °C (o de -14°).

OBSERVACIÓ

La *C* (Celsius) de centígrads, així com la *F* (Fahrenheit), han d'anar, tant l'una com l'altra, sempre precedides del símbol de grau, separat de la xifra per un espai; si el símbol de grau va sol, aleshores el símbol va enganxat al numeral.

APLICACIÓ DEL GUIONET

El guionet l'aplicarem tal com el gramàtic Ruaix aconsella. Vegeu-ho en «Les normes sobre el guionet», pp. 163-166 (i també en *Observacions... / 2*, pp. 89-99).

Cal dir que dins la revista *Llengua Nacional* mai no hem aplicat les «Noves normes sobre el guionet» de l'Institut d'Estudis Catalans, i, a més a més, hem anat dient que eren desencertades. També molts gramàtics i entesos en llengua les han criticades, i fins i tot persones molt distingides i de la mateixa acadèmia ens han encoratjat a seguir la línia que mantenim.

Tinguem en compte que si el guionet relaciona sols dos mots, no escriurem cap espai entremig. En canvi, si algun dels termes relacionats és format per més d'un mot, es deixa un espai a cada costat del guionet. Exs.:

- El trajecte Vic-Barcelona és de vuitanta quilòmetres. / correu-e / 11-S
- La distància Estats Units d'Amèrica - Mèxic es va cobrir en 12 etapes. ◆

Majúscules-minúscules

Sobre l'ús de les majúscules i les minúscules hi ha, en alguns casos, diversitat de parers o de gustos personals. Per tant, no és possible de donar unes regles absolutes. Aquí solament oferim una sèrie de propostes que creiem raonables.

De fet, l'ús de la majúscula en la seva *funció demarcativa*, és a dir, segons la seva situació dins el text (a començament de frase, després de punt o dels signes d'admiració o d'interrogació o després de punts suspensius...), no presenta gaires problemes.

En canvi, sí que és més complex o vacil·lant l'ús de la majúscula en la seva *funció distintiva*, és a dir, segons el significat del mot. Sobre aquesta funció mirarem d'aportar unes solucions tan clares i lògiques com puguem.

TERMES RELIGIOSOS

A vegades, segons els textos, hi ha discrepància en l'ús de la majúscula en algun d'aquests mots, però en general van tal com els presentem.

l'Àngelus

l'Antiga Aliança (la Nova)

els Apòcrifs

l'Avemaria

les Benaurances

la bona nova

el breviari (el llibre de les hores)

el càntic de Zacaries (Benedictus)

les completes

el cos de Crist

el Cos místic

el Credo (oració)

l'Escriptura

l'Eucaristia (sagrament)

l'eucaristia (missa)

l'evangeli (una part de la missa)

l'Evangelí segons Marc (llibre)

els Evangelis (els quatre del NT)

els (o les) laudes

la Litúrgia de la Paraula (de les H.)

el Magisteri de l'Església

el Magníficat

el Maligne

els manaments de la llei de Déu

l'ofici de lectura

l'ofici diví

(la) Paraula (= la paraula de Déu)

el Parenostre

el regne del cel

el regne de Déu

la revelació

la Sagrada Escriptura

el Sanctus

el Sanedrí

la Santa Cena

el Santíssim Sagrament

el Sant Sopar

el Sermó de la muntanya

la (sagrada) Tradició

el Tridu (o Tríduum) pasqual

la Veracreu (o Vera Creu)

les vespres

la vetlla pasqual

el Viacrucis (o Via Crucis)

FESTES I CELEBRACIONS

(religioses, cíviques i polítiques)

Amb majúscula inicial els substantius i els adjectius

La *s* de *sant* anirà amb majúscula quan formi part d'un topònim (església, lloc o carrer) o d'una festivitat (Exs.: per Sant Esteve, el dia de Sant Jaume, per Santa Llúcia...).

el Baptisme del Senyor
per Cap d'Any (o Ninou)
el Dimecres de Cendra
el Dijous Gras (o Llarder)
el Dijous Sant
el Divendres Sant
el Dissabte Sant
el Diumenge de Rams
el Diumenge de Resurrecció
la Diada del Llibre
l'Epifania (el dia de Reis)
l'Exaltació de la Santa Creu

la Festa Major de Moià
la Festa de la Llum
la Festa del Treball
les Festes de la Mercè
la Fira de la Candelera
la Immaculada Concepció
la Mare de Déu d'Agost
Nadal
l'Octava de Nadal
l'Octava de Pasqua
Pasqua
Pasqua Florida (i Dilluns de)
Pasqua Granada (i Dilluns de)
la Patum
la Pentecosta
la Primera Comunió
el Primer de Maig
la Puríssima (o Immaculada)
la Sagrada Família (festa)
la Setmana Santa
Tots Sants
els Tres Tombs

FORMES DE TRACTAMENT I DESIGNACIÓ DE CÀRRECS

Amb minúscula inicial, vagin o no seguides de nom propi

l'abat de Poblet
l'advocat Rius
l'alcaldeessa de Ripoll
l'arquebisbe de Tarragona
el beat Ramon Llull
el bisbe de Vic
el cardenal Pellegrini
el conseller Joan Puigcercós
el doctor Josep Cura
dom Cassià M. Just
fra Ginebró
el ministre de Cultura

monsenyor Miserachs
mossèn Jacint Verdaguer
el papa Benet XVI
el pare Miquel Batllori
el president Francesc Macià
el rei Jaume I
santa Clara
sant Francesc
la senyora M. Àngels Anglada
sor Caritat
el vice-rector de Sant Cugat

PERÒ, en un context de tractament protocol·lari, hi escriurem majúscula:

- Excel·lentíssim i Magnífic Senyor
- Molt Honorable President
- Il·lustre Senyora
- Vostra Santedat

També, si el títol indica un càrrec oficial d'un personatge important, podem escriure-hi la inicial amb majúscula:

- El Primer Ministre ha presentat la dimissió.

Però, si hi va afegit el nom de l'òrgan, aleshores anirà amb minúscula:

- El primer ministre de la República ha presentat la dimissió.

I encara, referint-nos a personatges únics, no seguits del seu nom propi, hi escriurem majúscula:

el Dalai-lama / l'Emperador
el Papa / el Rei

FORMES ABREUJADES DE TRACTAMENT I DE PROTOCOL

Amb majúscula inicial

la Dra. Martí
Mn. Manel Serradell
Mons. Ramon Masnou

el P. Miquel d'Esplugues
el Sr. Jaume Cabré
la Sra. Eulàlia Duran
St. Miquel dels Sants
Sta. Clara
M. H. Sr. Heribert Barrera
I. (o Ilhtr.) Sra. Marta Ferrussola

DIVINITATS I DENOMINACIONS ANTONOMÀSTIQUES

Amb majúscula els substantius (i els altres elements)

Allà
l'Altíssim
l'Anticrist
els Apòstols (els Dotze)
Buda
el Creador
el Crist ressuscitat
Déu Amor
Déu Fill
Déu Pare
Déu Salvador
el Déu U i Tri
el Dimoni
l'Esperit Sant
el Fill de Déu (de l'home)
Jahvè
Jesús abandonat
Leviatan

Llucifer
el Maligne
la Mare de Déu
Maria desolada
la Mare de Jesús
el Papa
els Pares de l'Església
el Pare Etern
el Poble Sant de Déu
el Pobriçó d'Assís (sant Francesc)
el Pontífex
la Providència (Déu)
el Redemptor (el Sacerdot, el Profeta... [atributs de Jesús])
la Santa Trinitat
el Sant dels Sants
el Santíssim Sagrament
el Sant Pare
el Senyor
el Senyor Déu
el Totpoderós
la Verge (Maria)
el Vicari de Crist

CATALANITZACIÓ DE DETERMINATS NOMS

Es catalanitzen els noms de:

- **papes** (Calixt III, Pius XII, Joan XXIII, Joan Pau II, Benet XVI)
- **sants** (santa Anna, sant Ignasi, sant Tomàs d'Aquino, sant Sadurní)
- **reis, prínceps i emperadors** (Beatriu d'Holanda, Albert de

Mònaco, Carles d'Anglaterra, Amadeu de Savoia, Pere d'Orleans, Juli Cèsar, Carlemany)

- **dinasties** (la Casa d'Alba, Borbó, Plantagenet, Habsburg, Savoia, Dues Sicílies)
- **personatges clàssics** (Aristòtil, Arquimedes, Àtila, Dàmocles, Dant, Èdip, Èsquil, Orfeu, Ulisses)

PLURALITZACIÓ

- El llenguatge popular admet sempre la pluralització dels cognoms: els Vilacendres, els Pere-Bons, els Saures, els Cardones...
- El llenguatge culte demana la pluralització en la denominació de dinasties, de quadres de pintors famosos i de cognoms de personatges cèlebres: els Borbons,

els Trastàmars, els Àustries, els Grimaldis, els Capets, els Rusiñols, els Urgells, els Esprius, els Foixos, els Maragalls...

- El llenguatge culte sol evitar la pluralització en cognoms ordinaris i cognoms precedits de nom de pila: els Sunyer de Tona, els Ribera de Palamós, les Ginebreda de Valls, els Bernat Metge...

COGNOMS PRECEDITS DE PARTÍCULA

En cognoms precedits de partícula, tindrem present que, si aquesta va precedida del nom, l'escriurem amb minúscula; però, si sols hi ha el cognom, aleshores va amb majúscula:

- Eugeni d'Ors (però: D'Ors)
- Ramon de la Torre (però: De la Torre)
- Martí de Riquer (però: De Riquer)
- Henri de Lubac (però: De Lubac)
- Willem van Gogh (però: Van Gogh)

- Roger van der Weyden (però: Van der Weyden)
- Otto von Braun (però: Von Braun)
- Ossama bin Laden (però: Bin Laden)
- Benjamin ben Eliezer (però: Ben Eliezer)
- Luca della Robbia (però: Della Robbia)
- Charles de Gaulle (però: De Gaulle)

Atenció! Hi ha excepcions importants, com en el cas dels antropònims italians: Massimo D'Alema, Antonio Di Pietro, Stefano De Luca, Fabrizio De André, etc.

SOBRENOMS, RENOMS I PSEUDÒNIMS

Quan acompanyen el nom propi van en cursiva

- Salvador Seguí, *el Noi del Sucre*, fou vilment assassinat
- sant Francesc, *el Pobriçó d'Assís*, donà la vida pels pobres
- Francesc Macià, *l'Avi*, fou un gran president de Catalunya
- Avel·lí Artís Gener, *Tísner*, va viure a Mèxic

- Joan Oliver, *Pere Quart*, era de Sabadell

PERÒ, si apareixen sols, no porten cap marca:

- el Beat Angèlic
- Pere Quart era de Sabadell
- el Papa Bo
- Pipí el Breu
- el Rector de Vallfogona
- el Rei Sol
- Tísner va viure a Mèxic
- Plini el Vell
- Alfons el Magnànim

ESDEVENIMENTS HISTÒRICS

(guerres, revolucions, fets importants i dates singulars)

Amb majúscula inicial tots els substantius i adjectius

REMARQUES SOBRE AQUEST ENUNCIAT

- Hi ha substantius genèrics o comuns que adquireixen la categoria de nom propi quan van íntimament units al mot considerat propi que acompanyen.
- Com més singular veiem un esdeveniment, més tendim a posar amb majúscula tots els mots que el componen.

la Caputxinada
el Cisma d'Occident
el Compromís de Casp
el Concili de Trento
el Concili Vaticà II
el Corpus de Sang
la Diada Nacional de Catalunya
l'Edicte de Milà
les Germanies
la Gloriosa
la Guerra del Francès

la Guerra dels Cent Anys
el Maig del 68
l'Onze de Setembre
la Primavera de Praga
la Primera Guerra Mundial
el Primer de Maig
la Reforma de l'Església
la Revolució Francesa
la Revolució Industrial
la Revolució Russa
la Segona República
la Setmana Tràgica
el Sis d'Octubre
el Tercer Reich
el Tractat de Lisboa
el Tractat dels Pirineus
el Tractat d'Utrecht

El substantiu genèric d'un episodi concret va amb minúscula

- Però si el genèric *guerra* (*batalla*, *edicte*, *concili*...) forma part d'un ordinal (Primera Guerra Mundial), aleshores l'escrivim amb majúscula.

la batalla de Lepant
la batalla de Muret

el cop d'Estat del 23 de febrer
el desembarcament de Normandia
la guerra dels Segadors
la guerra de Successió
la guerra de Troia
la guerra del Golf
la pau de Westfàlia
la presa de la Bastilla
el procés de Burgos

el procés de Nuremberg
el setge de París

Va tot amb minúscula quan l'episodi pren un sentit genèric

la guerra del 36 (espanyola) esclatà...
la guerra freda
les guerres mèdiques
les guerres púniques

DIVISIONS TEMPORALS

• ***Van amb minúscula inicial***

- els períodes històrics (l'edat de pedra, l'edat del bronze, el terciari, el quaternari, l'eocè, el paleolític, el paleozoic, l'era cristiana, l'edat mitjana...);
- els mesos (gener, febrer, març...);
- les estacions (primavera, estiu...);
- els dies (dilluns, dimarts...);
- els moviments artístics i culturals (el romànic, el gòtic, el barroc, el cubisme, l'humanisme, el modernisme...).

OBSERVACIÓ: Aquestes denominacions solen usar-se sempre en forma adjectiva i precedides del substantiu *art, estil, període*. Cal dir que les obres lexicogràfiques catalanes coincideixen força en aquests tractaments de minúscules.

• ***Van amb majúscula inicial***

- el Renaixement
- la Renaixença
- la Il·lustració

OBSERVACIÓ: Els escrivim amb majúscula perquè són considerats uns períodes o moviments molt concrets i importants i perquè així ho abonen les nostres obres lexicogràfiques.

**CONGRESSOS, SIMPOSIS,
JORNADES, FIRES,
MOSTRES, COMPETICIONS...**

Amb majúscula inicial, tant els substantius com els adjectius

- l'Any Internacional de la Família
- l'Any Internacional de la Joventut
- el II Col·loqui sobre Art Egipci
- el Primer Congrés de Metges de Catalunya
- Segon Congrés de Psiquiatres

- el Congrés de Cultura Catalana
- Congrés d'Energia Solar
- Congrés sobre l'Independentisme
- el Dia Mundial de la Sida
- l'Exposició Universal de Viena
- el Festival Internacional de Cinema
- la Fira de Teatre al Carrer de Tàrrrega
- la Fira del Llibre d'Ocasió
- Jocs Florals de Lo Rat Penat
- els Jocs Olímpics de 1992
- II Jornades de Lingüística Aplicada
- V Jornades de Gerència Universitària

- Jornades Fitosanitàries de Bolonya
- el Mercat del Ram
- el Saló Nàutic Intern. de Palma
- el Saló Internacional del Còmic de Barcelona
- X Setm. del Llibre Tècnic i Científic
- el Desè Simposi de Psiquiatria
- el Primer Simposi de Teòlegs

- I Simposi de Tecnologia de les Membranes
- II Trobada d'Assessors Tècnics

Si dins aquests congressos es fa una ponència o un discurs, aleshores sols duu majúscula la primera lletra del títol i tot ell va entre cometes. Vegeu ací dessota.

COMUNICACIONS, DISCURSOS, PONÈNCIES, CONFERÈNCIES, MANIFESTOS I ESLÒGANS

Només s'escriu amb majúscula la lletra inicial del títol, el qual va entre cometes i en rodona, i la dels mots que ja s'hi escriuen normalment

«La tradició administrativa avui: mètodes i problemes» és una ponència de les Jornades sobre Tècniques de Llenguatge Administratiu.
«La modernitat del llenguatge»
«La mare i els deixebles de Jesús»
«Noves tecnologies i antropologia»
«Universitat i empresa»

PREMIS I DISTINCIONS

Amb majúscula els substantius i els adjectius

la Creu de Sant Jordi
la Copa d'Europa
el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes
el (premi) Nobel (de la Pau, etc.)

CURSOS I MATÈRIES

Els cicles educatius, les assignatures, les carreres, els doctorats i les disciplines van amb minúscula

l'assignatura de ciències de la com.
el batxillerat
la carrera de ciències polítiques
un curs de redacció periodística
la diplomatura d'estadística
el disseny gràfic
el doctorat en psicologia
l'educació sec. obligatòria (l'ESO)

un estudi sobre ecologia marina
la formació professional (l'FP)
la història medieval
la llicenciatura en filosofia i lletres
és llicenciat en geografia
és llicenciat en filologia catalana
el postgrau
el pre-escolar
la primària
la teologia de l'encarnació
un treball de física

OBSERVACIÓ: El nom de les assignatures es troba encara bastant amb majúscula.

TÍTOLS DE LLIBRES I OBRES EN GENERAL

(llibres, diccionaris, obres teatrals, cançons, òperes, pintures, escultures, pel·lícules, espais i programes de TV i ràdio)

Amb majúscula inicial i en cursiva

- *Diccionari de la llengua catalana, Català complet, Llenguatge i gramàtica, La Pasqua cristiana* (llibres)
- *La Pietat, El pensador de Rodin, El desconsol* (escultures)
- *Terra baixa, El cafè de la Marina* (teatre)
- *La vicaria, La Gioconda, Ball de tarda* (pintures)

- *Telenotícies, La vida en un xip, Vetes i fils, El cor de la ciutat, La ciutat cremada, Plats bruts* (programes de TV)
- *El Virolai, Els segadors, La flauta màgica, Gaudeamus igitur* (música)

IMPORTANT: Els noms de textos de la Sagrada Escripura o de tot altre text sagrat duen majúscula en els substantius i els adjectius, però **no van en cursiva**.

- la Bíblia i tots els seus llibres (el Gènesi, el Càntic dels Càntics, els Salms, l'Antic Testament, el Nou Testament, Carta a Titus, Primera carta a Filemó...), la Vulgata, l'Alcorà, la Torà...

PUBLICACIONS PERIÒDIQUES (premsa i revistes)

Amb majúscula la inicial del títol i les inicials dels substantius i adjectius que el componen

Llengua Nacional
Serra d'Or
Enderrock
Catalunya Cristiana
Tretzevents
Cavall Fort
Escola Catalana
Els Marges
El Punt
El Temps
L'Avenç
Osona al Dia

Les parts d'una publicació (un article, un capítol, una secció) van entre cometes i en rodona, i sols la inicial amb majúscula:

- «Catalunya vista per un polonès», dins *Llengua Nacional*
- «El jovent i la llengua», dins *Llengua Nacional*
- «Acords sobre la normalització lingüística», dins *Novetats Sociolingüístiques*
- «L'origen del llenguatge», dins *La Recerca*

Els títols de les col·leccions van entre cometes i en rodona, i amb majúscula els noms i els adjectius:

- «El Balanci»
- «Manuals i Formularis»
- «Materials»

NOMS OFICIALS D'INSTITUCIONS, ORGANISMES, ENTITATS, AGRUPACIONS, EMPRESES I ESTABLIMENTS

Amb majúscula inicial tots els substantius i els adjectius que n'integrin el nom. També l'article si forma part de la denominació

l'Ajuntament de Sabadell
 Amnistia Internacional
 l'Associació de Veïns del Poblenou
 l'Ateneu Barcelonès
 l'Audiència de Barcelona
 la Borsa de Barcelona
 la Caixa de Catalunya
 la Cambra dels Comuns
 el Centre Unesco de Catalunya
 La Claca (el grup)
 la Clínica del Remei
 el Col·legi d'Advocats
 el Col·legi de Periodistes
 la Comissió Europea
 la Comunitat Aut. de les Illes Balears
 el Congrés dels Diputats
 el Consell Comarcal del Ripollès
 les Corts Generals
 el Cos de Bombers
 la Creu Roja
 el Departament de Cultura
 la Diputació de Girona
 l'Editorial Casals
 l'Escola Horitzó
 l'Escola Oficial d'Idiomes
 la Federació Catalana de Futbol
 el Fons Monetari Internacional
 La Fura dels Baus
 Gas Natural SDG, SA

la Generalitat (de Catalunya)
 la Generalitat Valenciana
 el Grup Parlamentari Popular
 la Guàrdia Civil
 l'Hospital de Sant Pau
 l'Hospital General de Catalunya
 Hotel Catalunya
 l'IES Pau Vila
 el Jutjat de Primera Instància
 El Llanernó (bar)
 la Mancomunitat
 el Ministeri de Defensa
 l'Òmnium Cultural
 l'Orde de Predicadors
 el Parlament de Catalunya
 el Parlament Europeu
 la Plataforma per la Llengua
 la Policia Municipal de Mataró
 la Presidència de la Generalitat
 La Provença (restaurant)
 la Regidoria de Cultura
 el Registre Civil de Vic
 el Restaurant Miramar
 la Sala Penal
 la Santa Seu
 la Secretaria de Ciències
 la Seguretat Social
 el Seminari del Poble de Déu
 el Seminari Diocesà de Vic
 el Senat (espanyol)
 els Supermercats Bon Preu
 el Teatre Lliure
 La Tralla (llibreria)
 El Trampolí
 el Tribunal Constitucional
 el Trib. Eur. dels Drets Humans
 el Tribunal Superior de Justícia
 el Tribunal Suprem
 la Unió Europea
 la Universitat de Barcelona

**NOMS D'INSTITUCIONS
JURÍDICO-PÚBLIQUES, MILITARS
I RELIGIOSES**

Amb majúscula inicial el substantiu, i amb minúscula els adjectius

- l'Administració pública
- l'Administració local (de justícia...)
- la Constitució

- la Corona britànica
- la Corona catalano-aragonesa
- les Corts espanyoles
- l'Església catòlica
- l'Església catalana
- l'Estat francès
- l'Exèrcit espanyol
- el Govern català (italià...)
- el Parlament

**NOMS D'ÒRGANS DE GESTIÓ
(oficials i no oficials)**

Com amb les institucions, amb majúscula inicial tots els substantius i adjectius que n'integrin el nom

- el Claustre de Professors de l'Institut Balmes
- la Comissió de Cultura de l'Associació de...
- la Comissió d'Urbanisme de Barcelona
- el Comitè d'Empresa
- el Consell Pastoral Diocesà
- el Consell de Direcció de l'Avui

- el Consell Gral. de Poder Judicial
- la Direcció General de la Salut
- l'Equip Directiu de La Sedeta
- la Junta Dir. de l'Ateneu Barcelonès
- la Junta de Govern
- el Ple de l'Ajuntament de Reus
- la Secretaria de Política Lingüística
- la Secretaria Gral. del Departament
- el Servei de Publicacions del Parlament de Catalunya
- el Servei de Professorat del Departament d'Educació
- la Vocalia de Muntanya de la Unió Excursionista de Catalunya

DESIGNACIONS INCOMPLETES

Sovint les institucions o entitats són designades sols per un dels noms que les componen, el qual s'ha d'escriure, generalment, amb majúscula, tal com va en el nom complet:

- l'Administració (per Administració catalana)
- l'Ajuntament (per l'Ajuntament de Barcelona)
- el Consell (pel Consell de Direcció de Premsa Osona)
- les Corts (per Corts Generals)

- l'Estat (per Estat espanyol)
- el Departament (pel Departament de Cultura)
- la Secretaria (per la Secretaria de Política Lingüística)
- la Generalitat (per Generalitat de Catalunya)
- la Junta (per la Junta de l'Ateneu Barcelonès)
- el Parlament (per Parlament de Catalunya)
- el Seminari (pel Seminari Diocesà de Tortosa)
- els Mossos (per els ... d'Esquadra)

- el Servei (pel Servei de Publicacions del Parlament)

A vegades aquestes denominacions incompletes poden ser considerades com a genèriques i, per tant, seria admès d'escriure-les amb minúscula. Tanmateix, com més la denominació tingui un caràcter oficial, singular, etc., més va amb majúscula; i com més tingui un caràcter neutre, genèric, etc., més va amb minúscula. En el cas de *estat* la majúscula la hi solem posar amb valor diacrític. Exemples:

- la junta (per la Junta de l'Ateneu Barcelonès)
- l'ajuntament (per l'Ajuntament de Barcelona)
- el servei (pel Servei de Publicacions)
- el seminari (pel Seminari Diocesà de Vic)
- el consell (pel Consell de Direcció de Premsa Osona)
- el govern d'un estat determina...
- els estats europeus aproven...
- el govern català decreta...
- la cambra catalana...

DESIGNACIONS COREFERENTS

Quan per a designar una entitat o un organisme no es fan servir el nom o els noms que formen part de la seva designació oficial i s'hi fa referència per mitjà d'una denominació coreferent o sinònima, aleshores escrivim amb minúscula tots els substantius i adjectius de tal denominació coreferent:

- la cambra catalana (el Parlament de Catalunya)
- el nostre departament (Departament de Cultura)

- la corporació municipal de Lleida (Ajuntament de Lleida)
- aquesta entitat (Ateneu Barcelonès)
- el consistori gironí (Ajuntament de Girona)
- la corporació municipal de Terrassa (l'Ajuntament de Terrassa)
- el parlament espanyol (el Congrés dels Diputats)
- aquesta comunitat (el Seminari del Poble de Déu)
- aquesta empresa (Trias)
- aquest ens
- cotitza a la seguretat social

DOCUMENTS OFICIALS, ADMINISTRATIUS I LLEIS FONAMENTALS

Sols va amb majúscula el primer mot que designa la classe de document; els altres noms o adjectius van amb minúscula

- el Codi civil
- el Codi de dret canònic

- el Codi militar
- el Codi penal
- la Constitució espanyola (europea, francesa, canadenca, belga, americana, italiana, etc.)
- la Declaració universal
- el Decret relatiu a les relacions de treball
- el Dictamen de la Comissió de...
- l'Estatut dels treballadors

- l'Estatut d'autonomia de Catalunya
- l'Informe de la Ponència sobre...
- la Llei de normalització lingüística
- la nova Llei d'avortament
- la Llei de Moisès
- la Llei orgànica d'educació
- la Llei sobre els accidents de treball
- l'Ordre, de 20 de març de 1985, del Departament de Justícia, per la qual...
- el Pla diocesà de pastoral
- el Pla integral
- el Projecte de llei d'ordenació dels ensenyaments
- la Proposta de resolució subsegüent a...
- la Proposició no de llei sobre...

- el Reial decret legislatiu 2976/2004 pel qual es regula...
- la Resolució 3/2009, de...
- el Tractat sobre les minories

Quan, en aquests títols de documents oficials, considerem que la designació és incompleta, genèrica, pluralitzada o bé no es diu el número o la matèria de què tracten, aleshores la posarem amb minúscula:

- els decrets emanats de l'executiu
- es va aprovar per mitjà d'un reial decret
- els estatuts de les comunitats autònomes
- els informes de ponència

NOMS DE MONUMENTS, D'EDIFICIS I DE DEPENDÈNCIES SINGULARS

*Amb majúscula tots els substantius
i adjectius si formen un bloc*

l'Arc de Triomf
l'Arxiu de la Corona d'Aragó
l'Ateneu
la Biblioteca de Catalunya
Ca¹ l'Ample / Ca l'Ardiaca
Can Costa / Cal Rubió
la Capella Sixtina
la Casa Blanca
la Casa de Caritat
la Casa de Juntes de Gernika
Casa Milà (la Pedrera)

1. *Ca* i *Can* quan integren el nom d'una masia, un edifici singular o un barri van amb majúscula: Can Comes, Ca l'Ardiaca, Can Tunis, etc.

el Consolat de Mar
el Covent Garden
les Drassanes
l'Empire State Building
l'Edifici Coderch
l'Estadi Olímpic
l'Estàtua de la Llibertat
la Gran Muralla
la Llotja de Mar
Mas Mussons / Masia del Dolcet
el Mur de les Lamentacions
el Museu Dalí
el Museu Picasso
la National Gallery
el Palau de Sant Jordi
el Palau de Congressos
el Palau Reial
el Palau Robert
el Palau de la Música Catalana
el Palau de la Generalitat

el Panteó de Roma
 el Pont del Diable
 la Porta dels Països Catalans
 la Porta de Versalles
 el Reial Monestir de Poblet
 la Sagrada Família
 la Sainte-Chapelle de París
 la Seu Vella de Lleida
 el Teatre Nacional de Catalunya
 el Temple Romà
 les Termes de Caracalla
 la Torre de Pisa
 la Torre Eiffel
 les Torres Bessones
 la Vila Joana

Els substantius comuns que no formen part de la denominació oficial o que són considerats genèrics van amb minúscula

l'abadia de Westminster (Londres)
 l'aqüeducte de Segòvia
 la cartoixa d'Escaladei
 la casa Terrades (o de les Punxes)
 la catedral de Milà

l'edifici El Segle
 l'ermita del Puig
 l'espai Sa Bassa
 l'estació de França
 la merceria La Puntual
 el monestir de Montserrat
 el monestir de Poblet (però, el Reial...)
 el monestir de Ripoll
 el palau de Buckingham
 la seu de L'Amistat
 la seu de La Boatella
 el teatre La Fenice (Venècia)
 el temple de la Sagrada Família
 la torre del Big Ben

Estances singulars, també amb majúscula inicial

l'Aula Càntic dels Càntics
 l'Aula Magna
 l'Aula Pi i Calleja
 la Galeria dels Miralls
 la Sala de la Columna
 el Saló de Sessions (del Parlament)
 el Saló de Sant Jordi
 el Saló de Cent

NOMS GEOGRÀFICS I DE DEMARCACIONS DE LLOC

Amb minúscula la designació genèrica

la badia de Roses
 el bisbat de Vic
 el canal de la Mànega
 el cap de Creus
 les cascades del Niàgara
 el castell de Balsareny
 la collada de Tosses (però: la Collada)
 la coma de Vaca

la comarca d'Osona
 el delta de l'Ebre (però: el Delta)
 el desert del Sàhara
 la diòcesi de Girona
 l'estany de Banyoles
 l'hort de les Oliveres
 les illes Balears
 el mar Mediterrani
 el massís del Montseny
 el molí de les Heures
 l'oceà Pacífic
 la península Ibèrica
 el pla de Beret

la plana de Vic
el pol Nord
el port de la Bonaigua
els ports de Beseit
el riu Ter
la serra de Cadí
el tròpic de Càncer
la vall de Ribes

Si el genèric que acompanya els noms de lloc o els accidents geogràfics es concep com a aglutinat a aquests noms i, per tant, ha deixat de ser genèric, aleshores s'escriu amb majúscula (majúscula d'antonomàsia):

el Mar Mort
el Mar Roig (o la Mar Roja)
els Mars del Sud
el Mont Blanc
les Muntanyes Rocoses
el Pas de la Casa
la Pica d'Estats
el Port del Comte (serra)
el Turó de l'Home

NOMS DE PAÏSOS I DE DEMAR- CACIONS POLÍTIQUES

(administratives, històriques, geopolítiques i geoturístiques)

Els punts cardinals (el nord, el sud, l'est i l'oest) s'escriuen amb majúscula inicial quan formen part d'un topònim (Catalunya del Nord, l'Oest americà, direcció N-O).

l'Àsia Menor
l'Alt Millars
la Barceloneta
el Barri Gòtic / Barri Xino

el Baix Llobregat (comarca)
el Camí dels Bons Homes
el Camp de Tarragona
la Catalunya del Nord
la Costa Brava
l'Europa de l'Est
la Franja de Gaza
el Golf Pèrsic
l'Illa de França
l'Imperi d'Occident
l'Imperi Romà
Kenya
l'Oest (americà)
l'Orient Mitjà
el Pròxim Orient
el País Basc
els Països Catalans
el Principat de Catalunya
el Port de la Selva (municipi)
el Regne Unit
la República Francesa
el Riu de la Plata
els Sants Llocs
la Terra Ferma
la Terra del Foc
la Terra Santa
el Tercer Món
les Terres de Ponent
l'Úmbria
la Vall d'Aran (comarca)
la Vall de Boí (nom del municipi)
la Vall de Bianya (municipi)
la Zona Franca

Amb els noms compostos i separats per un guionet, el primer terme va amb majúscula i el segon amb minúscula

Bell-lloc d'Urgell
Coma-ruga

Nord-amèrica
Palau-sator
Puig-reig
Sud-àfrica
Vila-rodona

NOMS de CIUTATS
(singularitats)

**Formes catalanitzades
segons la tradició:**

Ais de Provença
Alger (capital d'Algèria)
Algesires
Angulema
Aquisgrà
Avinyó
Bellcaire
Bèrgam
Berlín
Bolonya
Bordeus
Brusselles
Cadis
Càller
Carcassona
la Ciutat Comtal (BCN)
la Ciutat Eterna (Roma)
Clarmont
Coblença
Coll de Nargó
Colònia
Estrasburg
Florença
Gènova
Ginebra
Hamburg
la Haia (v. Ruaix, DA, p. 311)
l'Havana
Lausana

Lió
Llemotges
Lleó
Lucerna
Magúncia
Marsella
Milà
Montalbà (no Montalban)
Montpeller
Moscou
Munic
Narbona
Niça
Nova York
Nuremberg
Osca
Pàdua
Perusa
Ratisbona
Sant Sebastià
Saragossa
Tarascó
Terol
Toló
Tolosa
Tòquio
Torí
Zuric

**Mantenen la forma
del lloc**

Ciudad Real
Huelva
Montecarlo

**Els topònims catalans
i els catalanitzats por-
ten l'article amb mi-
núscula inicial. Si cal,
l'article es contrau**

**amb la preposició
que el precedeix**

s'Agaró
l'Argentera
la Bisbal d'Empordà
el Caire
la Cellera de Ter
el Molí de Fus (poblet)
la Pobla de Lillet
el Pont de Suert
el Prat de Llobregat
la Roca del Vallès
la Seu d'Urgell

L'article personal *en/na*
també s'escriu amb mi-
núscula:

- Castellar de n'Hug
- els Omells de na Gaia

**En els topònims que
no tenen forma cata-
lana, l'article s'ha de
posar amb majúscula
i, per tant, no s'hi
apliquen les normes
de contracció**

- Los Ángeles [lo'zanzəles]
- de El Bierzo
- O Grove
- Le Havre
- L'Hermitage
- Le Mans
- La Rioja
- Las Vegas

OBSERVACIÓ

D'acord amb la pronúncia catalana, tendim a dir: *l'Escorial* (cast. *El Escorial*), *el Salvador* (cast. *El Salvador*).

NOMS DE VIES URBANES (carrers, places, jardins...)

La part genèrica amb minúscula

l'avinguda de Sarrià
el camí de la Font de la Vila
el carrer Major
el carrer Gran
el carrer Nou
el carrer dels Argenters
la carretera de Barcelona
el parc Balmes
el parc d'atraccions del Tibidabo
el parc de la Ciutadella
el parc zoològic de Barcelona
el passeig de Gràcia
el passeig de Francesc Macià
el passeig de la Castellana
la plaça de Sant Jaume
la plaça Major
el port de Barcelona
la rambla de Catalunya
el raval de Santa Anna
la ronda de Sant Pere

Amb minúscula també l'abreviatura de la designació genèrica (si no és que comenci línia)

pl. del Rei / pg. de Maristany
c. Consell de Cent / av. Diagonal

Però, quan la designació genèrica és usada absolutament o ha quedat fossilitzada o s'escriu en un idioma diferent del català, aleshores anirà amb majúscula

el Camp de Mart
Central Park (a Nova York)
el Cinturó Litoral
el Cinturó de Ronda
la Diagonal
la Gran Via
Hyde Park (a Londres)
el Moll de la Fusta
el Parc Güell
Picadilly Circus
la Plaça Roja (a Moscou)
el Pla de Palau
el Pla de la Catedral
el Pla del Remei
la Rambla
el Raval
la Ronda Litoral
la Rue de Rivoli (a París)
Trafalgar Square
la Travessera
la Verneda
la Via Augusta
la Via Júlia
la Via Laietana

NOMS DE COSSOS CELESTES

Els noms d'astres, planetes, satèl·lits, estrelles i constel·lacions van amb majúscula inicial

la Lluna
l'Óssa Major
la Terra (planeta)
Saturn

el Sol (estel)
la Via Làctia
Halley (cometa)

OBSERVACIÓ: D'acord amb la convenció més estesa, les paraules *sol*, *lluna* i *terra* només les escriurem amb majúscula quan els donem tractament de noms propis, com ara en textos d'astronomia.

Les abreviacions

Les abreviacions són escurçaments de paraules amb la finalitat d'estalviar espai en els escrits i de guanyar temps a l'hora d'escriure, però no se n'ha d'abusar dins el cos del text. La paraula *abreviació* engloba tres menes d'escurçaments:

- les **abreviatures** (*àlg.*, *bibl.*, *etc.*, *Ll.*);
- les **sigles** (AGFA, CGB, UNESCO) i els **acrònims** (*làser*, *mòdem*, *Pimec*);
- els **símbols**: Be (*berilli*), + (*més*), & (lligadura de l'*et* llatí = *i*), \$ (*dòlar*).

SOBRE LES ABREVIATURES (consideracions generals)

- Duen sempre un punt final (no l'hi posem si després de l'abreviatura hi ha punts suspensius o punt final). De fet, l'única abreviatura permesa a final de frase és *etc.* Tampoc no posem punt en els ordinals: 1r (1a), 2n (2a), 3r (3a), 4t (4a)...
- En comptes de punt poden dur barra i hi ometem les preposicions i els articles; aleshores s'anomenen *sintètiques*: **f/n** (a favor nostre), **c/e** (correu electrònic).
- Pel que fa a la lletra inicial, segueixen les regles de les majúscules-minúscules.
- Les abreviatures d'expressions corresponents a altres llengües s'han de compondre, preferiblement, en cursiva. Exs.: ***n.b.*** (*nota bene*), ***ibid.*** (*ibidem*).
- En l'abreujament d'un nom de pila compost, escriurem cada inicial seguida de punt i sense espai, com ara **A.M. Badia i Margarit**, i deixarem un espai darrere el punt en la representació de noms com **Francesc de B. Moll** o **George W. Bush**.
- El signe d'enllaç entre dos noms o cognoms s'ha de mantenir. Exs.: Joan-Carles Martí > **J.-C. Martí**, Jean-Paul Sartre > **J.-P. Sartre**.
- Per raó de constituir un so únic o molt lligat les dues o tres primeres lletres, l'abreujament d'una sèrie de noms el farem amb dos caràcters: **Ch.** (Charles), **Ll.** (Lluc), **Ll.** (Lluís), **Tx.** (Txomin), **Cl.** (Clàudia), **Gl.** (Glòria), **Cr.** (Cristina), **Gr.** (Gregori), **Ph.** (Philippe).
- Escriurem sense punt i sense espai: **aC** (abans de Crist), **dC** (després de Crist). Excepcionalment, aquesta abreviatura (que seria *Cr.*) no es fa seguint la norma.
- Llevat d'algunes excepcions que indiquem en la pàgina 108, la inicial no es duplica per a expressar el plural.

TENIM DUES CLASSES D'ABREVIATURES

- 1) Per **suspensió** (dit també *omissió* o *truncament*), en què, a partir de cert punt, s'omet la part final del mot. En aquest tipus d'abreviatura, la paraula es talla, bé després de la lletra inicial si és una vocal o una consonant simple, com

a. (abans), **c.** (carrer), **s.** (següent), **a.c.s.** (al cel sia), **n.c.** (nom comú), **s.d.** (sense data); bé després de l'última consonant (incloent-hi dígrafs) que hi ha abans de la primera vocal de cada síl·laba, com: **ass. com.** (assignatures comunes), **class.** (classificació), **coll.** (col·lecció o col·laborador), **corp.** (corporació), **doc.** (document), **pl.** (plaça), **tel.** (telèfon), **transf.** (transferència).

Sobre la **pluralització de les abreviatures** per truncament sembla que el criteri més estès és el de no posar-hi marca de plural. Tanmateix, en algunes hi ha hagut la tendència, segurament per voler marcar clarament la pluralització, d'afegir-hi la lletra *s* (i nosaltres ho fem en aquest llibre). Exs.: **cols.** (columnes), **exs.** (exemples), **eds.** (edicions), **tels.** (telèfons), **vols.** (volums).

2) Per **contracció** quan s'ometen algunes lletres, o totes, de l'interior de la paraula. En pluralitzar duen marca de plural. Exs.: **Sr. / Srs.** (senyor -ors), **dte. / dtes.** (descompte -es), **fra. / fres.** (factura -es), **gna. / gnes.** (germana -es).

En abreviatures fetes per contracció el francès no hi posa punt final.

L'italià, a part de fer-les com en català, a vegades també en fa escrivint un punt on comença la contracció; aleshores, no hi posa punt final. Exs.: **c.le** (*centrale*), **p.zza** (*piazza*), **preg.mo** (*pregiatissimo*), **reg.ti** (*regolamenti*), **sig.ra** (*signora*).

A més de mots, podem abreujar sintagmes; aleshores parlem d'*abreviatures compostes*. En aquests casos hem de mantenir totes les partícules (preposicions i articles), hem de marcar amb un punt tots els abreujaments i hem de deixar un espai entre mot i mot. Ex.: **j. de 1a inst.** (jutjat de primera instància).

SOBRE LES SIGLES (consideracions generals)

Les sigles són abreviacions formades per les inicials de dues o més paraules (substantius i adjectius) que componen noms diversos, propis o comuns.

— Les escriurem sempre en lletres majúscules i en rodona (malgrat que a vegades representin un text que convencionalment s'escriu en cursiva). Entre les seves lletres no hi ha d'anar cap punt ni cap separació. Excepcionalment poden dur alguna lletra en minúscula, com CiU, el DECat, el DdB (el *Diari de Barcelona*), EUiA (Esquerra Unida i Alternativa), la UdG (la Universitat de Girona).

— En la seva composició hi poden intervenir altres caràcters que no siguin lletres (xifres, símbols...): TV3, R+D (recerca i desenvolupament).

— Quan una sigla surti per primera vegada en un text, primer hi anirà el nom desenvolupat (de l'organisme, entitat, empresa...) i a continuació la sigla, escrita entre parèntesis. Ara bé, també es pot fer al revés: posar-hi la sigla primer:

- La Universitat Catalana d'Estiu (l'UCE) va ser fundada l'any 1969.
- L'UCE (Universitat Catalana d'Estiu) va ser fundada l'any 1969.

- Generalment, les sigles han de correspondre al nom en català. Per tant, direm: el PNB (i no el PNV), els EUA (i no els USA). Les sigles de les cadenes nord-americanes i angleses també s'han de pronunciar a la catalana. Exemple: l'ABC, la BBC, la CNN. Per tant, escriurem sols en versió original aquelles sigles l'ús general de les quals ho demani: els GAL, l'FBI, la NASA...
- Les sigles conserven el gènere i el nombre del nom complet que representen, i quant a l'apostrofació, es té més en compte la pronunciació que no la grafia, com veurem en les que es pronuncien lletrejant (p. 104) o bé sil·labejant (p. 105):
 - els EUA (els Estats Units d'Amèrica), la UE (la Unió Europea); etc.

EL PLURAL EN LES SIGLES

Algunes sigles, per a marcar la pluralització, ho fan reduplicant les inicials (CCOO [Comissions Obreres], JJOJ [Jocs Olímpics], PPCC [Països Catalans]), però aquesta manera de fer l'hem de considerar excepcional.

Ara nosaltres, desitjant de posar una mica d'ordre sobre la pluralització, ens basarem en un estudi de Jaume Salvanyà (vegeu *Llengua Nacional*, 68, pp. 10-12) que els nostres gramàtics han qualificat de ben encertat. Així, doncs, distingirem entre:

a) *Sigles que no pluralitzen*

Hi ha sigles que s'usen sols en singular, com les que designen noms propis de marques, empreses, organismes, institucions, entitats, associacions, lleis, partits polítics, etc. (H&M, TV3, BBVA, FBI, ACB, OTAN, LAU, ESO, UB, PSC); n'hi ha unes altres que, sense ser noms propis, tampoc no solen pluralitzar (HTML, PIB, TNT, IRPF, KO, XXL, etc).

b) *Sigles que convé de pluralitzar*

Hi ha moltes sigles, sobre les quals la majoria de llibres d'estil existents no admeten la pluralització, que aquell aprofundit estudi ens demostra que sí que han de poder dur afegida la lletra *s* (amb minúscula) al final. I han de poder pluralitzar perquè, en el moment en què les pronunciem com si fossin un nom (tant si és lletrejant-les com si no), tendim a donar-los forma de plural. Lògicament, si pronunciem *els ce-des*, escriurem *els CDs*; igualment farem: dos BMWs (dit *dos be-ema-ves*) / les BTTs (dit *be-te-tes*) / els CAPs (dit *caps*) / els CNLs (dit *ce-ena-eles*) / els CD-ROMs (dit *ce-de-roms*) / els DVDs (dit *de-ve-des*) / els EROs (dit *eros*) / les ETTs (dit *e-te-tes*) / els GPSs (dit *ge-pe-esses*) / els IVAs (dit *ives*) / les ONGs (dit *o-ena-ges*) / les OPAs (dit *opes*) / els SMSs (dit *essa-ema-esses*) / les TACs (dit *tacs*) / els USBs (dit *u-essa-bes*), etc. Fer que sols pluralitzi l'article és poc natural perquè crea una divergència incòmoda amb la llengua oral, i també és incoherent amb la gramàtica, que indica que l'article ha de concordar en nombre amb el nom. Això, a part del fet que la sigla es pot fer servir sense article.

PRONUNCIACIÓ DE LES SIGLES

— Hi ha sigles que es pronuncien lletra per lletra (UGT) i sigles que es pronuncien com si fossin una sola paraula (OTAN). Vigilem de pronunciar amb *s* sorda la *c*, per exemple, de BBC, de CNT, de l'IPC...

— Pel que fa al seu gènere i al seu nombre, pensem que el parlant les concep com un tot, i fa de la primera paraula de l'enunciat el mot significatiu: la UOC (la Universitat Oberta de Catalunya), el MEC (el Ministeri d'Educació i Ciència), els CAPs (els centres d'atenció primària)...

Hi ha casos, però, en què el gènere es pren d'un terme genèric sobreentès, que no és explícit en la denominació. Això passa sobretot amb termes com *empresa*, *companyia*, *societat*, etc.:

- la IBM (la companyia), l'IBM (l'ordinador)...

Sigles pronunciades lletra per lletra (i apostrofació)

En les sigles lletrejades, el gènere i el nombre de la paraula primària de l'enunciat determinarà la classe d'article. Si la primera lletra de la sigla comença per vocal o per una consonant el nom de la qual té vocal inicial (*f, h, l, m, n, r, s, x*), apostrofarem els articles *el* i *la* (o la preposició *de*, si escau). L'article femení *la* no s'apostrofa quan la vocal inicial sigui una *i* o una *u* àtones (*la unió, la unitat, la universitat, la inspecció, la internacional*...).

Aleshores, procedirem així: l'ADSL (l'a-de-essa-éla), l'FPC (l'efa-pe-cé [la Fundació Politècnica de Catalunya]), l'IRPF (l'i-erra-pe-éfa [l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques]), la UAB (la u-a-bé [la Universitat Autònoma de Barcelona]), la UB (la u-bé), la UCD (la u-ce-dé [la Unió de Centre Democràtic]), la UGT (la u-ge-té [la Unió General de Treballadors]), la UIB (la u-i-bé [la Universitat de les Illes Balears]), la UPC (la u-pe-cé [la Unió de Pagesos de Catalunya]), l'URL (l'u-erra-éla [el localitzador o identificador d'usuaris]).

Vegem més exemples de com el gènere del mot principal de la sigla determina la classe d'article, *el* o *la*, que hi hem de posar: el BCD (el Banc Català de Desenvolupament), la BBC (la Companyia Britànica de Radiodifusió), l'FBI (l'Oficina Federal d'Investigació), l'FMI (el Fons Monetari Internacional), l'FNC (el Front Nacional de Catalunya), l'FP (la formació professional), l'HTML (el llenguatge de marcatge d'hipertext), l'IBM (el Comerç Internacional de Màquines d'Oficina), la IBM (la Companyia Internacional de Màquines d'Oficina), la ICC (la Cambra Internacional de Comerç), la ITV (la inspecció tècnica de vehicles), el KGB (el Comitè de Seguretat de l'Estat), l'LSA (una droga [dietilamida d'àcid lisèrgic]), l'OIT (l'Organització Internacional del Treball), l'OJD (l'Oficina de Justificació de la Distribució), l'MDT (el Moviment de Defensa de la Terra), l'ONG (l'organització no governamental), el PNB (el Partit Nacionalista Basc), l'RFA (la República

Federal Alemanya), l'SCI (el Servei Civil Internacional), l'SCSI (la interfície d'entrada-sortida de dispositius perifèrics), l'SLD (el Seminari Laical Diocesà), l'SMI (el sistema monetari internacional), l'SNCF (la Societat Nacional de Ferrocarrils Francesos), l'SPD (el Seminari del Poble de Déu), la TDT (la Televisió Digital Terrestre), la UCC (la Convenció Universal del Copyright), la UE (la Unió Europea), la UHF (la freqüència ultraalta), la UIEA (la Unió Internacional d'Estudiants d'Arquitectura), la VHF (la freqüència molt alta), el VHS (el sistema de vídeo domèstic).

Sigles pronunciades com una paraula, sillabejant (i apostrofació)

En les sigles pronunciades com un mot hi aplicarem la norma general de l'apostrofació (veg. pp. 112-113): l'AFI (l'Associació Fonètica Internacional), l'API (l'agent de la propietat immobiliària), el CADCI (el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria), l'EPIC (el disseny de circuits analògics integrats), la FAO (l'Organització per a l'Alimentació i l'Agricultura), la FNAC (la Federació Nacional de Compres per Directius), l'ICE (l'Institut de Ciències de l'Educació), l'ISO (l'Organització Internacional de Normalització), l'IVA (l'impost sobre el valor afegit), l'OIT (l'Organització Internacional del Treball), l'OPA (l'oferta pública d'adquisició), el PSI (el Partit Socialista Internacional), el PSUC (el Partit Socialista Unificat de Catalunya), el RACC (el Reial Automòbil Club de Catalunya), la RAC (la Ràdio Associació de Catalunya), la SGAB (la Societat General d'Aigües de Barcelona), l'SGEN (el Sindicat General d'Educació Nacional), la UAL (la Unitat d'Assessorament Lingüístic), l'UCE (la Universitat Catalana d'Estiu [la *u* és tònica]), l'UCI (la unitat de cures intensives), la UEFA (la Unió d'Associacions Europees de Futbol), l'URSS (la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques), l'USC (la Unió Socialista de Catalunya), la USEP (la Unió Esportiva d'Escoles Primàries), l'UVI (la Unitat de Vigilància Intensiva).

En les sigles començades per *i* seguida de vocal hi ha vacil·lació entre pronunciar la *i* com si fos una consonant (tipus *el iot*) o com si fos una vocal (tipus *l'ió*): la IA o l'IA (la intel·ligència artificial), la IATA (l'Associació Internacional del Transport Aeri), la IEA (l'Agència Internacional de l'Energia), el IEC o l'IEC (l'Institut d'Estudis Catalans), l'IES (l'Institut d'Educació Secundària), el IEU o l'IEU (l'Institut d'Estudis Urbanístics), el IOR o l'IOR (l'Institut per a les Obres de Religió), el IUT o l'IUT (l'Institut Universitari de Tecnologia), etc.

NOTES

- Davant essa líquida, d'acord amb les normes generals, no apostrofem l'article femení *la* (ni la preposició *de*) com, per exemple, la SGAB. En la pàgina 113 veiem que tampoc no s'apostrofa *la Scala*. Si apostrofem *l'staff*, *l'scherzo* o *l'statu quo* és perquè són noms masculins (veg. p. 112).
- No apostrofarem mai la preposició *de*. Exs.: de HB, de SCSI (vegeu p. 113).

- Les vocals àtones de les sigles que es llegeixen com si fossin una paraula es poden neutralitzar o no. Passa el mateix amb els acrònims. Caldrà valorar en cada cas el grau d'arrelament en la parla comuna. Nosaltres, tanmateix, aconsellem de no neutralitzar d'una manera precipitada. Exemple: Renfe.

Sigles que es pronuncien desenvolupades

Hi ha sigles que no solen dir-se lletra per lletra ni com una paraula, sinó desplegant-se: ERC (Esquerra Republicana de Catalunya), CGPJ (Consell General del Poder Judicial), SPL (Secretaria de Política Lingüística), DGLC (*Diccionari general de la llengua catalana*).

SOBRE ELS ACRÒNIMS (consideracions generals)

Un acrònim (del grec ακρος 'extrem' i ονομα 'nom') és un mot format de fragments, normalment síl·labes inicials de les paraules que formen la denominació a abreujar (i hi poden intervenir tant substantius com adjectius i preposicions o conjuncions). El pronunciem sempre com una paraula i sols n'escrivim amb majúscula la lletra inicial (encara que a vegades, volent imitar les sigles, hom hi escriu totes les lletres amb majúscula). Per exemple: **Eumo** (Escola Universitària de Mestres d'Osona), **Termcat** (Terminologia catalana), **Incasol** (Institut Català del Sòl), **Pimec** (Petita i Mitjana Empresa de Catalunya). A vegades els acrònims es lexicalitzen i donen lloc a un nom comú (*bit, làser, ovni, pime, píxel, radar, sida, mòdem...*); aleshores els escrivim amb minúscula.

SOBRE ELS SÍMBOLS (consideracions generals)

- Els símbols (formats de lletres o signes) indiquen magnituds físiques, monedes, elements químics, etc., i són establerts sovint per organismes internacionals.
- S'escriuen en lletra rodona, majúscula o minúscula, segons cada cas. Si provenen d'un nom propi, la primera lletra anirà amb majúscula (però no quan s'escriu el mot sencer). També escriurem amb majúscula la primera lletra del símbol dels elements químics: He (heli), S (sofre) i la lletra del símbol dels punts cardinals: N (nord), S (sud), E (est), O (oest), NO (nord-oest) SE (sud-est).
- No s'apostrofen (ni els articles definits *el* i *la* ni la preposició *de*), ni duen espais entremig, ni punt final ni marques de plural. Es llegeixen desplegant-los.
- Són d'ús freqüent en gràfics i sobreimpressions en pantalla per a reforçar l'explicació dels textos informatius. En canvi, no són recomanables ni habituals enmig d'un text convencional, on solament els farem servir si les formes desenvolupades no hi caben o si els hem de repetir moltes vegades.

VEGEM ALGUNS EXEMPLES DE SÍMBOLS

<i>Símbols matemàtics</i>			
∞	nombre infinit	$a \neq b$	a no és igual a b
$a + b$	a més b	$a \sim b$	a proporcional a b
$a - b$	a menys b	$a < b$	a menor que b
$a \cdot b, a \times b$	a per b	$a > b$	a major que b
$a \div b, a/b, a : b$	a dividit per b	\sqrt{a}	arrel quadrada de a
		rpm	revolució per minut

<i>Símbols de mesures</i>			
A	ampere (d'A-M Ampère)	kW	quilowatt
cm/s	centímetres per segon	l (o L)	litre
°C	grau Celsius	m	metre
dB	decibel	m ³	metre cúbic
°F	grau Fahrenheit	Mb	megabit
G	giga (10 ⁹ per giga)	mg	mil·ligram
g	gram	min	minut (temps)
ha	hectàrea	'	minut (sexagesimal)
h	hora	s	segon (temps)
Hz	hertz (de H. Hertz)	~	segon (sexagesimal)
km/h	quilòmetres per hora	mm	mil·límetre
		V	volt (d'A. Volta)
		W	watt (de J. Watt)

<i>Símbols d'elements químics</i>			
Al	alumini	Kr	crom
Au	or	Mg	magnesi
Hg	mercuri	P	fòsfor
K	potassi	Pb	plom
		Cu	coure

<i>Símbols de llengües</i>			
ar	àrab	fr	francès
ca	català	iw	hebreu
el	grec	la	llatí
en	anglès	oc	occità
eu	euskera	sp	espanyol
		zh	xinès

<i>Símbols de monedes</i>			
\$	dòlar	₣	franc
€	euro	¥	ien
		£	lliura

ALGUNES ABREVIATURES ESPECIALS

Seguint la tradició, escriurem amb doble lletra aquests plurals abreujats:

Singular

c.	capítol
n.	nota
p.	pàgina
s.	segle
s	següent
v.	vers, verset

Plural

cc.	capítols
nn.	notes
pp.	pàgines
ss.	segles
ss	següents
vv.	versos, versets

Les abreviatures amb barra són les més sintètiques de totes

a/e	adreça electrònica
c/t	a càrrec teu
a/c	a compte
cte/c	compte corrent
cte/t	a compte teu
c/e	correu electrònic

a/f	a favor
f/m	a favor meu
f/n	a favor nostre
s/d	sense data
s/n	sense número
s/àt	sobreàtic

ABREVIATURES USUALS

aC	abans de Crist
a.c.s.	al cel sia
adm.	administració
adv.	advocat
ajud.	ajudant/a
aj.	ajuntament
apmt.	apartament
apt.	apartat
aprox.	aproximadament
art.	article
àt.	àtic
av.	avinguda
bda.	baixada
bxs.	baixos
bibl.	biblioteca
cap.	capítol
cat.	català

ca.	<i>circa</i> (aprox.)
col.	columna
coll.	col·lecció/col·legi
cia.	companyia
cf. (o cfr.)	<i>confer</i> (compareu)
constr.	construcció
coord.	coordinador/a
corr.	correcció
cró.	carreró
ctra.	carretera
dept.	departament
dte.	descompte
desp.	despatx
dC	després de Crist
dir.	direcció/director
Dra.	doctora
doc.	document

dta.	dreta	<i>op. cit.</i>	<i>opus citatum</i> (obra cit.)
econ.	economia	ptge.	passatge
ed.	edició	pg.	passeig
id.	el mateix	p. ex. p.e.	per exemple
<i>ibid.</i> <i>ib.</i>	en aquell lloc	p.o.	per ordre
entl.	entresòl	pl.	plaça
esc.	escala	pol.	polígon
esq.	esquerra	pta.	porta
<i>et al.</i>	<i>et alii</i> (i altres)	pvre.	prevere
exc.	excepte	pral.	principal
ext.	extensió	ppt.	proppassat
fra.	factura	pvt.	propvinent
gral.	general	pda.	pujada
gov.	govern	rbla.	rambla
h.	habitants	ref.	referència
impr.	impremta	reg.	registre
inst.	institut	rnt.	remitent
kg	quilogram/s	rev.	revista/reverend
km	quilòmetre/s	rda.	ronda
ltda.	limitada	trad.	traducció
lit.	literalment	trav.	travessera
<i>loc. cit.</i>	<i>loco citato</i> (lloc citat)	urb.	urbanització
ll.	llibre	v. veg.	vegeu
mm	mil·límetre/s	v. i p.	vist i plau
nre.	nombre	vocab.	vocabulari
núm.	número/s	vol.	volum

Formes protocol·làries de tractament

I. Sr.	Il·lustre Senyor	Excm.	Excel·lentíssim
Il·ltre. Sr.	Il·lustre Senyor	Magn. Sr.	Magnífic Senyor
I. Sra.	Il·lustre Senyora	Magn. Sra.	Magnífica Senyora
Il·ltre. Sra.	Il·lustre Senyora	Mons.	monsenyor
Il·lm. Sr.	Il·lustríssim Senyor	Mn.	mossèn
Im. Sr.	Il·lustríssim Senyor	S.A.R.	Sa Altesa Reial
Il·hma. Sra.	Il·lustríssima Senyora	S.E.	Sa Excel·lència
Ima. Sra.	Il·lustríssima Senyora	S.M.	Sa Majestat
M.H. Sr.	Molt Honorable Senyor	S.S.	Sa Santedat
M.H. Sra.	Molt Honorable Senyora	S.S.	Sa Senyoria

ABREVIATURES DELS LLIBRES DE LA BÍBLIA PER ORDRE DE COL·LOCACIÓ

ADVERTIMENTS PER A LES NOTES I LES REFERÈNCIES

Quan vulguem fer referència a un text d'algun llibre bíblic, ens servirem d'aquest procediment:

- Títol del llibre (abreujat d'acord amb la llista de més avall).
- Número indicador del capítol, separat del títol del llibre per un espai. Els capítols aniran separats l'un de l'altre per una coma i espai; si volem esmentar de tal capítol a tal altre, hi posarem guionet entremig, però si sols es tracta de dos capítols aniran separats per la conjunció *i* (3, 5, 7 i 10 / 12-15 / 5 i 6).
- El número del verset (o versets). Aquest número anirà separat del capítol per una coma i sense espai. Si ens referim a dos o més versets seguits, posarem un guionet entre el primer i l'últim. Si volem indicar versets no seguits, escriurem un punt entre un verset i l'altre, sense espai.
- Per a separar citacions de capítols diferents, farem servir punt i coma.

EXEMPLES

- Gn 3,21-29; 14,19-20 (es llegeix: Gn, cap. 3, vv. 21-29; cap. 14, vv. 19-20)
 Jn 3,12.14.16-18.24 (es llegeix: Jn, cap. 3, vv. 12, 14, 16-18 i 24)
 Lv 7 i 9; Ex 6, 7 i 10 (es llegeix: Lv, caps. 7 i 9; Ex, caps. 6, 7 i 10)
 Nm 3,8.11; Dt 4,6 (es llegeix: Nm, cap. 3, vv. 8 i 11; Dt, cap. 4, v. 6)
 Sa 3,15.20ss (es llegeix: Sa, cap. 3, vv. 15, 20 i següents)
 Mt 6,8 - 9,14 (es llegeix: Mt, del cap. 6, v. 8 al cap. 9, v. 14)

Les abreviacions dels llibres de la Bíblia s'escriuen en rodona, sense punt ni accent (vegeu-los per ordre de col·locació)

ANTIC TESTAMENT

Pentateuc		Llibres profètics	
Gn	Gènesi	Js	Josué
Ex	Èxode	Jt	Jutges
Lv	Levític	1Sa	Primer llibre de Samuel
Nm	Nombres	2Sa	Segon llibre de Samuel
Dt	Deuteronomi	1Re	Primer llibre dels Reis
		2Re	Segon llibre dels Reis

Is	Isaïes
Jr	Jeremies
Ez	Ezequiel
Os	Osees
Jl	Joel
Am	Amós
Ab	Abdies
Jo	Jonàs
Mi	Miquees
Na	Nahum
Ha	Habacuc
So	Sofonies
Ag	Ageu
Za	Zacaries
Ml	Malaquies

Altres escrits

Sl	Salms
Jb	Job
Pr	Proverbis
Rt	Rut

Ct	Càntic dels Càntics
Coh	Cohèlet (Eclesiastès)
Lm	Lamentacions
Est	Ester
Dn	Daniel
Esd	Esdres
Ne	Nehemies
1Cr	Primer llibre de les Cròniques
2Cr	Segon llibre de les Cròniques

Llibres deuteroacanònics

Est gr	Ester (versió grega)
Jdt	Judit
Tb	Tobit
1Ma	Primer llibre dels Macabeus
2Ma	Segon llibre dels Macabeus
Sv	Saviesa
Sir	Siràcida (Eclesiàstic)
Ba	Baruc
EpJr	Epístola de Jeremies
Dn gr	Daniel (fragments grecs)

NOU TESTAMENT

Mt	Evangeli segons Mateu
Mc	Evangeli segons Marc
Lc	Evangeli segons Lluc
Jn	Evangeli segons Joan
Ac	Fets (o Actes) dels Apòstols
Rm	Carta als Romans
1Co	Primera carta als Corintis
2Co	Segona carta als Corintis
Ga	Carta als Gàlates
Ef	Carta als Efeis
Fl	Carta als Filipencs
Col	Carta als Colossencs
1Te	Primera carta als Tessalonicencs
2Te	Segona carta als Tessalonicencs

1Tm	Primera carta a Timoteu
2Tm	Segona carta a Timoteu
Tt	Carta a Titus
Flm	Carta a Filemó
He	Carta als Hebreus
Jm	Carta de Jaume
1Pe	Primera carta de Pere
2Pe	Segona carta de Pere
1Jn	Primera carta de Joan
2Jn	Segona carta de Joan
3Jn	Tercera carta de Joan
Jud	Carta de Judes
Ap	Apocalipsi

L'apostrofació de l'article

L'article (*el* [l'], *la* [l'], *els*, *les*) precedeix el nom substantiu o altres mots substantivats indicant-nos-en el nombre i, en molts casos, el gènere. Com que les formes de plural no s'apostrofen, sols en posarem algun petit exemple.

APOSTROFAREM

— Apostrofarem les formes del singular de l'article (masculí *el* i femení *la*), de manera que es reduiran a *l'* davant un mot que comenci amb vocal o *h*.

Atenció, però, que l'article femení *la*, si va davant les vocals *i* o *u*, sols s'apostrofa si aquestes són tòniques. Exs.:

- l'hivern, l'home, l'IVA (impost), el KGB (comitè), el tipus, l'ullal, l'Uruguai, etc.
- l'amiga, la CIA (agència), la crisi, l'hora, l'oportunitat, l'única, l'ínfula, l'íntima, l'Índia, l'unqla, l'urpa, l'urna, l'única, l'Úrsula, etc.
- els tipus, els homes, els pantalons blaus, etc.
- les crisis, les amigues, les úniques, les tisetes, etc.

— Hem d'apostrofar l'article (o la preposició *de*) quan va davant paraules estrangeres catalanitzades que duen una *hac* no aspirada (muda). Exs.:

- l'haixix, l'hàmsler, l'handbol, l'hoquei, l'harakiri... i d'handbol, d'hoquei, etc.

— Apostrofarem l'article masculí en paraules començades per *s* líquida (que generalment solen ser d'altres idiomes). Exs.:

- l'*scherzo*, l'*snack-bar*, l'*Spiegel*, l'*Sputnik*, l'*staff*, l'*statu quo*, l'*status*, etc.

Cal dir que una bona part de paraules masculines estrangeres començades en *s* líquida han estat adaptades al català afegint-hi una *e* inicial. Llavors, la preposició *de* també s'apostrofa. Exs.:

- l'escàner, l'eslàlom, l'esmòquing, l'esquaix, l'estàndard, l'estic, l'estop, l'estrès, d'esprai, d'esquaix, etc.

— Els numerals segueixen les normes generals d'apostrofació. Exs.:

- l'u, l'1, l'onze, l'11, l'XI Simposi d'Informàtica, etc.

NO APOSTROFAREM

— Tornant a l'article femení *la*, no s'apostrofa davant els mots femenins que comencen amb *i* o *u* àtones (precedides o no de *h*), per tal com hi podem fer sinalefa. Exs.:

- la humanitat, la hipòtesi, la hisenda, la idea, la informació, la intel·ligència, la intimitat, la Isabel, la ITV (Inspecció Tècnica de Vehicles), la UDC (la Unió Democràtica de Catalunya), la unitat, etc.

— Tampoc no apostrofarem l'article *la* davant les paraules següents: *la ira, la una* (hora), *la anormalitat* (altrament es confondria amb *la normalitat*).

— I encara, no s'apostrofa l'article *la* davant el nom de les lletres, de manera que direm, per exemple, *la e, la u, la efa, la ema, la erra, la essa...*

Tals lletres, però, sí que s'apostrofen quan formen part de la inicial d'una sigla dita lletra per lletra (veg. pp. 104-105).

— No s'apostrofen denominacions com *la AP-2, la A-7, la A-19...* per tal com el nom de les lletres l'escrivim sempre sense apostrofar (lletres que en aquests casos han d'anar separades de la xifra amb un guionet).

— Noteu que tampoc no apostrofem els compostos següents, perquè l'accent del primer element és secundari: *la Indo-xina, la infraestructura, la infravaloració, la intercontinental, la Interpol, la intravasació, la ultracorrecció*.

— No apostrofarem l'article femení (ni la preposició *de*) davant una essa líquida (paraules on la *s* va seguida de consonant). Exs.:

- la *Scarlett*, la *script*, la *Scala de Milà*, la *Schola Cantòrum*, el *pont de la Staten Island*, un *vals de Strauss*, la *ciutat de Stuttgart*, el *règim de Stalin*, etc.

— No apostrofarem, per raons de citació, ni l'article femení *la* ni la preposició *de* (però l'article masculí sí que s'apostrofa en aquests casos). Exs.:

- Tinc una edició de la *Enciclopèdia il·lustrada*. / Després ve un capítol sobre la «Originalitat de la literatura». / L'autora de *Aloma*. / El va titllar de *impotent*.
- L'*Avui* va publicar ahir la notícia. / L'«Ara i l'aquí» de Lluís Llach.

Si la primera paraula del conjunt a citar és un article, dins el text corrent l'adaptarem a la construcció de la frase. Exs.:

- Els clients del *Corte Inglés*. / La lectura del *Petit princep* sempre es fa agradable.

— Tampoc no farem l'apostrofació (ni de l'article ni de la preposició *de*) quan el mot sigui una paraula de consideració lexical, és a dir, de sentit metalingüístic:

- El gerundi de *escriure* és *escrivint*.

— No s'apostrofen ni la *i* ni la *u* inicials d'un mot (vagin precedides o no de *h*) quan es consideren consonants. Exs.:

- el *iode*, el *iogurt*, el *iugoslau*, el *Iemen*, el *hiat*, el *ien*, el *uadi*, etc. (però, l'*ió*).

— Tampoc no apostrofem l'article masculí quan va davant les paraules que mantenen la *hac* aspirada (la preposició *de*, tampoc no s'hi apostrofa). Exs.:

- el *hall*, el *hawaià*, el *hegelianisme*, el *Hilton*, el *hobby*, de *Hitler*, etc. ◆

La fórmula de datació

[...]

Amb motiu de l'arribada de l'any 2000 hom es va plantejar quina fórmula calia adoptar per a la datació de cartes, documents, etc.; concretament, si s'havia de dir i escriure *de* o *del* davant el numeral indicador de l'any. Exemple: *Cervera, 1 de gener de 2000* o bé *Cervera, 1 de gener del 2000*.

Després de repassar uns treballs de Rovira i Virgili, Joan Coromines, Josep M. Mestres (als quals ja fèiem referència dins els nostres *Punts conflictius de català*, Barcelona 1989, pp. 104-106), com també tenint en compte dos articles de Joan Solà (*Avui*, 30-12-1999 i 6-1-2000), exposarem la nostra opinió.

De fet, la qüestió ja s'havia plantejat anteriorment –després de la guerra del 36 i en els anys de la transició a la democràcia– i s'havia aconseguit un cert consens en el sentit d'adoptar la fórmula amb la preposició simple, *de* (no la contracta, *del*). Aquesta opció (defensada per Coromines i divulgada pels tractadistes de llenguatge administratiu) havia triomfat perquè s'havia demostrat que era la més tradicional. Ara bé, era una tradició que reflectia un valor sintàctic primitiu que ha anat canviant i que s'ha mantingut, no sense dificultats, mentre ha anat lligada amb un context numèric diguem homogeni. Però, en el moment en què el context numèric ha canviat flagrantment, l'evolució del valor sintàctic de la preposició ha reclamat, diguem-ho així, els seus drets. I s'ha produït novament el dubte, la vacil·lació. Alguns (concretament, la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu, CALA) han aconsellat (seguint també la recomanació de la Real Academia Española per al castellà) de seguir mecànicament la tradició; altres (com Solà) s'han decantat pel sentit lingüístic popular actual. Abans de dir per quina de les dues opcions s'inclina la nostra opinió, farem una succinta panoràmica de l'evolució de la fórmula.

[...]

Com dèiem, però, aquesta fórmula amb la preposició contracta va quedar frenada, a finals del segle xx, per la pressió normativa, basada en la tradició. Ara bé, també com dèiem, si la fórmula amb la preposició simple s'ha pogut aguantar és perquè anava acompanyada d'un context homogeni: *mil tres-cents...*, *mil quatre-cents...*, *mil nou-cents...* En el moment en què el context varia substancialment –a partir de l'any *dos mil*, anant endavant, però també des de l'any *mil noranta-nou* anant endarrere–, el sentit lingüístic actual, havent perdut ja la noció de la partícula *de* com a introductora d'una aposició (pel fet d'haver-s'hi elidit el substantiu *any*) o com a introductora d'un complement determinatiu també elidit (*de nostre Senyor* o *de la nativitat de nostre Senyor*), interpreta que, després de la menció del mes (*gener, febrer*, etc.), ha de venir la menció de l'any, introduïda per la preposició contracta *del*, equivalent a *de l'any*, i seguida del numeral.

La nostra conclusió, doncs, és la següent: en les datacions de cartes i altres documents, bo i mantenint la simple preposició *de* abans de la menció de l'any per als numerals que van de 1100 a 1999, creiem que val més usar, seguint el sentit lingüístic popular, la preposició contracta *del* per als anys 2000 i posteriors i també per als anys 1099 i anteriors. ♦

Josep RUAIX I VINYET,
dins *Llengua Nacional*, núm. 30, p. 28

Com s'ha d'escriure la datació

La datació s'ha d'escriure sempre separada del text i amb aquest ordre:

....., de/d' **del**

(població) (dia) (mes) (any)

EXEMPLE: **Vic, 19 de març del 2010**

Per tant, els aspectes que hem de tenir en compte a l'hora d'escriure la datació són els següents:

- La població se separa de la data amb una coma. A més, no va mai precedida de la preposició *a*.
- El dia i l'any s'escriuen amb xifres; l'any, sense punt en els milers.
- El mes s'escriu amb lletres; la inicial va amb minúscula.
- De l'any 2000 endavant, els anys han d'anar precedits de la preposició *de* i de l'article *el* (*l'*), fent la contracció ***del***.
- No es posa cap punt al final de la datació ni zeros abans del número 10.

OBSERVACIÓ: Quan vulguem expressar d'una manera ben reduïda la datació, procedirem segons els exemples de sota. Atenció en l'ús dels guionets o de la barra o de la coma i dels espais (en algun lloc n'hi van). Els anys han de ser complets. Exs.:

3-5-1995	12-9-2006	26-11-2008	25-1-2010	24-28, 12-2010
20-3-2009 / 7-4-2009	12-23, 6-2009	27-6 / 3-7, 2010	4-2 / 25-3	

Hi ha una convenció general (que no es fa servir a l'interior de textos) de normativa ISO, usada sobretot per a la classificació-ordenació de material, segons la qual l'ordre és: any, mes i dia. Exs.: **1995-04-15, 2006-09-13, 2008-11-08**

LA DESIGNACIÓ DELS ANYS

D'antuvi cal dir que la forma originària i sempre més clara d'usar és:

— *en l'any tal...* (on 'tal' representa l'any concret). Sobretot a començament de text. Ex.: *Quan, en l'any 1938, reféu el seu llibre...* (J. Coromines).

Avui dia, però, tendim a l'escurçament i solem fer servir aquestes altres formes:

— *en el tal...* Havent-hi la preposició marca que és un compl. circumstancial (recomanable en seqüències que no siguin 'mil + numeral'). Exs.: *L'economia millorà en el 96.* / *Els àrabs, en el 711...* / *Segons les previsions, en el 2011...*

— *en tal...* (forma breu i que marca clarament que es tracta d'un compl. circumstancial; és adient en textos de nivell culte [aplicable sols entre 1101 i 1999]). La recomanem si abans ja s'ha parlat d'anys o de dates. Exs.: *Van posar la primera pedra en 1248.* / *Caterina de Siena fou canonitzada pel papa Pius II en 1461.* / *Les colònies es confederaren en 1781.* / *En 1846 vaig...*

— *l'any tal...* (adient sobretot el primer cop que es posa una datació en un paràgraf; també després de verb i a final de frase). Ex.: *Jaume I va morir l'any 1276.*

— *el tal...* (col·loquial; adient per a expressions d'any escurçades). Ex.: *Jo vaig néixer el quaranta-set;* té l'inconvenient de no distingir entre subjecte i complement circumstancial de temps o complement directe; tampoc no es pot fer servir quan els anys són més d'un (**El 1936-1939 hi hagué la guerra civil*).

MÉS AFINAMENTS EN EXPRESSIONS TEMPORALS (vegeu també p. 144)

— *A l'edat de quinze anys...* (el numeral en lletres!), i no **Als quinze anys...* Ex.:

- *Va morir a vuitanta anys,* i no **Als vuitanta anys...*

En principi, en aquests casos no s'ha de recórrer a la preposició *amb*: **Va morir amb vint anys.* / **Vaig anar a París amb trenta anys.*

— En anys, metres, graus... es prescindeix de l'article si no és que es tracti d'una cosa singular i coneguda. Exs.: *A set anys va fer la primera comunió.* / *Et pots jubilar als seixanta anys.* / *Va allargar la corda fins a tres metres.* / *Va recórrer els vuit-cents metres de perímetre de l'estadi.* / *Avui la temperatura ha pujat fins a trenta-quatre graus.* / *L'aigua comença a bullir als cent graus.*

— Si després de *dies* hi va determinant, no cal escriure *quants* o *alguns*. Ex.: *Uns dies abans de la seva mort...*

— Pel que fa als segles, la forma millor és anteposar-hi la preposició *en*. Ex.: *Això passà en el segle xv* (la xifra que indica els segles va sempre en versaletes). ♦

Els dies i els mesos abreujats

RECOMANACIONS BÀSIQUES

Quan escrivim en lletres els noms dels dies de la setmana o dels mesos de l'any, hem de saber que porten sempre la inicial amb minúscula, llevat que encapçalin una frase. Recordem que *desembre* s'escriu amb *s* i no amb *c*.

ELS DIES

Sempre que vulguem abreujar els noms dels dies de la setmana, cosa que sovint hem de fer quan confeccionem taules, calendaris o estadístiques (a dins d'un text no s'han d'abreujar mai), sapiguem que hem d'agafar la primera lletra del nom del dia (que és sempre la *d*), amb minúscula, seguida de la consonant distintiva del dia. Vegem-ho: *dilluns* = *ll*, dígraf que reduïrem a *l*; *dimarts* = *t*; *dimecres* = *c*; *dijous* = *j*; *divendres* = *v*; *dissabte* = *s*, i *diumenge* = *g*. En principi, aquestes lletres distintives haurien d'anar seguides de punt, però hi ha una forta tendència a no posar-n'hi, amb la qual cosa aquestes grafies passen al camp dels símbols (que van sense punt). Els símbols recomanats, doncs, són aquests:

dl dt dc dj dv ds dg

ELS MESOS

Els noms dels mesos de l'any, poques vegades és necessari abreujar-los; però, si alguna vegada ho hem de fer, sapiguem que *març*, *maig* i *juny* (perquè sols consten de quatre lletres) no s'abreugen. L'abreviació dels altres acaba sempre amb consonant seguida de punt (si la síl·laba on fem l'abreujament té dues consonants inicials seguides, hem d'escriure-les totes dues). Procedim, doncs, així:

gen. febr. març abr. maig juny jul. ag. set. oct. nov. des.

Però, si a l'hora d'escriure els mesos disposéssim de molt poc espai, podríem reduir l'abreviació a dues lletres i sense punt, de manera que aquesta passaria a la categoria de símbol, així:

gn fb mç ab mg jn jl ag st oc nv ds

Com a símbol, també es podrien escriure amb la inicial amb majúscula, així:

G F Mç Ab Mg Jy Jl Ag S O N D ♦

L'hora

LES PARTS DEL DIA

Com que en les nostres latituds les parts del dia depenen del Sol, la durada varia al llarg de l'any. Ara bé, podem expressar l'hora dins unes determinades estones que reben els següents noms: *matinada* (1, 2, 3, 4 i 5), *matí* (6, 7, 8, 9, 10 i 11), *migdia* (12, 13 i 14), *tarda* (15, 16, 17 i 18), *vespre* (19, 20, 21 i 22) i *nit* (23 i 24).

EL SISTEMA DE QUARTS I HORES

Almenys en català central, fem servir el sistema de quarts i hores, les fraccions del qual s'expressen sempre en relació amb l'hora següent.

Si pel context no queda prou clar a quina estona horària ens referim, direm *del matí*, *de la tarda*, *del vespre*; també podem dir *vindrà al punt de les deu*.

- les cinc
- les cinc i cinc
- mig quart de sis
- les cinc i deu
- un quart de sis
- un quart i cinc de sis
- un quart i mig de sis
- un quart i deu de sis
- (dos) quarts de sis
- dos quarts i cinc de sis
- dos quarts i mig de sis
- dos quarts i deu de sis
- tres quarts de sis
- tres quarts i cinc de sis
- tres quarts i mig de sis
- tres quarts i deu de sis
- les sis

Aquest sistema prové de quan ens guiàvem amb els rellotges de sol. Aleshores, altres expressions per a precisar uns minuts abans o després dels quarts són: *vora un quart de sis*, *gairebé dos quarts de sis*, *tres quarts tocats de sis*, *les sis tocades*. Dues expressions més a tenir en compte són *migdia* (les dotze) i *mitjanit* (l'hora zero).

En l'escriptura expressarem sempre les hores amb lletres (naturalment, si és que escrivim d'una manera discursiva) i amb el sistema tradicional català de les dotze hores i els quarts. Ara bé, per motius d'espai, podem també expressar els quarts i les hores amb valors numèrics, així:

- 1/4 d'1, 3/4 de 5 de la tarda, 2/4 de 9 del vespre, 2/4 d'11 del vespre

Per a indicacions més precises (i sobretot per economia d'espai i perquè sol tractar-se de notícies d'agenda, invitacions, etc.) podem expressar l'hora amb el sistema sexagesimal (sistema que és internacional). Hem de pensar que aquest sistema va lligat a l'horari de les vint-i-quatre hores. Per tant, direm: «comença a

les 09.00 h i plega a les 18.00 h» (sense dir *del matí* o *del vespre*). En aquests casos, separarem l'hora dels minuts amb un punt i procurarem que hi hagi dues xifres a cada banda. Al final hi podem escriure el símbol *h*, que anirà separat amb un espai i sense punt al final (a vegades, però, podem suprimir aquest símbol). Exs.:

- les 8.15 h
- les 20.30 h
- La reunió serà a les 17.30 h a l'Aula Magna.
- les 8.15
- les 20.30

També, sobretot quan mesurem el temps en un context tècnic, podem expressar-lo dient, per exemple: 7 h 43 min 4,7s

I encara, és molt comú que en taules i horaris l'hora s'especifiqui en xifres i que se separin les hores, els minuts i els segons amb dos punts, sense espais, així:

- 06:00
- 10:42:06
- 16:00
- 23:12:06
- 08:22
- 12:22:58,4
- 19:34
- 23:27:06,4

Alguns adverbis i locucions de temps

Alguns adverbis i locucions adverbials de temps són:

- quan (del llatí QUANDO, no QUANTUM)
- ara, en aquest moment
- a hores d'ara, en aquests moments
- ara com ara, ara per ara, de moment
- d'ara endavant
- sempre, tothora
- ara mateix, encontinent, tot seguit
- suara, fa un moment, no fa gaire
- tantost, immediatament
- aviat, de seguida
- aleshores, des d'aleshores, llavors
- alhora, a la vegada, ensem
- com més aviat millor, al més aviat
- mentrestant [possible]
- al cap de poc
- ja / encara no
- sovint, molt sovint
- de tant en tant
- a vegades, de vegades, una vegada
- sempre / mai, mai més
- enguany
- abans / després
- d'hora / tard
- a deshora
- a la llarga, més tard o més d'hora
- ahir, abans-d'ahir, abans-d'ahir l'altre
- avui
- demà, demà passat, demà passat
- aquesta nit [l'altre]
- l'endemà (d'aquell dia)
- de nit / de dia
- d'avui en vuit, d'avui en quinze
- al matí, al migdia, a la tarda, al vespre [pre, a la nit]
- de matí, de bon matí (el DIEC [accepta *dematí*])
- a punta de dia, de jorn, a mig matí, a mitja tarda, cap al tard, en fer-se fosc, a entrada de fosc, al capvespre
- entre dos llustres (moments [crepusculars])
- havent dinat, havent sopat ♦

Els nombres i les quantitats

NOMBRE/NÚMERO

El mot **nombre** s'usa sempre quan ens referim a una *quantitat* o *xifra*. Exs.:

- El nombre de visitants de la web és de... (la quantitat de...).
- El nombre d'assistents al Congrés és de... (la quantitat de...).
- El nombre *zero* no hi pot aparèixer mai (la xifra *zero*...).

El mot **número** fa sols referència a la xifra amb què es designa una persona o cosa o peça dins una sèrie, un llibre, una llista, una col·lecció, etc. Exs.:

- el número de sèrie, la pàgina número quatre, el meu número de telèfon

No s'ha d'usar, doncs, *número* quan signifiqui 'quantitat' o 'suma'.

Nombres cardinals

Nombres cardinals són aquells que expressen una quantitat numèrica precisa (*tres, cinc-cents, dos mil...* o *37, 438, 1.634, 45.200...*). Quan els escrivim en xifres, duen separació de milers, posant-hi un punt o, encara millor, espaiant.

Nombres ordinals

Nombres ordinals són els que indiquen una posició d'ordre (*tercer, cinquantes*). Escrits en xifres, no duen punt ni separació en els milers i solen concordar en gènere i nombre amb el nom al qual es refereixen.

PRELIMINAR SOBRE L'ESCRITURA DELS NOMBRES EN LLETRES

— Sovint, quan s'ha d'escriure una xifra en lletres, no sempre es té clar si hi ha d'anar guionet i on ha d'anar. Una bona manera de fer-ho bé, és recordar el mot DUC, el qual ens indica que solament s'ha d'escriure el guionet quan ens trobem davant *desena-unitat / unitat-centena*.

Quant a desenes-unitat, hem de tenir present, doncs, que *de trenta-un a noranta-nou* hi va guionet, i que *de vint-i-un a vint-i-nou* hi va, a més, una *i* intercalada.

Pel que fa a unitats-centena sols cal recordar que *de dos-cents a nou-cents* hi va guionet davant la centena. I ja no s'ha de fer més ús del guionet.

— A part d'això, cal anar amb compte a escriure bé la xifra *un*, ja que sempre que expressi *quantitat* (o quan *comptem*) durà la lletra **n**, i no la durà quan sigui ordinal. Per tant, en quantitats (o comptant) direm:

- Un (una), vint-i-un, seixanta-un, cinc per un és cinc, han guanyat de tres a un...

I, si es tracta de nombres ordinals, direm *u* en comptes de *un* (i mai no prenen la forma femenina). Exs.:

- el nombre u, el quilòmetre u, l'u de maig, el cent u, la pàgina dos...

ÚS PREFERENT DE LES LLETRES

D'entrada, cal dir que, pel que fa a quantitats, en contextos humanístics i literaris es fa servir més l'escriptura en lletres; en canvi, en contextos tècnics és més difosa l'escriptura en xifres. Vegem les següents recomanacions.

— L'escriptura serà feta sobretot en *lletres* en quantitats que van del zero al nou, en les quantitats arrodonides (no superiors a tres mots), en nombres al començament de frase, en l'especificació de les hores, en indicacions de durada i en escriure l'edat i els decennis. Comencem per veure'n alguns exemples:

- Va fer vuit passes endavant i dues endarrere. / Porta'm nou bombetes i dos endolls.
- En aquella aula érem vint-i-cinc persones. / (però: Hi van assistir 253 persones).
- Cinquanta-set gallines era el total / (però: En total hi havia 57 gallines).

Per coherència, si en quantitats inferiors a deu n'hi ha dues o més de superiors, aleshores s'escriuen totes en xifres aràbigues. Exs.:

- Hem demanat 4 tovalles, 6 cadires, 12 porrons i 27 culleres.
- Hi ha 5 vedells, 11 vaques, 3 cavalls, 2 xais i 14 oques.

— Les quantitats aproximades també s'escriuen en lletres. Exs.:

- S'hi van aplegar unes dues-centes trenta-set mil persones.
- Una olivera d'uns mil dos-cents cinquanta anys.

És incorrecte escriure correlacions de quantitats incompletes, ja que això es presta a confusió. Ex.:

- Hi van assistir de tres mil a quatre mil persones (i no pas *Hi van assistir de 3 a 4.000 persones, ni *Hi van assistir de tres a quatre mil persones).

— El nom de les dècades ha d'anar en singular (no en plural) i en lletres. Exs.:

- Els anys vint. / Aquest fet és de la dècada dels noranta.

— Els mots *milió*, *bilió*, *trilió* i *quadrilió* en les quantitats rodones, en lletres:

- Tenien un pressupost de 2 milions d'euros (però, si és singular: un milió).
(però: Tenien un pressupost d'1.265.250 euros.)

Aquí cal fer notar que els numerals *milió*, *bilió*, *trilió* i *quadrilió* s'enllacen amb el substantiu que determinen mitjançant la preposició *de*.

— Quan un nombre expressa la durada, és emprat sense símbol i va en lletres:

- L'examen dura tres hores.

- Doneu-li un termini de vint-i-quatre hores.

Però:

- El despatx és obert de 8 a 12 h (amb símbol).

— El tant per cent i el tant per mil quan la quantitat s'escriu en lletres. Ex.:

- El sis per cent dels habitants (però es pot fer en xifres, així: El 6% dels habitants).

— A inici de període o de capçalera, sempre escriurem el número en lletres, encara que la quantitat sigui superior a deu. Exs.:

- Dos-cents homes i trenta gossos rastregen la zona.
- Sis de vosaltres vindran a la fira.
- Vint-i-tres!, en van matar, i no pas nou.

Però:

- L'aeroport encara està tancat; 12 avions esperen aterrar-hi.
- El resultat del sondatge és: 6 sí i 74 no.

ÚS PREFERENT DELS NÚMEROS

— Els milers i els milions es poden escriure així:

- 15 milions d'euros (no s'escriu pas 15.000.000)
- Hi havia 70 mil espectadors.
- La producció ha superat els 3 milions de peces.
- La producció ha superat els 3 milions 400 mil peces.
- La producció ha superat els 3,4 milions de peces.

— Els números que individualitzen elements van en xifres. Exs.:

- pàgina 6 / article 3 / fase 4 / nivell 1

— Per funció identificativa, van en xifres els dos números d'aquest exemple:

- Hi ha hagut dos 6 i quinze 4.

En xifres altes, cada grup de tres xifres, començant per la dreta, es marca amb un punt (pràctica europea continental molt comuna), per bé que és universalment correcte marcar-lo amb una separació. Nosaltres ens estimem més el punt. Exs.:

- 26.312.600 / 4.532.853 / 647.000 / 32.000

No s'abreugen els nombres compostos de moltes xifres. Ex.:

- de 7.000 a 8.000 persones (i no de 7 a 8.000)

Tampoc no s'abreugen els milers en períodes cronològics. Exs.:

- El curs 2008-2009 (i no el 08-09) / La temporada 2009-2010

— Les quantitats formades per més de tres mots van en xifres. Ex.:

- Al magatzem hi ha un estoc de 3.897 llibres.

— El nom dels anys, els quals han d'anar, com hem dit, sense el punt dels milers:

- S'ha tancat el pressupost de l'any 2008 (i no pas de l'any 2.008).

L'ús de l'apòstrof per a abreujar l'any no és gaire usual en català, però sí que es fa servir en italià, anglès, etc. Ex.:

- Recomanable: *Campus Virtual '96* (acceptable: *Campus Virtual 96*).

— Els nombres seguits del nom o del símbol d'una unitat física o monetària van sempre en xifres i es deixa un espai entre la xifra i el símbol. Exs.:

- Vaig rebre 800 euros. / Vaig rebre 3.000 francs.
- Pesava 50 kg. / Hi ha una distància de 6 m.
- 18 h 30 min 10 s / una velocitat de 125 km/h
- una temperatura de 9 °C / En trigonometria: 10° 30' 40"

— Els nombres que es fan servir en les enumeracions d'objectes, ingredients, etc., van sempre en xifres. Exs.:

- 5 llapis, 20 bolígrafs, 12 gomes, 3 blocs i 8 llibretes

— Els ordinals abreujats, també van en xifres (fins a vint poden anar en lletres):

- 1r (primer) / 2n (segon) / 4t (quart) / 5es (cinquenes) / 53è (cinquanta-tresè)

— Els decimals, que van escrits en xifres, s'expressen amb una coma. Exs.:

- 0,8 / 485,37 / 348.433,845

ESCRIUREM:

- 4 i no 4,00 o 6,7 i no 6,70 (però si són euros = 6,70) o 0,25 kg i no 0,250 kg

Però en una columna, per coherència, escriurem:

- 12,42 / 0,32 / 8,00 / 24,50 / 6,25 / etc. o bé 12,420 / 0,323 / 8,000 / 24,500 / etc.

EL TANT PER CENT

El símbol del tant per cent (%), que sols s'usa quan la quantitat va en xifres, l'adjuntarem al número (sense espai). Exs.:

- 50%, 39%, 17%, 25,4%

En textos no tècnics és millor fer servir l'expressió *per cent*. Ex.:

- La població va augmentar el 8 per cent (l'1 per cent, l'11 per cent...).

L'EDAT

L'edat de les persones, dels animals i de les coses l'expressarem en lletres, ja que és en lletres que habitualment expressem la duració. Exs.:

- Una nena de sis anys. / A l'edat de vint-i-cinc anys.
- Aquell cavall es va morir a vint-i-set anys.
- Un cotxe de sis mesos.
- Va ploure durant dotze dies.

Ara bé, en contextos de tipus estadístic, telegràfic i similars expressarem l'edat en xifres.

LES XIFRES ROMANES

Les xifres romanes representen els numerals ordinals i és tradicional de fer-les servir en l'expressió de noms d'emperadors, de faraons, de reis i de papes. També les solem usar quan formen part dels noms oficials de congressos, fires, simposis, jornades, campionats, premis, etc. (en aquests casos, però, a vegades s'hi posen indistintament xifres aràbigues). I encara ens serveixen per a indicar els segles (anys, mesos i volums) i algunes denominacions de carreteres.

Les escriurem en majúscules quan acompanyen un nom iniciat amb majúscula. Però en versaletes quan es tracta de segles (i també d'anys, de mesos i de volums).

Com que les xifres romanes ja són ordinals de per si, no hi posarem mai la lletra final de l'ordinal corresponent (encara que en francès sí que l'hi escriuen). Exs.:

- Jaume I, Carles V
- Pius XII, Joan XXIII
- XIX Congrés Nacional de Pediatria (no XIXè Congrés Nacional de Pediatria)
- el segle XXI, l'any MCMVI, el volum IV (en versaletes!)
- la Nacional II (o la N-II)

En el cas de les carreteres nacionals (és a dir, estatals), llegirem sempre les xifres romanes com a nombre cardinal: la Nacional *dos*.

Els ordinals superiors a deu, escrits en xifres romanes, els llegirem com si fossin cardinals. Exs.:

- Jaume I (primer) / Pere IV (quart) / Pius XII (dotze) / Benet XVI (setze)

En el cas dels numerals de les dinasties (la VIII dinastia faraònica, per exemple), quan l'interval va de l'u al deu, optem per llegir l'ordinal anteposat (*primera/quarta/desena dinastia*), i indistintament (l'ordinal anteposat o el cardinal pososat) a partir de l'onze: *onzena dinastia* o *dinastia onze* / *divuitena dinastia* o *dinastia divuit* / *vint-i-unena dinastia* o *dinastia vint-i-u*. ♦

Sobre els tractaments

Sobre l'ús dels diversos tractaments del català, especialment sobre l'alternativa entre el tractament de *vós*, el més genuí i tradicional, i el de *vostè*, que és una innovació relativa, val la pena d'insistir sobre diverses inconseqüències, cada cop més freqüents i usuals, que es poden observar fàcilment en el nostre llenguatge epistolar, incloent-hi el de les cartes, comunicacions i invitacions que provenen de les nostres principals institucions. I diem *diverses inconseqüències* perquè no es tracta solament de la més «tradicional», la que consisteix a alternar el tractament de *vós* i el de *vostè* en una mateixa comunicació, de què ja ens havíem ocupat fa uns quants lustres, i que podem exemplificar amb els següents encapçalaments o inicis de dos paràgrafs consecutius d'una mateixa carta: *Tenim el goig de posar en el seu coneixement...* i *Us preguem que tingueu la bondat de...* Havent-se generalitzat, en els darrers anys, l'ús del tractament de *tu*, fins i tot adreçant-nos a destinataris que el remitent no coneix, com en el cas de les circulars, les inconseqüències a què ens referim s'estenen als casos en què el tractament de *tu* alterna amb el de *vós* o el de *vostè*. I, encara, cal afegir-hi aquells altres en què, sigui quin sigui el tractament adoptat, tant pel que fa al remitent com al destinatari, les formes del singular alternen amb les del plural.

Així, en una invitació, de fa tres o quatre anys, per a assistir a l'acte de lliurament de la Creu de Sant Jordi, després de tractar de *vós*, com és de rigor, la persona a qui s'adreça la invitació, hi havia una nota que començava dient *És indispensable confirmin la seva assistència...* Deixant ara de banda l'omissió indeguda de la conjunció completiva (*És indispensable que confirmin...*), hom es podria preguntar a qui anava adreçada aquesta indicació. En principi, és evident que no podia anar adreçada a una sola persona, que acabaven de tractar de *vós*, sinó a diverses persones que tractaven de *vostè*, ja que sembla poc probable que es refereixin a ells, és a dir, a un conjunt de terceres persones. En tot cas, és evident que és un exemple de doble inconseqüència.

Les frases que reproduïm a continuació són d'una comunicació de la Institució de les Lletres Catalanes, enviada ara fa cosa d'un any: *Ens posem en contacte amb tu...*, *Et saluda cordialment* i *Trobareu a continuació...* És ben clar que hi ha una inconseqüència entre *ens posem* i *et saluda*, i n'hi ha una altra entre les dues frases *amb tu* i *et saluda*, d'una part, i la frase *trobareu a continuació*, de l'altra. Efectivament: en una comunicació o carta tramesa per una institució es pot optar, per part del remitent, per la forma del singular, que correspon a la persona que la signa (el president, el secretari, el director, etc.), o bé per la forma del plural, en què s'ha prescindit d'aquesta personalització. Però, sigui quina sigui la forma

decidida, s'ha de mantenir rigorosament al llarg de tot l'escrit. I, evidentment, el mateix cal dir pel que fa al destinatari, en singular o en plural, i que hom pot tractar de *tu*, de *vós* o de *vostè*, com es vulgui, però amb una única forma mantinguda en tota la comunicació.

De fet, qui inicia la redacció d'una carta o qualsevol altra comunicació s'ha de plantejar, en primer lloc si adopta la forma del singular (considerant que la carta l'envia el president, el director, etc.) o bé la del plural (la carta, signada per qui sigui, l'envia una institució), i, és clar, pren una decisió. I, en segon lloc, decideix, ben conscientment, el tractament que donarà al destinatari, *tu*, *vós* o *vostè*. Sense aquesta idea prèvia, ben establerta, és més que probable que després d'un paràgraf que comença dient *Us fem saber que a partir del mes...* no triguem a trobar-ne un altre amb l'inici següent: *Li agraiem que ens vulgui comunicar...*

Sobre l'ús del tractament de *vós* cal dir encara una altra cosa que potser no s'ha dit mai, perquè és tan elemental que a ningú no se li deu haver acudit de dir-la, però escau de posar-la en relleu perquè més d'un cop hem tingut l'ocasió de comprovar que no s'ha tingut en compte. Ens referim a escrits i comunicacions que provenen de persones o institucions qualificades. I és que el tractament de *vós* comporta, com és sabut, l'ús de les formes verbals, pronominals i possessius de segona persona del plural (*Us preguem que ens envieu la vostra conformitat*), però no el dels mots que no tenen marca de persona gramatical, com els adjectius i els participis passats, els quals, doncs, han de revestir la forma del singular. Cal dir, per tant, *Us preguem, benvolgut amic, que vingueu acompanyat per...* i no *... que vingueu acompanyats per...* tal com algú ja escriu. Anàlogament, *Vós sou perfectament conscient...* i no *Vós sou perfectament conscients...* És, sens dubte, la falta d'aptitud en l'ús del tractament de *vós* que origina aquestes construccions aberrants.

Hi ha, encara, una altra observació a fer que afecta els saludes. Segons el DIEC, un saluda és una comunicació escrita breu i cerimoniosa feta per un alt càrrec. Aquestes comunicacions s'inicien, amb lletra impresa, amb el nom del càrrec que l'envia i la paraula *saluda*, molt destacada i, ja d'una manera individualitzada, el nom de la persona a qui s'adreça la comunicació i el seu contingut. És en aquestes comunicacions que és d'aplicació el que nosaltres anomenem *el quart tractament*, el qual demana, segons el contingut de la comunicació, l'ús dels pronoms febles de tercera persona, *el*, *la* i amb les formes del plural corresponents, i exclou, rigorosament, la intervenció de qualsevol pronom fort, *tu* (ja no caldria ni dir-ho), *vós* i *vostè*. Encara que hi hagi la màxima franquesa entre qui envia la comunicació i el destinatari, cal no oblidar que es tracta d'una comunicació cerimoniosa. Una redacció com *L'alcalde de Vilacastell SALUDA el senyor Josep Puig i us comunica que en el darrer ple del nostre consistori vós heu estat...* és una manifestació més de la nostra lamentable falta de cultura epistolar. ♦

Article d'Albert JANÉ, dins *Llengua Nacional*, núm. 59, pp. 23-24

Les adreces en una carta

REMARQUES

- El carter, a l'hora de distribuir una carta, llegeix l'adreça de baix a dalt, anant del significat més extens al més concret; és com si construís una piràmide.
- Generalment hi haurem d'especificar: nom i cognoms del destinatari / domicili / codi postal i municipi. A vegades el procés de destinació pot ser més complex, i s'haurà de tenir en compte quines dades hi són realment necessàries.
- El genèric de la via pública (carrer, plaça..., que sol anar abreujat) va amb majúscula inicial si la frase comença ratlla. Entre el nom de la via pública i el número de l'edifici hi va coma, i entre aquest i el pis també; entre pis i porta, no.
- Després del codi postal, hi va el nom del municipi, en majúscules. No cal especificar-hi el nom de la comarca (perquè les nostres poblacions ja tenen codi postal); de tota manera, si algú l'hi vol escriure, aquest pot anar entre parèntesis després de la població o a sota. Si la carta va a l'estranger, a sota la població, entre parèntesis, hi va el nom del país (en la llengua del país des d'on s'escriu).

Si el destinatari és una persona

Nom del destinatari

Domicili: carrer, número, pis porta

Codi postal i població

Manuel Gorchs Serra
C. del Rossinyol, 35, esc. B, 6è 4a
08570 TORELLÓ

Si el destinatari és una persona que té un càrrec en una entitat

Nom de la persona

Càrrec

Nom de l'entitat, institució o empr.

Domicili: carrer, número, pis porta

Codi postal i població

Esteve Cols i Pedret
Responsable bibliotecari
Biblioteca Can Ciuró
C. del Pinetell, 12
08225 TERRASSA

Davant el nom del càrrec aconsellem de posar-hi (en forma abreujada) el tractament protocol·lari degut (Sr., Sra., Mn., Mons., Hble., Ilh.)

Si el destinatari és una entitat

Nom de l'entitat

Domicili: carrer, número, pis porta

Codi postal i població

Associació Llengua Nacional
C. de Sant Pere més Alt, 25
08003 BARCELONA

Si el destinatari viu a l'estranger

Ho escriurem en la llengua de la localitat de destinació, tenint en compte d'especificar-hi el nom del país (en la llengua d'on s'escriu).

Arturo Mondelli
Via Virzaglia, 24
10129 TORINO
(Itàlia)

La manera d'escriure cartes

En la comunicació per carta tenim qui l'escriu i envia (anomenat **remitent**) i la persona a qui va destinada (anomenada **destinatari**).

OBSERVACIONS GRAMATICALS PRÈVIES

1. Els demostratius **aquest** i **aqueix**

Aquest designa la persona propera a qui escriu (remitent o emissor). *Aqueix*, es refereix a la persona propera al destinatari. Ex.:

- Des d'aquesta petita habitació (*on jo escric*) m'imagino aqueixa gran ciutat (*la del destinatari*).

2. Els adverbis de lloc **ací** i **aquí**

L'adverbi *ací* indica el lloc pròxim a la persona que escriu (remitent) i l'adverbi *aquí* indica el lloc pròxim a la persona a qui va dirigida la carta (destinatari). Per exemple, una persona de Camprodon que escrigu a una de Vic, dirà:

- Ací fa molt de fred i hi ha neu, però aquí teniu la boira baixa tot el dia.

Referint-nos a una tercera persona o lloc, farem servir *aquell*, o *allí* o *allà*.

3. La conjunció **que no cau, però demana caiguda de preposicions**

La conjunció *que*, introductòria d'una subordinada, s'ha de conservar sempre:

- Us demano *que* no crideu tant.
- Us agraeixo *que* hàgiu vingut.

Davant la conjunció *que* cauen les preposicions *a*, *de*, *en*. A vegades, però, s'hi posa un mot falca per a evitar que la construcció quedi massa forçada. Exs.:

- El van informar *que* (o *del fet que*, *de la suposició que* i no pas **de què*).
- Els polítics coincideixen **a dir que** no són culpables (i no pas **en què*).

4. Diferència entre **amb data** i **en data**

Amb l'expressió *amb data* ens referim a la data que hi ha escrita en una carta o document, mentre que amb *en data* ens referim al dia en què s'envia o es rep una carta o es fa una cosa.

5. Cal respectar l'onomàstica

Respectem la manera com el destinatari té el nom i els cognoms escrits. Igualment, els noms de carrers i ciutats han de seguir les normes del nomenclàtor.

6. El tractament personal

a) El remitent (si és un de sol) s'ha de servir de la primera persona del singular (*Agraeixo... / Demano... / Em plau... / M'és grat...*).

- b) El destinatari pot ser tractat de *tu*, si hi ha familiaritat o amistat (*Sollicites... / T'informo...*); de *vós*, si hi ha consideració, admiració (*Us dic... / Us faig a mans... / La vostra carta...*); de *vostè*, si hi ha un to distant.
- Quan un càrrec dóna l'aprovació d'un document i el signa, aleshores s'escriu la locució **vist i plau**; en canvi, quan aquesta locució és considerada un substantiu va amb guionets **vist-i-plau** (*El vist-i-plau del director ha tranquil·litzat el personal*).
- La informació hi ha de ser ben ordenada, dient el motiu pel qual s'envia la carta, exposició dels fets, arguments o consideracions i una conclusió-comiat.

L'ESTRUCTURA D'UNA CARTA

A dalt, a l'esquerra del full (que sol ser de DIN A4), sol haver-hi una capçalera ja impresa on consten el nom i l'adreça del remitent. Sota aquesta capçalera s'hi escriuen les dades del destinatari seguint aquest ordre:

- Nom i cognoms (amb el tractament corresponent)
- Càrrec (si escau)
- Organisme (si escau)
- Adreça (via pública, número, pis i porta; però, segons en quin país, aquest ordre pot canviar)
- Codi postal i població
- País (si escau)

1. Salutació

- Senyor -a* (to formal, que tradicionalment sols es donava al Rei)
- Distingit -ida* (to solemne)
- Benvolgut -uda* (to amistós)
- Estimat -ada* (to familiar o íntim)

Després de cada una d'aquestes salutacions hi ha d'anar un substantiu i a continuació hi recomanem els dos punts (vegeu Josep RUAIX, *Observacions* / 1, pp. 103-104).

2. Contingut del text

El contingut del text hauria de tenir aquest ordre:

- 1) Motiu de la carta (*Ens plau anunciar-vos... / Ens és grat d'informar-vos... / Us comuniquem... / Com ja deveu saber...*)
- 2) Argument sobre la qüestió que volem tractar (*No cal dir que... / Us preguem que... / Us fem avinent... / Amb motiu de... / Si és possible...*)
- 3) Conclusió i expressió de bons desigs (amb punt final si hi ha verb) (*Fins ben aviat, / Amb una atenta salutació, / Atentament, / Us saludo cordialment. / Us desitjo salut i benestar.*)

A sota, a l'esquerra, hi va la signatura, després el nom i els cognoms.

3. Datació

S'escriu al final, justificada a la dreta: *Barcelona, 19 de maig del 2010* ◆

La forma *li* i variants

La forma pronominal *li* de la llengua oral amaga algunes vegades, o força sovint, una segona forma pronominal, representant d'un complement directe o acusatiu: *el, la* o *ho*.

Dit d'una altra manera: es pot esdevenir que pronunciant *li* calgui escriure *l'hi, la hi* o *li ho*.

El conjunt *l'hi* és la combinació del pronom *el*, masculí singular, que representa un complement directe o acusatiu, i el pronom *li*, que és el datiu singular de tercera persona (masculí o femení), esdevingut *hi* en contacte amb un pronom acusatiu de tercera persona, o bé el pronom adverbial *hi*, que representa també complements d'objecte introduïts per preposicions altres que *de* (especialment *a, en* i *amb*).

El conjunt *la hi* és la combinació del pronom *la*, l'acusatiu de la tercera persona del femení singular, i de la forma pronominal *hi*, en els mateixos casos esmentats en el paràgraf anterior.

I el conjunt *li ho* és la combinació del pronom *li*, el datiu de la tercera persona del singular, masculí o femení, i el pronom neutre *ho*, que fa sempre la funció de complement directe o acusatiu.

El conjunt *l'hi* s'ha de pronunciar necessàriament *li*, exactament igual que el simple pronom datiu. Els conjunts *la hi* o *li ho* s'haurien de dir, pròpiament, en un discurs subjecte al rigor formal de les normes gramaticals, sense fer cap contracció.

Una anàlisi correcta de cada proposició revela clarament si cal escriure simplement *li* o bé *l'hi, la hi* o *li ho*. Aquesta anàlisi, però, en alguns casos, no deixa de presentar alguns paranys.

Ara bé, hi ha una guia tan segura com senzilla i eficaç que ens permet de veure, al marge de l'anàlisi que en puguem fer, o complementant-la, si cal escriure *li* o bé algun dels tres conjunts esmentats.

Aquesta guia consisteix, ben simplement, a canviar la forma de pronom personal (datiu o acusatiu) de tercera persona del singular per una forma, per exemple, de primera persona del singular (també podria ser de segona persona del singular o, encara, de primera o segona del plural). Dit altrament: a fer una frase parlant de mi en lloc de parlar d'ell (o d'ella). Aquesta guia no falla mai (si no ens demostren el contrari).

Comparem, així, les parelles d'exemples següents:

- [1] *Li* van regalar un rellotge però *l'hi* van prendre.
- [2] *Em* van regalar un rellotge però *me'l* van prendre.
- [3] No sé si *li* concediran la beca o no *la hi* (pronunciat, usualment, *li*) concediran.

- [4] No sé si *em* concediran la beca o no *me la* concediran.
- [5] *Li* van dir que ho fes i *li ho* (pronunciat, usualment, *li*) van tornar a dir una colla de vegades.
- [6] *Em* van dir que ho fes i *m'ho* van tornar a dir una colla de vegades.

Considerem, ara, les tres parelles d'exemples següents:

- [7] *Li* van regalar un rellotge però no *li* va agradar.
- [8] *Em* van regalar un rellotge però no *em* va agradar.
- [9] *Ha* perdut el rellotge que *li* van regalar.
- [10] *He* perdut el rellotge que *em* van regalar.
- [11] *Ell* volia aquell rellotge i van decidir que *l'hi* regalarien.
- [12] *Jo* volia aquell rellotge i van decidir que *me'l* regalarien.

Qui sap si, en els exemples següents, la guia que proposem seria encara més útil:

- [13] *Li ho* (pronunciat, usualment, *li*) van dir i no en va fer cas.
- [14] *M'ho* van dir i no en vaig fer cas.
- [15] *Se li* va dir i no en va fer cas.
- [16] *Se'm* va dir i no en vaig fer cas.
- [17] En un concert de música moderna? No és pas fàcil que *l'hi* vegin.
- [18] En un concert de música moderna? No és pas fàcil que *m'hi* vegin.
- [19] Crec que és un error i no *la hi* (pronunciat, usualment, *li*) vull induir.
- [20] Creuen que és un error i no *m'hi* volen induir.

És clar que tant el conjunt pronominal de l'exemple [17] com el de l'exemple [19] són generalment pronunciat *li*. En el primer cas, certament, *li* és no solament la pronúncia usual sinó l'única possible. De nou, *m'hi vegin* [18] ens faria escriure *l'hi vegin* [17] i *no m'hi volen induir* [20] ens faria escriure *no la hi volen induir* (parlant d'una dona) [19].

Perquè no sigui dit, arrodonim aquest comentari amb dos parells d'exemples més:

- [21] No *li* agradava el luxe, però la seva muller *l'hi* va fer acostumar.
- [22] No *m'* agradava el luxe, però la meua muller *m'hi* va fer acostumar.
- [23] Si vèieu el perill, no sé per què *la hi* exposàveu, pobra noia!
- [24] Si vèieu el perill, no sé per què *m'hi* exposàveu, pobre de mi! ♦

Quan cal fer servir *ser* o *estar*

SER *Ser* expressa, genèricament, **presència, localització. Marca fets puntuals**, com l'arribada, el lloc (*on?*), la datació (*quan?*). Podem parafrasejar-lo per *haver-hi, trobar-se, existir*. Exs.: *Ja sóc aquí.* / *La mare no hi era* (en aquell moment). / *On és l'Anna?* (en quin lloc es troba?) / *Ara sóc al despatx* (hi ha un adverbi de temps, sense quantificar). / *Dijous serem a Vic* (hi ha una data, expressant temps no quantificable).

ESTAR *Estar* expressa, genèricament, **permanència, posició. Marca estats duratius** (*quant?*), sovint acompanyats de quantitatius de temps, i de posició en un lloc (*com?*). És un verb lineal, d'immobilitat o inactivitat. Exs.: *Estigueren treballant tot el dia.* / *Amb trenta anys d'estar a la botiga, tothom el coneixia.* Amb la variant *estar-se*, significa també **permanència, la manera d'estar situat**. Exs.: *Ara* (durant aquest temps) *s'està a Ripoll.* / *Està segut.* / *Maria estava dreta davant la creu.*

AMB COMPLEMENTS DE LLOC O DE TEMPS

SER (La variant clàssica i etimològica *ésser* és millor de reservar-la per al valor de substantiu.)

— Designa la presència en un lloc o l'estada circumstancial vista d'una manera puntual sense connotar posició (*haver-hi, trobar-se, anar*). Exs.:

- **Sóc** al balcó (ara). / El gerro **era** damunt la taula. / **Són** de vacances. / Els mossos **són** al camp. / Sabeu on **és?** / Que **hi és**, en Pere? / La Carme **és** a la cuina.

ESTAR (o en forma pronominal ESTAR-SE)

— Designa l'estada o la permanència seguida o habitual d'una persona en un lloc. S'hi expressa la durada (com en *a*) o hi és implícita (com en *b*) (*residir, habitar, viure, treballar, aturar-se, romandre, passar, restar*, etc.). Exs.:

- **Estaré tota la tarda** a casa. / **M'estaré dues hores** a l'oficina. / Els mossos **s'estan vuit hores** al camp cada dia. / **Es va estar mig any** a la presó. / **Ara s'està** a París.
- Sóc de l'Esquirol, però **m'estic** a Manlleu. / **Estic** a dispesa. / El meu amic **està** d'encarregat a Can Serra. / **Estic** al CIC de professor.

— Marca la situació amb relació a un punt (*trobar-se situat, dreçar-se*):

- L'Esquirol **està** a 693 m d'altitud. / **Estar** a 5° sota zero. / Coses que **estan** l'una sobre l'altra. / El menjador **estava** al mig de la casa. / **Estant-te** aquí, barraràs el pas.

— Indica una posició d'immobilitat (*esperar, fer guàrdia*). Exs.:

- Mentre **estava** allí, van passar dos homes. / Els guàrdies **estan** allí, armats, drets.

- Marca la intensitat (*constar, consistir, dependre*, etc.). Exs.:
- Aquí **està** el problema. / Això **està** a les vostres mans (= *depèn*).

AMB PREDICAT O COMPLEMENT PREDICATIU

SER

- Indica el mer estat d'un subjecte animat, sense cap marca de durada dins un temps, ni vist com un fet transitori ni ocupant un lloc. Exs.:
- **Sóc** alt, batejat, solter, casat, jubilat, etc. / **Sóc** gras, prim, faltat de salut, tocat del bolet, etc. / L'ocell **és** mort. / **Sóc** afiliat a un partit, subscript a una revista, etc.
- Es refereix a les qualitats accidentals, variables, d'una cosa, generalment expressades amb adjectiu o participi. Exs.:
- La neu **és** bruta. / El cafè **és** calent. / La sopa **és** salada. / El cel **és** ennuvolat.
- Forma la passiva (*ser* més participi), que en català marca sempre un estat, resultat d'una acció o d'un agent (expressat o no). Exs.:
- El projecte ja **és** aprovat. / El quadre ja **és** venut. / L'aire **és** format per... / El Jurat **és** constituït pels senyors... / El llum **és** encès. / L'actual situació **és** caracteritzada per la més absoluta indiferència. / Aviat **és** dit! / No **és** previst que...

ESTAR

- Quan les qualitats o els estats d'un subjecte animat són transitoris, limitats pel temps i producte d'una passió o afecció (*sentir-se, trobar-se*). Exs.:
- **Estic** content, feliç, trist, irritat, cansat, malalt, etc. / **Està** ennuvolat, serè (imaginant el temps com a animat). / L'Albert fa una setmana que **està** constipat, etc.
- Quan hi ha permanència temporal en un estat físic, psíquic o moral, el qual es podria parafrasejar amb *romandre, mantenir-se, restar*, etc. En el text sempre sol haver-hi (potser implícitament) un terme que expressa la durada. Exs.:
- La botiga **estarà** tancada **tot el mes** d'agost. / La taula **sempre està** bruta. / En Jordi **encara està** malalt. / Vaig **estar** al poble **unes quantes setmanes**.
- Quan l'estat (pacient) és causat o mantingut explícitament per un agent o per a una finalitat (parafrasejable per *aguantar-se, ser tingut*, etc.). Exs.:
- L'aigua **està** embassada (perquè una resclosa la reté). / Les finestres **estan** obertes (perquè l'habitació s'airegi). / L'arbre **està** apuntalat (un suport l'aguanta).
- Quan l'estat hi és vist com a dependent d'un fet (*trobar-se, mantenir-se*). Exs.:
- Hi **estarem** estrets (perquè hi ha poc espai). / **Estic** feliç entre vosaltres.

OBSERVACIÓ: Hi ha les perífrasis *estar + gerundi* / *anar + gerundi*.

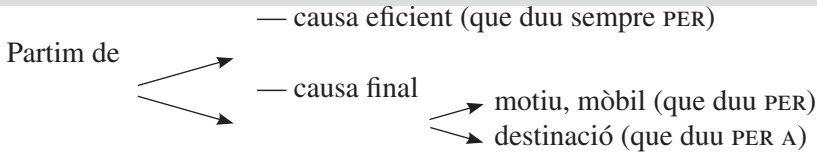
Totes dues construccions marquen l'aspecte duratiu de l'acció. Però *estar* marca que el subjecte està aturat, i *anar*, que el subjecte està en moviment. Exs.:

- **Està** pentinant-se. / **Estan** escrivint. / Ho **va dient** a tothom. ◆

Les preposicions *per* i *per a*

La distribució de les preposicions *per* i *per a* davant infinitiu, malgrat ser un punt conflictiu de la normativa de la llengua catalana, és una qüestió que fou ben establerta per Pompeu Fabra, que és a qui *Llengua Nacional* segueix, per més que la «proposta Joan Coromines», apareguda l'any 1971 amb afany simplificador, tingui força seguidors. A parer nostre, tanmateix, és desencertada des de diversos punts de vista.

Nosaltres, doncs, seguim Fabra, partint d'un estudi molt aprofundit d'ambdues preposicions, fet pel gramàtic Josep Ruaix dins *Punts conflictius de català* (pp. 109-160), dins *Català complet* / 2 (pp. 260-273) i dins *Observacions* / 2 (pp. 5-9), llocs, tots aquests, d'on prové el resum següent.

ÚS DE PER

A) Causa eficient (allò que produeix un canvi). Es refereix sempre a temps passat o present (la causa és anterior o simultània a l'efecte).

Abraça:

— **L'infinitiu causal**, equivalent a *pel fet de*, *per raó de*, *a causa de*. Parafrasejable també per *perquè és* (o *havia*, etc.), *per ser* (o *haver de ser*), *per tal com* (verb en indicatiu). Exs.:

- *Per ser* massa bo l'han ficat a la presó. / Ho diu *per haver-ho* sentit. / Moltes *per* aparcar malament. / L'han condecorat *per haver salvat* tantes vides. / Detenen en Joan *per robar* en un despatx.

— **L'infinitiu de característica**, equivalent a *pel fet de fer-ho així*, *perquè ho fa així*. Ex.:

- Es caracteritza *per fer-ho* així.

— **L'infinitiu d'expectativa** (acció que s'espera però que encara no s'ha realitzat) equivalent a *esperant de*, *que espera ser*, *encara sense*. Exs.:

- Pis *per llogar*. / Resta molt de camí *per fer*. / Parets *per pintar*. / Tinc tres noies *per casar*.

- Altres valors com **substitució** (Ex.: Ho faré jo *per* tu.), **temps** ‘durant’ (Exs.: *Pel* gener fa més fred. / Ens veiem *per* Nadal.), **delimitació** (Ex.: *Per* començar parlarem de...).

B) Causa final (indicadora de **finalitat**: allò amb vista a què es fa una cosa). Es refereix sempre a temps futur i presenta dos matisos:

■ **MATÍS I: MOTIU O MÒBIL** (hom dóna un caràcter motivat o intencional a l’infinitiu = *amb la intenció de*). Hi ha implicat un subjecte personal i els infinitius són regits per verbs (o substantius postverbals equivalents) que expressen una acció voluntària. L’infinitiu fa de complement del verb principal.

Aleshores **PER** es parafraseja per *amb la intenció de, per tal de, a fi de, perquè vull, per aquest motiu...*

DEMANEN AQUEST PER

- Els **infinitius dependents de verbs o noms que expressen esforç, lluita** (*estudiar, treballar, esforçar-se, sacrificar-se, lluitar, combatre, morir...*). Exs.:
- Lluitem *per* defensar la pàtria. / Ens sacrificuem *per* salvar els amics. / Treballa *per* mantenir la família.
- Els **infinitius dependents de verbs de moviment** (*córrer, anar, entrar, portar, dur, tornar, acostar-se...*). Exs.:
- S’ajagué al sofà *per* dormir. / Sortirem de matí *per* no fer tard. / Remena la cua *per* veure què li donen.
- Els **infinitius dependents de verbs d’acció voluntària** = *moguts pel desig de...* (*aconsellar, comprar, construir, decidir, dir, fer, enviar, intentar, oferir, proposar, resoldre...*). Exs.:
- M’esperen *per* dir-m’ho. / El busquen *per* agafar-lo. / Canten *per* guanyar diners. / No vaig voler dir res *per* no haver de discutir. / Ballen *per* divertir-se.
- Els **infinitius dependents de verbs de règim preposicional** (*apostar per, delir-se per, demanar per, decidir-se per, estar per, interessar-se per...*). Exs.:
- Maldaven *per* escapar. / Tenia pressa *per* sortir. / Estic impacient *per* saber què...
- Sempre que hi hagi implicada la **idea de favor, consideració, respecte o dependència**. Exs.:
- Ho faig *per* tu (= *a favor teu, en consideració a tu*).
 - Demano respecte *per* ell (= *envers ell*).
 - *Per* mi, ja te’n pots anar (= *pel que fa a mi, si depèn de mi...*).
 - *Per* nosaltres no quedarà (*si depèn de nosaltres...*).

ÚS DE PER A

■ **MATÍS II: DESTINACIÓ** (hom dóna caràcter objectiu a la finalitat, sense marcar-hi motivació o intencionalitat = *de cara a, amb vista a*).

A vegades la finalitat pot tenir un matís condicional o consecutiu, indicant, per tant, un fet posterior al del verb principal. Per altra banda, a vegades l'infinitiu no depèn directament del verb principal sinó del nom o de l'adjectiu que el complementen.

L'ús de **PER A** equival a *de cara a, amb vista a, amb destinació a, pel que fa a, a fi que* (verb en subjuntiu). Exs.:

- L'Ajuntament rep cinc milions *per a* ocupar aturats. / Demanar ajut *per a* algú.

ESCRIVIM PER A QUAN HI HA:

— **Infinitius dependents de verbs objectius**, és a dir, que indiquen **necessitat o conveniència, existència, suficiència o mancança** (*caldre, necessitar, conve-nir, ser, estar, haver, bastar, guanyar, tenir, faltar...*). Exs.:

- Calen arguments de pes *per a* convèncer-lo. / Falta una setmana *per a* començar les vacances. / Som prou *per a* fer una reunió.

— **Infinitius dependents de verbs de servei, ús, profit, preparació** (*servir, usar, utilitzar, aprofitar, preparar, emprar, valer-se...*). Malgrat que poden semblar verbs d'acció voluntària, s'hi remarca més la destinació o objecte que no pas el motiu o intencionalitat. Exs.:

- Ara faig servir les ulleres *per a* llegir. / Aprofitaré l'avinentesa *per a* dir-li allò altre. / Estudia *per a* ser metge.

— **Infinitius dependents de verbs impersonals, passius o que no marquin el subjecte**. Exs.:

- Festes *per a* començar el centenari. / Li ha estat posat un nom *per a* facilitar-ne la distinció.

— **Infinitius que, més que pel verb principal, van regits per substantius, adjectius, participis, adverbis**. Exs.:

- No tinc temps *per a* pensar. / Remei bo *per a* curar la migranya. / Persones con-gregades *per a* tractar d'un afer. / Se situa en aquell lloc *per a* espiar. / Ha escrit un manual perfecte *per a* estudiar filosofia.

— **L'infinitiu final-condicional**. La preposició sol anar a començament de frase. Parafrasejable per *si hom vol...* Exs.:

- *Per a* ser director d'una escola, cal estar ben preparat (*si vol ser director, de cara a ser director, perquè pugui ser director*). / *Per a* guanyar, s'ha de fer un esforç. / *Per a* jugar a classe, queda't a casa.

- **L'infinitiu final-consecutiu** (a la primera part sol haver-hi un terme quantitatiu: *massa, força, prou, molt, bastant, insuficient*). Exs.:
 - És molt d'hora *per a* telefonar-li. / N'hi ha *per a* llogar-hi cadires. / És prou boig *per a* intentar-ho.
- **L'infinitiu de posterioritat**, intercanviable per *i després...* Ex.:
 - Va anar-se'n un dia *per a* no tornar.

TAMBÉ USEM PER A QUAN HI HA:

- **Canvi de subjecte** (entre verb principal i verb en infinitiu). Exs.:
 - Busquem una noia *per a* fer de dependenta. / Li va donar una carta *per a* tirar-la a la bústia.
- **Termini fix referit al futur**. Exs.:
 - Ho deixarem *per a* més tard. / Ha d'estar llest *per a* demà.
- **Opinió**. Parafrasejable per *segons el meu parer...* Ex.:
 - *Per a* mi, s'equivoca.
- **Idea de benefici**. Ex.:
 - *Per a* mi, que aparegui en català és una alegria.

OBSERVACIÓ: Un **Per...** a començament de frase, sol entendre's com a causal. A fi de marcar que és final, aconsellem d'escriure **Per tal de...** ♦

Per acabar aquest capítol reproduïm unes afirmacions de Gabriel Bibiloni (*Diari de Balears*, gener del 2010):

«La proposta Coromines no sols és dolenta perquè ha dividit els catalanoparlants en dos bàndols, sinó perquè és perversa en si. La proposta Coromines fa que les preposicions *per* i *per a*, que haurien de ser instruments precisos per a expressar el pensament, esdevinguin en bona mesura un destorb complicador de l'existència. Les preposicions són elements que tenen un significat, no són meres partícules d'enllaç. Amb les preposicions diem una cosa o una altra. L'existència en català de les dues preposicions, *per* i *per a*, només té sentit si els parlants sabem què volem dir quan empram una preposició o l'altra, si sentim la preposició. [...] Cal, doncs, reforçar en les nostres ments les idees associades a cada una de les dues preposicions. I això és el que la proposta Coromines dinamita: mentre vegem cada dia escrit als diaris *5 milions per a l'agricultura* i *10 milions per millorar escoles*, o *diners per construir hospitals* i *diners per a la construcció d'hospitals* no entendrem mai per què tenim un *per* i un *per a*.»

Els pronoms adverbials

En la sintaxi de la llengua catalana tenen una gran importància dos pronoms febles, *en* i *hi*, dits adverbials a causa de les seves funcions originals, avui molt més extenses. La inexistència d'unes formes anàlogues en el castellà actual, el qual, per tant, per a expressar les mateixes funcions, recorre a altres elements gramaticals, fa que les frases en què intervenen aquests dos pronoms tinguin una fesomia molt característica, pròpia i diferenciada. Malauradament, en l'actualitat, especialment en el llenguatge oral, hi ha una tendència a prescindir d'aquests pronoms, cosa que es resol en una fraseologia catalana calcada de la del castellà. D'altra banda, segurament com a reacció contra aquesta tendència, en la llengua culta es percep, algunes vegades, un ús abusiu d'aquests dos pronoms.

FORMES I PRINCIPALS USOS DEL PRONOM EN

El pronom *en* revesteix també, segons quina sigui la seva col·locació, les formes *'n*, *n'* i *ne*. Exemples:

- No en tinc tantes com tu.
- No se'n recorda ningú.
- Agafa'n tantes com vulguis.
- No n'has de fer res.
- Colliu-ne unes quantes.
- No vam poder-ne treure l'aigua clara.

Les seves funcions principals són les següents:

- a) Substitueix un substantiu en sentit partitiu en el complement directe i també en el subjecte complementari. Exemples:
- Ja tinc tres rellotges i no en necessito cap més.
 - Em demanen conyac però no en tinc.
 - Mocadors? Quants en voleu?

- Van sortir a caçar conills però no en van caçar cap.
- Si voleu préssecs agafeu-ne tants com vulgueu.
- Em van regalar quatre llibres però només n'he llegit dos.
- Hi havia tot un cistell de pomes però ja només en queden tres.
- Avui han vingut tres forasters i demà en vindran cinc més.
- Aquesta ermita cau a trossos: l'altre dia en va caure un altre tros.

Anàlogament, sigui quina sigui l'anàlisi que es faci del sintagma que acompanya el verb *haver-hi*, aquest sintagma es representa, partitivament, pel pronom *en*. Exemples:

- Abans només hi havia una cadira i ara ja n'hi ha sis.
- ¿Cervesa, voleu? No n'hi ha.
- Ja n'hi ha prou, d'aquesta comèdia!

- b) Substitueix un substantiu que fa de complement del nom del complement directe i del subjecte comple-

mentari i, quan va després del verb, del subjecte de *ésser*. Exemples:

- Tinc una idea del cas però no en conec els detalls.
- Abreugen els mots suprimint-ne la terminació.
- El segell que porta cada producte n'indica la qualitat.
- Posen aigua al vi per disminuir-ne el grau.
- És un animal molt perseguit per tal d'obtenir-ne la pell.
- Si ja heu rebut l'ordre no en retardeu l'execució.
- Ja han muntat la màquina encara que no n'han rebut els accessoris.
- Se'n va anar i només en queda el record.
- És un llibre interessant però només n'ha aparegut el primer volum.
- Ens va parlar de la revista i de quan n'era director.

En alguns casos, el complement del nom pot ser un infinitiu. Exemples:

- No llegeix perquè no en té ganes.
- Volen escriure una carta al president però jo no en veig la necessitat.

Es considera inacceptable de recórrer, en aquests casos, a *el mateix, la mateixa, els mateixos, les mateixes*:

- *Tinc una idea del cas però no conec els detalls del mateix.
- *Ja han muntat la màquina encara que no han rebut els accessoris de la mateixa.

No és admissible, tampoc, de recórrer al pronom *en* per a la representació anafòrica del complement de nom d'un

complement verbal regit per una preposició:

- *Es va introduir a la cort del tsar i se'n convertí en un dels homes més influents.
- *Es un acte molt interessant i n'hem de contribuir a les despeses.
- *Van prendre aquella decisió sense adonar-se'n de les conseqüències.

En aquests casos és millor de recórrer al terme possessiu o a un altre terme determinatiu:

- Es va introduir a la cort del tsar i es convertí en un dels seus homes més influents.
- És un acte molt interessant i hem de contribuir a les seves despeses.
- Van prendre aquella decisió sense adonar-se de les conseqüències que comportava.

c) Representa complements circumstancials que indiquen procedència, generalment introduïts per la preposició *de*. Exemples:

- Quan tu hi vas ell ja en torna.
- Era una situació perillosa i se'n va allunyar aviat.
- Hi entraran molt cofois però en sortiran amb la cua entre cames.
- D'aquella terra no en pot venir res de bo.
- Va parlar del carbó i dels productes que en deriven.

d) Representa complements d'objecte quan van introduïts per la preposició *de*. Exemples:

- És un tema molt delicat i no en vol parlar ningú.

- Van caure quatre gotes però no ens en vam adonar.
- És un autèntic abús i se'n queixa tothom.
- Sé com es diu però ara no me'n recordo.
- Si feu aquest disbarat, tard o d'hora us en penedireu.

L'habitualitat d'usar el pronom *en* com a complement de verbs com *recordar-se*, *burlar-se*, *riure's* i *penedir-se* ha acabat per fer considerar el pronom com un prefix verbal, amb escriptura aglutinada, i desproveït de la seva funció original, però aquestes formes verbals, **enrecordar-se*, **emburlar-se*, **enriure's* i **empenedir-se* no es consideren admissibles i han de ser evitades, especialment en el llenguatge escrit. Un cas diferent és el de l'aglutinació del pronom *en* als verbs *portar* i *dur*, que ha originat els nous verbs *emportar-se* i *endur-se*, certament ben legítims, i de valor diferent.

En el cas dels verbs amb un complement d'objecte introduït per la preposició *de*, el pronom *en* pot representar la totalitat del complement, però no únicament el seu determinatiu o un element partitiu. Així, doncs, al costat d'una construcció com *No se'n van adonar*, tenim *No es van adonar de cap* en lloc de **No se'n van adonar de cap*.

e) Representa el complement d'un verb factitiu. Exemple:

- Esperava que el nomenessin president de l'Ateneu, però no l'en van nomenar.

f) Substitueix el complement (per la preposició. *de*) d'un adjectiu. Exemples:

- Em diuen que cobraré però no n'estic gaire segur.
- De malagraïts, l'infern n'és ple.

g) Figura com a component lexicalitzat d'alguns verbs, cas en què, per tant, ja no és el representant de cap complement. Exemples:

- Se'n van anar corrents.
- Se'n van tornar aviat.
- Me n'he sortit bastant bé.

PRINCIPALS USOS DEL PRONOM HI

a) Designa el lloc on és, cap on va o per on passa (algú o alguna cosa). Exemples:

- Volia anar a l'Ateneu però no hi vaig poder anar: hi aniré demà.
- Ens reuníem sempre en un bar de la plaça: algun cop hi venia l'alcalde i tot.
- Era un arbre molt dret però aquell vailet s'hi va enfilat com si res.
- Si ens afanyem, a les deu ja hi serem.
- Ahir jo era a Vic: hi vaig estar sis hores.
- Era tan ple que no hi cabia ningú més.
- Havia d'anar al jutjat però ja m'hi arribaré demà.
- És una casa deshabitada: no hi viu ningú.
- Viu a Sant Cugat però no hi treballa.

- Si els nens volen sortir al balcó, que hi surtin.
- És un lloc molt fred però hi neva molt poc.
- Era un lloc tan fosc que feia por d'entrar-hi.
- Van arribar en una terra desconeguda i s'hi van establir.
- Vaig abandonar el local jurant que no hi posaria mai més els peus.
- A les vuit la sala era plena de gom a gom però a les nou ja no hi quedava ningú.
- El vi era massa fort i hi van afegir aigua.
- Volíem pujar fins al cim però no hi vam poder arribar.
- És un llibre molt interessant: hi surts tu i tot.
- Obre aquell calaix i desa-hi les eines.
- No van arribar fins al final però s'hi van acostar.
- Abans passava pel carrer de dalt però ara no hi passo mai.
- Si voleu mirar per la finestra ja hi podeu mirar.

b) Representa els complements del verb introduïts per les preposicions *a*, *en* i *amb*. Exemples:

- Els ho vam demanar però no hi van accedir.
- És una bona obra i cal contribuir-hi.
- És una situació molt estranya i no m'hi acabo d'acostumar.
- El reglament és molt sever però ens hi hem d'atenir.
- Li hauria de telefonar però no hi penso mai.

- Van exposar el cas i les circumstàncies que hi concorren.
- Els agrada molt parlar de bruixes però no hi creuen pas.
- No la veig mai però hi penso sovint.
- Com que no conec el cas, no hi vull intervenir.
- Semblava un bon negoci però no hi va voler exposar ni cinc.
- Va conèixer una empordanesa molt maca i s'hi va casar.
- La seva ajuda és molt insegura: no hi podem comptar.
- Encara que tingui mania al secretari no s'hi barallarà.

c) En alguns casos, però no d'una manera sistemàtica, representa complements verbals introduïts per la preposició *per*. Exemples:

- No s'hi encaparrí, per les seves manies!
- Sempre s'hi interessa, per la seva salut!
- Diu que ell treballa pel país: també hi treballem nosaltres.

d) Substitueix complements circumstancials de natura diversa, especialment els de manera, de companyia i d'instrument. Exemples:

- Abans sempre anava amb corbata però ara no hi va mai.
- Si volen treballar malament, que hi treballin.
- Hi parla perquè vol, a cau d'orella.
- No cal que hi caminin, a les palpenes, que hi ha prou claror.
- Avui ha dinat amb el director, demà hi dinaré jo.

- Presumeix d'haver anat amb la Núria a Sitges; jo hi vaig anar a París.
- Ja no hi treballo, amb l'Agustí.
- Amb aquesta gent, val més no col·laborar-hi.
- Hi imprimeixen la revista, amb aquesta màquina.
- Ara hi treballa tothom, amb ordinador.

Cal fer observar que les locucions i frases adverbials, especialment de manera, també es redueixen al pronom *hi* encara que comencin per la preposició *de*. Exemples:

- Si volen obrir les portes de bat a bat que les hi obrin.
- Quan volen anar de pressa, bé hi van.
- Abans sempre anava de bracet amb la dona, però ara no hi va mai.

e) Representa termes predicatius, especialment amb verbs altres que *ser*, *estar* i *semblar*. Exemples:

- Duia un barret negre: també hi duia la corbata.
- Si vol portar la camisa descordada, que la hi porti.
- Nosaltres hem deixat el menjador net i endreçat i ells hi han deixat la cuina.
- Diuen que té el geni molt fort però l'hi té més del que es pensen.

f) En un cert nombre de casos el pronom *hi* s'ha lexicalitzat i, havent-se integrat en la significació del verb, ha deixat de ser el representant d'un

complement verbal. Els casos principals són el que ha originat el conjunt *haver-hi* i el dels verbs de percepció, com *veure-hi* (o *veure-s'hi*), *sentir-hi*, *clissar-hi*, *tocar-hi*, etc. Exemples:

- En aquella casa hi havia molta gent.
- En aquest món hi ha d'haver de tot.
- Dins del calaix no hi havia res.
- Amb aquestes ulleres hi veig molt bé.
- Sense llum no t'hi veuràs.
- No hi sento tant com abans.
- Hi clisso més que tu.
- És molt vell i ja no hi toca gaire.

En la fraseologia popular trobem un gran nombre d'exemples en què el pronom *hi* ha sofert un grau variable de lexicalització:

- N'hi ha per a llogar-hi cadires.
- Hi posaria la mà al foc.
- Què t'hi vols jugar?
- Abans de prendre una decisió val més que hi dormiu.
- Ara hi corro! Ja hi som!
- Correu-hi tots. Déu n'hi do.
- Déu hi faci més que nosaltres.
- Què hi farem! No s'hi val.
- No t'hi cansis. No hi caic.
- Per a sucar-hi pa. Ballar-hi faldilles.
- Ja hi firmaria.
- Ni pensar-hi.
- Tornem-hi que no ha estat res.
- Posa-t'hi fulles. ♦

Les preposicions *a* i *en*

La distribució de les preposicions *a* i *en* és complexa pel fet que hi intervenen tres factors: l'etimològic, el sintàctic i el fonètic.

El cas més controvertit es dona en complements de lloc. Per això, en aquests casos, cal distingir entre **lloc físic** i **lloc figurat** i entre **moviment** i **repòs**.

- LLOC FÍSIC: en un lloc físic hi podem estar, entrar, sortir, posar o fer quelcom; també són llocs físics les parts del cos i similars.
- LLOC FIGURAT: entenem per llocs figurats les nocions abstractes, institucions, realitats del món moral, jurídic, social i altres conceptes usuals del llenguatge culte, de les ciències, de les lletres, de l'administració...

EN COMPLEMENTS CIRCUMSTANCIALS DE LLOC

- A** indica: MOVIMENT o direcció, aproximació, contacte
(*anar, venir, tornar, pujar, baixar, arribar, acostar-se, tocar* i anàlegs).
- EN** indica: REPÒS o situació, entrada, interioritat, presència
(*entrar, viure, estar, romandre, ser, trobar-se, posar* i anàlegs).

Tant si el lloc és FÍSIC com si és FIGURAT (i en aquest sense excepcions) tindrem sempre en compte la distinció moviment-repòs davant:

- substantius (*Dormen en cambres diferents. / Anem a sales diferents.*)
- adjectius qualificatius (*Viuen en grans edificis. / Viatgen a llunyans països.*)
- possessius simples (*El guardem en nostres cors. / Retornen a llurs cases.*)
- numerals (*He estudiat en tres universitats. / Anem a quatre o cinc pobles.*)
- quantitius, indefinits i adverbis (*Això passa en molts llocs. / Hem anat a pocs llocs. / Es troben en tot lloc. / Van a cada casa.*)

Ara bé, si es tracta de llocs físics, expressem també amb **A** el repòs:

- Davant topònims no precedits d'article: *Ha plogut a Arenys. / Fabricat a Suïssa.* Però: **En** *la Barcelona antiga... / En* *la Grècia clàssica...* (conceptes culturals).
- En locucions com **a casa, a pagès, a passeig, a muntanya, a classe, a taula, a mercat, a missa, a palau**, etc. I encara: **al mateix lloc, a l'època..., a l'interior...**
- També en topònims precedits d'article determinat, sobretot si abans hi ha el verb: *Són al Masnou, a l'església, al cementiri, a la biblioteca, a la plaça, a les Balears, als EUA.*
- En expressions usuals, precedides d'article determinat: **al carrer, a l'exili, a l'estranger, mal als ronyons, al dit...** Però, en expressions menys habituals (so-

bretot si es troben davant el verb, o perquè van en plural o per a desfer ambigüitats), solem escriure: **En** *les places hi ha poca llum*. / **En** *el dit, m'ha sortit mal*. / **En** *quins pobles ha passat, això?* / *Ven les accions que tenia en el banc*.

— En noms d'accions relacionades amb un lloc podem escriure: *Són al ball*. / *Això va passar a la batalla...* / *Al setge de...* Però és millor escriure **EN**: **En** *el ball de diumenge passat...* / *Hi hagué molts morts en la batalla, en el setge*.

— Davant els mots *quin, quina*: *A quins baixos, a quines golfes fan obres?* / *A quina plaça, a quin carrer juguen?* / *A quina hora arribarà el tren?*

— En expressions equivalents a topònims, com: **a** *TV3, a* *EGB, a* *cinquè curs, a* *primera divisió...* Però si duen article, segueixen la regla general: **en** *el telenotícies, en* *el batxillerat, en* *el COU, en* *el cinquè curs, en* *la pàgina...*

— Davant noms de publicacions periòdiques quan la preposició va seguida de consonant: *Ho he llegit a «Serra d'Or», a l'«Avui», a «La Publicitat»...*

Però, davant vocal o en un estil elevat, és recomanable de posar **EN**: **en** *«El Món», en* *el «Butlletí», en* *l'«Avui», en* *la revista tal...*

En llocs físics podem expressar amb **EN** el moviment:

— Davant *un, algun, aquest, aquell*: *Vam traslladar-nos en* (o **a**) *una sala més gran*. / *Visc en una ciutat moderna*. / *Fugiren en* (o **a**) *algun indret*. / *Després d'entrar en aquella fàbrica*. / *Pujarem en* (o **a**) *aquesta muntanya*.

COMPLEMENT CIRCUMSTANCIAL DE TEMPS

A té sentit PUNTUAL (*quan?*)

EN té sentit DURATIU (*en el terme de, durant*)

La preposició *en*, indicadora de durada, sol anar davant de:

— substantius i adjectius qualificatius: **En** *dies així tothom està content*. / *Anar-hi en ple hivern*.

— Adjectius determinatius (demostratius, numerals, quantitius, indefinits): **En** *aquell temps, Jesús...* / *Fer una cosa en quinze dies*. / *Va morir en poques hores*. / *Ho va fer en un moment*. / *Pompeu Fabra va néixer en 1868*.

— davant articles, si formen expressions cultes com: **En** *l'actualitat...* / **En** *l'època...* / **En** *l'any 1868...* / **En** *el 1868...* / **En** *el segle xv...* / **En** *els nostres temps...* / **En** *la postguerra...* / **En** *un moment en què...* ♦

Resum fet per Ramon Sangles basant-se en les següents obres de Josep RUAIX:

— *Punts conflictius de català. Deu estudis sobre normativa lingüística*, Barcanova, Barcelona 1989, pp. 91-107

— *Català complet / 2*, ed. Ruaix, Moià 1998, pp. 250ss

Usos impropis de la preposició *a* regida

Exemples de preposició regida que en català s'han escrit sempre tradicionalment amb *de*:

- **contradictori de**: *unes tesis contradictòries d'unes altres* (no «unes tesis contradictòries *a* unes altres»);
- **diferent de**: *unes circumstàncies molt diferents de les actuals* (no «molt diferents *a* les actuals»);
- **escapar de**: *escapar de tot control* (no «escapar *a* tot control»);
- **fer cas de**: *ells no fan cas del seu pare; no fan cas del calendari* (no pas «ells no fan cas *al* seu pare; no fan cas *al* calendari»). Conseqüentment, la pronominalització és amb el pronom feble adverbial *en*, que pot anar, això sí, acompanyat d'un *li* o un *els* com a datius possessius: *ells no li'n fan cas* (dialèctament, *ells no n'hi fan cas*; no «ells no *li* fan cas»); *ells no en fan cas*;
- **fer esment de**: *també es pot fer esment de tal altra circumstància* (no «també es pot fer esment *a* tal altra circumstància»);
- **olor de**: *olor de gas* (no «olor *a* gas»; en aquest cas, la prep. *a* constitueix pròpiament un gallicisme, denunciat també per la normativa castellana);
- **por de** (especialment, **tenir por de**): *tenir por dels enemics* (no «tenir por *als* enemics»); *creix entre la població la por d'un bany de sang* (no «la por *a* un bany de sang»). Ara bé, s'ha de reconèixer que pot haver-hi contextos en què la prep. *de* generi ambigüïtat (p.e., *la por dels enemics*: ¿la que hom té envers els enemics, o la que els enemics tenen?; en el primer cas, el valor del *de* s'anomena de genitiu objectiu, i en el segon, de genitiu subjectiu), cosa que hi justifica l'ús de la prep. *a*: *la por als enemics*. Paral·lelament, també es pot admetre la pronominalització amb els datius.
- **rebuig de**: *es va acordar el rebuig de la seva proposta* (no «el rebuig *a* la seva proposta»);
- **repàs de**: *cada dia faig un repàs de la premsa* (no «cada dia faig un repàs *a* la premsa»; però sí que és correcta una frase com *Donarem una repassada al menjador, que hi ha molta pols*);
- **simètric de** (o **amb**): *una figura simètrica d'una altra, o amb una altra* (no «una figura simètrica *a* una altra»);
- **treure profit de**: *treure profit dels anys* (no «treure profit *als* anys»). ♦

Ho trobareu molt ampliat en un article de Josep Ruaix dins *Llengua Nacional*, núm 67, pp. 33-35

Que i què

Vet ací un esquema distributiu dels valors dels mots *que* (àton o feble) i *què* (tònic o fort).

QUE

El mot àton *que*, escrit sense accent, fa, essencialment, de pronom relatiu i de conjunció.

En qualitat de pronom relatiu representa el subjecte, el complement directe o el complement de temps de les oracions relatives adjectives:

- L'autor *que* més llibres va signar era una dona.
- La casa *que* van comprar amenaça ruïna.
- Això va passar el dia *que* em vaig casar.

També forma part del conjunt *cosa que*, dit relatiu neutre, usat quan l'antecedent és tota una oració:

- Encara no m'ha telefonat, *cosa que* em té molt preocupat.

En les oracions relatives adjectives, anomenades així perquè fan de complement del nom, el relatiu àton *que* només pot anar precedit de l'article definit (*el que, la que, els que i les que*) quan entre les dues partícules hi ha un substantiu sobreentès:

- Aquesta noia i *la* (noia) *que* va venir ahir són germanes.
- Aquesta factura i *les* (factures) *que* vindran, carregueu-les al meu compte.

Ara bé, es considera totalment incorrecte l'ús dels conjunts *el que, la que, els que i les que* quan fan de complement preposicional d'una oració relatiua adjectiva:

- *La reunió *en la que* vaig participar era clandestina.
- *L'ordenança *al que* em vaig adreçar no em va fer cap cas.
- *La subvenció *de la que* et vaig parlar no és gens segura.
- *No es fia de les persones *amb les que* col·labora.

En aquests casos s'ha d'usar el relatiu compost, *el qual, la qual, els quals i les quals*, o bé els relatius forts, *qui* per a les persones i *què* per a les coses. Per tant, les oracions anteriors s'haurien de redactar així:

- La reunió *en la qual* (o *en què*) vaig participar era clandestina.
- L'ordenança *al qual* (o *a qui*) em vaig adreçar no em va fer cap cas.
- La subvenció *de la qual* (o *de què*) et vaig parlar no és gens segura.
- No es fia de les persones *amb les quals* (o *amb qui*) col·labora.

El conjunt *el que* (invariable) és també normal en les oracions dites relatives substantives, que no tenen antecedent, fent de subjecte o de qualsevol complement del verb. Aquest conjunt és equivalent a *allò que* (o, en alguns casos, *això que*):

- *El que* (o *allò que*) va passar era molt estrany.
- *El que* (o *allò que*) vam veure no estava previst.
- Només faig cas *del que* (o *d'allò que*) sé del cert.
- Sempre es fiquen *en el que* (o *en allò que*) no els importa.
- *El que* (o *això que*) m'acabes de dir no s'ho creu ningú.

Encara que alguns tractadistes ho consideren poc recomanable, el conjunt *el que* també s'usa, en les oracions relatives substantives, com a equivalent de *qui* o *el qui*, és a dir, com a designació personal:

- Ho poden demanar tots *els que* (o, millor, *els qui*) tinguin la documentació en regla.
- *Les que* (o, millor, *les qui*) ho feien més bé eren les nenes de poble.

Amb un valor anàleg, s'han de considerar també vàlids els conjunts *aquell que*, *aquest que*, *tothom que*, *qualsevol que*, etc., en què el mot *que* pot ser substituït generalment per *qui*:

- *Aquelles que* (o *Aquelles qui*) protestaven tant van ser les primeres a dir que sí.
- *Qualsevol que* (o *Qualsevol qui*) ho vegi dirà que ens hem begut l'entiment.

L'altra funció principal del mot feble *que* és la de conjunció de subordinació. Aleshores introdueix oracions subordinades completives, subjectives, predicatives, causals, finals, consecutives, temporals i condicionals:

- Em sembla *que* plourà.
- Convé *que* ho sàpiga tothom.
- La veritat és *que* no me'n recordo.
- No corris *que* cauràs.
- Doneu-li'n, *que* s'atipi de valent.
- Ho va explicar amb tanta gràcia *que* tothom reia.
- Arribaran *que* encara no haurem acabat.
- Es farà suposant *que* el president digui que sí.

La conjunció *que* s'usa també en les oracions comparatives:

- El meu abric abriga més *que* el teu.

També forma part de nombroses locucions conjuntives de valor divers: *encara que*, *malgrat que*, *tot i que*, *bé que*, *ja que*, *com que*, *per tal que*, *a fi que*, *segons que*, *abans que*, *després que*, *sinó que*, etc.

Es considera incorrecte fer precedir la conjunció *que* per l'article definit *el* o per una preposició àtona. Vet ací un exemple del primer cas:

- **El que* ell ho digui no significa que sigui veritat.

Cal dir, simplement:

- *Que* ell ho digui no significa que sigui veritat.

Aquestes oracions, però, d'una manera general es poden emfatitzar introduïdes amb el conjunt *el fet*:

- *El fet que* ell ho digui no significa que sigui veritat.

La coincidència d'una preposició i la conjunció *que* es produeix quan l'oració subordinada, introduïda per aquesta conjunció, depèn d'un verb que demana un complement regit per una preposició:

- *Van accedir *a que* ho fes jo.
- *No es recordava *de que* ja ho havien dit.
- *S'entossudeixen *en que* hi anem nosaltres.

Com hem dit, aquestes construccions es consideren incorrectes. Molt sovint, en aquestes construccions es pronuncia (i fins i tot s'escriu) *què* en lloc de *que*. La solució correcta consisteix a eliminar la preposició i, és clar, fer ús del mot *que* sense accent:

- Van accedir *que* ho fes jo.
- No es recordava *que* ja ho havien dit.
- S'entossudeixen *que* hi anem nosaltres.

Si l'eliminació de la preposició originalment una construcció massa forçada, es recomana de fer precedir la conjunció pel grup *el fet*:

- Ho va aconseguir gràcies *al fet que* tenia molta influència.

També hem de considerar incorrecta la construcció, dita «telegràfica», que consisteix a eliminar la conjunció:

- *Els agrairem ens contestin com més aviat millor (en lloc de Els agrairem *que* ens contestin com més aviat millor).

El mot àton *que* té també uns altres usos secundaris, com a terme quantitatiu i com a mer introductiu de les oracions interrogatives:

- *Que* bonic!
- *Que* corren!
- *Que* havíeu vingut abans?

Força sovint, en aquests casos hom escriu *què* en comptes de *que*, cosa totalment inadmissible.

QUÈ

El mot fort *què* fa de pronom relatiu i de pronom interrogatiu.

Com a pronom relatiu representa el complement preposicional referit a coses en les oracions relatives adjectives (en *què*, com ja hem vist, pot alternar amb el relatiu compost *el qual*, *la qual*, etc.):

- El llibre *en què* ho vaig llegir era francès.
- El martell *amb què* ho volia clavar era de nyigui-nyogui.
- La plaça *a què* aspirava encara no era vacant.
- L'expressió *per què* van traduir aquella frase no té el mateix sentit.

Notem que l'ús del relatiu fort *què* precedit per la preposició *per* no és gaire usual però podem considerar-lo perfectament correcte.

Precedit de certes preposicions, principalment *de*, *amb* i *per*, el relatiu fort té també valor de relatiu neutre. Val a dir, és l'equivalent de *la qual cosa* o *cosa que*:

- Ens han concedit la subvenció, *de què* estem la mar de contents.
- Vol presentar la dimissió, *amb què* se li acabarien els problemes.
- Tenien molta necessitat de diners, *per què* no miraven gaire prim.

És fàcil que en el darrer exemple hom interpreti erròniament la subordinada relativa com una subordinada causal, i s'escrigui, per tant, *perquè* en lloc de *per què*. Notem que en el nostre exemple *per què* és l'equivalent de *per la qual cosa* o *cosa per la qual*. També fóra possible de coordinar les dues oracions amb el conjunt *i per això*, en què la copulativa *i* exerceix la seva funció pròpia d'enllaç i la idea de causa va expressada per *per això*.

Les oracions interrogatives, en les quals pot intervenir el mot fort *què*, dit aleshores pronom interrogatiu, poden ser directes i indirectes. Les primeres van marcades amb el signe d'interrogació i les indirectes són sempre oracions subordinades que depenen de principals amb verbs com *explicar*, *demanar*, *preguntar*, *comprendre*, *entendre*, *veure*, *mirar*, *(no) saber*, *ignorar* i altres amb un cert valor interrogatiu:

- *Què* volen, aquesta gent?
- *Què* se'n sap, de l'Antònia?
- ¿M'entens, *què* vull dir?
- *Què* em diran, si arribo tard?
- Que ens expliquin *què* pensen fer.
- Em pregunto *què* deuen pensar de mi.
- No sé pas *què* es proposen.
- Li vaig explicar *què* havia passat.

- No sé *què* li van dir d'un document.
- Cal mirar *què* passa en aquests casos.

El pronom interrogatiu *què* pot anar precedit de qualsevol preposició, que és normalment exigida pel verb del qual és complement:

- *De què* es queixen?
- *Contra què* lluiten?
- No sé pas *de què* es refien.
- Ignorem *amb què* compten.
- Que ens expliquin *en què* consisteix el seu projecte.
- No s'imaginin *a què* s'exposen.
- Li vaig demanar *de què* em volia parlar.
- Intenten d'imaginar-se *de què* es tracta.
- No entenc *per què* actuen d'aquesta manera.

A vegades es confon el conjunt *per què* del darrer exemple indicat amb la conjunció *perquè*, causal o final. Comparem els dos exemples següents:

- No entenc *per què* ho han fet.
- No els entenc *perquè* no s'expliquen prou bé.

En el primer exemple, *per què ho han fet* és una oració subordinada interrogativa indirecta, que representa el complement directe del verb de la principal i que seria substituïble pel pronom neutre *ho*: *No ho entenc*. En el segon exemple, *perquè no s'expliquen prou bé* és una subordinada causal, substituïble per *ja que no s'expliquen prou bé*, i el complement (directe) del verb de

la principal és el pronom feble *els*. Vegem-ne uns altres exemples:

- No sé *per què* no estudio (per quina raó no estudio).
- No sé *res perquè* no estudio (com que no estudio no sé res).
- Em van explicar *per què* ho havien fet (per quina raó ho havien fet).
- M'ho van explicar *perquè* ho sabés (a fi que ho sabés).

Vulguem considerar, encara, la frase següent com a títol d'un article periòdic:

- *Per què/perquè* sóc nacionalista.

Totes dues solucions, *per què* i *perquè*, podrien ser correctes, segons el sentit. La primera, interrogativa indirecta, dependria d'una principal sobreentesa com ara *En el text d'aquest article explico... per què* (per quines raons) *sóc nacionalista*. La segona, no tan usual, hauria de dependre d'una principal sobreentesa com *Vaig actuar tal com explico en el text d'aquest article... perquè* *sóc nacionalista* (com que *sóc nacionalista vaig actuar d'aquella manera*).

La frontera entre les subordinades interrogatives indirectes i les subordinades relatives substantives no sempre és prou precisa. Això vol dir que en alguns casos *què* i *el que* són, en la pràctica, intercanviables. Comparem els dos exemples següents:

- Vaig sortir al balcó a veure *què* passava.
- Vaig sortir al balcó a veure *el que* passava.

Teòricament, en la primera hi ha una idea d'interrogació o dubte (potser en realitat no passava res) que no existeix en la segona (qui surt al balcó té la creença que passa alguna cosa). Més exemples:

- No vol explicar *què* li van dir.
- No vol explicar *el que* li van dir.
- A hores d'ara encara ignorem *què* van decidir.
- A hores d'ara encara ignorem *el que* van decidir.

Notem que *el que*, contràriament a *què*, pot admetre diversos determinatius (quantificador, etc.):

- Que ens expliqui *tot el que* sap.
- No sé pas *res del que* havien explicat.

Com ja hem dit, *el que* és substituïble per *allò que* (i *ço que*, solució arcaica però encara usada per algun escriptor):

- Només escric *el que* (*allò que*, *ço que*) em ve de gust escriure.
- Va repetir *el que* (*allò que*, *ço que*) li havia dit el president.

Observem que el conjunt *el que* és a vegades pronunciat, incorrectament, *el què*, pronúncia que té també el seu reflex en l'escriptura. El conjunt *el què* només és correcte quan el mot *què* s'ha substantivat:

- Quan puguis ja em diràs *el què*. ♦

Article d'Albert JANÉ,
dins *Llengua Nacional*, núm. 66, pp. 17-18

Mentre i mentre que

MENTRE (SUBORDINA)

Mentre és conjunció que té valor temporal (de simultaneïtat) o condicional. Equival a *en tant que*, *alhora que*, *al mateix temps que*, *si*. Exs.:

- *Mentre* tu plomes el pollastre, jo encendré el foc.
- *Mentre* ell canta, ella toca el piano.
- *Mentre* digui la veritat, no el castigarem.

Seria un castellanisme usar *mentre* si aquesta partícula fa la funció d'adverbi de temps o de lloc, ja que aleshores cal dir: *mentrestant*, *entretant*, *en l'endemig*, *en endemig*. Ex.:

- Tu pela les patates, *mentrestant* jo pararé taula.

MENTRE QUE (COORDINA)

Mentre que és una locució conjuntiva adversativa limitativa (indica contraposició entre dues accions). Equival a *però* i sols pot anar en la segona part de la clàusula:

- El teu germà és molt obediènt, *mentre que* tu no creus gairebé mai.
- En Miquel sempre col·laborava a la cuina, *mentre que* tu sols pensaves a menjar. ◆

Assecar i eixugar

En català tenim aquests dos verbs que s'usen a vegades erròniament com a sinònims, però que, de fet, no ho són. *Assecar* és simplement 'fer que una cosa esdevingui seca, perdi la humitat'. En canvi, *eixugar* té un significat molt concret que és 'llevar la humitat, l'aigua (d'una cosa molla)'. De fet, usem *assecar* quan la humitat és inherent a la substància, mentre que fem *eixugar* quan aquesta humitat li ha estat afegida. Així, diem *eixugar-se les mans*, *la cara*, etc.; també estenem la roba al sol perquè *s'eixugui*. Un eixugamà (o eixugamans) és un estri per a eixugar-se les mans. Hi ha també altres usos anàlegs de *eixugar* com *eixugar-se la suor*, *les llàgrimes*, etc.; fins i tot diem *eixugar-se la boca*. Diferentment diem que una font *s'assec*a o que certs productes alimentaris es deixen *assecar* per a aplicacions posteriors. No hem de confondre, doncs, un *assecador* amb un *eixugador*. Hi ha *eixugadors de mans*, *de cabells*, etc., casos en què no és propi anomenar-los *assecadors*, ja que aquests són sobretot aparells industrials destinats a *assecar* diferents productes. ◆

Eugeni REIG, dins *Llengua Nacional*, 52, p. 28

Cadascun i cadascú

Malgrat la semblança de forma, *cadascun* i *cadascú* són dues paraules ben diferents l'una de l'altra:

CADASCUN

Cadascun (o *cada un*) és un adjectiu o pronom. Fa referència a un element que forma part d'una col·lectivitat, d'un grup o d'un conjunt (explícit o implícit), determinat quantitativament en la ment del parlant. Té una forma per al masculí, *cadascun*, i una per al femení, *cadascuna* o *cada una*, però no té forma de plural:

- Donarem un premi a *cadascun* dels concursants.
- *Cadascuna* val 18 €.
- S'ha de lliurar una fitxa a *cadascun* dels professors.
- *Cadascuna* de les solucions s'ha de justificar.
- Han enviat una carta a *cadascun* dels meus companys de classe.
- ¿O són galileus, tots aquests qui parlen? Doncs, com és que *cadascun* de nosaltres els sentim en la nostra pròpia llengua?

Si el nom que acompanya *cadascun* ja ha estat esmentat anteriorment, la seva aparició és opcional, perquè es pot deduir del context:

- És una reunió d'aspirants a rector. *Cadascun* defensa el seu programa.
- És una reunió d'aspirants a rector. *Cadascun* dels aspirants defensa el seu programa.

CADASCÚ

Cadascú (o *cada u*, més corrent en el parlar espontani) és un pronom invariable, distributiu, referit només a persones, i que, aproximadament, significa 'tota persona', 'tothom' sense cap mena de limitació pel que fa al seu abast:

- *Cadascú* fa el que li convé.
- *Cadascú* pensa el que vol.
- *Cadascú* duia el seu barret.

Per tant, no s'ha de fer servir *cadascú* acompanyant un nom:

- *S'ha de lliurar una fitxa a cadascú dels professors. ◆

Els adjectius *propis* i *mateix*

PROPI

És un adjectiu possessiu relacionat sempre amb la idea de possessió, d'exclusiva, de pertinença natural o adequada; no amb la d'identitat.

- Reforça el possessiu (vegeu *mateix*): *Ell va contra els seus propis (mateixos) interessos. / Ho he vist amb els meus propis (mateixos) ulls.*
- Pot substituir el possessiu: *Cerca la pròpia felicitat. / Vetlla pels propis negocis. / S'ha venut la pròpia casa / l'alegria pròpia de la joventut.*
- Substitueix sovint el possessiu en oracions amb un subjecte indefinit: *Tothom pensa en els propis interessos. / Cadascú treballa per la pròpia butxaca.*
- Substitueix obligatòriament el possessiu en oracions amb un subjecte indeterminat: *S'han de pagar els propis deutes. / Caldrà donar compte de les pròpies accions.*

MATEIX

És un adjectiu que indica identitat o que serveix per a emfatitzar.

Davant el nom

- Diferent situació, mateix subjecte: *És el mateix home que vaig trobar ahir.*
- Indica identitat o igualtat: *Té el mateix gust.*
- Ús emfàtic (aquella cosa i no una altra): *Ho faré aquesta mateixa tarda. / Fins el mateix cantant va quedar sorprès de l'èxit.*
- Reforça el possessiu (veg. *propis*): *Ell va contra els seus mateixos (propis) interessos. / Ho he vist amb els meus mateixos (propis) ulls.*

Darrere un substantiu (amb un sentit adverbial): *El van agafar a la frontera mateix. / Ho trobaràs als Encants mateix (fins i tot, precisament).*

Darrere un pronom o certs adverbis o un substantiu equival a 'per exemple': *Si vols, jo mateix t'ajudaré. / Podem fer la reunió a casa mateix. / Ho podeu donar a la secretària mateix (a ella o a un altre). / Ho ha de resoldre ell mateix (ell i no un altre).*

Atenció!: *mateix* no té mai valor pronominal: **Us diran el preu del mateix.* Cal dir: *Us en diran el preu* (cf. pp. 138-140). Amb valor pronominal, com a màxim el podríem utilitzar indicant identitat o igualtat: *A ell li passa el mateix que a mi.* ♦

Els quantitatius indefinits *gaire i molt*

UN CALC DEL CASTELLÀ

Un dels fenòmens més curiosos d'estudiar és el de les traduccions d'anada i tornada. En què consisteixen? Ens referim al procés en què ens veiem sovint els catalans de traduir al castellà una frase que conté algun mot de significat específicament català, i, tenint-la ja traduïda al castellà, tornar-la a girar al català.

Per exemple: *S'haurien d'arribar a aclarir les veritables causes de l'accident. Caldria arribar a esbrinar-les. No ens fem **gaire**s il·lusions, però.*

Limitem-nos a la darrera frase. Traduïda al castellà diríem: *No nos hacemos **demasiadas** ilusiones, de todas maneras.*

Deixant estar algun detall, si ens cal tornar a passar aquella darrera frase al català ens esdevindrà la següent: *No ens fem **massa** il·lusions.* Observem que, en aquest tornar enrere, hem perdut el *gaire*s, que s'ha transformat en *massa*. Alguna cosa ha fallat. A fi de no caure en aquesta trampa aconsellaríem d'aplicar la regla següent: en una oració negativa, sempre que puguem substituir *massa* per *gaire* (o *gaire*s), fem-ho.

EL QUANTIFICADOR INDEFINIT *GAIRE*

En català hi ha una major varietat d'indefinitos quantitatius que en castellà. Hi ha, posem per cas, *força* i *gaire*, que no tenen una traducció immediata. És a dir, que els valors no es corresponen amb el castellà.

Així, entre les diverses sèries de quantitatius possibles podríem constituir-ne una amb *gens*, *poc*, *gaire*, *força*, *bastant*, *molt*, *massa*; quan passem al castellà hauríem de repartir, per exemple, aquells significats entre cinc elements en comptes de set: *nada*, *poco*, *bastante*, *mucho*, *demasiado*. Això comporta que, en les frases negatives, fem correspondre *gaire* amb *demasiado*; però, en les afirmatives, amb *mucho*: *Que fa **gaire** que m'esperes?* = ¿*Hace **mucho** rato que me esperas?* Tanmateix ja hi ha qui quan torna a traduir diu: **Que fa **molt** que m'esperes?* en comptes de *fa **gaire**.*

Què passa amb aquestes transformacions errònies de *gaire* en *massa* (en les frases negatives) o en *molt* (en les afirmatives)? Doncs que destruïm no solament el valor de *gaire* sinó de tot el sistema de què forma part.

El primer pas d'aquest desgavell és no fer servir *gaire* quan correspon dir: *La qualitat de la foto no és **massa** bona* en comptes de *no és **gaire** bona. No n'hi ha*

massa vol dir ‘no n’hi ha més que no cal’; ‘no n’hi sobra’, que és ben diferent de *no n’hi ha gaire*, que significa ‘no n’hi ha en quantitat notable’.

Semblantment passa amb *força*. *Una cosa força agradable* no és tan agradable com *una cosa molt agradable*. O sigui que *molt* és més intensiu que *força*. Si traduïm aquella frase al castellà tendim a dir *una cosa bastante agradable*. *Bastant* i *molt* són també mots catalans. Això fa que *força*, passat a *bastante*, quan el retornem al català el transformem adés en *bastant*, adés en *molt*, i perdem *força*.

Jaume VALLCORBA, dins *Punts essencials de català en lliçons breus*, pp. 52-53

GAIRE I MOLT

Una oració com és ara *No tenim molta gana*, no pot considerar-se, potser, rigorosament incorrecta, però, sens dubte, resulta netament preferible de formular-la tal com segueix: *No tenia gaire gana*. Efectivament, cal tenir present, entre els mots quantitatius –adjectius o adverbis–, l’existència de *gaire*, que és usat en les oracions negatives, interrogatives i condicionals, i després del mot *sense*. Exs.:

- No plou gaire.
- No em fa gaire gràcia.
- No tenen gaires il·lusions.
- Em sembla que no tenen gaires escrúpols.
- Que teniu gaire pressa?
- Que treballen gaire?
- Si ho fan gaire sovint, els descobriran.
- Si són gaire colla, no hi cabran.
- Ho vam fer sense gaires contemplacions.

L’ús del quantitatiu *gaire* és tan viu com genuí; però, malgrat tot, no és pas gens infreqüent que, sobretot en el llenguatge escrit, sia en traduccions del castellà, sia perquè es tenen presents i se segueixen models d’aquesta llengua, hom el deixi de banda i opti –inconscientment, és clar– per *molt*, que és la forma pròpia de les oracions afirmatives. Creiem, doncs, que cal combatre aquesta tendència –a formular oracions com ara *No plou molt* o *Ha vingut molta gent?*–, que podria accentuar-se perillosament, a fi de contribuir al manteniment de la forma *gaire*, tot i que, tal com hem indicat, sol sorgir espontàniament en l’expressió habitual. No pretenem pas afirmar que calgui rebutjar categòricament l’ús del quantitatiu *molt* en les oracions dels tipus a què ens hem referit –negatives, interrogatives i condicionals–, car raons de diversa índole –com podrien ésser certs matisos d’èmfasi o d’intenció– el podrien justificar en algunes ocasions, però, en tot cas, com a nor-

ma general, cal evitar la influència del castellà que ens pot conduir a l'eliminació de *gaire i* a la seva substitució sistemàtica per *molt*.

Notem que, davant l'adverbi de manera *bé*, el quantitatiu *gaire* origina el conjunt *gaire bé*, que no ha d'ésser confós amb la forma, també adverbial, *gairebé*, que escrivim amb grafia aglutinada. Heus ací uns exemples comparatius. Exs.:

- No canten gaire bé.
- No ens han atès gaire bé.
- Gairebé s'ho han acabat.
- Ja és gairebé ple. ♦

Albert JANÉ, dins *Aclariments lingüístics*, pp. 8-10

Fer temps

Sap greu veure com l'expressió '*portar* (o *dur*) + temps', còpia del castellà '*llevar* + tiempo', s'ha infiltrat en la nostra llengua, tenint com tenim la nostra genuïna locució '*fer* + expressió temporal + *que*', equivalent a 'haver transcorregut (tant de temps) des d'alguna cosa': *Fa quatre anys que està malalt*.

Una mostra del que mai no hem de fer (però que hem vist escrit), seria:

- *Són vuit anys que porto en el club.
- *Quan va arribar ja portava tres hores esperant-la.
- *En Joan porta sis anys vivint a Barcelona.
- *Ja porto vuit anys de casat.

Totes aquetes frases, de total estructura castellana, en català les hem de formular amb el verb *fer*, així:

- **Fa vuit anys que** sóc del club.
- Quan va arribar ja **feia tres hores que** l'esperava.
- En Joan **fa sis anys que** viu a Barcelona.
- **Fa vint-i-sis anys que** sóc casat. ♦

Acabar amb: quan és bo i quan no ho és

L'expressió *acabar amb* és pròpia del català o li és impròpia segons quin significat li donem. La interferència del castellà (i del francès, llengua de la qual prové aquesta expressió) ens fa usar una construcció no genuïna, font d'ambigüitats i que desnaturalitza el discurs propi.

És bona quan s'usa en sentit literal i, per tant, significa quin és o com és l'acabament que fa alguna cosa. Així, doncs, és ben usada en els exemples següents:

- [1] La discussió *acabà amb* un joc de bufetades i bastonades.
- [2] La novel·la *acaba amb* un capítol espantós. / La missa *acaba amb* el rosari.
- [3] El partit *ha acabat amb* un empat a tres gols. / La festa *acaba amb* un gran ball.
- [4] Cal lluitar perquè s'*acabi* la guerra (en lloc de *«per acabar amb la guerra»).
- [5] Vol contribuir-hi perquè s'*acabi* (en comptes de *«contribuir a acabar amb») aquest clima de tensió entre mitjans de comunicació i govern.
- [6] Aquesta sentència ha d'ajudar que s'*acabin* els conflictes lingüístics (no pas *«ajudar a acabar amb els conflictes lingüístics»).

La necessitat d'usar únicament *acabar amb* en sentit propi es pot il·lustrar encara amb aquest exemple: *Que la maledicció acabi amb mi!* (S. Espriu, *Antígona*), on una cosa és que signifiqui 'fineixi amb mi, no passi més enllà de mi' (que és el sentit que hi dóna l'autor, encertadament), i una altra, molt diferent, 'em destrueixi'.

Contràriament, no és català fer servir el conjunt *acabar amb* significat 'donar fi a una cosa', com és el cas de:

- [7] *La penicil·lina va acabar amb moltes infeccions.

En català, la frase anterior significa:

- [7 bis] La penicil·lina va deixar d'existir produint moltes infeccions.

És a dir, aquesta frase en llengua catalana significa tot el contrari del que significa en llengua castellana, ja que per a ells sí que vol dir que la penicil·lina va eliminar moltes infeccions.

Ha estat repetidament denunciat que el mal ús que acabem d'exposar de la locució *acabar amb* és un gal·licisme, alhora que un castellanisme, si la fem servir en els significats de *anihilar*, *aniquilar*, *anorrear*, *anullar*, *desfer*, *desmuntar*, *destruir*, *eliminar*, *enderrocar*, *eradicar*, *esguerrar*, *evitar*, *exterminar*, *extingir*, *fer acabar*, *fer caure*, *fer cessar*, *fer desaparèixer*, *impedir*, *matar*, *posar fi a*, *resoldre*, *sufocar*, *suprimir*, etc. ◆

Abús de *només*

El mot *només* constitueix un cas curiós. Es tracta d'un terme de creació relativament recent en la història de la nostra llengua i que, podríem dir, ha caigut en gràcia, de manera que, afavorit per l'analogia i per altres factors, ha anat incrementant el seu ús, fins al punt que a hores d'ara envaeix el camp propi d'altres mots o construccions. Dedicarem, doncs, la nostra atenció a aquest fenomen, considerant tres aspectes: 1) el mot *només* com a adverbi; 2) el mot *només* com a integrant de locucions distributives; 3) usos impropis del mot *només*.

1) EL MOT *NOMÉS* COM A ADVERBI

L'ús de *només* amb valor adverbial és, com dèiem, d'introducció relativament recent. En efecte, els adverbis per a significar 'sens altre' (que així defineix *solament* el diccionari Fabra) que trobem en català des del començament són *solament* i *sol*, provinents del llatí SOLA MENTE i SOLUM respectivament, en paral·lelisme amb el castellà *solamente* i *sólo*, el francès *seulement* i l'italià *solamente*, *solo*, *soltanto*. La forma *sol* prengué després una -s anomenada adverbial, resultant *sols*, la qual pot reforçar-se amb *tan* (*tan sols*). En el seu Segle d'Or literari, el castellà començà a fer servir la combinació analògica *no más* (amb el significat de *solamente* o *nada más*), que ha anat pervivint, sobretot a Amèrica, però sense prendre carta de naturalesa com a adverbi usual, almenys en el castellà peninsular. És possible que, paral·lelament, el català també comencés a fer servir la combinació *no més* (amb el significat de 'solament, sols'), ja que és fàcil aquest procés analògic, com es pot veure en aquest exemple: *En tinc deu, no més (= no pas més de deu) > En tinc deu, només (= solament deu) > Només en tinc deu*. Ara bé, el primer exemple d'aquest ús que nosaltres hem trobat és d'un autor valencià del segle XVIII, encara amb la grafia separada. I hem d'esperar a finals del segle XIX per a trobar aquest ús (ja amb la grafia aglutinada) en escriptors de les Balears i del Principat.

Doncs bé, durant el segle XX, el nou adverbi *només* va prendre gran embranzida: en uns parlants, potser pel gust de la novetat; en altres, potser perquè el creien un mot «més català», ja que diferia dels adverbis castellans habituals *solamente* i *sólo* (si bé, com hem vist, és possible que es tracti d'una analogia copiada del castellà); en tots, perquè es va anar popularitzant. El fet és que avui dia s'usa massa, amb el resultat d'arraconar els altres sinònims, més nobles per llur antiguitat i caràcter etimològic, empobrint la llengua i provocant, si no es vigila, cacofonies, ja que els seus components (*no*, *més*, com també el grup *és*, que coincideix amb una forma verbal freqüentíssima) apareixen molt sovint en les frases.

2) EL MOT *NOMÉS* COM A INTEGRANT DE LOCUCIONS DISTRIBUTIVES

Com era de preveure, la força analògica ha menat a usar l'adverbi *només*, ja acceptat com a mot normal, en les locucions distributives que, fins fa poc, es construïen exclusivament amb els altres sinònims. El bon gust hauria d'haver frenat aquesta tendència, ja que, com veurem, es produeixen unes combinacions cacofòniques (és a dir, que sonen malament, que fan lleig), però es veu que l'allau analògica no té aturador, malauradament.

Concretament: fins ara, gramàtiques i diccionaris reconeixen les locucions *no solament... sinó (també)...*, *no sols... sinó (també)...*, i encara *no tan sols...*, *no únicament...*, mentre que no reconeixen la locució «no només... sinó (també)....». Aquesta manca de reconeixença obeeix a dues raons: primerament, perquè fins fa poc aquesta combinació no s'havia encara usat; segonament, perquè és una combinació cacofònica. Expliquem-ho una mica.

En quant és una innovació innecessària (perquè ja tenim locucions equivalents, consagrades per un ús secular), la normativa ha de tendir a no admetre-la, en virtut d'aquell principi segons el qual les llengües sanes tenen més tradició que analogia.

En quant és una combinació cacofònica, que sona malament, fixem-nos que ho és doblement: per la fonètica i per la morfologia. En efecte, s'hi repeteixen uns sons (el de la *ena* i el de la *o*, encara que alguns ja pronuncien la segona *o* com a *u*) i s'hi repeteix un mot (*no*, primer com a adverbi de negació, després com a integrant d'un compost). Més encara: com que aquestes locucions van sovint acompanyades, tal com dèiem abans, d'altres negacions (a saber, de l'adverbi *no* o de la conjunció *ni*), del mot *sinó* o de la forma verbal *és*, el risc de les cacofonies augmenta. Exemples (tretos de diverses publicacions recents), per ordre creixent de sons desagradables:

- «Examinarem, doncs, *no només* fets polítics i sociològics, sinó els resultats que alguns d'aquests fets han originat dins un camp lingüístic concret» (d'un llibre publicat en 1985).
- «“Lawrence d'Aràbia” *no només és*, en aquests moments, un plaer luxós per a l'oci estiuec, sinó també una font d'informació que ens renova oportunament la memòria històrica» (col·laboració en un diari, 10-8-1990).
- «... el cop d'Estat *no només no és* la solució a cap problema –*no* ho ha estat mai en cap cas–, *sinó* que esdevé un problema nou per afegir a la llista» (ib., 9-4-1992; notem que també és incorrecta la preposició *a* després de *solució*, que hauria de ser *de*).
- «Malgrat la posició presa al Concili de Trento, a l'Església prosperava el castellà. Eren cada cop més les autoritats eclesiàstiques i els religiosos en general d'origen *no* català, els quals *no només no* sabien la nostra llengua, *sinó* que tampoc *no* tenien cap interès a aprendre-la perquè consideraven que era de poques possibilitats per a l'oratoría» (d'un llibre publ. en 1986; notem que també és incorrecta la prep. *a* abans de *l'Església*, que hauria de ser *en*).

De fet, la combinació analògica i cacofònica «no només», que es dona sobretot en les locucions distributives exemplificades, ha estat condemnada per diversos tractadistes. En primer lloc, per Albert Jané (articles d'orientació lingüística en el diari *Avui*, 30-7-1976, 14-2-1978 i 29-5-1981); després, per Manuel Miquel i Planas (*Escola Catalana*, juny 1985, p. 7), per Francesc Vallverdú (*Serra d'Or*, des. 1989, p. 5), per Jordi Alberich (*ib.*, gen. 1990, p. 4), per Josep Lacreu (*Manual d'ús...*, p. 310); també, verbalment, per experts en la llengua, com Bartomeu Bardagí. Nosaltres vam afegir-nos al cor crític de bona hora (cf. *Català fàcil*, Moià 1983, 1a ed., p. 88, i *El català / 2*, Moià 1985, 1a ed., pp. 150, 196 i 202). Els arguments exposats entre tots són els que hem esbossat: s'ha de mantenir la tradició i frenar l'analogia, cal evitar cacofonies sistemàtiques i convé de no separar-se de les altres llengües romàniques amb les quals hem heretat determinades construccions del llatí.

Per tant, hauríem d'evitar la locució «no només... sinó...» i canviar-la per *NO SOLAMENT... SINÓ...*, o bé *NO SOLS... SINÓ...*, o bé *NO TAN SOLS... SINÓ...*, o encara *NO ÚNICAMENT... SINÓ...*

3) USOS IMPROPIS DEL MOT *NOMÉS*

És tal l'empenta d'aquest neologisme, com ja comentàvem abans, que no s'ha limitat a supplantar els adverbis homònims (*solament*, *sols*), ans intenta de supplantar altres mots i construccions. Vegeu els casos que fins ara nosaltres hem detectat, classificats segons el tipus d'impropietat:

a) Ús impropï de *només* en comptes d'un adjectiu (*SOL*, *ÚNIC*, *EXCLUSIU*, *SIMPLE*).
Exemples:

- (d'un comentari bíblic abans de corregir-lo nosaltres) «El text hebreu, si bé *només parla d'un fill* de Pallú, usa el plural (fills)», en lloc de *El text hebreu, si bé parla d'un sol fill de Pallú, usa el plural (fills)*.
- (d'una entrevista abans de corregir-la) «-La massiva afluència de joves cristians a... és esperançadora, oi? -Jo diria que *només l'afluència* massiva de joves cristians no és esperançadora» > ... *Jo diria que la sola afluència massiva de joves cristians no és esperançadora*.
- (de la traducció d'un document pontifici, publicada el 14-10-1993) «És en el Decàleg de l'Aliança que Déu es fa conèixer i reconèixer com Aquell que “*només és bo*”; com Aquell que, malgrat el pecat de l'home, continua essent el model de l'obrar moral» > En *el Decàleg de l'Aliança, Déu es fa conèixer i reconèixer com Aquell qui és «l'únic bo»*, com *Aquell qui, malgrat el pecat de l'home...* (noteu que hi hem fet altres retocs).
- (d'un diari, 17-9-1992) «El nou monument a tots els caiguts *només no agrada a B*. El regidor popular J.B. es va posar especialment nerviós arran de la proposta

de treure el monòlit que hi ha a la plaça de...» > **L'únic a qui no agrada el nou monument a tots els caiguts és B. El regidor popular...**

- (d'un text abans de corregir-lo) «Aquest principi *no és propi només* de la llengua anglesa» > **Aquest principi *no és exclusiu* de la llengua anglesa.**
 - (d'un diari, 6-11-1992) «Un jutge de delictes monetaris vol despenalitzar el frau fiscal. Creu que *només amb una multa* el diner negre afloraria» > ... **Creu que *amb una simple multa* (o *simplement amb una multa*) el diner negre afloraria.**
- b) Ús impropï de *només* en lloc d'un adverbi o locució adverbial (**I PROU, TOT JUST, NO... MÉS QUE, [NI] TAN SOLS, [HAVER-N'HI] PROU DE, SIMPLEMENT, BON PUNT**). Exemples:
- «Aquesta fama no fou cosa d'un moment *només*» > **Aquesta fama no fou cosa d'un moment *i prou*.**
 - «*Només* són les vuit» > **Tot just són les vuit.**
 - «Les diverses dades disponibles han revelat que el mecenatge *només* està a les beceroles» > **Les diverses dades disponibles han revelat que el mecenatge *està tot just* a les beceroles.**
 - (d'un comentari bíblic abans de corregir-lo) «Els egipcis *només* són homes» > **Els egipcis *no són més que* homes.**
 - (d'un llibre publicat en 1991) «Jo *només* feia que demanar i demanar» > **Jo *no feia més que* demanar i demanar.**
 - (d'una col·laboració en un diari, 8-4-1988) «... entre nosaltres hi ha quasi un 7% de ciutadans que aquí mengen i dormen i procreen amb la idea o el convenciment que el català no els cal ni parlar-lo *ni només* entendre'l; se'n poden estar d'allò més bé» > ... **que el català no els cal ni parlar-lo *ni tan sols* entendre'l...**
 - (d'un text abans de corregir-lo) «*Només* cal recordar o buscar paraules amb aquest so per a omplir les caselles corresponents» > **N'hi ha *prou de* recordar o buscar paraules amb aquest so...**
 - (d'una publicació periòdica, 31-10-1993) «Catalunya, com els altres països europeus, té un Quart Món; té infants que... ja han perdut tota possibilitat de desenvolupar les seves potencialitats. És una cosa que se sap *només* mirant-los als ulls» > ... **És una cosa que se sap *simplement* mirant-los als ulls.**

Podem afegir en aquest apartat els usos impropïos de *només* per mala col·locació o mala construcció. Exemples:

- «*Només* fa quinze anys que...» > **Fa *només* quinze anys que...**
- (d'una revista recent) «Guerra a Bòsnia, fam a Somàlia. *Només* llegint una mica els diaris, ens adonem que no solament pateixen aquests dos pobles. Diversos països de l'antiga URSS viuen en contínues revoltes...» > **Guerra a Bòsnia, fam a Somàlia. *Llegint només* una mica els diaris, ens adonem que...** (una altra solució: ***Simplement llegint els diaris...***).

- (text recent d'un tractadista de llengua) «... ni tots *ni només els adjectius...*» > ... *ni tots els adjectius ni solament aquests...*
- c) Ús impropï de *només* (davant d'infinitiu) en lloc de les locucions conjuntives *AIXÍ QUE*, *TAN BON PUNT*, etc. (amb valor temporal) o la locució prepositiva *NOMÉS DE*, *SOLS DE* (amb valor entre causal i temporal). Exemples:
- «*Només despertar-se*, què fa en Pau?» > *Així que es desperta* (o *Tan bon punt es desperta*), què fa en Pau?
 - «Ho era tant, de peresós, que *només sentir parlar* de treball es marejava» > *Ho era tant, de peresós, que, només de* (o *sols de*) *sentir parlar* de treball, es marejava (noteu que hi hem afegit comes).
- d) Ús impropï de *només que* en lloc de les locucions conjuntives *encara que*, *ni que* (amb valor concessiu). Exemple (d'un llibre publicat en 1990): «És convenient, doncs, donar prioritat als registres de més gran transcendència, a l'hora de fixar models, *només que* sigui per raons de rendiment o economia d'esforços» > ... *a l'hora de fixar models, encara que* sigui (o *ni que* sigui) *per raons de rendiment o economia d'esforços*.
- e) Ús impropï de *només* per redundància o pleonasme. Exemples:
- (d'una revista recent) «Però el problema *no es redueix només* a una natural tergiversació ideològica» > *Però el problema no es redueix a una tergiversació ideològica* (perquè el significat del verb ja implica una idea de limitació).
 - (d'un text litúrgic) «Perquè Crist el Senyor *no solament urgí només* als apòstols aquella missió que ell personalment havia rebut del seu Pare, ... sinó que a més va voler que el col·legi apostòlic tingués la màxima unitat» > *Perquè Crist el Senyor no es limità a urgir als apòstols...*
 - (d'un diari, 15-3-1993) «El cap del govern andorrà *només* podrà romandre en el càrrec *un màxim* de vuit anys» > *El cap del govern andorrà podrà romandre en el càrrec un màxim de vuit anys* (perquè *un màxim* de ja implica restricció).
 - (d'una traducció bíblica abans de corregir-la) «El qui s'ha banyat, *només* rentant-se els peus *ja en té prou*» > *El qui s'ha banyat, rentant-se els peus ja en té prou* (perquè l'expressió *ja en té prou* connota suficientment la idea restrictiva del *només*).

Acabem aquest petit estudi resumint la qüestió: avui s'abusa del mot *només*. Hem de mirar d'usar més que no fem els seus sinònims *SOLAMENT*, *SOLS*, *TAN SOLS*, *ÚNICAMENT*; hem d'evitar combinacions cacofòniques, especialment la locució distributiva «no només», i evitar també la substitució d'una sèrie de girs propis per un *només* impropï. ♦

Les normes sobre el guionet

La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) va divulgar un acord (del 15-3-1996) sobre l'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació, acord que venia a sancionar unes noves normes que ja s'havien aplicat al nou diccionari del IEC i que ja eren més o menys conegudes, si bé d'una manera extraoficial. Tals normes, a mesura que s'han anat coneixent, han generat oposició, oposició raonada en diversos escrits inèdits adreçats a la docta corporació, en notes de premsa i, pel que fa a llibres, en el segon volum de *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* (Moià 1995, pp. 89-99).

Aquesta oposició es fonamenta en les següents constatacions: les noves normes van ser elaborades amb precipitació, sense estudis previs posats a l'abast dels estudiosos, sense tenir en compte les seves repercussions negatives, volent simplificar excessivament coses complexes i delicades per naturalesa, amb un caire rupturista (potser no en la intenció però sí en la realitat) i amb una actitud tancada o autosuficient (de fet, les nombroses gestions encaminades a evitar la consumació de l'error o a minorar-lo han estat en va). I ara ens preguntem: què hem de fer?

Per una banda, tots estem d'acord que és útil disposar d'una instància acadèmica que tingui cura de la normativa lingüística i estem disposats, en principi, a acatar la seva autoritat. Però quan aquesta instància s'equivoca, és evident que la seva autoritat resta en entredit, ja que hi ha uns béns, superiors a la disciplina, que s'han de salvar: la dignitat de la llengua, la seva continuïtat, la seva aptitud per a la comunicació, la seva fesomia tradicional, la veritat científica, etc. En el cas que ens ocupa, doncs, hem d'acceptar les normes en la mesura en què siguin raonables, refusar-les en la mesura en què no ho siguin i distingir, completar o matisar tot allò que sigui confús, incomplet o simplista. És el que nosaltres mirarem de fer en aquest treball, que articularem segons els tres grans tipus de compostos afectats per les noves normes: 1) compostos per prefixació; 2) recompostos; 3) compostos pròpiament dits.

1. COMPOSTOS PER PREFIXACIÓ

La normativa fins ara vigent establia que els compostos per prefixació s'escriuen en general sense guionet, però preveia una sèrie d'excepcions ben conegudes. Les noves normes volen suprimir totes les excepcions menys una: el prefix *no-*, i encara usat solament precedint un substantiu. Davant d'això, què hem de dir? Doncs distingir o matisar:

- a) Es pot continuar dient que, en general, els prefixos van soldats al mot que modifiquen, i es poden suprimir algunes de les excepcions establertes, però s'han de mantenir les següents (que expliquem breument):

- el prefix *no-* ha de dur guionet, tant quan precedeix substantius (p.e., *no-violència*) com quan precedeix adjectius amb un significat consolidat (p.e., *no-violent*);
 - el prefix *ex-*, tònic, també s'ha d'escriure forçosament amb guionet, perquè s'ha de distingir de la seqüència inicial *ex* àtona, molt freqüent (p.e.: *ex-tractant / extracte; ex-animador / examinador*, etc.), perquè cal evitar confusions (p.e.: *ex-portador de sida* amb *exportador de sida*, *ex-ponent* amb *exponent*, etc.), perquè cal evitar altres combinacions estranyes (p.e.: *exxa* per *ex-xa*, *exxiliat* per *ex-exiliat*, *exiugoslau* per *ex-iugoslau*, *exrival* per *ex-rival*, etc.), perquè sovint el prefix afecta no un mot sinó un sintagma (p.e.: *ex-guardia civil*, *ex-alt càrrec*, *ex-home de confiança*, etc.). I perquè les altres llengües de cultura també escriuen *ex-* amb el guionet (així el francès, el portuguès i l'anglès) o fins i tot l'escriuen totalment separat del mot, com si fos un adverbi (cf. castellà i italià *ex presidente*, etc.);
 - els prefixos tòncics *pre-*, *pro-*, *pseudo-*, *quasi-*, *sots-* també necessiten el guionet, perquè és molt important mantenir distincions fonètiques, evitar pronúncies errònies i prevenir confusions conceptuals. Exemples (contrastats o explicats): *un autor pre-existencialista / la preexistència; pro-americà, pro-rus / procònsol, procrear; pseudo-profeta / pseudònim, pseudomorfisme* (recompostos); *quasi-simultaneïtat* (la grafia *quasisimultaneïtat*, massa llarga, implica repetició de la mateixa síl·laba, *si*, amb valor fonètic distint), *sots-intendent* la grafia *sotsintendent* indueix a una pronúncia «sut-sin-tendent» o almenys «sot-sin-ten-dent»);
 - el prefix *arxi-* demana igualment guionet perquè és important la distinció entre aquest prefix de tipus gramatical, significant *més que* i sempre tònic (p.e., *arxi-milionari*), i l'homònim de tipus lexical, significant *preeminència* o *superioritat* i a vegades àton (p.e.: *arxiduc*, *arxiprest* o *arxipreste*);
- b) Pel que fa al prefix *vice-*, es pot acceptar, ja que ho vol l'acadèmia, la supressió del guionet, com solen fer el castellà i l'italià, perquè en la majoria de casos no presenta inconvenients (p.e.: *vicepresident*, *vicedegà*), però sabent que així ens separem del francès, del portuguès i de l'anglès (que hi usen el guionet) i que dificultem la lectura en casos com *vicerector*, *vicesecretari*. Sigui com sigui, s'ha de mantenir el signe quan el prefix va seguit de sintagma, com en *vice-primer ministre*, perquè altrament el prefix només afectaria el primer component del conjunt.
- c) Pel que fa a la resta de prefixos, encara que per regla general s'escriguin sol·dats, es poden escriure amb guionet en casos especials, tal com es fa en altres llengües. Exs.: *propaganda anti-Castro*, *l'Europa post-Maastricht*, etc. (davant de noms propis); *bes-tia*, *per-iòdic* (per a facilitar la lectura); *re-crear* ('tornar a crear'), *super-ràpid* (per a evitar la col·lisió de dues erres), etc.

2. RECOMPOSTOS

Existeix un tipus de compostos impropis que, per claredat, és bo d'anomenar amb un nom especial, com fan alguns tractadistes (així nosaltres en *El català* / 3, pp. 76ss). Ens referim als recompostos, o sia els mots formats amb radicals greco-llatins, els quals, si més no en teoria, no es formen a partir de mots catalans, sinó de mots o arrels presos directament de les llengües clàssiques. Doncs bé, pel que fa als recompostos, el català recent presenta una doble normativa:

- la de Fabra (inspirada en l'ús castellà, italià i portuguès), consistent a escriure'ls sempre soldats, sense guionet (p.e.: *gastroenteritis*, *gastrointestinal*, *gastronomia*, *labiodental*, *labiovelarització*, *otorinolaringòleg*, *otoscopi*);
- la de l'*Enciclopèdia catalana* i el *Diccionari de medicina* (inspirada en l'ús francès i anglès), consistent a escriure amb guionet els radicals coordinats (p.e.: *gastro-enteritis*, *gastro-intestinal*, *làbio-dental*, *oto-rino-laringòleg*) i soldats els radicals subordinats (p.e.: *gastronomia*, *labiovelarització*, *otoscopi*).

[...]

3. COMPOSTOS PRÒPIAMENT DITS

Els compostos pròpiament dits són aquells mots resultants de la unió de dos o més mots existents en la llengua. Doncs bé, pel que fa a les noves normes de la Secció Filològica que afecten aquesta categoria de paraules, hem de dir dues coses:

a) Que les noves normes semblen confondre un tipus de compostos pròpiament dits, que són els adjectius coordinats, amb els recompostos, perquè aquells, a vegades, prenen com a primer element una forma llatinitzant (terminada en *o*). Llavors, les noves normes, aplicant el criteri que hem vist sobre els recompostos, volen fer escriure aquells adjectius amb composició soldats, sense adonar-se que no són pròpiament recompostos, o bé confonent-los amb els adjectius coordinats que han donat origen a un concepte unitari, cas en què sí que es poden escriure enganxats. De fet, les llengües de cultura del nostre àmbit (com el castellà, l'italià, el francès, el portuguès, l'anglès, etc.) escriuen els adjectius coordinats amb guionet, com també hem fet sempre nosaltres, tant si el primer element termina en *o* com si termina d'una altra manera. Així es veu clar que es tracta d'adjectius lligats per un nexa copulatiu o relacional i es poden distingir dels conjunts de significat unitari. Exemples:

- *cultural-econòmic* (= cultural i econòmic), *econòmico-cultural* (= econòmic i cultural), *econòmico-polític*, *político-econòmic*;
- *cooperació hispano-americana* (= entre Espanya i Amèrica) / *els països hispanoamericans* (= de l'Amèrica espanyola); *guerra franco-prussiana* (= entre

França i Prússia) / *parlars francoprovençals* (= d'una regió de transició entre el francès i el provençal);

- *tractat sino-japonès* o *nipo-xinès*, *relacions anglo-franceses* o *franco-angleses* o *franco-britàniques*, etc.

D'altra banda, existeix la coordinació amb més de dos adjectius, cas en què l'absència de guionet seria inimaginable. Exemples.: *atalano-valenciano-balear*, *jurídico-político-económico-cultural*, etc.

Resumint, bo i admetent la supressió dels guionets en els mots recompostos, no es pot aplicar de cap manera tal supressió als adjectius coordinats (que en la pràctica es coneixen perquè llur ordre és intercanviable i perquè el darrer té una forma clarament catalana), llevat dels casos en què s'hagi produït una fusió o subordinació de significats. (De fet, el mateix IEC continua escrivint *Secció Històrico-Arqueològica*, i no pas «Secció Historicoarqueològica».)

b) Hem de dir que les noves normes pateixen de la dèria de voler suprimir guionets tant sí com no. Únicament respecten el criteri fonètic, en aquest cas (o sia en el dels compostos pròpiament dits; en el cas dels compostos per prefixació i en els recompostos, fins i tot ignoren el criteri fonètic); concretament, admeten el guionet quan aquest facilita la lectura i en altres casos que fixen arbitràriament. Doncs bé, sense que puguem entrar ací en la casuística, que ocuparia massa espai, hem de dir que, en general, val més seguir la normativa tradicional o fabriana, la qual tenia en compte, ultra el factor fonètic (facilitar la lectura), altres factors; concretament:

- el factor morfològic (permetre la flexió de nombre o de gènere i nombre alhora, com en el cas de *poca-vergonya*, pl. *poques-vergonyes*);
- el factor sintàctico-semàntic (distinció entre formació irregular o paratesi i formació regular o síntesi, com en el cas de *cap-gros*, substantiu paratètic, i *capgròs*, adjectiu sintètic);
- el factor distintiu o fisiognòmic (ajudar a identificar els components originaris del compost, com en el cas de *vist-i-plau*, substantivació de la locució *vist i plau*).

En canvi, sí que es pot admetre la grafia enganxada quan els criteris exposats no ho exigeixen i el mot ha anat evolucionant cap a una major fusió (com és el cas de *setciències*, abans *set-ciències*). ♦

A internet és *blog* i no *bloc*

El Termcat va decidir de normalitzar el terme *bloc* amb *c*, per a designar allò que en el món sencer es diu *blog*, amb *-g*. Alhora va beneir el derivat *blocaire* per a designar el que en anglès es diu *blogger*, és a dir, l'autor o gestor d'un blog. Es tracta d'una solució desencertada i criticada amb arguments de pes per Gabriel Bibiloni (vegeu *Llengua Nacional*, núm. 53, pp. 27-28, d'on extraïem aquest escrit).

L'etimologia de *blog* és completament diferent de la de *bloc*. Aquest mot darrer, en el sentit de 'massa de matèria sòlida' (i accepcions derivades), té l'origen remot en un mot germànic, *blok*, i en el sentit més recent de *llibreta* procedeix –via castellà– del francès *bloc* (à notes); mentre que *blog* és una paraula anglesa resultat de l'escurçament de *weblog*. Aquest és compost de *web* (pàgina web) i *log* (registre). El neologisme ha estat adoptat per la majoria de llengües, en algun cas amb alguna adaptació ortogràfica: així en francès se'n diu *blog* (i *blogue*), i també se'n diu *blog* en italià, en castellà, en portuguès, en alemany, en danès, en neerlandès, i no continuarem per no fer la llista de llengües del continent.

La qüestió de l'adaptació mereix una crítica contundent. En primer lloc, es confon adaptació fonètica i adaptació gràfica. Del punt de vista de la fonètica, l'adaptació hi és necessàriament, perquè en català tota consonant oclusiva final es realitza com a sorda *i*, per tant, el nostre mot es pronuncia *blok* tant si s'escriu *bloc* com si s'escriu *blog*. Una altra cosa és l'adaptació gràfica, i aquí cal dir que les paraules procedents d'altres llengües acabades en *-g* mantenen aquesta consonant en la seva forma gràfica catalana (*bulldog*, *gag*, *grog* 'beguda'), igual que les paraules derivades d'ètims llatins o grecs amb aquesta consonant final (*mag*, *pedagog*, *demagog*, *biòleg*, *pròfug*). Prou que Fabra es va escarrassar defensant en el seu moment que si totes les llengües de cultura escrivien *àcid* o *pròleg* amb consonant sonora, els catalans no havíem de fer-ho d'una altra manera, per molt que la fonètica ho semblàs exigir. L'anglicisme *blog* en català només es pot escriure *blog*. Si *bloc* és una adaptació «fonètica» d'aquell anglicisme, com diu el Termcat, és una aberració, més o menys com ho serien *àcit* o *pròlec*.

Si persistim en la forma *bloc*, aleshores davant nosaltres mateixos i davant els altres sempre semblarà que tenim una manera peculiar i esgarriada d'escriure allò que tothom grafia *blog*. També perdem la possibilitat de distingir dues coses que, per molt que s'assemblin, són diferents, com és un *bloc* fet de fulls de paper i un *blog* d'internet. No havíem quedat que una llengua de cultura ha de distingir conceptes i expressar amb precisió el major nombre possible de matisos?

I, pel que fa als derivats, d'un que fa blogs –*blogger* en anglès– se'n pot dir en català de moltes maneres, perquè els mecanismes de derivació de la llengua en principi ho permeten: *bloguista*, *bloguer*, *blogador*, *blogaire*, *blogòfil*, etc. ♦

Duplicacions femenines innecessàries

Un dels signes dels temps actuals és la lluita contra la discriminació de la dona i a favor de la igualtat dels sexes, lluita molt noble i indiscutible mentre es refereixi a la dignitat de la persona, a la consideració social, als drets i deures, etc., però ja més discutible i fins exagerada quan pretén una igualtat mecànica, forçada, antinatural. Així, es varen divulgar unes *Recomanacions per a un ús no sexista del llenguatge*¹, les quals, invitant a superar prejudicis i tics tradicionals –i fins aquí podem estar-hi d’acord–, inciten a evitar l’ús de termes que es refereixin explícitament o implícitament a un sol sexe –i aquí ja apareix l’aspecte discutible i el perill d’exagerar, com de fet alguns, potser pressionats per una administració pública massa zelosa, exageren–. Per això cal recordar que, des del punt de vista lingüístic i com passa en tants altres casos, hi ha un gènere no marcat i un gènere marcat. El **gènere no marcat** és el masculí, el qual, si no consta el contrari pel context, no exclou pas l’altre gènere, sinó que l’inclou implícitament; el **gènere marcat** és el femení, el qual, sense que calgui dir res més, exclou el gènere contrari. Exemples:

- *Els homes són mortals* (en què s’entén que *els homes* vol dir el gènere humà, incloent-hi les dones i prescindint també de l’edat, com ara adults, joves, infants, vells).
- *Els homes solen ser menys sensibles que les dones* (on *els homes*, per raó del context que estableix contrast, inclou només el sexe masculí).
- *Les dones poden ser mares* (on queda exclòs el gènere contrari: *els homes*; notem que també queden excloses certes edats: *les nenes, les ancianes...*).
- «*Busquem cuiner*». Si a la porta d’un restaurant hi ha aquest rètol, s’hi poden presentar a demanar feina homes i dones indistintament.
- «*Busquem cuinera*». Si a la porta d’un restaurant hi ha aquest rètol, únicament s’hi poden presentar a demanar feina dones.

Lingüísticament, doncs, no hi ha cap inconvenient a emprar, com s’ha fet fins ara, el gènere masculí quan es dóna per suposat que no es fa discriminació de sexes, i no cal anomenar-los explícitament tots dos, ni cercar noms genèrics (del tipus *l’ésser humà, la humanitat, les persones*); tampoc, en cas que s’anomenin les formes dels dos gèneres, no cal duplicar els determinants o altres mots concordables, ja que la globalitat de l’expressió demana un sol determinant (*Que vinguin tots els nens i nenes!*) o una sola forma concordada (p.e.: *els nens i nenes* / no «els nens i les nenes»; *els professors o professores designats* / no «els/les professors/ores designats/-ades» o complicacions similars); finalment, tampoc no és lícit d’invertir l’ordre habitual no marcat o neutre (masculí-femení), ja que aleshores

1. Degudes a la Unesco i traduïdes i adaptades al català per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat.

sí que es produeix discriminació contra el sexe masculí (p.e., dient «les dones i els homes» en comptes de dir *els homes i dones*), llevat d'algunes fórmules de cortesia estereotipades (p.e., *senyores i senyors*).

Mirem ara de concretar tot això amb unes normes pràctiques que volen ser alhora no sexistes i lingüísticament assenyades:

1) En textos de tipus general, no cal duplicar el gènere. Exs.: *Tots els homes de la terra som germans i hem de conviure en pau* (no cal dir «Tots els homes i dones som germans...») ni encara menys «Tots els homes i dones som germans i germanes...»). *Estimats germans, us invito a pregar pels malalts* (no cal dir «Estimats germans i germanes, us invito a pregar pels malalts i malaltes»). *Envejo la salut dels esportistes* (no cal dir «Envejo la salut dels i les esportistes»).

2) En textos en què vulguem evitar qualsevol sospita de sexisme, n'hi ha prou de duplicar el gènere la primera vegada que anomenem una determinada categoria de persones; després ens ho podem estalviar. Farem bé, això sí, d'intercalar-hi, també per raons estilístiques, sinònims genèrics. En canvi, els noms poc connotats pel que fa al sexe no necessiten gairebé mai duplicació, com tampoc alguns plurals amb desinència única. Exs.: *Adreces aquesta carta als professors i professores que... Pensem que tots els professors comprendran... És bo que el professorat experimenti... / Tots els nens i nenes... Els nostres infants... (infant és un sinònim genèric de nen i nena). / El mestre o mestra cridarà l'alumne i l'invitarà a... Quan es reuneixin els mestres... Material a disposició dels ensenyants* (notem que *alumne* i *ensenyant* són mots poc connotats i que *mestres* és un plural comú als dos gèneres).

3) Evitarem sempre les duplicacions d'articles i de formes concordades. Exs.: *Han vingut uns nois i noies* (no «Han vingut uns nois i unes noies»). *Llavors el professor o professora advertirà que...* (no «Llavors el professor o la professora advertirà que...»). *Explicarem als alumnes...* (no «Explicarem als i les alumnes...»). *Que vingui amb els seus germans o germanes* (no «Que vingui amb els seus germans o les seves germanes»). *Un germà o germana* (no «Un/a germà/ana»). També evitarem la inversió de l'ordre habitual dels gèneres *El mestre o mestra procurarà...* (no «La mestra o el mestre procurarà...»). I, naturalment, evitarem altres ridiculeses: *Això ho saben tots els polítics* (no «Això ho saben tots els polítics i totes les polítiques»). *Una vaga de pilots d'aviació* (no «Una vaga de pilots i pilotetes d'aviació»). *És català qui viu i treballa a Catalunya* (no «És català/ana el/la qui viu i treballa a Catalunya»). *Els escriptors han de cobrar els drets d'autor* (no «Els escriptors o escriptores han de cobrar els drets d'autor o autora»).

Resumint: el legítim desig de no discriminar la dona no ens ha pas d'obligar a usos lingüístics forçats, antinaturals i àdhuc ridículs. Concretament, hem d'evitar les duplicacions femenines innecessàries. ♦

Copiat de Josep RUAIX, *Observacions* / 2, pp. 20-22.

Per a més informació podeu veure G. Bibiloni, *Llengua Nacional*, núm. 68, pp. 13-18.

Tràmits per a tenir el nom o els cognoms ben escrits

A partir de la Llei 17/1977, del 4 de gener, arreu de l'Estat espanyol es pot inscriure un nom en qualsevol llengua del món o fins i tot amb formes que no responen a cap idioma. Només hi ha la restricció que el nom no resulti perjudicial per a la persona que el rep, que no comporti confusions pel que fa al sexe d'aquesta o que no es tracti d'un hipocorístic o d'una forma familiar que no «hagi assolit substantivitat» enfront del corresponent nom «consolidat», com ara «Colau» per *Nicolau*, «Nela» per *Manuela* (cal dir que *Pepa*, *Laia* o *Conxa* són ara formes comunament acceptades com a noms, malgrat tractar-se de «formes familiars»).

No cal dir que tots nosaltres hauríem de voler tenir el nom i els cognoms oficialment ben escrits. Els passos a fer no són pas complicats, per bé que abans d'anar al Registre Civil de la població on hom és empadronat (que és on aquests tràmits s'han d'arreglar) s'han d'haver fet unes gestions que, segons el canvi que es vulgui dur a terme, poden requerir un xic de temps i paciència.

Volem deixar clar que no hi ha cap canvi, fet d'acord amb el Registre Civil, que afecti la identitat personal ni els documents redactats amb anterioritat, siguin privats o públics.

La primera cosa que hem de tenir clara quan volem iniciar un canvi és saber si aquest s'ha de fer seguint la modalitat **A** (dit *canvi d'arrel catalana*) o bé si s'ha de fer seguint la modalitat **B** (dit *canvi per ús*).

DOCUMENTACIÓ NECESSÀRIA PER A LA MODALITAT A (canvi d'arrel catalana)

- El llibre de família dels pares i el propi, si en teniu. Si no en teniu cap, podeu demanar un certificat de naixement en el mateix Registre Civil.
- El carnet d'identitat (DNI).
- El certificat de correcció del nom i dels cognoms.

Heu d'assegurar-vos que el nom o cognom que voleu posar-vos és correcte en grafia catalana. Per això recomanem d'aconseguir un informe de l'adequació lingüística del nom o dels cognoms, que podeu demanar a l'Oficina d'Onomàstica del IEC (c. del Carme, 47, tel. 932 701 621).

DOCUMENTACIÓ NECESSÀRIA PER A LA MODALITAT B (CANVI PER ÚS)

- Un certificat literal de naixement (que és el més complet). El lliura el mateix Registre Civil.
- Un certificat d'empadronament (original i actual), que ha d'expedir l'ajuntament del lloc on sou empadronats.

- Fotocòpia del Llibre de Família si l'interessat és casat o té fills (fotocòpies de les pàgines del matrimoni i dels fills).
- Original i fotocòpia d'uns vuit documents on consti el nom o cognoms que hom desitja fer servir. Exemple: carnets d'entitats socials, culturals, esportives, etc.; rebuts de llum, gas, aigua, banc, etc.; correspondència personal, subscripcions, etc.
- Comparèixer amb dos testimonis majors d'edat.

REQUISITS I TRÀMITS SEGONS ELS CANVIS A FER

1. CATALANITZACIÓ (O CORRECCIÓ) DEL NOM

Catalanitzar-se el nom («Juan» per *Joan*, «Inés» per *Agnès*...) és ben senzill. Sols cal anar al Registre Civil on sou inscrits, emplenar una instància i el jutge del Registre té l'obligació de fer aquest canvi, reflectint-lo en el full del llibre on consta la partida de naixement. Porteu-hi tot el que es diu en la modalitat **A**.

2. CANVI DE NOM

Si voleu, podeu canviar-vos el nom (dir-vos, per exemple, *Maria* en comptes de *Felipa*, *Pere* en comptes de *Filemó*, etc.).

Heu d'anar al Registre Civil on sou empadronats amb tot el que es demana en la modalitat **B**.

3. NORMALITZACIÓ DE COGNOMS CATALANS DEFORMATS O TRADUCCIÓ

La normalització de cognoms catalans deformats no ha de ser cap problema (canviar, per exemple, «Viñas» per *Vinyes*, o «Alsina» per *Alzina*, o «Farré» per *Ferrer*, o «Siches» per *Sitges*, o «López» per *Llopis*).

El Reglament del Registre Civil, en l'article 206 literalment diu:

«Els canvis [de noms i cognoms] poden consistir en segregació de paraules, agregació, transposició o supressió de lletres o accents, supressió d'articles o partícules, traducció o adaptació gràfica o fonètica a les llengües espanyoles, i en substitució, anteposició o agregació d'altres noms o cognoms o part de cognoms o altres d'anàlegs, dins els límits legals.» Aquests canvis no són reversibles.

Cal dir que quan parla de «llengües espanyoles», s'hi ha de comprendre el català, segons la nomenclatura de la Constitució espanyola. Així, doncs, segons quin sigui el canvi que vulgueu fer, podeu necessitar la modalitat **A** o la modalitat **B**.

Tinguem present que per a la rectificació de la forma del cognom la via més segura és demanar sempre un informe a l'Oficina d'Onomàstica del IEC o a la Secció de Toponomàstica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que adjuntareu als documents abans dits.

4. INVERSIÓ DE L'ORDRE DELS COGNOMS

Podeu invertir l'ordre dels cognoms (que el primer passi a segon i viceversa). És tan senzill com anar al Registre Civil del lloc on sou empadronats, duent-hi el que es demana en la modalitat **A** (el certificat de correcció del nom i dels cognoms no cal).

Tanmateix, cal saber que ara, a l'hora d'inscriure un nounat en el Registre Civil, hi ha la possibilitat de fer figurar com a primer cognom tant el del pare com el de la mare, a condició que la resta de fills de la família duguin els cognoms en el mateix ordre.

Si un fill vol invertir-se l'ordre dels cognoms i no té la majoria d'edat (divuit anys), ho haurà de fer acompanyat dels pares. Si ja té la majoria d'edat, ho pot fer ell sol. El procediment per a fer-ho és anar al Registre Civil, duent els requisits de la modalitat **A**.

5. INSERCIÓ DE LA CONJUNCIÓ *I* ENTRE COGNOMS

En català és molt recomanable de posar la conjunció copulativa *i* entre els dos cognoms; fa que aquests no estiguin en aposició i és, a més, un senyal identitari català, malgrat que fos la llengua castellana la que primer posà una *y* entre cognoms. Actualment, però, és molt més usual en català que en castellà. A part, hi ha una diferència substancial: en català la *i* forma part del cognom; en castellà, no.

No cal dir que és reconeguda la possibilitat de posar-la en el llibre de família i en el DNI. Sols cal anar al Registre Civil amb el DNI i el Llibre de Família. Ara bé, un cop l'hem feta constar legalment entre cognoms, ja no l'en podem treure.

Amb tota la documentació necessària a punt, doncs, ja podeu anar al Registre Civil de la població on sou enregistrats. A Barcelona, per exemple, es troba a:

Plaça del Duc de Medinaceli, 3, planta 1a, secció 13
08002 BARCELONA
(Tel. 93 412 04 74)

Un cop obtinguda l'oficialització del canvi, el mateix Registre Civil s'encarregarà, si voleu, de fer-vos-la efectiva en el jutjat on sou domiciliats i en el vostre llibre de família. ♦

Per a més informació podeu llegir:

Alfons ESTEVE; Francesc ESTEVE, *Guia pràctica de drets lingüístics al País Valencià*, Acció Cultural del País Valencià, València 2006.

La preparació d'un currículum

Si heu de preparar un currículum (mot provinent del llatí *curriculum vitae*), us aconsellem que feu servir el model CVE (Curriculum Vitae Europeu), que fàcilment podreu descarregar d'internet i del qual us donem l'esquema en la pàgina següent.

Prepareu-lo amb tranquil·litat, concentrant-vos principalment en la formació escolar i acadèmica i en l'experiència de treball. El CVE us dóna l'ocasió de mostrar el vostre afany emprenedor, els vostres èxits, les vostres competències i els vostres coneixements. Permet també, a qui el rep, de descobrir els vostres camps d'interès i li dóna una idea de les vostres qualitats personals.

Feu-lo ben complet i afegiu-hi tants detalls com pugueu. Als receptors els agrada un CVE meticulosament formulat. Guardeu-lo en Microsoft Word (actualment el programa més estàndard). Utilitzeu paper blanc DIN A4 i caràcters ben llegibles, d'un cos de 10 o 12 punts. Feu servir una estructura clara, coherent i ben marcada. Que es distingeixi bé una secció d'una altra (estudis, experiència de treball...). S'ha de fer molta atenció a la gramàtica, a l'ortografia, a la puntuació. Estudieu bé els mots a emprar i privilegieu els verbs d'acció. Que l'estil sigui positiu. No feu servir abreviacions si no és que les expliqueu. Que tot el que dieu sigui verídica.

A més de l'experiència professional, cal no oblidar cursets especialitzats que hàgiu pogut fer, el treball de vacances, els caps de setmana.

Consigneu-hi «habilitats transferibles», com són ara comunicació, treball en equip, aptitud per a resoldre problemes i simplificar les coses, direcció/mobilització d'un equip, poder de decisió...

Feu servir verbs d'acció com *crear, manar, organitzar...*

Eviteu de dir activitats com lectura, sortir amb amics.

Indiqueu més aviat activitats socials i la vostra capacitat d'implicar-vos-hi.

Eviteu de dir *música, esports, cinema*, conceptes massa generals. Heu de ser precisos i donar detalls. Expliqueu com us aprofiten les activitats.

Doneu a conèixer les qualitats personals que posseïu. Hi haurà d'haver unes quantes frases curtes sobre la vostra personalitat; citeu solament les característiques que de veritat posseïu.

Sigueu sincers. Reflectiu la vostra personalitat i feu servir adjectius positius per a descriure-la (*creatiu, capaç d'adaptar-se, segur...*). Parleu solament dels vostres trets positius i no pas dels negatius. Procureu d'anar variant la manera de fer les frases.

Mireu de posar a prova les vostres experiències, competències i desigs i mireu de presentar-vos de la manera més favorable.

CURRÍCULUM EUROPEU (7/8)

El currículum europeu (estructura i exemples) es troba disponible en 13 llengües al web del CEDEFOP (Centre Europeu per al Desenvolupament de la Formació Professional) .

Podeu descarregar-vos directament una plantilla en català, en format Word, anant a aquesta adreça: <http://www.oficinatreball.net/socweb/opencms/socweb_ca/ciudadans/orientacio_feina/curriculum/cv_07.html>.

Esquema

INFORMACIÓ PERSONAL

Nom [cognoms, nom]

Adreça [carrer, número, codi postal, localitat, país]

Telèfon

Fax

Adreça electrònica

Nacionalitat

Data de naixement [dia, mes, any]

EXPERIÈNCIA LABORAL

Dates (des de - fins a) [es comença per allò més recent i s'hi va afegint, a part, la mateixa informació per cada lloc ocupat]

Nom i adreça de la persona contractant

Tipus d'empresa o sector

Lloc o càrrec ocupat

Principals activitats i responsabilitats

EDUCACIÓ I FORMACIÓ

Dates (des de - fins a) [es comença per les més recents i s'hi va afegint, a part, la mateixa informació per cada curs realitzat]

Nom i tipus d'organització en la qual s'ha rebut l'educació o formació

Principals matèries o capacitats ocupacionals tractades

Títol de la qualificació obtinguda

Si escau, nivell aconseguit segons la classificació nacional

CAPACITATS I APTITUDS PERSONALS

Dots adquirits al llarg de la vida i la carrera educativa i professional, però no necessàriament avalats per certificats i diplomes oficials.

LLENGUA MATERNA [indiqueu la llengua materna]

ALTRES IDIOMES [escriuiu l'idioma]

Lectura [escriuiu el nivell: excel·lent, bo, bàsic]

Espectura [escriuiu el nivell: excel·lent, bo, bàsic]

Expressió oral [escriuiu el nivell: excel·lent, bo, bàsic]

CAPACITATS I APTITUDS SOCIALS

[Descriuiu-les i indiqueu on les heu adquirides.]

Per exemple: Conviure i treballar amb altres persones, en entorns multiculturals, en llocs on la comunicació és important i en situacions on el treball en equip és essencial (cultura i esport, etc.).

CAPACITATS I APTITUDS ORGANITZATIVES

[Descriuiu-les i indiqueu on les heu adquirides.]

Per exemple: coordinació i administració de persones, projectes, pressupostos, a la feina, en tasques de voluntariat (com ara cultura i esport), a la llar, etc.

CAPACITATS I APTITUDS TÈCNIQUES

[Descriuiu-les i indiqueu on les heu adquirides.]

Amb ordinadors, tipus específics d'equips, de maquinària, etc.

Capacitats i aptituds artístiques: [descriuiu-les i indiqueu en quins llocs les heu adquirides]

Música, escriptura, disseny, etc.

ALTRES CAPACITATS I APTITUDS [descriuiu-les i indiqueu on les heu adquirides.]

Que no s'hagin esmentat anteriorment.

PERMÍS DE CONDUIR

INFORMACIÓ ADDICIONAL

[Qualsevol informació que es consideri important, persones de contacte, referències, etc.]

ANNEXOS

[Esmenteu els documents annexos.] ♦

BIBLIOGRAFIA

- Associació Bíblica de Catalunya, *Sigles i abreviatures*, ABC, Barcelona 1988.
- BADIA, Joan [et al.], *Llibre de la llengua catalana*, Castellnou, Barcelona 1997.
- BENTOLA, Alain, *Grammaire alphabétique*, Editions Nathan, París 2001.
- DARDANO, Maurizio, e Pietro TRIFONE, *Nuova grammatica della lingua italiana*, Zanichelli, Milà 2007.
- FABRA, Pompeu, *Diccionari general de la llengua catalana*, Edhasa, Barcelona 1983.
- ESTEVE, Alfons, i Francesc ESTEVE, *Guia pràctica de drets lingüístics al País Valencià*, Acció Cultural del País Valencià, València 2006.
- Generalitat de Catalunya, *Majúscules i minúscules*, Barcelona 1992, 2a ed.
— *Abreviacions*, Barcelona 1997.
— *Criteris de traducció de noms, denominacions i topònims*, Barcelona 1999.
- JANÉ, Albert, *Aclariments lingüístics*, Barcino, Barcelona 1973.
- LESINA, Roberto, *Il manuale di stile*, Zanichelli, Bolonya 1986.
- MESTRES, Josep M. [et al.], *Manual d'estil*, Eumo Editorial, Barcelona 1995.
- MESTRES, Josep M., i Josefina GUILLÉN, *Diccionari d'abreviacions*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1992.
- PUJOL, Josep M., i Joan SOLÀ, *Ortotipografia*, Barcelona 1994.
- RIERA, Carles, *Manual de català científic*, Editorial Claret, Barcelona 1992.
- RUAIX, Josep, *Català complet*, vols. 1, 2 i 3, Moià-Barcelona 1997-2007.
— *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui*, vols. 1 i 2, Moià 1994-1995.
— *Diccionari auxiliar*, Moià 1996.
— *Català progressiu*, vol. 2, Moià 1997.
- SERVITJE, Albert, *Llibre d'estil de la Universitat Pompeu Fabra*, Barcelona 1996.
- SOLÀ, Joan, *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, Barcelona 1995.
- TERMCAT en línia (consulta feta a l'octubre del 2008).
— *Diccionari de lingüística*, Termcat, Barcelona 1992.
- Universitat de Barcelona, *Els signes de puntuació*, Barcelona 1995.
— *Proposta d'abreviatures, sigles i símbols*, Barcelona 1989.
— *Les referències i les citacions*, Barcelona 1995.
- Universitat Autònoma de Barcelona, Gabinet de Llengua Catalana, *Les majúscules i les minúscules*, Barcelona 1995.
- UOC en línia (consulta feta a l'octubre del 2008).
- VALLCORBA ROCOSA, Jaume, *Punts essencials de català*, Arimany, Barcelona 1978.

Índex analític

A

Abreviatures, **101**, 102, 107-111
 — bíbliques, 110, 111
 — compostes, 102
 — en noms de pila, 101
 — per truncament, 101
 — per contracció, 102
 — el punt en les, 102
Acabar amb, **157**
Accentuació, 14, 112, 146
 Acrònims, 106
 Adjectiu, 15, 165, 166
 admiració, Signe d', **73**
 Adreces, 127
Adverbis, 15
 — de temps, 119
 — la coma en els, 59, 60
 — substituïts de *només*, **158-162**
 Afèresi, 15
 Afinar la pronúncia, 12, 13
 Alfabet català, 10
 Alfabet fonètic internacional, 9
 Alineament, 39
 Ambigüïtat, 16
 Anacolut, 16
 Anàfora, 16
 Analogia, 16
 Anglicisme, 16, 17
 Antonomàsia, 17
 Antònims, 17, 18
 Antroponímia, 27, 87-89
Any, 114-117
 — any de publicació, 50, 53
 Apòcope, 18, 24
 Apòdosi, 18, 29
 Apòstrof, 112, 113

Article

18
 — apostrofació de l', **112**, 113
 — en les sigles, 104, 105
 — omissió de l', 116
Assecar-eixugar, **151**
 Assimilació, 18
 Asterisc, **71**
Autor, 50-53
 — autor-any, 53
 — autor-editor, 40

B

Barbarisme, 19
Barra, 11, **81**
 — en abreviatures, 101, 108
 — en fonemes, 22, 81
 — en llocs d'edició, 55
 — en poemes, 81
 — marcant alternativa, 81
 Bíblia, 76, 92, 110, 111
Bibliografia, **50-57**
 — dins un text, 53
 — llista bibliogràfica, 53
 — per ordre de cognom, 50, 51, 53
Bloc-blog, **167**

C

Cadascun-cadascú, **152**
 Calc, 19
 Capçalera, 38
 Capítol, 53, 110
 Capitular (caplletra), 20, 39
 Caràcters, 28, 37, 39
Cardinals:
 — els punts cardinals, 98
 — nombres cardinals, 120

Càrrecs, 86

Cartes, escriure, **128**, 129

Citacions:

— bíbliques, 110

— de llibres, **50**

— directes i indirectes, 77, 78

— d'un article, 53, 55

— en publicacions, 55-57

— literals-textuals, 77-79

— puntuació en les, 69, 70

Claudàtors, 67, 78, **82**

— fonologia, 22

— núm. d'ordre en exemples, 49

Cognom, 27, 50, 51, 170

— amb partícula, 52, 88

— d'origen estranger, 88

— enllaç de cognoms, 101, 172

— en versaletes, 51

— inversió de cognoms, 51, 172

— normalització del, 171

— pluralització del, 88

Collecció, 54, 92

Coma, **58**, 72, 110

— en adreces, 127

— en adversatives, 61

— en bibliografia, 50

— en gerundis i participis, 61

— en les dislocacions, 60

— en les separacions decimals, 123

— en locucions de relació, 59, 60

— en oracions subordinades, 62

Combinacions:

— punt-parèntesis, 68

— punt-cometes, 69

Cometes, 11, **77**

— amb el punt interior, 69

— de seguiment, 78

— en discursos, conferències... 91

— en les col·leccions, 54, 92

— en parts d'una publicació, 92

— La comb. punt-cometes, 48, 69-71

— quan connoten, 79

— quan enclouen, 77

— sense el punt a dins, 70, 77-79

— simples, 54, 77, 80

Competència, 20, 47

Compostos, **163**-166

Conferències, discursos, 78, 91

Congressos, 90, 91

Connotar, 74, 77, 79

Cossos celestes, 100

Crèdits, pàgina de, 40

Crides, **48**

Cultisme, 20

Curador, 52

Currículum, **173**-175

Cursiva, **74**-76

— en funció diacrítica, 74

— en funció reproductiva, 76

— en noms propis diversos, 76

— en paraules argot i estrangerismes, 74

— en pseudònims, 75, 89

— en termes tècnics, 75

— en títols de llibres, 92

— per a remarcar, 75

D

Datació, **114**, **115**, 116, 129

— dates singulars, 89

— dies i mesos, **117**

Designacions:

— de càrrecs, 86

— coreferents, 95

Diacronia, 20

Dialecte, 21

Dièresi, 21

Dies abreujats, els, **117**

Dissimilació, 21

Divinitats i sants, 87

Divisions temporals, 90

Documents oficials, 95, 96

Dos punts, 66

— en les cartes, 129

— introductors de citacions, 66

Duplicació de lletres, 51, 103, 108

Duplicacions femenines, **168**, 169

Durada, 121, 132, 133

E

Edat, **124**

Edició, 40, 55

Edificis singulars, 96

Editor, 40, 50

Empreses, 76, 93

Enquadrament, 38

Entitats, 93, 94

Enumeracions, 43, 44, 64, 66, 75

Epèntesi, 21

Espectura, 47

Esdeveniments històrics, 81, 89, 90

Espaiament, 39

Essa líquida, 105, 113

Estar (verb), **132**, 133

Estil, 21, 29

Exclamació, 73

Exemples, especificació d', 49

F

Fer temps, **156**

Festes i celebracions, 86

Filologia, 22

Fonemes, 22, 81

Fonètica, 22

Fonologia, 22

Formes de tractament, 86, 125, 128

Frase, 22, 37

G

Gaire, **154**, 155

Geni de la llengua, 47

Gentilicis, 23, 87-89

Gerundi absolut, 62

Gramàtica, 23

Graus, 84, 116

Guerres, 89

Guió, **83**, 84

— en diàlegs, 84

— en els incisos, 84

— en llistes, 43

Guionet, **163-166**

H

Hiat, 23, 112

Hipocorístics, 23

Homonímia, 24

Hora, **118**, 119

I

Il·lustracions, 44

— imatges, col·locació d', 44, 45

Índex, 40, 42

Intercalació, 59

Interferència lingüística, 19

Interlineat, 39

Interrogant, 65, 68, 70, **72**, 149

L

Lectura, 37, 39, 46, 59, 166

Lèxic, 24

Línia:

— línia òrfena, línia viuda, 39

— llargària de línia, 37

Llengua, 25

Lletres, 10, 37, 39

— cos de lletra, 38, 39, 42, 49

— tipus de lletra, 32, 37

Llibre:

— mides d'un llibre, 38

— parts d'un llibre, 40

Llistes, 43, 44, 64

Llistes bibliogràfiques, 50
Lloc d'edició, 40, 55
Locucions adverbials, 119
Locucions de relació, 59
Locucions de temps, 119

M

Majúscules-minúscules, 85-100
— en les sigles, **102-106**
— majúscula, 37, 39, 52, 53, 106
— minúscula, 37, 52, 53, 106
— min. en assignatures, 91
— min. en mesos, 115, 117
— min. en càrrecs, 86
— min. en genèrics, 89, 90, 97, 98
Maquetació (marges), 38
Marques d'ordre i tipogràfiques, 43
Mateix, **153**
Mentre (mentre que), **151**
Mesos, abreviació dels, **117**
Metalingüística, 74, 113
Metallenguatge, 26
Metàtesi, 26
Metonímia, 26
Milers i milions, 64, 121
Molt, 154, 155
Morfologia, 26
Morfosintaxi, 27

N

Neologisme, 27
Nombres, 120-124
— en lletres, 120
— en xifres, 124
Només, **158-162**
Noms:
— canvi de nom, 171
— catalanització del nom, 88, 171
— de cossos celestes, 100
— de lloc, 97, 98

— de papes i reis, 88, 124
— de persona (onomàstica), 27
— de sants, 88
— de vies urbanes, 100
— monuments, edificis, 96

Notes:

— col·locació de les, 49
— contingut de les, 48
Números d'ordre, 42

O

Onomàstica, 27, 86-89
Oracions:
— subordinades, 61
Ordenació bibliogràfica, 50-53
Ordinals, 120, 123, 124
Organismes, 93, 94
Organització d'un text, **46**
Ortografia, 28
Ortotipografia, 28

P

Paginació, 37
— pàgina de crèdits, 40
— pàgina parella o senar, 38, 44
Paràfrasi, 29
Paràgraf, 11, 39
— en notes, 49
— final de, 39
— llargària d'un, 39
Parèntesis, 68, **81**
Períodes, 90
Pluralització dels cognoms, 88
Prefix, 29, 163-165
Premis, 91
Preposició *a* regida, **145**
Prep. *de*, 113, 115, 121
Preposicions *a* i *en*, **143**, 144
Preposicions *per* i *per a*, **134-137**
Pronom *li* i variants, **130**

Pronoms adverbials *en i hi*, **138-142**

Propi, **153**

Prosòdia, 29

Pròtasi, 29

Protocol, 87, 109

Pseudònims, 75, 89

Publicacions periòdiques, 92

Punt, 64

— en citacions bíbliques, 110

— en claudàtors, 78

— en indicacions horàries, 119

— en les cometes, 69, 70

— en les xifres, 122

— en parèntesis, 68

— guió i punt, 83

Punt i coma, **62**

Punts abusius, 67

Punts suspensius, **67**

Q

Quantitats, **120-124**

Que i què, **146-150**

R

Reclams, **48**

Religió, 85

Rodona, 39, 42, 110

— en textos sagrats, 76, 92

S

Segles, 116, 124

Semàntica, 30

Separar versos, 81

Ser (verb), **132**, 133

Sigles, **102**

Signes de puntuació, 11

Significat i significant, 30

Símbols, 11, **106**

Sinalefa, 30, 112

Sincretisme, 30

Sinonímia, 30

Sintagma, 31

Sintaxi, 31

Sobrenoms (v. Pseudònims)

Sociolingüística, 31

Sonorització, 31

Subdivisions, 39, 42

Subjecte, 32

Substantiu, 32

Subtracció, 84

Subtítols, 41

— en índexs, 42

— en títol de llibres, 41, 54

T

Tant per cent, **123**

Temperatura, 84, 123

Text, justificació del, 39

Textos sagrats, 76, 92, 110

Tipografia, 32, 37

Títols de llibres, 41, 54, 76, 78, 92

Toponímia, 33, 97-100

Tractaments, 86, 87, 109, **125**, 128

Traduccions, 81, 154, 138

— del títol d'un llibre, 54, 76, 78

V

Verb, 33-35

Versaletes, 50, 51, 76, 124

Vies urbanes, 100

Vocabulari, 35, 36

Vist i plau (i *vist-i-plau*), 109, 129, 166

Vós i vostè, 125, 126, 128

X

Xifres, **120-124**

— en lletres, 120-122

— en enumeracions, 123

— puntuació en les notes, 48

— romanes, 124 ♦